

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**GÜLDESTE: ESER-İ AHMED REŞAD: BA'Zİ ÂSÂR-I
MENSÛRE İLE MÜZEYYEL DÎVÂNÇE-İ EŞ'ÂR
(METİN-İNCELEME)**

ELİF KIRIŞ

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

HAZİRAN 2018

**GÜLDESTE: ESER-İ AHMED REŞAD: BA'Zİ ÂSÂR-I MENSÛRE İLE
MÜZEYYEL DÎVÂNÇE-İ EŞ'ÂR
(METİN-İNCELEME)**

Elif KİRİŞ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2018

Elif KİRİŞ tarafından hazırlanan “Güldeste: Eser-i Ahmed Reşad: Ba'zı Âsâr-ı Mensûre ile Müzeyyel Dîvânçe-i Eş'âr (Metin-İnceleme)” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Ahmet MERMER

Türk Dili ve Edebiyatı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan: Prof. Dr. İsrail BABACAN

Eski Türk Edebiyatı , Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Doç. Dr. Neslihan İlknur KOÇ KESKİN

Eski Türk Edebiyatı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 04/06/2018

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Saliha AÇAÇ
Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
  - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
  - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
  - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
  - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Elif KİRİŞ

04.06.2018

GÜLDESTE: ESER-İ AHMED REŞAD: BA'Zİ ÂSÂR-I MENSÛRE İLE MÛZEYYEL

DÎVÂNÇE-İ EŞ'ÂR

(METİN-İNCELEME)

(Yüksek Lisans Tezi)

Elif KİRİŞ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Haziran 2018

ÖZET

Bu çalışmada, on dokuzuncu yüzyıl şair ve ediplerinden Fâik Reşad'ın “Dîvânçe-i Eş'âr” adlı eseri bugünkü alfabeye aktarılmış ve edebî açıdan incelemesi yapılmıştır. İç kapakta Gülzâr-ı Edeb yâhud Eş'âr-ı Müntahabe ismi bulunan eser, “Ba'zı Âsâr-ı Mensûre ile Mûzeyyel Dîvânçe-i Eş'âr” açıklamasıyla neşredilmiştir. Eserde bir divân/divânçede bulunması gereken bütün nazım şekilleri kullanılmış olmasına rağmen, eserin ikinci kısmında mensurelere yer verilmiş ve manzum hikâye denilen yeni bir tür denenmiş olması sebebiyle eserin bir dîvân/dîvânçe'den farklı olduğu tespit edilmiştir. Edebiyat tarihimize verdiği eserlerle birçok katkısı bulunan Fâik Reşad'ın farklı bir yönünü ele alıp, bahsi geçen bu eserini tanımak ve tanıtmak edebiyat tarihimiz adına önemlidir. Eser İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osmanlıca Kitaplar Koleksiyonu K/ 1570'de kayıtlıdır.

Bilim Kodu : 31402

Anahtar Kelimeler : Dîvân şiiri, Fâik Reşad, Güldeste, Dîvânçe-i Eş'âr.

Sayfa Adedi : 198

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Ahmet MERMER

GÜLDESTE: ESER-İ AHMED REŞAD: BA'Zİ ÂSÂR-I MENSÛRE AND MÛZEYYEL

DÎVÂNÇE-İ EŞ'ÂR

(FULL TEXT OF EXAMINATION)

(M.S. Thesis)

Elif KİRİŞ

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

June 2018

ABSTRACT

In this study, the literary work named as "Dîvânçe-i Eş'âr" of Fâik Reşad, nineteenth-century poet and author, is transferred to today's letters and examined literally. The studied work has been called as "Gülzâr-ı Edeb yâhud Eş'âr-ı Müntahabe" on the bookplate and published with the statement of ", "Bazı âsâr-ı mensûre ile müzeyyel dîvânçe-i eş'âr". Although all forms of verse that must be found in a divân/divânçe have been used, it has been determined that the work is different from a divân/divânçe because of the author tried a new type called prose poem story by including proses in the second part of the work. It is important in the name of our literature history that Fâik Reşad, who has many contributions with the works he gave to our literature history, recognition and introduction of this work in a different direction. It is important in the name of our literature history that the recognition and introduction in a different direction of this literary work of Fâik Reşad, who has many contributions with the works he gave to our literature history. The mentioned literary work is registered at Municipality Ottoman Books Collection of Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library in K/ 1570.

Science Code : 31402

Key Words : : Divan Poetry, Fâik Reşad, Güldeste, Dîvânçe-i Eş'âr.

Page Number : 198

Supervisor : Prof.Dr. Ahmet MERMER

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve tecrübelerini, kitaplarını benden esirgemeyen varlığını her daim hissettiğim, birkaç satıra sığdıramayacak kadar sevdiğim değerli büyüğüm Sayın Prof.Dr. Ahmet MERMER'e ,

Çalışma konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın hazırlanma sürecinin her aşamasında bilgilerini, tecrübelerini ve değerli zamanlarını esirgemeyerek her fırsatta güler yüzüyle bana yardımcı olan değerli hocam Sayın Doç.Dr Neslihan KOÇ KESKİN'e ,

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca ders almış ve öğrencileri olmaktan sonsuz gurur duyduğum Gazi Üniversitesi Türk Dili Ve Edebiyatı bölümü hocalarıma,

Yüksek lisans dönem arkadaşlarım iyi ki tanış olduk dediğim Sümeyra Akbulut ve Mustafa Kılıç'a,

Tez süreci boyunca akademik bilgilerinden yararlandığım sevgili ağabeyim Orçun Kiriş'e,

Dünyada hâlâ güzel insanların kaldığına dair inancımı pekiştiren cânım Hülyâ ablama

Dostum Yasemin Gürbüz'e ,yardımlarını esirgemeyen kıymetli kuzenim Berna AKTAŞ'a

Ve varlıklarıyla bana kendimi daima şanslı hissettiren değerli aileme sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	ix
KISALTMALAR.....	x
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	xii
GİRİŞ	1
1. FÂİK REŞAD	3
1.1. FÂİK REŞAD 'IN HAYATI.....	3
1.1.1 YAZI HAYATI	5
1.2. FÂİK REŞAD 'IN ESERLERİ	9
2.GÜLDESTE İNCELEME.....	13
2.1. Nüsha Özellikleri.....	47
2.2. Metin Kuruluşunda İzlenen Yol	47
3. TRANSKRİPSİYONLU METİN	49
KASİDELER	50
MUSAMMATLAR	63
GAZELLER].....	76
MESNEVÎLER	112
KIT'ĀLAR	122
RUBĀ'ĪLER	128
MATLĀ'LAR	131
MÜFREDLER	133
SONUÇ.....	153

Sayfa

KAYNAKLAR	157
EKLER.....	161
EK-1. Orjinal Metin	162
ÖZGEÇMİŞ	198

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil

Sayfa

Şekil 1.1. Eserde Kullanılan Vezin Yüzdesi.....29

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen madde/adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
bs.	: Baskı ,basım
Bknz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Fak.	: Fakültesi
D.T.C.F	: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Enst.	: Enstitü
G.	: Gazel
haz.	: Hazırlayan
İst.	: İstanbul
K.	: Kaside
Kt.	: Kıt'a
haz.	: Hazırlayan
M.	: Mesnevi
Mu.	: Musammat
s.	: Sayfa
S.	: Sayı

Kısaltmalar**Açıklamalar**

TDK.

: Türk Dili Kurumu

TDV.

: Türkiye Diyanet Vakfı

Yay.

: Yayınları

yy.

: Yüzyıl

F.D.

:Fuzûlî Divânı

N.D.

:Nedîm Divânı

D.S.P.D.

:Diyarbakırlı Sait Paşa Divanı

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ا A, a, E, e, Ā, ā	ض Đ, đ, Ž, ž
ب B, b	ط T, t
ت T, t	ظ Z, z
ث S, s	ع ‘
ج C, c	غ Ğ, ğ
ح H h	ف F, f
خ H, h	ق K, k
د D, d	ك K, k, G, g, ñ
ذ Ž ž	ل L, l
ر R, r	م M, m
ز Z, z	ن N, n
س S, s	ه H, h
ش Š, š	و V, v, Ū, ū, Ū, ū
ص Šš	ي Y, y, Ī, ī, Ī, ī

*Vav-ı ma'dûle “ ˘ ” ile gösterilmiştir.

GİRİŞ

Türk edebiyatına yön veren sanatçıların eserleri, eser sahiplerinin yaşadığı dönemlere ait siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel durumlarına ilaveten, dönemlerinin edebî atmosferi hakkında da kayda değer bilgiler sunmaktadır. Bu özelliklerinden dolayı, bahsi geçen sanatçıların eserleri ve eserlerinin etki alanları bugün dahi, edebiyat ve diğer ilimlerin araştırmacıları tarafından ilgi odağı olmaktadır. Dönemlerinin önde gelen isimleri olarak anılan ve gözde edebî eserlere sahip bu sanatçıların yanı sıra, edebî açıdan kısıtlı sayıda esere sahip olmasına rağmen, yaptıkları diğer çalışmalarla adından bahsettiren sanatçılarında etkisi yadsınamaz. Dönemlerinin saklı hazineleri olarak kabul edilebilecek bu isimlerden biri de Güldeste adlı edebî eserini incelediğimiz Fâik Reşad'dır.

Fâik Reşad, ilk yazısını yayımladığı 1873 yılından itibaren yazın hayatının içindedir. Reşad, edebiyat tarihimizde bir şair olarak yer alamamıştır. Tek başına bir devri temsil edebilecek, o devri etkileyebilecek güçte bir şair değildir. Fakat eserlerinin gücüyle bir devrin özelliklerini başka bir devire dahi yansıtabilen, adeta bir dönemler arası temsil elçisidir. Onun şiirlerini meydana getirirken yaşadığı ikilem, geçirdiği süreç, devrinin kültürel bir sonucudur. Yaşadığı devir itibariyle geleneksel, eski tarz kültürle yetişen Fâik Reşad, bulunduğu çevre itibariyle bir dönem Batı edebiyatıyla ilgilenmiş daha sonra Muallim Naci'nin etkisiyle eski tarz şiire tekrar yönelmiştir. Divân şiiri geleneğiyle yazdığı şiirlerinde orijinal bir söylem yakalayamamış, tanıştığı Batı edebiyatı etkisiyle yöneldiği yeni tarz şiirde de yankı uyandıramamıştır. Eski tarz daha sonra yeni ve tekrar eskiye dönüş onun şiir macerasının özetidir. Fâik Reşad, Güldeste'yi önceden yazıp da Batı şiirini gördükten sonra yaktığı ve yok ettiği şiirleriyle sonradan yazdığı şiirlerini harmanlayarak oluşturmuştur.

Doğru bir okuma ve eserin üzerinde tetkikler yapılabilmesi için müellifin edebî kişiliğine yön veren siyasi, içtimai, ekonomik faktörlerin birer yansıması olarak aile, eğitim hayatı vb. gibi birtakım özel durumlarının ortaya konulması gereklilik arz etmiştir. Bu vesileyle Fâik Reşad'ın Târih-i Osmânî Mecmuâsı, ulaşılabilen salnâmeler, Fâik

Reşad'ın yazılarını neşrettiği mecmualar, daha önce Fâik Reşad'ı çalışma fırsatı bulan araştırmacıların çalışmalarından yararlanılarak Fâik Reşad'ın özel hayatı, mesleki yaşamışlıkları ve edebî faaliyetleri hakkında bilgiler elde edildi. Bu incelemeler neticesinde çalışma şansına sahip olduğumuz Reşad'ın yaptığı çalışmaların nicelik noktasındaki güçlülüğü de ayrıca dikkatimizi çekmiştir.

Eser, “Giriş” bölümünden sonra üç bölümde incelenmiştir. Birinci bölüm, Fâik Reşad'ın hayatı ve eserlerine ayrılmıştır. Bu bölümde Reşad'ın hayatı, eserlerinde kullandığı dil ve üslûp konusundaki değerlendirmelerimize yer verdik. İkinci bölüm Fâik Reşad'ın şiir kitabı olan Güldeste'nin bir incelemesidir. İnceleme kısmında eserin bölümleri, nazım şekilleri ve aruz üzerinde durulmuştur. Son bölümde ise Güldeste'nin bugünkü harflere aktarılmış metni verilmiştir.

Eserin kaynakça bölümünde tezi hazırlarken yararlandığımız eserler verilmiştir. Çalışılan konu ile ilgili kaynaklar kısıtlı olduğu için tezi hazırlarken Fâik Reşad'ın kendi eserleri, Fâik Reşad ile ilgili yapılan bir doktora tezi ve İslâm Ansiklopedisi Divân Edebiyatı maddesi esas alınarak hazırlanmıştır. Çalışmamız Güldeste ile ilgili yapılan ilk çalışmadır. Fâik Reşad'ın ikinci eseri ve tek şiir kitabı Güldeste'dir. Söz konusu eser ve Fâik Reşad'ın şiir görüşüyle ilgili bir bölümle başlar. Erbâb-ı Mutalâa'ya başlığıyla başlayan bölümde Fâik Reşad yazınsal alandaki otobiyografisini gözler önüne sermiştir.

Fâik Reşad'ın Güldeste'sindeki gazellere baktığımızda şekil bakımından Divân geleneğinden farklılık göstermemektedir. Eserinde atasözleri ve deyimlere de yer vermiştir. Oğullarına öğütlerde bulunmuş, kader-kaza anlayışına uygun şiirler yer almıştır. “Kitâb-ı Evvel” ve “Kitâb-ı Sâni” olmak üzere iki bölümden oluşan eserde gazeller, kasideler, musammatlar, kıt'alar , müfredler, matla' lar, nazireler ve tahmisler mevcuttur.

1. FÂİK REŞAD

1.1. FÂİK REŞAD ‘IN HAYATI¹

Asıl adı Fâik Reşad olan Ahmet Reşad 26 Eylül 1851 tarihinde İstanbul’da doğdu. Annesi İhyâ Efendinin ikinci kerimesi Şerife Sâliha Bedriye Hanımdır. Babası İzmirli alay emirlerinden Hacı Tâhir Efendi’dir. Asıl adı Ahmed Reşad olmasına karşın devrin kalemlerindeki gelenek dolayısıyla kendisine verilen Fâik mahlası ile birlikte anılmıştır. Dîvân-ı Hümâyûn hâcegânlarından anne tarafından büyükbabası olan İhyâ Efendi’ye mensubiyetini belirtmek üzere yazı ve eserlerinin çoğunda da ismini uzun süre “İhyâ Efendi Hafîdi Reşad” şeklinde kullanmıştır.²

Sultanahmet'teki Sıbyân mektebinde eğitime başladı,devamında Dîvânyolu'ndaki Mekteb-i İrfâniyye Rüşdiyyesi'ne kaydedildi.Mekteb-i İrfâniyye Rüşdiyyesi kapanınca dört sene Bezm- i Âlem Vâlide Sultân Rüşdiyyesi'ne devâm etti.Fakat bitirmeden Bâb-ı Seraskeri Muhâsebe Kalemî'ne geçip 2 yıl çalışıp ayrıldı.Dîvân-ı Hümâyûn ve Hâriciye Nezâreti Mektûbî Kalemî'nde bulundu. Kalem yıllarında Fâik Reşad Ali Efendi'den Arapçayı,Cem'i Efendi'den de Farsçayı öğrenerek kendini geliştirmiştir. Bâb-ı Seraskerî Kalemindeyken Farsça hocası Cem'i Efendinin yol göstericiliğinde eski tarz şiirler yazmıştır. Mektûbî Kalemde ise Batı edebiyatını tanımış ve bunun sonucunda edebî zevkinde önemli değişiklikler olmuştur. Bu dönemde eski tarz şiirlerini yok etmiş, gerçek şiirin Batı'da olduğunu ve şairlerimizin Batı şiirini örnek almaları gerektiğini savunmuştur.³Ayrıca hat sanatıyla ilgilenmiştir ve son Rika hattatları arasında adı geçer. Dîvân Kalemî'nde iki yıl kadar çalışan Fâik Reşad, Osmanlı şair ve âlimlerinin hâl tercümeleriyle onların manzum eserlerinden örnekler verdiği “Eslâf” adlı eserinde bu kalemdeki bir gelenekten bahseder. Kalemde görevli Reşad gibi stajyerler vakti geldiğinde

¹Bu bölüm büyük ölçüde Süheyla Seçkin Yüksel 'in Fâik Reşad'ı müstakil bir şahsiyet olarak tüm yönleriyle

²Akün,Ö. F.(1995). Fâik Reşad. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt12,s.103).içinde İstanbul:TDV

³Türkoğlu,M.B.(2007).*Fâik Reşad Külliyyât-ı Letâif*:Yüksek Lisans Tezi ,Marmara Üniversitesi Yüksek Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü,İstanbul,s.7

icazet alır ve kendisine uygun bir mahlas verilerek stajyerlikten asillığe geçer. “ Fâik” mahlası da Ahmed Reşad’a 1868 senesinde bu geleneğin bir hatırası olarak verilmiştir.

Dîvân Kalemî’nde bir süre çalıştıktan sonra İhyâ Efendi'nin aracılığıyla Hâriciye Nezâreti Mektûbî Kalemî'ne geçmiştir. Maaşların da düzenli verilmemesi sebebiyle, İstanbul'daki görevinden ayrılıp Trablusgarp'a gitmiştir.⁴Trablusgarp valisi tarafından Reşad'a verilen mektupçuluk sözü tutulmamıştır. Humus Tahrirat Müdürlüğü'ne tayin edilmiştir. Bunun üzerine Reşad, İstanbul'a döner fakat İstanbul'daki görevine de son verilmiş yerine başkası alınmıştır. Ahmed Midhat Efendi, Fâik Reşad'ı Takvim-i Vekâyî başmuharrirliğine getirir.1880-1881 yılları arasında Şark Mecmuâsında çeşitli yazılar yazan Fâik Reşad gazetecilik faaliyetini sürdürür. Önceden Mektûbî Kalemî'nde mahiyetinde çalıştığı Ali Fuad Paşazâde Ali Fuad Bey, Maarif Nâzırı olunca Ahmed Reşad da Diyarbakır'a tayin olur. Ardından, önce Van'a daha sonra Yanya'ya atanır. Yanya Maarif müdürlüğü sırasında görevinden azledildi.⁵

Fâik Reşad, altı sene kadar taşrada hizmet ettikten sonra 1888'den 1892'ye kadar öğretmenlik, Hazine-i Fünûn, Resimli Gazete, Mektep, Mürüvvet, Musavver, Terakki gibi gazete ve mecmualarda sermuharrirlik ve muharrirlik görevinde bulunmuş; 1888'den sonra serhalife, Matbuât-ı Dâhiliyye Mümeyyizi Müdür Muâvini ve Takvim-i Vekâyî Müdürü olarak görev yapar.⁶

1909 yılında Târih-i Osmânî Encümeni muhabir âzâlığına getirilmiş olan Fâik Reşad,1911 yılında da Ali Ekrem'in Avrupa'ya gitmesi dolayısıyla, Bolayır'ın Darülfünûn Edebiyat Fakültesi'nde verdiği Târih-i Edebiyyât-ı Osmânîyye dersi için vekil hocalığa getirildi.Bir süre sonra geri dönen Ali Ekrem'in Cezâyir-i Bahr-i Sefid valiliğine ikinci defa tayin edilmesiyle Ahmed Reşad, 1912-1913 ders yılında bu vazifeye asaleten tayini yapıldı.Balkan Harbi'nde Trablusgarp'ın elden çıkması üzerine Ali Ekrem Edebiyat

⁴ Koçu, R. E.(1971).Fâik Reşad Bey. **İstanbul Ansiklopedisi ,İstanbul'un Ansiklopedik Kütüğü** (Cilt10 ,s.5499).içinde İstanbul:Koçu Yay.

⁵ Türkoğlu,(2007),**a.g.e.**,8.

⁶ Akün,(1995),**a.g.e.**,105.

Fakültesi'ne yeniden dönmesine rağmen nazariyyat-ı edebîye dersi müderrisliğine nakledildiğinden Fâik Reşad kürsüsünü muhafaza etti.Buradaki ders notlarından Târih-i Edebiyyât-ı Osmânîye adlı eserini oluşturdu.⁷Fâik Reşad,Târih-i Edebiyyât-ı Osmânîye adlı eserinde sebebini belirtmeden görevine son verildiğini ifade etmiştir. Memuriyet hayatı boyunca ikinci Mecidi ve üçüncü Osman nişanları almıştır.İnas Sultânîsindeki edebiyat muallimliği ve Kadastro Mektebi'nde kitabet Fâik Reşad 'ın devlet kademesindeki son görevidir.Bunun dışında Târih-i Osmânî Encümeni Âzâ-yı Muavenesi arasındadır. Ne derece yetkin olduğuna Fâik Reşad'ın eserleri şahitdir. Fâik Reşad 'ın 1912'de İshâk Paşa yangınında evi yanmış, bu durum onu derinden etkilemiştir.

Fâik Reşad'ın ailesi hakkında yeterli malumata sahip değiliz.Târih-i Osmânî Encümeni Mecmuası'ndaki tercüme-i hâlimden onun Âgâh ve Kâzım adında iki oğlu olduğunu öğreniyoruz.Fâik Reşad büyük oğlu Hüseyin Âgâh'ın Göztepe'deki evinde vefat etmiştir.13 Haziran 1914 (1330) Cuma günü ölen Fâik Reşad Göztepe'deki Sahrâ-yı Cedid Kabristanı'na defnedilmiştir.

1.1.1 YAZI HAYATI

“Reşad”, “R.Fâik”,”F.”,”Fâik Reşad”, “F.Reşad”,”F.R”., “ Reşad Fâik”, “ İhya Efendi Hafidi:Reşad”,”Fâik Reşad” müstear adlarıyla yazın hayatını sürdüren Fâik Reşad,dil,imlâ,biyografi gibi birçok alanda yazılar yazmış ve bunun yanında manzumelere de yer vermiştir.Dönemin şartlarında oluşturmuş olduğu bu eserler kendisinden sonra yapılacak olan çalışmalara temel oluşturacak niteliktedir.Uzun süren yazı hayatı ve bu süreçte verdiği eserler,Fâik Reşad'ın araya birçok nesil,farklı edebi kaygılar girmesine rağmen her dönem edebiyatımızdaki yerini korumuş olmasını ve üstad olarak anılmasını sağlamıştır.Edebiyat tarihi ve yazı yazma usulleri alanında vermiş olduğu eserler Türk fikir ve edebi hayatına önemli katkılar sağlamıştır.Türk edebiyatının çok ihmal edilmiş olan mâzisini araştırmaya hazırlıklı ve en sebâtlı bir şekilde yönelen kimse başlangıçta sadece

⁷ Levent , A.S. (1984). *Türk Edebiyat-ı Tarihi* . Ankara ,Türk Tarih Kurumu Yay. ,480-481

odur. Edebiyat tarihinin ehemmiyetini en iyi gören biri olarak yıllarını bu sahada çalışmaya sarfetmiştir.

Fâik Reşad adını,9 Eylül 1873 tarihinde Hakâyık'ul-Vekâyi adlı gazete de çıkan bir yazı ile duyurur.İçerik olarak Hakâyık'ul-Vekâyi adlı gazetenin,batıdan yapılan sanat,akıl vb.gibi konular yerine eski şiire,gazele önem veriyor olmasını eleştirmiştir.Şair Abdi,Fâik Reşad'ın bu düşüncelerine şiddetle karşı çıkmış ve aynı gazete de karşılık vererek aralarında bir tartışma ortaya çıkmıştır.Bu tartışmaya Suriye Valisi Şükrü Paşa'nın büyük biraderi Hamdi Bey Kırkanbar'daki bir yazısında katılmış,yine Ruzname-i Ceride-i Havadis'te de bu tartışmaya müdahil olunmuştur.Reşad'ın Hakâyık'ul-Vekâyi'deki yazısı incelendiğinde Namık Kemal'den ne derece etkilendiği,onun gibi eski şiirdeki faydasızlığı,aşırı abartıyı eleştirdiği görülmektedir.Abdi Efendi,hakkında Frenklik ve dinsizlik ithamlarından başka risale şeklinde bastırıldığı bir terkib-i bent yazıp yazdığı terkib-i bentde “Kimdir ‘aceb dahl eden eş’ârına Türkün” mısrasıyla Fâik Reşad'ı işaret etmiş böylece Reşad'ın “Edebiyât-ı Osmânî aleyhinde bulunan Reşad”olarak anılmasına sebep olmuştur.⁸

Fâik Reşad'ın Hakâyık'ul-Vekâyi'deki yazısı incelendiğinde mektuplaştığı fakat hiç yüz yüze gelmediği Namık Kemal'den ne derece etkilendiği,onun gibi eski şiirdeki faydasızlığı ve aşırı abartıyı eleştirdiği görülmektedir.Fâik Reşad'ın görüşlerini beğenen kendine yakın bulan Namık Kemal,Son Pişmanlık Mukaddimesi'nde Fâik Reşad ile aynı düşüncede olduklarını belirterek Abdi Efendi'ye bu vesileyle karşılık vermiş ve Ruznâme-i Ceride-i Havâdis yazarının fikirlerine de karşı çıkmıştır.Fâik Reşad Trablusgarp dönüşünde ziyaret ettiği Namık Kemal ile mektuplaşmalarını jurnal edileceği korkusuyla yakar.Bunu da “Edib-i Âzam Kemâl” adlı kitabında anlatır.⁹Namık Kemal ile mektuplaşmaları devam ederken Fâik Reşad,Ziya Paşa'nın Harabat adlı eserinin aleyhindeki görüş ve tenkitleriyle birlikte Namık Kemal'e göndermişti.Namık Kemal de devrin şartları sebebiyle bastıramadığı eseri Tahrîb-i Harâbât adlı eserini kendi el yazısı ile

⁸ Akün,(1995),*a.g.e.*,105.

⁹ Seçkin,(1997),*a.g.e.*,33-35.

onu istinsah edip lazım gelen yerlere dağıtılmak üzere çoğaltmasını istemiş.İstinsahlarla Tahrîb-i Harâbât'ın etrafa yayılması ve ilgili ellere ulaşmasında Fâik Reşad'ın katkısını büyük olmuştur.¹⁰

Fâik Reşad,“Medeniyet” adlı gazetenin ser muharrirliğini yapar fakat ilk ser muharrirliği mali konulardaki anlaşmazlık yüzünden uzun sürmez.Gazete sekiz nüsha yayımlanır ve Fâik Reşad'ın gazete ile yolları ayrılır.Mektupçu olmak için gittiği Trablusgarp'tan ise Trablusgarp'a giderken yolda uğranılan Malta adasında duyduğu bir aşk hikayesini anlattığı “Ümit ya da Bir Kâtilin Âkıbeti” eseriyle döner.Döndüğünde işsiz kalan Reşad,Ahmed Midhat aracılığıyla Takvim-i Vekâyi ser muharrirliğine geçer.¹¹

Fâik Reşad'ın Reşad,E(lif) Fâik ve R.müstear adıyla yazılar neşrettiği diğer mecmûa,yedinci sayıdan itibaren imtiyâzını aldığı fakat iki sayı devam ettirebildiği Şark mecmûsıdır.Fenelon'un Telemak adlı eseri neşredilmiş,Sergüzeşt-i Aristonous adlı eserin neşrine başlandığı haber verilmiştir.Mecmûadaki çoğu yazısı tercümedir.Tercümelerinin hepsi edebi nitelikteki eserlerden oluşmamıştır.Netice-i Sefâlet isimli bir adaptesi vardır.Şark Mecmûasının yedinci sayısında Recaizade Mahmut Ekrem'in“bahâriyye“adlı eserine nazîre yaparak ilk defa bir manzûme neşretmiştir.İstanbul dışında görevde iken Ebunnafî Vasıf'ın bir gazelini de tahmis etmiştir.Fâik Reşad,şiiir yazdığını ve şiiire olan ilgisini Târih-i Osmani Encümeni Mecmûasındaki tercüme-i hâl'inde de belirtmiştir.¹²

Gençlik yıllarında kaleme aldığı ve önsözünde eski şiiire yaptığı eleştiriler ve bu minvalde yazdığı şiiirlerini yok etmiş olmaktan muzdarip olduğunu belirttiği manzumelerini 1889 yılında Güldeste adı ile kitaplaştırmıştır.Malûmât'ta şiiirleri yer alır.Şiiirlerini neşredeceği sütuna adını veren Andelib'e hitaben bir yazı yazmıştır.Gazel ve nazire çoğunlukta olan bu yazı Andelib'e yâdigar adıyla neşredilmiştir.Bu yazıda eskiden yazdığı şiiirlerden hoşlanmadığını Muallim Nâci'nin yolundan gittiğini ve o tarz şiiirler yazdığından bahseder.Eski edebiyat taraftarlarının bulunduğu Malûmât ve Hazîne-i

¹⁰Akün,(1995),*a.g.e.*,104.

¹¹ Akün,(1995),*a.g.e.*,104.

¹² Seçkin,(1997),*a.g.e.*,38-40.

Fünûn'da da yazan Fâik Reşad'ın,Tercümân-ı Hakîkatten eski edebiyat taraftarı olduğu sebebiyle Muallim Nâci ile birlikte çıkarılan iki isimden biridir.¹³

Ayrıca Mektep'te Lisân ve Usûl-i İnşâ adlı iki sütuna yazılar yazar ve okuduğu yazılara zeyl bazen de tercüme yapmıştır.Kınalızâde Ali'nin Âhlak-ı Alâi ve Şakâyık adlı eserlerinden bazı bölümleri neşretmiştir.F.R.rumuzu ile İrtika'da Sergüzeşt-i Hulûsi adlı eseri tefrika etmiştir.İrtikâ'da ve daha sonra Musavver Terakki'de de yayımlanan Şair Şem'i'nin bir beyitini ele aldığı yazısı mevcuttur. Matbûât-ı Dâhiliye Mümeyyizi Reşad müstear adıyla da Abdülhâmid'in şehzâdelerinin sünnet törenlerine tarih düşmüştür.Musavver Terakkî'de de Sultan Abdülhâmit'in doğumu için Matbûât-ı Dahiliyye mümeyyizi Fâik Reşad müstear adıyla tebriknâme yazmıştır.Amîd mecmuasında Tahir Selim Bey'in "Olmuşsun" redifli gazelin tahmisi ve Muallim Nâci ile ilgili bir tek yaprak halinde bir yazısı vardır. Musavver Devr-i Cedîd mecmûasında Ali Ekrem'e yazdığı mektupları ve Sâdâbâd adlı şiir vardır.Hem Nevsâl-i Osmani'de hem de Târih-i Edebiyât-ı Osmaniye adlı eserinde Şehzâde Cem'in annesine yazdığı manzum bir mektubu yayımlamıştır.¹⁴

---

¹³ Seçkin,(1997),*a.g.e.*,46-52.

¹⁴ Seçkin,(1997),*a.g.e.*,48

1.2. FÂİK REŞAD 'IN ESERLERİ

1.2 Edebi Eserler

1.2.1 Tahkiyeli Eserler

Ümid Yâhut Bir Katilin Akibeti

Sergüzeşt-i Hulûsi

Hikâye-i Aristonous

Netice-i Sefâlet

1.2.2 Şiir Kitabı

Güldeste /Divânçe-i Eş'âr

Mecmuâ-ı Âsâr-ı Reşad ,Karabet ve Kasbar Matbaası,İstanbul,1304(1888) (İç kapakta isim Ahmed Reşâd 'dır.)

Çalışmamızın esas konusunu teşkil eden Ahmed Reşad'ın Divânçe-i Eş'ar adını verdiği bu eseri günümüz harflerine aktarıp incelemesini yapma şansına sahip olduk. Bu eser, Fâik Reşâd'ın tek şiir kitabıdır. İnceleme kısmında ayrıntılı bilgi verildiğinden burada mütedavil mâlumat olmaması için başkaca bir bilgi vermeyi uygun görmedik.

2.2.3 Edebiyat Tarihi

Târih-i Edebiyyât-ı Osmaniye

2.2.4 Biyografik Eserleri

Tezkirecilik Anlayışıyla Kaleme Alınanlar

Esla-âf

Teracim-i Ahvâl

Teracim-i Ahvâl-i Meşâhir

2.2.5 Monografi

Edib-i Âzâm Kemal

2.2.6 Kitap Haline Gelmemiş Biyografik Eserleri

Târih-i Matbûat-ı Osmaniye

2.2.7 Antolojileri

Yeni Letâif-i İnşâ yâhud Muharrerât-ı Nâdire

Muharrerât-ı Nâdire yâhud Hâzine-i Müntehabât

2.2.8 Fıkra Denemeleri

Gencîne-i Letâif

Külliyât-ı Letâif

2.2.9 Seçme Sözler

Câmiu'l İber

2.2.10 İmlâ ve Kitâbet ile İlgili Çalışmalar

İmlâ İlgili Olan Eserler

Rehber-i İmlâ yâhud Esmâ-yı Türkiye

Yeni Tertip Esmâ-yı Türkiyye

Kitâbetle İle İlgili Olanlar

Amelî Ve Nazarî Tâlim- Kitabet Yâhud Mükemmel İnşâ

Tâlim-i Kitâbet

Nümûne-yi Şiir ve İnşâ

Nümûne-yi Kitâbet

Fenn-i İnşâ

2.2.11 Kıraat Kitapları

İdadiler için hazırlanan kıraat kitapları

Tarz-ı Nevin-i Kıraat

Diğer Kıraat Kitabı (Diğer Kıraat kitaplarından ayrıldığı yön ise atasözlerine önem ve ağırlık vermesidir.)

2.2.12 Sözlük Çalışmaları

Yarım Kalan Lugat Çalışmaları

Resimli Lugat

Lugat-i Nâci'yi Tamamlama Giriş

2.GÜLDESTE İNCELEME

İç kapakta *Gülzâr-ı Edeþ yâhud Eş'âr-ı Müntahabe* ismi geçen eser "Bazı Âsâr-ı Mensûre ile Müzeyyel Dîvânçe-i Eş'âr" açıklamasıyla neşredilmiştir.

Fâik Reşad'ın matbuat âleminde görülen ikinci eseri ve tek şiir kitabı *Güldeste*'dir.¹⁵ Eser, Fâik Reşad'ın şiir görüşüyle ilgili bir bölümle başlar. Eski şiir geleneğindeki "Sebeb-i Telif" bölümüne denk gelen, "Erbâb-ı Mutâla'aya" başlıklı bu bölümde Fâik Reşad yazınsal alandaki otobiyografisini gözler önüne sermiştir.¹⁶ Bu bölümde, on beş, on altı yaşlarından itibaren şiir yazdığını, Fransızca'yı öğrenmesiyle Batı edebiyatını tanıdığını, böylece hakikatten uzak birtakım teşbih ve istiarelerden örülü eski şiirden soğuyarak yazmaktan vazgeçtiğini belirtir. Ve sonrasında eski tarz şiirlerin daha fazla itibar gördüğünü fark ederek eski tarzda yazdığı eserlerini yok ettiği için duyduğu pişmanlığı anlatır:

"Nazm-ı şu'ara 81 82 târihlerinde ya'ni on altı, on yedi yaşında iken başlamışdım.Bir aralık Fransızca öğrenmek hevesine düşdüm.Gerek okumağla gerek işitmekle edebiyât-ı garbiyeniñ terakkiyât-ı hâzırası hakkında miqdâr-ı kifâyede hâşıl ettiğim bir vukûf bizce mer'î olan kavâ'id-i edebiyeyi 'ale'l-huşuş hilâf-ı tabi'at, muğâyir-i hakikat bir takım teşbihât ve isti'arâtı nazarımda çirkin göstermekle şi'r söylemekden nefret etmişdim. O derecede ki o zamâna kadar yazmış olduğum manzûmeleri hâvî mecmû'ayı mahv etdiğim gibi...(..)Ara sıra zikrolunan manzûmeleriñ münâsebetlicelerinden ba'z-ı ebyât ve meşâri' hâtıra vurûd etdikçe ve milletimizden bir kısım 'ızamniñ, şimdiki hâlde şi'r husûşunda tarz-ı kadîm me'lûfu uslûb-ı cedîdden ziyâde nazar-ı mergûbiyetde tutmakta olduklarını gördükçe bu hareketime hâlâ nedâmet ederim."

¹⁵ Görev için Trablusgarb'a giderken otelde tanıştığı gencin macerasını on bir yıl geçtikten sonra anlattığı "Ümid Yâhut Bir Katilin Âkibeti" ismiyle 1891 yılında romanlaştırdığı eser onun ilk eseridir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Seçkin,S.Y.(1997).*Fâik Reşad'ın Hayatı ve Eserleri*.Doktora Tezi,Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Ankara.

¹⁶ Reşad,A.(1304).*Güldeste*.Karabet ve Kasbar Matbaası:İstanbul,s.3-5.

Yine aynı bölümde, Güldeste'yi sonradan yazdıkları ile önceden yazıp Batı şiirini gördükten sonra yok ettiği şiirlerinden, aklında kalanlar ile oluşturduğunu söyler: Burada eser için “mecmū‘a” ifadesini kullanmıştır:

“Şu maḥrūmiyete muḳābil bir medār-ı teselliyet olur ümīdi mu‘āḥḥaren yazılan şeylerle evvelkilerden ḥāṭırda ḳalanlarınıñ olsun cem‘iyle bu vechle bir mecmū‘a vüçūda getirmek için müceb-i cesāret oldu.”

Eserin genel yapısı ile ilgili bilgiler de verilmiştir. *Güldeste*'yi oluşturan bölümlerden “Kitāb-ı Evvel” eski harfli metinde sayfa 6 ile 101 arasındaki manzûm eserlerden, “Kitāb-ı Sâni” ise sayfa 102 ile 135 arasındaki mensur eserlerden oluşur. “Kitāb-ı Evvel” kendi içinde sayfa 6 ile 46 arasını kapsayan “Kısm-ı Evvel” ve sayfa 46 ile 101 arasını kapsayan “Kısm-ı Sâni” adıyla iki bölüme ayrılmıştır:¹⁷

“Bu mecmū‘a iki kitāba ayrılmıştır. Kitāb-ı evvel āṣār-ı manzūmeyi kitāb-ı şānī ba‘z āṣār-ı menşūreyi cāmi‘dir. Kitāb-ı evvel dāḥi biri ḡazeliyātdan diğeri ḡazelden mā‘adā olan manzūmātdan ‘ibāret olarak iki kısımdır.”

“Kısm-ı Evvel” gazellere ayrılmıştır. Sayıları az olduğu için gazellerin sıralanışında “hurûf-ı hecâ”ye itibar edilmediğini “Kısm-ı Evvel” bölümünün başında kendisi söyler:

“ḡazeliyāt az olduğün ḥurûf-ı hecā tertībine ri‘āyet olunmadı”

Gazeliyat kısmında altı adet nazire vardır. Bunlardan bir tanesi “Nazîre-i Fuzûlî” başlığıyla Fuzûlî’nin, iki tanesi “Nazîre-i Gazel-i Kâzım Paşa” başlığıyla Kâzım Paşa’nın, üç tanesi “Nazîre-i Gazel-i Ekrem Bey” başlığıyla Ekrem Bey’in şiirlerine yapılan nazirelerdir:

¹⁷ Eserin transkripsiyonlu metni verilirken divân tertibine uygun biçimde düzenlenmiştir.

Alıvermedi müsâ' de-i rüzgâr hayf

Beyhüde etdi 'ömr-i 'azîzim güzâr hayf

...

Terk eyledik diyarımızı nef' için Reşâd

Bir nef'î muntec olmadı terk-i diyâr hayf! (G.2/7- Nazîre-i Ğazel-i Ekrem Bey)

Fedâkâr olmalı dil-dârınıñ uğruna her 'âşık

Eñ ednâ emrine koymak gerekdir cân u ser 'âşık

Şu ğurbetde Reşâd bî-şabr kıaldım artdı hem 'aşkıım

Deniyor gerçi yâ şabr etmek gerekdir yâ sefer 'âşık (G.18/7- Nazîre Fuzûlî)

Beñzer şafâda cennete Vân nevbahârda

Olmaz aña şebîh mekân nevbahârda

...

Çık sen de seyr-i bâğa ğazel-ğân olup Reşâd

Böyle tırur mu ehl-i beyân nevbahârda? (G.32/7- Nazîre-i Ğazel-i Ekrem Beg)

Olmaz sükûn-pezîr gönül bâde olmasa

Ğamdan berî vü guşşadan âzâde olmasa

...

Etmez idim nazîreye cür'et eger Reşâd

Ekrem-i kerem kılup da rızâ dâde olmasa (G.47/7- Nazîre-i Ğazel-i Ekrem Beg)

Nâfile sâķî elinde câm-ı sahbâ döndürür

İçdigim mey gözlerim billâhi ħâlâ döndürür

...

Ħalka-i devr ü semâ' a gir de tır tâ kim seni

Cezbe-i feyz-i tecelliyât melâ döndürür (G.48/7 - Nazîre-i Ğazel-i Kâzım Paşa)

Cevriñ seniñ ey şüh vefâdârına maşşûş

'Uşşâķıña ez-cümle bu ğam-ğârıña maşşûş

...

Teşbîh edemem la'le Reşâd bâdeyi zîrâ

Bu vaşf seniñ oldu leb-i yârıñe maşşûş (G.53/6- Nazîre-i Ğazel-i Kâzım Paşa)

Eserin gazeliyat bölümünde bir takriz örneği bulunmaktadır. Bu takriz Abdülmecid

Efendi'nin risalesi "Gencîne-i Kavâ' id" üzerine yazılmıştır:

‘ Allāme-i yegāne ‘ Abdūlmecīd efendi
 ‘ Aşrîñ bi-ḥaḫḫ oldur tahrîr-i bî-menendi

“Gencîne-i Ḳavâ‘ id” nāmında bir risāle
 Yapmış bunuñla ḳılmıñ işbāt-ı behre-mendi (G.60/2)

Şairin gazel nazım şekliyle yazdığı bu takriz örneğinin dışında bir takriz daha bulunmaktadır. Bu takriz, Kitab-ı evvel bölümünün gazeller dışındaki nazım şekillerinin yer aldığı kısımdadır. Bu kıt’a kâlem erbâbı zümresinden Mir-Reşid’in, Envâr -ı Zekâ adlı eseri üzerine yazılmıştır:

Mefḫar-ı zümre-i erbâb-ı ḳalem Mîr-i Reşîd
 Maṭla‘ -i mihr-i hüner maşrıḳ-ı nûr-ı ‘ irfân
 ...
 Bir eşer neşr edip Envâr-ı Zekâ nāmında
 Vermiş anıñla cihân-ı edebiyâta ziyâ (Kt.1/2)

Güldeste’deki şiihlere baktığımızda şairin Nedimâne söyleyişlere yer verdiğini görürüz:

Elinden düşmüyor cânânımın bir dürlü âyîne
 O da zannımca kendi ḫüsnüne benden beter ‘ aşık (G.18/5)

Niçin sık sık bakarsın öyle mir’ât-ı mücellâya
 Meğer sen dahi kendi ḫüsnüne hayrân mısın kâfir (N.D.41/7)

Aldatdım iki bûsesin aldım yanağından
 Yârimle tutaşmış idim ol şartla lâdes (G.17/2)

Soydum o mehin cāmesini bûsesin aldım
 Vakt oldu müsâ‘id günümü yaza düşürdüm (N.D.86/3)

İsterseñ eger cāmeñi mâ‘i çuḳâdan kes
 Gel sen saña ammâ yaraşır ḳırmızı cân-fes (G.17/1)

Güllü dîbâ giydin ammâ korkarım âzâr eder
 Nāzeninim sāye-i hâr-ı gül-i dîbâ seni (N.D.154/3)

Matbuat âleminde beraber bulunduğu ,“Eslâf” adlı eserinde hakkında yazısı da bulunan Diyarbakırlı Sait Paşa'nın mütekerrir muhammesi¹⁸ ile Fâik Reşad'ın kıt'a nazım şekillerinin söylem itibariyle yakınlığı dikkat çekmektedir:

Ṭoğruluktan ölse ayrılmaz o kim
İstikâmet-i günehine âgâhdır

Müstaķim ol her umûruñda Reşâd
Ṭoğrunuñ yardımcısı Allah'dır (Kt.10/2)

Sen uşandırma eli el de uşandırmaz seni
Hîlekârlık eyleme kimse dolandırmaz seni

Dest-i a'dâdan şoğuk su içme ki kandırmaz seni
Korkma düşmandan ki âteş olsa yandırmaz seni
Müstaķim ol Hâzret-i Allâh utandırmaz seni (D.S.P.D. Mu.13/1)

Gazelleri muhteva bakımından eski geleneğe bağlıdır. Gazellerin konusu genellikle aşktır.Bu tür gazellerinde,her ne kadar vezin ve kafiye noktasında bir benzerlik olmasa da söylem itibariyle nazireler yazdığı Fuzûlî'nin tavrına ve redif seçimine yakınlık hissedilir:

Bu deşt-i 'aşkda hem-reh baña Mecnûn-ı şeydâdır
Refîk olmaz belî dîvâneye dîvânenen ğayrı (G.1/5)

Hâşılım yok ser-i kûyunda belâdan ğayrı
Garazım yok reh-i 'aşkında fenâdan ğayrı (F.D.G.273/1)

Kâr-bân-i râh-i tecrîdiz hatar hâvfin çekip
Gâh Mecnûn gâh ben devr ile nevbet bekleriz (F.D.G.123/6)

Benim ol pây-ı der zencîr-i mecnûn-ı muhabbet kim
Olur hem-'aql-ı eflâtûn baña dîvâne nisbetle (G.3/3)

Gazellerinde metafizik boyutta olmayan felsefî söylemlerde bulunur. Daha çok kadere inancını, Allah'ın takdirine, tevekküle olan güvenini ifade etmiştir:

¹⁸ Erdoğan, K. (2004). *Diyarbakırlı Sait Paşa Dîvânı*. Manisa, s.79-82

Günāhım çoksa da endīşe etmem kim alır cürmüm
Mişāl-i atre bar-ı ramet ramāna nisbetle (G.3/5)

Ebnā-yı beşer tāb[‘] i-i aām-ı azādır
Kimse yaasın urtaramaz anıñ elinden (G.6/4)

İşim olurdu benim kimyā gibi o zaman
Teveccüh eylese bir kez niğāh-ı Mevlāna (G.34/4)

Çeken elbette kismetdir beni ona Reşād amma
Vaanda olmuş olsaydı Şu āb u dāne olmaz mı (G.37/8)

Fāik Reşad, nā'tlarında ve münacātında günahkārlık noktasında bir benzerinin olmadığını ,nefsin elinde bir esir olduğunu; yalnız Allah'tan ve Peygamberinden yardım ve afv dilediğini, tek isteğinin bu olduğunu, peygamberin hürmetine ve Allah'ın yüce Őānına ne yakışırsa onu istediğini samimi bir yakarışla vurgulamıştır:

Elinde nefs-i bed-kārın esirim yā Resūlallah
Teraum eyle sen ol dest-girim yā (G.58/1)

Günehkārım ki ol rütbe bütün ebnā-yı ādemde
Degil mümkün bulunsun bir nazirim yā Resūlallah (G.58/2)

Cenāb-ı Hala senden başka yodur sen bilirsin kim
Mu[‘] inim istinād-gāhım zāhirim yā Resūlallah (G.58/3)

urmuřam yā Rab! Būrehne-ser gelip dīvāniña
Eyle icrā her ne Őāyānsa [‘] ulüvv-i Őāniña (G.59/1)

Mulaā [‘] afv-ı Şerifindir yegāne hācetim
Varsa başka maşadım olsun asem ara 'iniñe (G.59/4)

İlāhī! Hadden efzūndur günāhım
şakiyim, fāıım, rüy-ı siyāhım (K.II/1)

Kazım ve Agāh adındaki iki oğluna da “Oğlum Āgāh ve Kāzıma hıābdır.” Őerhini düştüğü bir Őiirle öğütde bulunmuştur:

Sa' y ediñ taḥṣīle ey Āgāh, ey Kāzım, hemen
Şān-ı insāniyet ancak varsa evlādım budur (G.15/6)

Eserde Hikemi üslûba da yer yer yer vermiştir:

Nedir işi kaşımın karşısında şūfīniñ
Ki cāmī'e bir adem olsa bī-namāz gelmez

...

' Aceb mi meclis-i ' uşşāka gelmese zāhid
Efāzil olduğu bir bezme bir yobāz gelmez

...

Meziyyet olmalı bir şahsda Reşād zāten
Nişānla rütbe ile yoksa imtiyāz gelmez (G.21/1, 3, 6)

Herkes şikāyet eyler devrāndan meger kim
Yok ārzusu üzre nā' il olan murāda (G.26/3)

Şairin eserinde onun Mevlevi olduğuna dair bazı örnekler bulunmaktadır:

Daḥīliyem yalıñız āsitān-ı mollāniñ
Cihānda başka Reşād āstān gözümde değil (G.30/7)

Melce' mdir bāb-ı Mevlānā Reşād
Bāb-ı ğayra etmem aşlā ser-fürū (G.55/8)

Ṭarīk-i Ḥaḳḳa çıkar toğru rāh-ı Mevlānā
Ḥaḳīḳatin yeridir ḥānkāh-ı Mevlānā

' Uluvv-i ḳadr yine sālīklerin işāretidir
Niçün yā böyle uzundur külāh-ı Mevlāna?

Keşīrdir o ḳadar bendegānı kim olmuş
Sipāh-ı encüme Fā' iḳ sipāh-ı Mevlāna

İşim olurdu benim kimyā gibi o zaman
Teveccüh eylese bir kez nigāh-ı Mevlāna

Deḥālet iledir şeyḫe kim odur şimdi
Vekīl-i zāt-ı kerāmet-penāh-ı Mevlāna (G.34/1-5)

Şair, me'mûriyet yaptığı yıllarda bulunduğu yerler hakkında ve İstanbul'a olan özlemine dile getirdiği şiirler yazmıştır:

Beñzer şafâda cennete Vān nev-bahârda
Olmaz aña şebîh mekân nev-bahârda (G.32/1)

Ben görmedim bu şehrde nâzik civân Reşâd
İstanbul'ũñ ne nâzik olur nev-civânları! (G.43/7)

Şiirlerinde sosyal hayata dair izler bulmak mümkündür :

İstersen eger cāmeñi mâ' i çuğadan kes
Gel sen saña ammâ yaraşır kırmızı cān-fes

Aldatdım iki bûsesin aldım yanağından
Yârimle tutuşmuş idim ol şartla lâdes (G.17/1,2)

Bu derd-i 'aşk helâk eyliyor Reşâdı bağıñ
Yüzündeki şarılık hep teverrümündendir! (G.23/5)

Ser-i kûyında nâlem gûş eden her şeb kıyâs eyler
Sağûra halkı bî-dâr etmek üzre bekçi çıkmışdır (G.52/2)

Mağdemiçün 'ıyd-ı ekber etdiler eşcâr hep
Giydiler al cāme gülbünle dıraht-ı ergüvân (K.V/2)

Eserde bir de Rmazanın gelişi ve yansımalarını anlattığı gazel nazım şekliyle yazdığı Ramazaniye mevcuttur:

Gelüp eyyâm-ı rûze mey-keşânı haylî şıkmışdır
Mübârek bunları güyâ ki bir zindâna tıkmışdır

Ser-i kûyında nâlem gûş eden her şeb kıyâs eyler
Sağûra halkı bî-dâr etmek üzre bekçi çıkmışdır

' Aceb görmez mi hân-ı vaşlına lâyıq bizi ol şüh
Dimez mi rûze-i hicrândan 'uşşâk bıkmışdır

Görüp ta' n eyleme iftârda temkînini şeyhiñ
Zavâllıñ ne yapsın belki çarnı pek acıkmışdır

Geçer maqbûle nezd-i şâ' irânda işbu penc beytim
Şıyâm hâliyle gerçi hâmeden bu yolda çıkmıştır (G.52/1-5)

Divan şiiri geleneğinin aksine yaşadığı devrin de getirdiği yansımalar vesilesiyle şiirde ve nesirde noktalama işaretlerine yer vermiştir:

Şoñra dedi: “ bu hâl nedir sende ey Reşâd?
Kâlbinde ğam, dilinde figân, gözde eşk-i ter? (K.VI/12)

Terk eyledik diyarımızı nef için Reşâd
Bir nef i müntec olmadı terk-i diyâr hayf! (G.2/7)

“Ey aşk! Bütün eşyâ behrever neşve-i feyziñdir: Şabâ deryâ-yı aħzar-ı çemeni dest-i nüvâzişle talgalandırır, kuşlar sūziş-i maħabbetle daldan dala uçuşarak dişlerini kıovalar, yaķalar, tutar, bırakır, yine yaķalar, kıanadlarıyla çırpınır ve biraz mülâ'abeden şoñra ikisi birden öterek pervâz ederler.” (Kitâb-ı Şânî /Āşâr-ı Menşûre -Bir Tezkere)

Noktalama işaretlerine yer yer rastlamamıza rağmen eserde düzenli, belirli bir standarta oturmuş noktalama işareti kullanımı yoktur. Özellikle özel isimlerin geçtiği, açık şekilde anmak istemediği bazı yerlerde isim vermek yerine art arda birkaç nokta kullanmayı tercih etmiştir: Bu tür bir kullanım ya sunacağı kişiyi sonradan belirlemek ve boş yerleri sonradan eklemek düşüncesiyle ya da şiiri sunacağı kişinin eski itibarında olmaması sebebiyle de bu şekilde verilmiş olabilir:

Adı..... idi ol gül deheniñ
Ĝâyeti yokdu 'alâķa edenin (M.3/17)

Eylesin... paşâ-yı bā 'izz ü şeref
Mesned-i iķbâlde bāķî Ğudâ-yı müste'ân (K.V/25)

Eski şiir geleneğinin aksine şiirlerine başlık koymuştur : İbtılâ-yı Mey, Ricâ, Câvid, Bahâr gibi.

Fâik Reşad eski şiir geleneği ve eski şiir geleneğinde olmayan yenilikleri harmanlayarak oluşturduğu eserinde eski şiirde kullanılan bazı kavramlara, mazmunlara da eserinde sıkça yer vermiştir. Bu kullanıma örnek teşkil edecek spesifik örneklerden biri şöyledir :

Dehriñ ne Keyūmersi ne İskenderi almıř
Sāde uru bir nām ile şöhretleri almış (G.10/1)

Eslāfiñ içinde severim ben Cem'i, zīrā
Ölmüş ise de rahmet ola, sāğarı almış! (G.10/2)

Mecnūn muaddem řayılr deřt-i cūnūnda
Amma nice yüz merale benden geri almış (G.10/4)

Gūlzārī azān ' arřa-i vīrāna evirmiş
Ne şavt-ı hezārı ne gül-i ameri almış (G.10/5)

Mahlas kullanmadığı şiirleri de olmuştur. Şiirler şu şekilde bitmiştir:

Olan mollā-yı rūmuñ bendesı ilāř ile hergiz
Cihānda başa bir Mevlā derinden ğayrı der bilmez (G.11/7)

Mādām ki bi- sa' y geinmek yolu varmış
Ta' yībe sezā-vār olamaz keşret-i vā' iz (G.19/9)

Görmedim sevdā gibi ' ālemde bir emr-i ' acīb
Hem gelir ğāyet acı bilmem ne sırdır hem lezīz! (G.20/5)

Geer mabūle nezd-i řā' irānda iřbu penc beytim
Şıyām ālīyle geri āmeden bu yolda ımışdır (G.52/5)

Eski şiir geleneğinde olduğu gibi şâir kendini Mecnûn ve Ferhâd gibi âşıklığı ile nam salmışlarla kıyaslar ve üstünlüğünü öne sürer:

Mecnûn muḳaddem şayılır deşt-i cünûnda
Amma nice yüz merḫale benden geri ḳalmış (G.10/4)

Gelmişdi ki ta‘lîm-i ḥaḳîḳat ede Mecnûn
Gördü beni lâl oldu yine mektebe döndü (G.42/2)

Büyük bir iş midir Ferhâd için bir kûhı ḳal‘ etmek?
Eder dünyâyı yek dü âhla zir ü zeber ‘âşık (G.18/4)

Derḫâl gitdi ‘aḳl şaşırdım irâdemi
Mecnûn ḳıyâs ederdî göreydi biri eger (K.VI/21)

Fâik Reşad’ın yangından sonra içkiye düştüğünü, bu yüzden görevinden azledildiğine dair söylemlere destek olacak nitelikteki şiirleri şunlardır:

Mey-perestim öyle kim bi’l-farz bir ḥürî-liḳâ
Gelmiş olsa ettigim eşnâda zevḳe ibtidâ
Etse istikrâh ‘işretten de, bâ-nâz u edâ:
“Yâ beni yâ bâdeyi terk et” diye etse ricâ
Toğrusu ben eylemem aşlâ ferâgat bâdeden! (Mu.3/III)

Çünkü meydîr mâye-i naḳd-i ḥayât-ı ‘âşıkân
Ben nasıl nûş etmeyeyim ger içmemiş olsam o an

Terk-i cân etmek muḳarrerdir benimçün bî-gümân
Diñlemem ḥaḳḳımda her ne söylese ḥalk-ı cihân
Toğrusu ben eylemem aşlâ ferâgat-ı bâdeden (Mu.3/IV)

Reşâd olmuş cihânîñ her yeri bir menzil-i âşup
Şafâ hiç bir maḫalde ḳalmamış meyḫâneden ğayrı (G.1/7)

Ḥased ol rinde kim ser-mest olup meyḫânede dâ‘im
Cihân ḳaydında olmaz ḥâtırî renc ü keder bilmez! (G.11/3)

Fâik Reşad, yurt içi ve yurt dışı birçok yerde çalışıp maksûduna ulaşamamış; istediği yerlere gelememiştir. Eserinde buna istinaden şiirleri de mevcuttur:

Terk eyledik diyarımızı nef için Reşād
Bir nefî muntec olmadı terk-i diyâr hayf! (G.2/7)

Şair, gazellerini sade dille yazdığını dile getirir ve bunu her zaman sade-rûları (gençleri) övmesinden ötürü dilinin de sade olması gerektiği düşüncesiyle ilişkilendirmiştir

Meddâhıyam hemîşe Reşād sâde-rûlarıñ
Nazmında ol sebeble benim böyle sâdedir (G.9/5)

Eserde sevgiliyle tanış olmak isteyen iki kişiyi Karagöz ve Hacivat'a benzetmiştir:

O Tıfl-ı nâza hülûl eylemek hayâliyle
Verâ-yı perdede oynar dü şahs-ı nâ-kes u bed

Rütbe-i maşaralardır ki bunlarıñ gūyâ
Biri bütün Karagözdür biri Hâcievhad

Şairin divanında 7 kaside bulunmaktadır. Kasidelerinden “Kudret-i Hâlık u ‘Acz-i Beşer” ile başlayan 1.kaside ve 2.kaside münacaat; 3.kaside na’t; 4.ve 5.kaside methiye; 6.kaside mülakat,7.kaside sakiname türündedir:

Halk etmemiş olsaydı Benî âdemi Mevlâ
Virâneye beñzerdi şu ma‘ mûre-i dünyâ

...

Minnet aña şâyeste u şükrân aña maşşuş
Tâ‘at aña çesbân u ‘ibâdet aña ahrâ! (K.I/11)

İlâhî! Hadden efzundur günâhım
Şakîyim, fâsıkım, rûy-ı siyâhım

...

Degilsem lâyıq-ı gufrân o hâlde
Mezellet hâkidir ârâm-gâhım (K.II/9)

Yâ Resûlullah sensiñ raḥmeten li’l-‘âlemîn
Nâzenin haḫ-ı resûl şâdıku’l-va‘dü’l-emîn

...

Kendime kalsa ne mümkün eyleyem ıslâh-ı hâl
Hük-m-i nefsimden rehâ bulmam ki tâ rûz-ı pesîn! (K.III/13)

Hem ‘ıyddır bu gün bize hem nev-bahârdır
Hengâm-ı nûş-ı bâde vü bûs u kenârdır

...

Olsun hemîşe mazhar-ı elţâf-ı şehriyâr
Mazhar olan o lûţfa zihî bahtiyârdır (K.IV/36)

Cennete döndü vürüd-ı nevbahâr ile cihân
Oldu “yuhyi’l-arza ba‘ de mevthâ” sırrı ‘ayân

...

Eylesin... paşa-yı bâ ‘izz ü şeref
Mesned-i ikbâlde bâkî Ğudâ-yı müste‘ân (K.V/25)

Gülşende dün o gül teni gördüm ‘ale’s-seher
Mestâne ħ‘âba varmış idi şöyle bi-ħaber

...

Yâ Rab o ân ne ân, o ne zevk u şafâ idi!
Tekrârına müsâ‘id olur mu ‘aceb kader? (K.VI/23)

Mey ‘aqla, vücûda eder irâs-ı mazarrat
Münhî niçün etmiş ya anı şer‘ ile ħikmet?

...

Hâl böyle iken meyde taħarri-i şafâyı
Yâ ben nice ‘ad eylemeyim cehl u ħamâkat? (K.VII/16)

Mülâkat başlıklı şiirinde edebiyatımızdaki “Dedim-Dedi”li ifadelerden yararlanmıştır:

Şoñra dedi: “ bu hâl nedir sende ey Reşâd?”
Ķalbinde ğam, dilinde figân, gözde eşk-i ter? (K.VI/12)

Ben de dedim, silip de gözüm yaşların o dem,
 “Ey yār-i dil-nüvāz u ḥabīb-i melek-seyr?(K.VI/13)

Mülâkat başlıklı bu şiirin içeriğine baktığımızda aşığın (Reşād) sevgiliye aşkını itiraf etmesi, sevgilinin de aşığı sevdiğini söylemesi tasvir edilerek ilk tanışma anı anlatılmış:

Gülşende dün o gül teni gördüm ‘ale’s-seher
 Mestâne ḥāba varmış idi şöyle bî-ḥaber (K.VI/1)

...
 Geçdim yavaşça karşısına ‘aşıkâne, bir
 Cism-i lâṭif u nâzikine eyledim nazar (K.VI/6)

Bî-ihtiyār oldu gözümde yaşım revān
 Dilden ederdi hem de nice ḥülyā güzār (K.VI/7)

Etdim o rütbe giryeyi kim hiçkırıklarım
 Etmış dil-i ḥazîn-i hezāra bile eşer (K.VI/8)

Derken uyandı nâz ile dil-ber görüp beni
 Nezdinde böyle nâle-keş ü pür-ğam u keder (K.VI/10)

Soñra dedi: “ bu ḥāl nedir sende ey Reşād?”
 Kalbinde ğam, dilinde fiğān, gözde eşk-i ter? (K.VI/12)

Ben ‘aşıkam cemāline çokdan beri, faḫaṭ
 “Mağfīyü’z-zamīrim eyler idim açmadan ḥazer (K.VI/14)

“Keşfetmeden zamīriñi ben ḥissederidim
 “Ḥālāt-ı ‘aşkı sende benimçün imiş meğer (K.VI/18)

Yā Rab o ān ne ān, o ne zevk u şafā idi!
 Tekrārına müsā‘ id olur mu ‘aceb ḫader? (K.VI/23)

Gazellerinde atasözleri ve deyimlere de yer vermiştir:

Gönlümde nihândır gözünñ naş u ḫayālî
 Bir şîr yatar gizli her insāññ içinde (G.39/2)

Bak merḥamet et ḥāline bī-çāre Reṣādīñ
Derdiñle hemān şöyle kemikle deri ḳalmıř (G.10/7)

Açıldı gonca-i dil bir tebessümünle seniñ
Denir meşelde velī bir çiçekle yaz gelmez (G.21/5)

Maḥmūr gözlerin süzerek baḳdı öyle kim
Muṭlaḳ erirdi olsa idi anda bir ḥacer (K.VI/11)

Şiirlerin rediflerini incelediğimizde genellikle eski şiir geleneği çerçevesinde oluşan rediflerden farklı değildir: ğayrı, gül, bülbül, ḥayf, gönlüm, řarāb, āşık, cüdā vb.

Kafiye için ise yine eski şiir geleneği dāhilinde tam ve zengin kafiye kullanılmıştır:

Enīsim yok şu miḥnethānede peymāneden ğayrı
İřitmez gūř bir söz nā' re-i mestāneden ğayrı
...
Reşād olmuş cihānīñ her yeri bir menzil-i āřup
Şafā hiç bir maḥalde ḳalmamıř meyhāneden ğayrı (G.1/7)

Sāķī ' ināyet eyle baña bir ḳadeḥ řarāb
Versin dil-i ḥazīne řafā vü feraḥ řarāb
...
Ḳavī da' vā-i belāđati hengām-ı nūřda
Diñletmiyor ḳuzum suḥan-ı muřtalaḥ řarāb (G.8/5)

Geldi bahār mevsimi oldu küřāde gül
Ārām-ı mey-keřānı yine verdi bāde gül
...
Çekmez bahār minnetini gül için müdām
Ḥünīn-i dağ-ı sīnesi olmuş Reşāda gül (G.24/7)

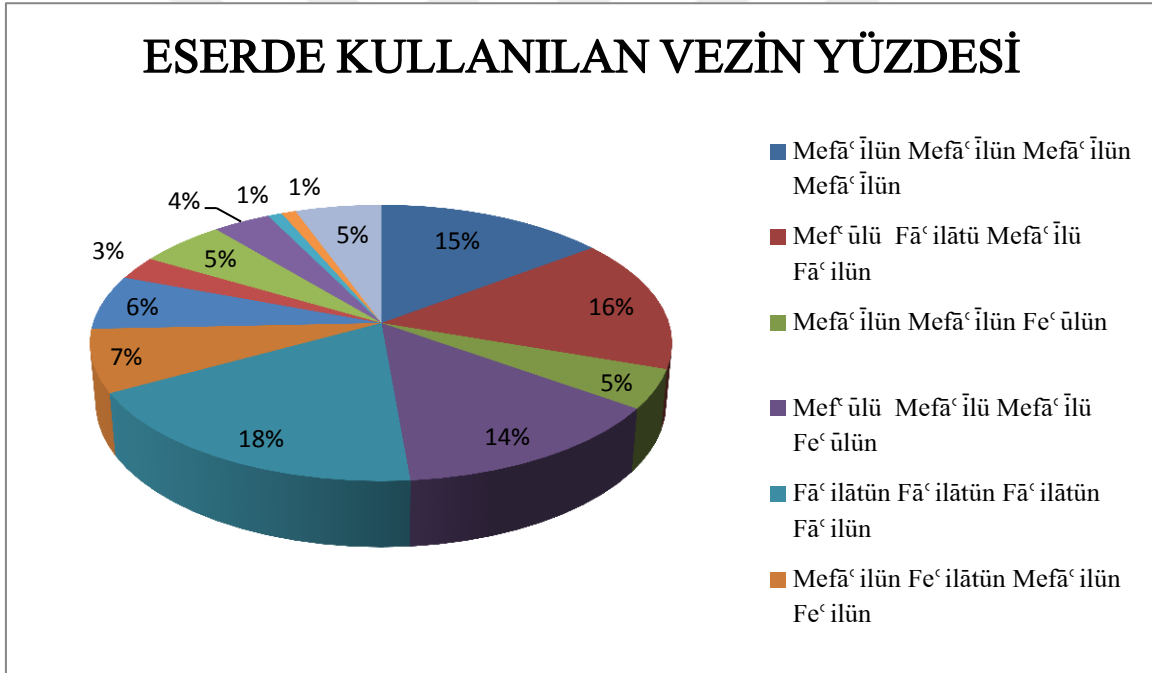
Güldeste’de kullanılan nazım şekilleri, kullanım sayısı ve rediflerine göre aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

NAZIM ŞEKLİ	SAYISI	REDİFİNE GÖRE	
		MÜREDDEF	GAYR-I MÜREDDEF
Gazel	60	49	11
Kaside	7	2	5
Musammat	9	6	3
Mesnevi	3	-	-
Rubâi	9	-	-
Kıt’a	10	-	-
Matla’	9	-	-
Müfred	7	-	-

Eserde aruz ölçüsü kullanılmıştır. Kullanım oranları şu şekildedir:

VEZİN	GAZEL	KASİDE	MÜFRED	MESNEVİ	MUSAMMAT	KIT’A	MATLA’	RUBÂ’İ	TOPLAM
Mefâ’ ilün Mefâ’ ilün Mefâ’ ilün Mefâ’ ilün	9	-	3	-	2	1	1	-	16
Mef’ ülü Fâ’ ilätü Mefâ’ ilü Fâ’ ilün	12	2	-	-	-	-	3	1	18
Mefâ’ ilün Mefâ’ ilün Fe’ ülün	1	1	1	-	1	-	1	-	5
Mef’ ülü Mefâ’ ilü Mefâ’ ilü Fe’ ülün	10	2	-	-	-	2	1	1	16
Fâ’ ilätün Fâ’ ilätün Fâ’ ilätün Fâ’ ilün	13	2	-	-	3	2	-	1	21
Mefâ’ ilün Fe’ ilätün Mefâ’ ilün Fe’ ilün	7	-	-	-	-	-	1	1	9
Fe’ ilätün Fe’ ilätün Fe’ ilätün Fe’ ilün	2	-	-	-	1	3	1	2	9
Fâ’ ilätün Fâ’ ilätün Fâ’ ilün	1	-	-	-	-	2	-	-	3
Mef’ ülü	3	-	2	-	-	-	1	-	6

Fâ' ilâtün Mef' ülü Fâ' ilâtün									
Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün	-	-	-	2	1	1	-	-	4
Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Mef' ülü Mefâ' ilün Fe' ülün	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Mefâ' ilün Mefâ' ilün Fe' ülün	2	1	1	-	1	-	1	-	6
feülün feülün feülün feül	-	-	-	-	-	-	-	1	1

Şekil 1.1. Eserde Kullanılan Vezin Yüzdesi

Rubâ'ilerdeki aruz kullanımına baktığımızda Fâik Reşad'ın Rubâ'iyât ve Kıt'alar bölümünde ele aldığı Ruba'i adını verdiği 9 adet şiirde şekil ve muhtevâ açısından Rubâ'î nazım şekline benziyor olmasına rağmen Rubâ'î kalıplarını kullanmamıştır..

Eserde “Gazeliyât” bölümü bittikten sonra “Kısm-ı Sâni” bölümüne geçiliyor. “Kısm-ı Sâni” bölümünde şekil ve konu bakımından bir bütünlük arz etmeyen sırasıyla şu nazım şekilleri yer alır: İki adet kaside nazım şekliyle yazılmış münâcât bulunmaktadır. Ardından “Medhiye-i

Müseddes Berâ-yı Cenâb-ı Resûl-i Aşkdes” başlıklı nâ’t örneği olan bir musammat dışında Nâ’t-ı Nebî” başlığıyla kaside nazım şekliyle yazılmış bir nâ’t ve yine “-im yâ Resûlallah” redifli bir nâ’t örneği ; “Taḥmîs-i Ğazel-i Ekrem Beg” başlıklı tahmis örneği, “Bahâr” başlıklı mesnevi, “Mülâkât” başlıklı kaside, “Ḳudret-i Hâlik u ‘Acz-i Beşer” başlığıyla bir kaside, “Ricâ” başlığıyla murabba (musammat); “Sâķî-nâme-i Muḥammes” ve “Muḥammes-i Berâ-yı Tazmîn Mışrâ’-i Fuḫûlî” başlığıyla iki muhammes (musammat), “İbtîlâ-yı Mey” başlıklı bir mesnevi ardından kaside , “Taḥmîs-i Ğazel-i Naḥîfî” başlıklı bir musammat, kaside, takriz, tarih, “Diğer” başlığıyla iki kıt’a; “Kıt’a ve Rubâ’îyyat” başlığı altında sekiz rubai, altı kıt’a örneği, dokuz metali’ örneği, yedi müfredat örneği, bir takriz, “Taḥmîs-i Ğazel-i Vâşîf” başlıklı bir musammat, “Mey” başlıklı bir kaside, “Câvîd” başlıklı mesnevi, tarih, iki adet şarkı (musammat) örneklerini içerir. Bu şiirler eserde , bütünlüğü sağlamak adına divân tertibi usulünce verilmiştir.

Yine bu bölümde değişik nazım şekillerini kullandığı Bahâr, Mülâkât, Ricâ, İbtîlâ-yı Mey, isimlerini verdiği manzumelere de yer vermiştir:

İbtîlâ-yı Mey, manzum hikâye olarak adlandırabileceğimiz bir manzumedir. Konunun gidişatı ve kahramanların özellikleri sebebiyle Ahmed Reşad’ın hayatından izler sergileyen bu manzum hikâyede manzum hikâyenin kahramanı mesleği kâtiplik olan Kâmil isimli kişinin içkiye başlayıp servetini bitirdikten sonra çare olur inancıyla evlendirilir fakat birsüre sonra tekrar eski haline döner. Dilencilığe başlar. Her gece eşi ile dövüşür ve yine bir kavga esnasında Kâmil ölür¹⁹:

İsmi kâmildi şan‘atı kâtib
 Ḥattına ḥüsn-i ḥattı hem ğâlib (M.2/3)
 ....
 Şervetin az vaḳtde etdi telef
 Ḳaldı bî-çâre şöyle bād-ı bekef (M.2/6)
 ...
 Ne zamân içse hem beş on saĝâr
 ‘Aklı derḥâl gider tecennün eder (M.2/9)

Kim ki ḥâzır ise yanında söger
 Kâh ḳalkar da tepmesiyle döger (M.2/10)

¹⁹ Mesnevi 2/1-45

Bütün bu uyumsuz özellikleri ile insanlar arasında kötü nam salıp, nefret kazanmıştır :

Böylelikle kazandı nefret-i ‘ām
Oldu ‘ālem içinde pek bed-nām (M.2/11)

Onu bu halden kurtarmanın evlilik ile mümkün olduğunu düşündürler ve evlendirdiler:

Buña bir çāre buldular encām
Dediler: “bir kararıyla alsın kām (M.2/17)

Etdi Kāmīl bunuñla ‘ağd-ı nikāh
Bu vesīle ile şanki buldu felāh (M.2/20)

Fakat bir süre sonra eski haline dönüş başlamış:

Eski hāle yine rücū‘ etdi
Ya‘nī meykeşlige şurū‘ etdi (M.2/22)

Bu vaziyetler neticesinde fakir kalıyor ve dilencilığe başlıyor:

Düşdü bir hāl-i fakre kim ‘ayyāş
Kalmadı çünkü bir medār-ı ma‘āş (M.2/25)

...

Etdi kāmīl dilencilikte karar
Bağınız ‘işret ādamı ne yapar? (M.2/30)

Bu durumlar neticesinde her gece eşi ile dövüşüyor ve yine bir kavgada Kāmīl öldürülüyor:

Refikāsı ile hele her şeb
Dögüşür yokken orta yerde sebeb (M.2/40)

Yine bir şeb tutuşdu gāvğaya
Biriniñ ‘aqlı gitdi yağmaya (M.2/41)

Pıçağın çekdi kāmīli urdu
Kābzāsın çend def a hem burdu (M.2/42)

...

Yazdı tārīhini Reşād tamām

“Kāmili ‘işret eyledi i‘ dām” (M.2/45)

1290

Ricâ başlıklı eserde ise terk edilen bir sevgilinin sevdiğine dönmesi için yakarışını içeren bir eserdir.²⁰

Gözümüñ nūru sevgili yārim!

Neden etdiñ yanımdan öyle firār?

Ne idi eyleyen seni bî-zār?

Buña hayretde kaldı efkārım

...

Sen de vāqıf idiñ muḥabbetime

Kāh ederdñ tesellî-i ḥātır

Āh! Terk eylediñ beni āḥer

İ‘ tibār etmeyip şadâkatime (Mu.9/V)

Klasik nazım şekillerinin ağırlıklı olduğu bu bölümde bir kölenin aşkını anlatan Câvid isimli manzum hikâye, konu bakımından dikkat çekici ve içinde merhamet, aşk gibi birçok duyguyu barındıran bir hikâyedir. Câvid isimli Habeş bir köle hikâye anlatıcısının asker olan babasıyla beraber sefere katılır. Yine gittiği bir seferde hastalanır. Aşk hastalığına yakalanmıştır. Cavid'den birkaç zaman sonrada âşık olduğu kız da vefat eder.²¹

Câvid isimli Habeş bir köle. Ömrünün ismi gibi olmadığından bahseder

:

Bir köle var idi bizde ḥabeşî

Hîç ‘âlemde bulunmaz da eşî (M.3/1)

...

İsmi Cāvıddi faḫaḫ rabb-ı vaḥîd

Vermemiş ruḫşat-ı ‘ömr-i cāvîd (M.3/3)

²⁰ Musammat 9/I-VII)

²¹ Mesnevi 3/1-52)

Hikaye anlatacısının asker olan babasıyla beraber sefere katılmış:

Ne zaman orduya gitseydi peder
(çünkü ‘askerdi işi seyr ü sefer) (M.3/4)

Köleyi de götürürdü muṭlaḳ
Ḥidmeti ṭab‘ ina çünkim evfaḳ (M.3/5)

Yine bir defa peder etti sefer
Şüphe yok kim oda birlikte gider (M.3/6)

Babasıyla sefere giden Habeşli köle Câvid hastalanır ve haber gelir:

Aradan bir sene etmişdi mürūr
Geldi bir nâme pederden memhūr (M.3/7)

Şöyle yazmış ki: zavallı câvīd
Ḥastalanmışdı yatup vaḳt-i medīd (M.3/8)

...

Bir gece ḥasta ağırlaşmış pek
Beni de görmegi etmiş istek (M.3/9)

Yanına gider ve aralarında şu konuşmalar geçer:

Bende gitdim yanına bī-çāre
Eylemiş şevbini pāre pāre (M.3/11)

Beni gördükde edip vāveylā
Dedi: “gel sevgili şefḳatli baba! (M.3/12)

“Edeyim rāz-ı derūnum izhār
“Sizde ḳalsın bu muḳaddes esrār (M.3/13)

“Bī-edeblikse de ifşāsı bunun
“Nice maṭlūbdur ihyāsı bunun (M.3/14)

“İstemem ben gibi olsun ma‘ dūm
“Sebeb-i ‘ illet ola hem ma‘ lūm”(M.3/15)

Câvid aşk hastalığına yakalanmıştır:

Karşımızda var idi bir komşu
Bir de bir duğteri vardı meh-rû (M.3/16)

Adı..... idi ol gül deheniñ
Ġâyeti yokdu ‘alâka edenin (M.3/17)

Buda .... Meger ‘âşık imiş!
Belki digerlerine fâ’ik imiş! (M.3/18)

Nâmını yad ederek soñra demiş:
--O tecellisiz o dîvâne meniş -- (M.3/19)

“âh ey seyyidim, ey sultânım!
“Gidiyor işte bedenden cânım (M.3/20)

“Almadım kâm o güzelden eyvâh!
“Böyle hükmetmiş ezelde Allah (M.3/21)

“O melik ben ise bir zîst-i habeş
“Hiç kâbil mi ki olsun baña eş (M.3/22)

“ Birde ben bir köleyim oysa hânım
“ Elim ermez aña döksemde kanım (M.3/23)

“ Bu iki mân‘ia varken, aşlâ
“Düşmez ümmîd-i vişâl etme bana” (M.3/24)

“ Çat‘-ı ümmîd dile verdi keder
“ Uyumazdım geceler tâ-be-seher “ (M.3/25)

“Ağlayıp şızlar idim hasret ile
“ Yüregim tağlar idim firkat ile (M.3/26)

“Ma‘ mâfîh görürdüm gâhi
“Bize geldikçe o reşk-i mâhı (M.3/27)

“Buraya geldigimizden beri âh
“Ya‘ nî vardır ki tamâm on iki mâh (M.3/28)

“Gözden olmağla nihân didârı
“Nâr-ı hicrân dile oldu sarı (M.3/29)

“Āķibet derd ile bīmār oldum
 “Ne yamān ‘ illete düçār oldum (M.3/30)

“Bilirim kırtulamam ben bundan
 “Yok verem olduğuma Şübhe vü zan (M.3/31)

“Çāre ne ? böyle imiş ħükm-i kıader
 “Kādere herkes iķā‘ at eyler (M.3/32)

“İŞte ħāl böyle veliyyü’n-ni‘ met
 “Eylerim bir de ricāya cür‘et: (M.3/33)

Ki idiñ benden o dildāre selām
 “Vāķi-i‘ ħālī de cümle i‘ lām (M.3/34)

“Sebeb-i mevtimi bilsin
 Ĥālet-i ‘ aşk nedir etsin derk” (M.3/35)

Cāvid, ölüm sebebini sevdiğine bildirmelerini vasiyet etmiş. Vasiyeti dile
 getirmenin güçlüğünü ve sebepleri ise Şöyle sıralamıŐ:

Oķuyunca bunu olduķ maĥzūn
 Hele kıalbim benim oldu pūr-ĥūn (M.3/37)

Gerçi ĩfā-yı vaşiyet lāzım
 Buña ammā ki cesāret lāzım (M.3/38)

Duĥteriñ ‘ āilesi çünkü tamām
 Nām u nāmūs ile meŐhūr u benām (M.3/ 39)

Bunu açmaķ olacaķ sū‘-i edeb
 Denilir mi: kıızı sevmişdi ‘ arab? (M.3/40)

İķtizā etdi zarūrī ŐuŐmaķ
 Çāre yokdur ki olur her olacaķ (M.3/41)

Durumu duyan Őehnaz adlı cariye gider ve Cāvid’in âşık olduğu kıza durumu
 bildirir:

Vardı bir cāriye Őehnāz adlı
 Pek emekdār idi hem āzādlı (M.3/42)

Vâkıf olmuş bütün ahvâle meger
Ya' nî vâkıf imiş ol hâle meğer (M.3/43)

Gitmiş ol yâre demiş vâkı' ayı
Bize ihbâr edilen fâci' ayı (M.3/44)

Câvid'in sevdiği kız işitince bu olanları şöyle söylemiştir:

İşidince bunu ma' şûka, biraz
Giryeden sonra demiş: ey şehnâz! (M.3/45)

Gerçi bir kul idi sizde cāvîd
Çehresi hem de degil öyle sefid (M.3/46)

Bence ammâ ki nice beglerden
Her cihetle görünürdü ihsân (M.3/47)

' Akl u ' irfân u zekâsı var idi
Edeb u hilm u hayâsı var idi (M.3/48)

Bu sebeblerle severdim ben anı
Hem de gâyetle şıcağ idi kanı (M.3/49)

Şu haber gönlüme pek etdi eşer
Şaşarım olmaz isem bende eger!" (M.3/50)

Aradan b25irkaç zaman geçtikten sonra Câvid'in sevdiği kızın da hastalanıp öldüğünü bildirir:

Bir zamân sonra işitdiñ nâgâh
Kız dâhi hastalanıp yatmış âh (M.3/51)

Birkaç ay şonrada aldık ki haber
Eylemiş ' âlem-i ' ukbâya sefer! (M.3/52)

Dönemin şairlerinden Nahîfi, Vâsıf ve Ekrem Bey'in gazellerine "Tahmîs-i Gazel-i Nahîfi"²², "Tahmîs-i Gazel-i Vâsıf"²³, "Tahmîs-i Gazel-i Ekrem Beg"²⁴ başlığıyla tahmis örnekleri vermiştir:

²² Musammat 5/1-5

Ne zamān etdim ise derdimi izhār saña
 Gelmedi zerre kadar merhamet ey yār saña
 Etmedi bunca niyāzım ebeden kār saña
 “Mübtelā oldum ise ‘aşkla nā-çār saña”
 “N’eyledim n’eyledim ey dil-ber-i mekkār saña”

...

Yoluna vermege âmāde iken cān ile ten
 Ey cefā-pişe bu ikrāh nedendir benden?
 Eylediñ ‘ālemi hasretle baña beyt-i hazen
 “Bilmediñ qadrini hayfā ki esir olmuşiken”
 “Bu Naḥīfī gibi bir ‘aşık-ı ğam-ḥār saña!” (Taḥmīs-i Ğazel-i Naḥīfī - Mu.5/5)

Ma‘ rifet öğren beyim taḥşil-i ‘ilm-i ḥikmet et
 Vākıf ol māhiyet-i eşyāya aḥz-ı ‘ibret et
 Derk-i nefis et fehm-i zāt vācib-i zī-kudret et
 “Kesb-i ‘ilme bezl-i evkāt ile yāhū ğayret et

Rağbet isterseñ eger ‘ālemde ‘ilme rağbet et

...

Gerçi insāna gelir pend u naşīḥat pek girān
 Tecrübeyle anlaşılmalıdır bu nükte her zamān
 Līk ey maḥşul-i bāĝ ‘ömrüm ey nevres fidān
 Ḥālīşāne maḥşādım ‘arz-ı neşāyihdir hemān
 İster al ğuş-ı qabul cāna ister ḥiddet et” (Taḥmīs-i Ğazel-i Vāşıf - Mu.6/VII)

Şanır erbāb-ı ğaflet dār-ı qasvetdir mezāristān
 Kuru bir taşla topraqdan ‘ibāretdir mezāristān
 Ūlū’l-ebşāra amma cā-yı diĝkāttdir mezāristān
 “Ḥükm bīnāna bir dīvān-ı ‘ibretdir mezāristān”
 “Büyük bir mekteb-i ‘irfān u ḥikmetdir mezāristān”

...

Reşād ol kimsedir ‘ālemde ‘indimde tamām ādem:
 Ğınāyı, faḡri ‘ayn-ı i‘tibārında tıttup tev‘em
 Anıñla şādmān olmaz bununla çekmez aşlā ğam
 “Ṭarīḡ-i zindeĝanı çoḡsa da fānīlere ekrem”
 “Yolunda herkesiñ ḥad u nihāyetdir mezāristān! (Taḥmīs-i Ğazel-i Ekrem Beg-
 Mu.2/VII)

²³ Musammat 6/1-7

²⁴ Musammat 2/1-7

Her ne kadar “ Muḥammes-i Berā-yı Tazmīn Mıṣrā’ -i Fuzūlī” başlığıyla ele alınmış olsa da bu eser bir tahmis örneği olup Fuzūlī’nin “habersiz yār mı hāl-i harābımdan haberdār et” dizesi alınıp üzerine aynı vezinde (Mefāilün/Mefāilün/Mefāilün/Mefāilün) dört mısra eklenmesiyle oluşturulmuştur:

Sabâ ağyârdan pinhân ğāmını dil-dāra izhār et
Habersiz yārımı hāl-i harābımdan haber-dār et (F.D G.42/1)

Varıp ey nāme hāl-i zārımı ol yāre iş‘ār et
Neler çekmekdeyim hicrile ğurbet ilde iḥbār et
Çekinme şöyle ser-bāzāne ṭavr-ı āġāz-ġüftār et
Ne varsa bildiğin esrār-i dilden cümle izhār et
“Ḥabersiz yārımı hāl-i harābımdan haberdār et”

...

Dimāğında henüz germī-i ḥamr-ı ‘aşq iken bākī
Reşād olsun mu artıķ bāde-i ġülfām müştākī?
Bırak teklīfi kendi hāl-i terk eyle ‘uṣṣākı
Yeter ġayrı yeter mest-i ḥarābım var git ey sākī
“Ḥabersiz yārımı hāl-i harābımdan haberdār et” (Mu.4/IV)

“Sākī-nāme-i Muḥammes” başlıklı şiirinde bādeden vazgeçememekten bahseder. Kaside bahsinde örneklerine yer verdiğimiz kaside nazım şekliyle ele aldığı “Mey” başlıklı eserinde ise içkinin verdiği geçici keyfiyetten ve etkisi geçtiğinde daha kötü bir hāl-i alınması, içki içmenin diğerk lezzetlerden zevk alamayan cahillerin işi olduğunu, tüm kötülüklerin ve cinayetlerin sebebinin içki olduğundan bahseder.²⁵Yine Ahmed Reşād’ın İbtılā-yı Mey²⁶ başlıklı şiiri de kendi hayatı göz önünde bulundurulduğunda onun hayatına dair izler taşımaktadır:

Zevķ alır içdikçe aşḥāb-ı ṭabī‘at bādeden
Cān u ten kesb-i şafā eyler be-ġāyet bādeden
Zerrece qalmaz gönüllerde kudūret bādeden
‘Aķlı bu kadar bence kim eylerse nefret bādeden
Ṭoġrusu ben eylemem aṣlā ferāġat bādeden
...
Mest-i ser-şārım egerçi qalmamış cismimde tāb

²⁵ Kaside, VII

²⁶ Mesnevi, 2

Şun pey-â-pey sâkıyâ lütf et yine cām-ı şarāb
 İhtiyācım var aña zīrā bu hāl-i iğtirāb
 Gönlüme vermekde envā^c -ı ^c azāb u ıztırāb
 Toğrusu ben eylemem aşlā ferāğat bādeden!(Mu.3/V)

Şair, kaside nazım şekliyle yazdığı na't ve münacaat gibi şiirlerinin yanı sıra müseddes nazım şekliyle kaleme aldığı “-Medhiye-i Müseddes Berā-yı Cenāb-ı Resūl-i Aşdes-” başlıklı şiirinde de Peygamber efendimize övgüde bulunmuştur:²⁷

Maṭla^c -i mihr-i risāletdir ḥabīb-i Kibriyā
 Şems-i eflāk-i nübüvvedir ḥabīb-i Kibriyā
 Nūr-ı meşkūt-i ḥaḳīḳatdir ḥabīb-i Kibriyā
 Şu^c le-i mişbāḥ-ı ḥikmetdir ḥabīb-i Kibriyā
 Meş^c al-i rāh-ı ḥidāyetdir ḥabīb-i Kibriyā
 Rāfi^c -i āşār-ı zulmetdir ḥabīb-i Kibriyā
 ...
 Böyle bir peygamber-i zī-şāna ümmetken Reşād
 Çekme ğam aşlā ne rütbe olsa ^c işyānıñ ziyād

Lütfuna iḥsānına eyle ḳaviyyen i^c timād
^c Afv eder elbet bi-ḥaḳḳ-ı Müctebā Rabbü'l-^c ibād
 Şāfi^c -i rüz-ı ḳiyāmetdir ḥabīb-i Kibriyā
 Müşfik-i aḥvāl-i ümmetdir ḥabīb-i Kibriyā (Mu.1/V)

Eserde girişte “Erbāb-ı Mutāla’a” bölümünden sonra 1 ve “Kıt^c a-Rubā^c İyyat” bölümünde 11 kıt’a nazım şekli olmak üzere toplam da 12 kıt’a nazım şekli vardır. Bu 12 adet kıt’a nazım şeklinden 1 tanesi takriz, diğer kıt’alar genellikle tarih içermektedir. Tarih konulu kıt’aları şu şekildedir:

‘Diyārbekirde yapıdırılan ^cumūmī bāğçe için’ başlığıyla yazdığı tarih kıtası, Diyarbakır’da Vali Sāmih Paşa²⁸ tarafından yapılmış olan “Fis Kayası”denilen bir bahçe için düşülmüş 1300 tarihli kıt’adır:

²⁷ Musammat, 1

²⁸ Samih Paşa hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Çöğenli, M.S.(2001). ”Erzurum Eski Valilerinden Hasan Samih Paşa’nın Biyografisine Ait Önemli Bir Vesika”.(18). *AÜ.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, s.31-35.

“Fis kayası” denilen cāy-ı neşāt-engiziñ
Eşi yokdur denilirse bu havālīde becā

Gören ol mevki‘ -i elbette şafā kesb eyler
Hâtıra etse bile derd ü keder-i istilā

...

Hiss-i şükrān ile tıldu yüregim ol demde
Cünbüşe verdi bu hiss-i hāmeyi de şöyle ki tā

Yazdı bu mışrā‘ ı fī‘l-hāl berāy-ı tārīh
“Dil-güşā yapıdı bu nüzhetgehi Sāmih pāşā” (Kt.2/20)
1300

Vali Hamid Paşa²⁹’nın memuriyetinin yenilenmesi vesilesiyle yazmış olduğu 1302 tarihli kıt’a şudur :

Hamid pāşā ki anıñ vālī-i zīşānıdır elhaq
Der-i ‘adlinde lāyık bende olsa Hüsrev ü Cemşid

...

Sezā bu gevherin tārīh aşılса gerden-i ‘arşa
Hamid paşa kılındı mesnedinde şad şükr te‘yid (1302) (Kt.3/5)
Van valisi Tahir Paşa’nın³⁰ mirmiranlığa getirilmesi vesilesiyle düşülen 1302 tarihli

tarih kıt’asıdır:

Ābrū-yı vān temur zāde cenāb-ı tāhiriñ
Zikr-i evşāf-ı cemīli ziver olmuş her dile

...

Geldi bir peyk-i sürür etdi bu tārīhle nidā
Mir-i Tāhir mir-i mīrān oldu mecd u sa‘d ile (1302) (Kt.4/5)

Vali Hasan Paşa’nın³¹ vefatı için düştüğü 1301 tarihli kıt’a şöyledir:

²⁹ Hamid Paşa hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Aslan, T. (2016). Hamid Paşa’nın Van Valiliği. **OTAM**, s. 205-243.

³⁰ Tahir Paşa hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özkan, A. (2017). *Kaptan-ı Deryalıktan üç kıta valiliğine Çengeloğlu Tahir Paşa’nın hayatı, askeri, idari ve ilmi yönü*. Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

³¹ Hasan Paşa hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İnbaşı, M. (2006). Van Valileri. (29). **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**. Erzurum.

Vālī-i zī-şān Ḥasan paşa-yı Āşaf- sīretiñ
Soḥbeti, sīmāsı, ḥalkı baḥşeder insāna keyf

...

Yazdı üçler işbu tārīḥi beray-ı ta' ziyet
İnfışāl etdi Van'ıñ vālī-i vālā-şanı ḥayf! (1301) (Kt.5/5)

Kâlem erbâbı zümresinden Mir-Reşid' in eseri *Envâr-ı Zekâ* eseri üzerine yazılmış takriz başlıklı bir kıt'a da şöyledir:

Mefḥar-ı zümre-i erbâb-ı kâlem Mîr-i Reşîd
Maṭla' -i mihr-i hüner maşrıḳ-ı nûr-ı ' irfân

Bir eşer neşr edip Envâr-ı Zekâ nâmında
Vermiş anıñla cihân-ı edebiyâta ziyâ (Kt.1/2)

Aşağıdaki kıt'alar da hikemî tarzda yazılmıştır. Bunlardan “Kıt'a-yı Latife-âmîz” başlıklı kıt'a da kötü şahsiyetli insanların ikili tavır sergilediklerinden bahseder. Diğer kıtalarda da ikiyüzlü insanların tavırlarından yakınma, geçmişten şikayet edilmemesi gerektiği, yaşanan şeylerin gelecek için ibret niteliği taşıdığı ve doğruluktan ayrılmamayı anlatır:

O Tıfl-ı nâza ḥulûl eylemek ḥayâliyle
Verâ-yı perdede oynar dü şahs-ı nâ-kes u bed
Rütbe-i maşharalardır ki bunlarıñ gūyâ
Biri bütün qaragözdür biri ḥacı evḥad (Kt.11/2)

İnsân mıdır ol kimse ki zâhirde biriyle
Aḥbâb ol dâ'im ede izḥâr-ı taviyyet
Şoñra nereye gitse kime etse teşâdüf
Bî-çâreyi her yüzden ede faşl u mezemmet (Kt.6/2)

Mâziye esef fâ'ide vermez ey dil
İslâḥına ḥâlin edegör sen himmet
Derpiş edip erbâb-ı naẓar-ı mâziyi
Âtî için eyler anı ders-i ' ibret (Kt.9/2)

Müstaḳim ol her umûruñda Reşâd
Toḡrunuñ yardımcısı Allahdır (Kt.10/2)

Kendisine bırakılan bir yadigarla ilgili yazmış olduğu bir kıt'a da şudur:

Yâdigârîñ nice pek kıymetlidir
Belki ' ömründen mu' azzedir daha

Olsa dermân derdime içmem yine
Mağvına çünkü gönül vermez rızâ (Kt.7/2)

Kendi şiir poetikasına ilişkin kıt'alar bölümünde ve giriş bölümünde (Erbab-ı Mutâla' a) birer kıt'ası vardır:

Hoş lehçe degildir bilirim zâde-i tab' ım
Ama yine gönülüm bulamaz mağvına imkân
Var tıynet-i asliyyede evlâda mağabbet
Çirkin bile olsa seviyor zâdesin insân (Güldeste-Erbab-ı Mutâla' a)

Söylemem hem kaçideyi sevmem
Bu mürâyî olanlarıñ işidir
Hamdüllâh gidip kime ne desem
Âb-rû dökmeden sözüm işidir (Kt.8/2)

Kitâb-ı Sâni, mensur eserlere ayrılmıştır. Ve bu bölümün başında “Bâ'zı mekâtib ve makâlat-ı edebîyye vesâireden ibarettir.” denilmiştir. Fâik Reşad bu bölümde tezkire, tavsiye, hikemî sözlere, tercümelere, bir lûgaz ve cevabına yer vermiştir. Bu tercümelere, Şark Mecmuasında neşr edilmiş olup: “Tavşiyenâme”; “Kezâ”; “Bir Tezkere”; “Fransız şu' arâsından Jilperin “bahâr” ünvânlı neşidesiniñ neşren tercümesidir.”; “Vaz' -ı hamili eşnâda mādâm . Du. m. *** hitâben yazılmış bir kıt'adır.”; “Luğaz”; “Hâli”; “Yedi Nev' -i Sa' âdet-hâl”; “Bir Kızıñ Sevdigi Bir Maşlûbuñ Hâkk-i Mezârı Üzerinde Nev' ha-i Me'yûsânesi” ve “Ba' z Cümel-i Hikemiyye” başlıklı nesirlerdir.

“Tavşiyenâme ” başlıklı nesir ile başlar. Bu nesrinde eski zamanlardan beri tanıdığı kendisinden tavsiye yazısı isteyen gencin istekleri hususunda kırılmamasını ve gereğinin yapılmasını arz ettiği eserden bir bölüm şöyledir:

“Hāmil-i nemīka-i muḥibbī İbrāhīm Ağa bendeleri müteveffā ‘ammisinden maḥlūl şu yolculuk ḥidmetiniñ ‘uhdesine tevciḥi için çend def‘a şu nezāretine mürāca‘at eylemiş olduğu ḥâlde hep şudan cevāblar alıp beyhūde yere āb-rū dökmek ise nefsine güç geldiginden “şu bulunmadığı yerde teyümmüm cā’izdir” meşelince “şu yolcu olamazsam da kırk çeşmede saḳa başı da olamaz mıyım?” diyerek saḳalık meslegine sülūk hevesine düşmüş ve zāt-ı ‘ālīñizle yalnız içtigimiz şu ayrı gider derecede beynimizde cārī olan ḥuḳūka vāqıf olmaḳla bu şabāḥ sâ‘at üç şularında nezd-i ‘ācizāneme gelip ‘alā-mācerā tafşil-i keyfiyyetle bir tavşiyenāme taḥrīrini iltimās eylemişdir. (...)”(s.102)

“Kezā” başlıklı mensur eserle devam eder.Bu bir aḥbabının aracılığıyla iş hususunda yardımını isteyen iki kişiden bahseder:

“Aḥbā-yı ‘ācizānemden bir zātın delāletıyla bu şabāḥ iki şaḥs-ı ğarīb sâ‘at üç rāddelerinde bende ḥāneye gelip ... (...).Ārzüsünü dermeyān etdikten sonra ḥaşlet-i celīle-i ‘acze perverīlerini zıkr ve ta‘dād ve bendeleriniñ efendimize olan münāsebetimi yād ile birer tavşiyenāme terḳīm olunmasını iltimās etdiler.” (s.106)

“ Bir Tezkere “ başlıklı mensur eserde kendisini Karabetin gazinosunda bekleyen kişiye neden gidemediğini, buluştukları vakit neler yapma arzusunda olduğunu söyler:

“Karabetiñ ğazinosunda bendeñizi bekliyor imişsiñiz.(...) ‘a “dem-i şubatdaki nevbahāra aldanma!” tenbīhiniñ ḥilāfi olarak ve hevāniñ şabāḥını güşāyişine bakarak bir ḥükm-i karakuşyāne ile aḳ cāmeler giymiş idim. Derken aḳşāma yakın hevā birden bire kararıp yağmur ile qarışık bir şedīd qarayel esdikden başka o soğukda qaradan bir ḥaylī yol yürümek mecbūriyetinde bulunmuş olduğumdan bu gece rāḥatsızlığımдан tā vaḳt-i fecre ya‘nī aḳ ile kara seçilmege başlayıncaya kadar gözüme uyku girmedi. (...)bi’z-zarūre emirleriñize imtişāl edemeyerek yalnız şu kağıdı qaralamağı qarārlaştırdım. Her ne kadar müsvedde ḥālinde isem de vaḳtim müsā‘id olmadığımдан beyāz edemedim.

İnşāllah yarın birleşir ve ‘a... beg de gelirse

“O şūḥa ḥāle münāsib ḥikāye söylendi”

Muḳaddemesiyle

“Qara gözlüm qarabaḥtımdır sebeb!

Şarkısını okutdurup zevk ederiz.”(s.108)

Fransız şu‘arāsından Jilperin “bahār” ünvānlı neşidesiniñ neşren tercümesidir.” başlıklı eserinde de adı geçen şiirin, nesren tercümesi yapılmıştır:

“Kıış dedikleri o siyāh çehrelı deyü ziyānkār, evlādı olan berf u bārān ve kelāl u melāl berāberinde olduğu hālde, bir eski demir ‘ arabaya binerek ve buralarıñ fırtınalarıñ öñüne katılarak firār etdi. Bahār ise pīş u pesinde ‘ aşk gibi nesīm-i şabā gibi laţif ve rüşen günler gibi feyz-i tabī‘ atıñ eşhāş-ı ma‘ neviyesinden mürekkeb şāhāne bir ālāy miyānında terennüm-sāz-ı zafer olan murgānıñ āhenk-i ‘ umūmīsine taţbīk-i hareketle hafif hafif taze ve yeşil çimenleri çigneyerek geldi ve nūr-ı nigāhıyla sāha-i tabī‘ atı yeñiden tenvīr u tezyīn eyledi.”(s.109)

“Vaz‘ -ı hamili eşnāda mādām . Du. m. *** hitāben yazılmış bir kıt‘ adır.” başlıklı nesrinde , mādām . Du. m. ve eşi Mösyö.. nün bir kız çocuğunun olması münasebetiyle kaleme aldığı ve mādām . Du. m. yarım kalmış bir aşk hikayesinin öznesi durumunda olduğu bu eser hem bir tebrik hem de unutulmayan bir aşk hikayesinin itirafı niteliğindedir:

“Ey maḥbūbe-i dilārā, ey mes‘ūd zevce! Şāḥife-i evşāfıñızda yalnız vālidelik ‘ ünvān-ı şīrīn beyānı noqşān idi. İşte şimdi anıñla da ziynetlendiğiñiz ve şecere-i muḥabbetiñiziñ şemeresi olarak melek-simā bir duḡtere mālİK olduñuz ki siziñ için en mu‘azzez şey o olacaktır.(...) Mösyöm.. ile olan ḥulūş u maḥabbetimiziñ devāmı arzūlarına fedā etdigim bu gencine-i girān-behā her ne kadar helālīm degil ve benden ba‘īd ise de ḥālā kalemiñ en derin yerinde yaşar ve her ne zamān anı düşünmüş olsam gözlerim sirişk-i ḥasretle tolar. ‘ Aşk hiç bir vakitte ziyā‘ ma keder edilmeyecek bir māl degildir. Hem maḥabbet denilen şey ekşeriya keyfden merākdan ‘ ibāretdir bināen-‘ aleyh insān her şeyden tesellī bulur ancak gönlünüñ perest eylediği bir şanemiñ fedāsıyla mütesellī olamaz.”(s.111)

Luğaz başlığı ve “Ekrem beyefendiniñ on on iki sene evvel tertīb eyledikleri bir luğazdır.” açıklaması ile neşrettiği, özelliklerinden bahsederek ipucu verdiği ve bir sonraki başlıkta sorusunun cevabını verdiği eserinden bir bölüm şu şekildedir:

Kimdir o siyeh çerde şahş-ı şakîlû'l-cüşse ki iki dāneden 'ibāret olan ayakları vücūduna nisbetle gāyetü'l-gāye şağîr ve kadîd iken demirden veyāhūd aña beñzer şalb bir maddeden halk olunmuş gibi o vücūd-ı mu'azzamîñ şikletini mütehamil ve ma' hāzā o şahş için bu ayaklarıñ bir zamānda ikisini de istiḥdāma mecbūriyet olmayıp biri sür' atle digeri de beṭā'etle

seyr ve hareket ettirmege kâfî ve kâfildir?(s.112)

Hali başlıklı yazı yukarıdaki "Luğaz" başlıklı nesrin yanıtı olup , "Piyano"dan bahsedilmektedir:

"Bunu çalacak olan zāt bir şandalye ile karşısında oturup ayaklarını (iki dāneden 'ibāret olan) ve güyā (ayaqları) müşābesinde olup (vücūduna nisbetle gāyetü'l-gāye şağîr u kadîd) bulunan yaylarıñ üzerine ve elleriyle yukarı tarāfda ki dişlere başar (iken) zikrolunan yayları lüzūmuna göre taḥrîk etmelidir. Bu dişler piyanonun echeze-i şavtiyesi ise de sâ'irleriñki gibi telden ve (demirden olmayıp kemikten veyāhūd aña beñzer şalb bir maddeden) yapılmış ve ta'bir-i āḥirle (halk) ve icād olunmuştur. Bunlar her ne kadar küçükden birer ayak imişler (gibi o vücūd-ı mu'azzamîñ şikletini mütehammil) şüretde manzūr u meşhūr ise de ma' hāzā böyle degildir. Bunu çalacak her kim ise (o şahş için) mütemādiyem (bu ayaklarıñ bir zamānda ikisini de taḥrîk ve istiḥdāma mecbūriyet olmayıp yalnız bunlardan birini yorulmaşsızın sür' atle ve digeri de beṭā'etle seyr u hareket ettirmege diḳkat ḥuşul-i maḳşad için kâfî ve kâfildir."(s.114-117)

Yedi Nev'-i Sa'ādet Hal başlıklı yazısı "Mes'ūddur o kimse ki..." kalıbıyla başlayan 7 cümleden oluşur. Mutlu olmak için gerekli olan 7 halden bahseder:

"Mes'ūddur o kimse ki cüz'i bir irāde ḳanā'at ve hırş-ı şān gibi bir ṭaḳım vāhî emellere 'āmiyāne ḳapılmayıp iḥtiyār kūşe-i vaḥdet ile o şüretle yaşamağı bilir. "

...

Mes'ūddur o kimse ki müddet-i 'ömründe kendinden iyilikden başka sādır olmaz ve belā ḥavf ve izṭrāb tekmil infās-ı ḥayāt eder."

Genç bir kızın sevdiğinin mezarı başında ağlayışını anlattığı “Bir Kızıñ Sevdigi Bir Maşlûbuñ Hâkk-i Mezârı Üzerinde Nevha-i Me'yūsânesi” başlıklı nesriden bir bölüm şöyledir :

Merhabâ ey şâhib-i kabr! Ey şu hâkk-i siyâh içinde yanan bî-çâre! Benim için bu kadar belâlara bu kadar zulmlere giriftâr olan bed-baht! Nedir bu sükûn ve sükûnet ? Nedir bu giran-hâbî-i fütûr? Ey sevdiğim! Niçün hâmuş oluyorsuñ?

Kesdikse cihândan ‘alâ’îk

Benden niçün infi‘âl edersin ?

Böyle beni terk edip gidersin

Olsun mu mürüvete bu lâyıf

Kim ben kıalayım ğarîb ü bî-kes? (s.119-127)

Ba‘z Cümel-i Hikemiyye başlıklı hikmetli sözlerden oluşan nesriden birkaç bölüm şöyledir :

İnsânlarıñ en bayâğı deliliklerinden biride nâmınıñ herkesçe ma‘lûm olması ârzûsudur. ‘Acabâ bu ‘aqlda yaşayan adamlar kendini ‘âleme tanıtdırdıkları zamân herkesin meçhûlü olarak kaldıkları vakitdekinden fazla bir şey mi kazanırlar?

İnsân zamân-ı iqbâlinde meyveli bir ağaca beñzer: üzerinde meyve bulunduğu müddetçe halk etrâfından ayrılmaz ve ne zamân bir şey kalmadığını görürlerse derhâl oradan müfarekat ve mübâ‘adete başka ağaçlara giderler. (s.127-133)

2.1. Nüsha Özellikleri

Eser İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphanesinde bulunmaktadır. K/1570 numarada kayıtlıdır. Kitabın cildi mıkleplidir. Cildin sırtı bordo meşindir. 26x20 ebatlarındadır. Varak ebatları 19 x25'tir.İç kapakta Gülzâr-ı Edep yâhud Eş'âr-ı Müntahabe ismi geçen eser "Bazı Âsâr-ı Mensûre ile Müzeyyel Dîvânçe-i Eş'âr" açıklamasıyla neşredilmiştir. Ve “ Şâhib u nâşiri Vaţan Kütübhânesi şâhibi Oğannes” ve “Karabet ve kaçbar maţba‘ası-Bâb-ı âlî caddesinde numro 25/1304” ibareleri yer almaktadır. İç kapakta isim Ahmed Reşad olarak verilmiştir.Şairin bilinen tek şiir kitabıdır. Her sayfa iki sütundan oluşmuştur. Manzum-mensur karışık bir eserdir. Erbâb-ı Mutâlaa başlıklı bir bölümle başlar. Bu yazının ardından eser Kitâb-ı Evvel ve Kitâb-ı Sâni adını verdiği iki kitap şeklinde tertip edilmiştir. Kitâb-ı Evvel kendi içinde Kısım-ı Evvel ve Kısım-ı Sâni olarak ikiye ayrılmıştır. Kısım-ı Evvel sadece gazellere, Kısım-ı Sâni diğer nazım şekillerine ayrılmıştır. Kitâb-ı Sâni ise nesirlerin bulunduğu bölümdür.

2.2. Metin Kuruluşunda İzlenen Yol

Metnin kuruluşunda dikkat edilen imlâ hususiyetleri aşağıda sıralanmıştır:

1. Metinde kullanılan transkripsiyon sistemi, TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ başlığında gösterilmiştir.
2. Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında İsmail Ünver'in “Çeviri yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” makalesi esas alınmıştır.
3. Metindeki Arapça ve Farsça ibareler Latin harfleriyle verilmiş, tercümeleri dipnota alınmıştır.
4. Ayet, hadis ve Arapça-Farsça ibareler metinde koyu ve italik olarak yazıldı.
- 4.Eksik verilen şiirler dipnot verilerek belirtilmiştir.

5. Őirlerin sayfa numaraları belirtilirken orijinal sıralamaya göre numaralandırma yapılmıştır. Her Őirin başına orijinal metindeki sayfa numarası gösterilmiştir.

3. TRANSKRİPSİYONLU METİN

Güldeste

Eşer

Ahmed Reşad

Ba' z-ı āşār-ı menşūre ile müzeyyel divānçe-i eş' ar

Şāhib u nāşiri Vaţan Kütübhānesi şāhibi

Oğannes

Ma' arif nezāret-i celīlesinin ruşatıyla

İstanbul

Ėarabet ve şaşbar maţba' ası- Bāb-ı ālī caddesinde numro 25

1304

Nazm-ı şu‘āra 81 82 tārīhlerinde ya‘ni on altı, on yedi yaşında iken başlamışdım. Bir aralık Fransızca öğrenmek hevesine düşdüm. Gerek okumakla gerek işitmekle edebiyāt-ı ğarbiyenin terakkiyāt-ı hāzırası hakkında miqdār-ı kifāyede hāşıl ettim bir vukūf bizce mer‘ī olan kavā‘id-i edebiyeyi ‘ale’l-ħuşūş ħilāf-ı tabi‘at, muġāyir-i ħaķikat bir taķım teşbihāt ve isti‘ārātı nazarımda çirkin göstermekle şi‘r söylemekden nefret etmişdim. O derecede ki o zamāna kadar yazmış olduğum manzūmeleri hāvī mecmū‘ayı mahv etdiğim gibi mülga “ħaķāyık’ül-vaķāyi” gazetesinde ħudemā-perestān-ı zamāndan biriyle açılan mübāhesede iltizām eylediğim fikr ve isti‘māl etdiğim lisān baña “edebiyāt-ı Türkiyye ma‘ārızı” ‘unvānını kazandırdı!

Sen tezāyüd etdikçe fikre de i‘tidāl gelmek tabi‘idir. Ara şıra zikrolunan manzūmelerin münāsebetlicelerinden ba‘z-ı ebyāt ve meşāri‘ ħātıra vurūd etdikçe ve milletimizden bir kısm ‘ızamın, şimdiki hālde şi‘r ħuşūşunda tarz-ı ħadīm me‘lūfu uslūb-ı cedīdden ziyāde nazar-ı merġūbiyetde tutmakta olduklarını gördükçe bu ħareketime hālā nedāmet ederim.

Şu maħrūmiyete muķābil bir medār-ı teselliyet olur ümīdi mu‘āhħaren yazılan şeylerle evvelkilerden ħātırdā qalanlarının olsun cem‘iyle bu vechle bir mecmū‘a vücūda getirmek için müceb-i cesāret oldu. Bu mecmū‘a iki kitāba ayrılmışdır. Kitāb-ı evvel āşār-ı manzūmeyi kitāb-ı şānī ba‘z āşār-ı menşūreyi cāmī‘dir. Kitāb-ı evvel dāħi biri ğazeliyātından diğeri ğazelden mā‘adā olan manzūmātından ‘ibāret olarak iki kısımdır.

Ķıt‘a

mef‘ülü / mefā‘ilü / mefā‘ilü / fe‘ülün

Hoş lehçe degildir bilirim zāde-i tab‘ım
Ama yine gönülüm bulamaz maħvına imkān
Var tıynet-i asliyyede evlāda maħabbet
Çirkin bile olsa seviyor zādesin insān

İhyā Efendi ħafīdi

Ahmed Reşad

[KASİDELER]

UDRET-İ HALI U ' ACZ-İ BEŞER

[57] [mef' l mef' l mef' l fe' ln]

1. Halk etmemiş olsaydı Beni demi Mevl
Viraneyeye beŐzerdi Şu ma' mre-i dny
2. Efkr-ı beŐerdir eden İcad-ı bedyi'
Őr-ı beŐerdir krreyi eyleyen iŐy
3. Ol mertebe bu udrete mlik ki ser--ser
Zi-rha, cemdta eder hkmn icr
4. Fermnına tbi' ne adar var ise ecsm
Akmına beste ne adar var ise eŐy
5. 'İbret gzn asada dem eger etse
BaŐdan baŐa bir kerre Şu Őr temŐ
6. T en bygnden ki yanında yce daŐlar
B-Őbhe alır dne-i erzen gibi edn
7. EŞ hrdesine dek ki degil grmege bil
Tz olsa nihyet derece dde-i bn
8. Billh alır hayret anı Őyle ki bilmez
İnsn mı tbi' at mı eden bunları inŐ!
9. İnsn bu adar mu' cizeye dir olunca
Y udret-i hlik ne adar olmalı a' l!
10. İnsn aŐa muŐtc gerek m' min u kfir
Hayvn aŐa muŐtc gerek az' af u av
11. Minnet aŐa Őyeste vu Őkrn aŐa maŐŐŐ
T' at aŐa esbn u ' ibdet aŐa ar!

-II-

MÜNĀCĀT

[46] [mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün]

1. İlähî! Hadden efzundur günâhım
Şakîyim, fâsıkım, rûy-i siyâhım
2. Beni izlâl eden nefsimdir ancak
Demem şeytân yañıldı şâh-râhım
3. Salâh ol rütbe benden dürdur kim
Erişmez görmege müdün-gâhım
4. Sefâhet perdesi çeşmim kapatmış
Naşıl geçmekde görmem şâl u mâhım
5. Vücûdum gene iken düşdü kuvâdan
Budur ' işyânıma zâhir güvâhım
6. İlähî! Erhamısın râhimîniñ
Kemâl-i rahmıña yok iştibâhım
7. Göñül su'-i ' amelle muztaribdir
Bu yüzden münselibdir hem refâhım
8. Baña raħm eyle cürmüm mağfired kıl
Deriñde bir gedâyım dâd-ğ'âhım
9. Degilsem lâyıq-ı ğufrân o hâlde
Mezellet hâkidir arâmgâhım

-III-

NA' T-I NEBİ

[49] [fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

1. Yâ Resûlullah sensiñ raḥmeten li'l- ' âlemîn
Nâzenîn-i Ḥaḳ resûl-i şâdıḳu'l-va' dü'l-emîn
2. Mazḥar-ı levlâksıñ ḥalk oldu nûruñdan semâ
Buldu teşrîf-i vücûduñla şeref rûy-ı zemin
3. Şer' -i pâkiñle niẓâm kesb etti aḥvâl-i ümem
Oldu hükmüñle cihân mânend-i firdevs-i berîn
4. Cümle eşyâdan faḳaṭ maḳşûd sensiñ ma' nâda
Kim işâretdir saña *Tahâ* vü *ḥarf-i yâ vü sîn*
5. Evvel-i maḥlûḳ iken bilmem ne ḥikmetdir ki sen
Şoñra geldiñ intihâ buldu seniñle mürselîn
6. Ârzü-yı pây-büsüñla seniñ leyl ü nehâr
Âftâb u mâhtâb eyler yere ferş-i cebîn
7. Dergeh-i ' âlem-penâhıñda Süleymân mürdur
Ḥırmen-i en'âm u iḥsânıñda âdem ḥoş çîn
8. Her ğubâr-ı âsitâniñ kühl-i mâzâġa'l-başar
Ḥâk-i pâyin incilâ-baḥşâ-yı ' ayn-ı ḥûr-ı ' in
9. Yâ Resûllallah var bir ḥâcetim senden amân
Kılma redd ġuş et be-ḥaḳḳ-ı nûr-ı Kur'ân-ı mübîn
10. Nefs-i bed-kârıñ baña ettiklerin hiçbir zamân
Etmemişdir kimseye dünyâda şeytân-ı la' in
11. Bir tarâfdan dilde ḥubb-ı mâsivâ tütmuş mekân
Bir tarâfdan cânda ' aşḳ-ı dil-rubâ olmuş mekîn

12. Luṭf edip bu ibtilâlardan beni âzâd kııl
Sensiñ ancaḡ çâre-sâz-ı ‘âcizân-ı mü’minin

13. Kendime ḡalsa ne mümkün eyleyem ıṣlâḡ-ı ḡâl
Ḥükm-i nefsimden rehâ bulmam ki tâ rûz-ı pesin!

-IV-

Ḳaṣıde

[72] [mef’ülü fâ’ ilätü mefâ’ ilü fâ’ ilün]

1. Hem ‘ıyddır bu gün bize hem nev-bahârdır
Hengâm-ı nûş-ı bâde vü bûs u kenârdır
2. Câm-ı şarâbı almalıyız lâleveş ele
Hem bâ-ḡuşuş ki meclisimiz lâle-zârdır
3. Rûzeyle cismim öyle za’îf oldu kim gören
Muṭlaḡ kıyâs eder beni seng-i mezârdır
4. Mey ḡasreti maḡabbet-i yârân fırḡatı
Bunlar gül-i ḡuzûra birer başḡa ḡârdır
5. Çekdiklerim netice-i ma’ nâ bu ḡâlden
Nâ-ḡâbil-i ifâde birün ez-şümârdır
6. Degmez mi böyle bir riyâzata bir rûz-ı ‘ıyd-ı zevḡ³²
Her bir ḡamın nihâyeti elbet mesârdır
7. Sâḡî ‘inâyet eyle amân ‘âşıkâne şun
Ol bâdeden ki dâfi’-i renc-i ḡumârdır
8. Muṭrib nevâya başla ki sen de şimâḡ-ı cân
Çoḡdan ḡubâr-i renciş ile jeng-dârdır
9. Siz eyleyiñ vazifeñiz icrâsına kıyâm
‘Uşşâḡ-ı zâr muntazır u bî-ḡarârdır

³² Vezin bozuktur.

10. Sākī vü muṭrib u mey u ney etse ictimā'
Dört üstüne ḥuṣul-i ṣafā āşikārdır
11. Bir demle ben de söyleteyim nāy ḥameyi
Ehl-i suḥan bu yerde sükūt etse 'ārdır
12. Evvel ṣenāya başlayayım bir vezīri kim
O ṣāfī mūcib-i ṣeref u iftiḥārdır
13. Hem-nām-ı ṣāh-ı mürsel ü paṣa-yı kāmran³³
'Ālemde 'ilm u faḫl ile ṣehr-i teṣā' ürdür
14. Kerrārdır firāseti ḥāl-i umūrda
Tedmīr-i ḥasma gel ki hele zū'l-fikārdır
15. Ḥilm u ḥayā vūcūd u ṣecā' atde 'adlde
Revnaḳ-ṭırāz-ı menḳabe-i ḳār-yārdır
16. Dostāne luṭfu merhem-i zaḥm-ı derūn olur
A' dāya ḳahrı tīḡ-i helāhil-niṣārdır
17. Buldu ṣeref aniñla ma' arif nezāreti
Kim ol maḳām ḡıbṭa-resān-ı kibārdır
18. Ḳıldı izāle sa' yı zālām-ı cehāleti
Envār-ı 'ilm gün gibi pertev-niṣārdır
19. Her memleket mekātib ile ṭoldu ser-te-ser
Mekteb ki kesb-i feyze ḥaḳīḳī medārdır
20. Emsāli yoḳ selefde bu rütbe-me' ṣeriñ
Bī-ṣekk bu zātına kerem-i Kirdgārdır
21. Az bir zamānda bunca teraḳḳī-i ma' rifet
Efrād-ı millete ne büyük iftiḥārdır!

³³ Ma' arif nāzırı sābıḳ Muṣṭafā Paṣa ḥāzretleri

22. Var gerçi çok diyârîna kalmış henüz geri
Ammâ bu muḳtezâ-yı mevķi' vü ḫâl-i diyârdır
23. İnsân degil mizâc u ṭabî' atda mütteḫid
Beş parmaḳ eş olur mu bu pek âşikârdır
24. Bu ḫâl ile yine erbâb-ı ceḫd u sa'y
Düçâr-ı ye's olmuyor ümîd-vârdır
25. Mâdâm eşer-i pâdşeh eyles ittibâ'
Tevfîk-i Ḥaḳḳ işinde anıñ yârgârdır
26. Ey Âşaf-ı zamâne olursa müsâ' adeñ
Bir şî'r söyleyeyim ki ter u âbdârdır
27. Gel seyr-i bâğa sevdigim evvel bahârdır
Vermez her an müsâ' ade bu rûzgârdır
28. Ümmîd-i ru'yetiñle efendim ḫırâmınıñ
Serv u çenâr vâḳf-ı reh-i intizârdır
29. Şeb-tâblar ḫudümüñ için yaḳdılar çerâḡ
Farḳ etmeyip ki şeb mi bu yoksa nehârdır
30. Çıḳmış nihâl-i gül-büne bî-çâre ' andelîb
Teşrîfîniñ sürûru ile naḡme-kârdır
31. Beñzer o da benim gibi ' âşık ' izârîna
Zaḫm-ı sitemle baḡrı gülüñ dâḡ-dârdır
32. Zinhâr verme zerre ḫadar yüz raḳîbe kim
Pek dekcidir dübâradır ḫîle-kârdır
33. Etdim o rütbe girye ki ol serv-ḫad Reşâd
Zanneyledi aḳan yaşımı cûy-bârdır

34. Taşdı' i koy biraz da du' ā eyle aldır el
Söz gāyetinde şā' ire zirā şı' ārdır
35. Etsin Hūdā maām-ı celīlinde pāy-dār
Tā kim esās-ı beyt-i cihān pāy-dārdır
36. Gūlzār-ı 'ōmrü görmeye rūy-ı hāzān-ı ğam
Herkes disün görübde bu her dem bahārdır
37. Olsun hemīşe mahar-ı elāf-ı şehriyār
Mahar olan o lūtfā zihī batiyārdır

-V-

aşıde

[68] [fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

1. Cennete döndü vürūd-ı nev-bahār ile cihān
Oldu “*yuhyi'l-arza ba' de mevthā*”³⁴sırrı 'ayān
2. Mademiün 'ıyd-ı ekber etdiler ecār hep
Giydiler al cāme gūlbünle dırat-ı ergūvān
3. Bir aşıde söyledi būlbūl berāy-ı tehniyet
Adı ağızından şu imrendi buña cūy-ı revān
4. Lāle aldı cām-ı mey far-ı neāından ele
Nergise badı dedi: āyā bu ne h'āb-ı girān?
5. Bāde nūş olmak gerekseñ sen de zirā kim seni
Çem-i mest-i yāre tebīh eyliyorlar şā' irān
6. Adı nergis çemini gördü bu hālin lāleniñ
Kāse kāse idi şebnemden şafā buldu hemān

³⁴“Yeryüzünü ölümün ardından o canlandırıyor.İşte siz de böyle çıkarılacaksınız.”
(Rum30/19)

Yılmaz.M.(2013).*Kūltürümüzde Ayet Ve Hadisler*.(1).İstanbul:Kesit Yayınları,726.

7. Bende bu 'ıydü's-şafâ seyriyle lezzet-yâb olup
Ârzü etdim o dem bülbülle olmağ hem-zebân
8. Bülbül etdiyse eger medh u şenâ-yı nev-bahâr
Eylerem bende edâ-yı vaşf-ı düstür-ı zamân
9. Ya' ni hem-nâm-ı şeh-i devrân vezîr-i kâmurân
Bu 'alî- sîret-ü Felâtûn minğab-ı dâr-i imkân
10. Hâzret... paşa-yı Âsaf-re'y kim³⁵
Zâtıdır devletle şimdi vâlî-i zî-şân Vân
11. Pîrdir ammâ ki hâll u 'ağd-i emr-i mülkde
Re'y u tebdîr u mesâ'îsiyledir 'ayn-ı cüvân
12. Sâye-i 'adlinde buldu memleket âsâyişi
Kalmadı evvelki sū'-i hâl u zilletden nişân
13. Etdi te'mîn-i refâh-ı hâl-i me'mûrîn için
Şarf-ı ğayret öyle kim 'ağla olur hayret-resân
14. Hamdî'lüllâh herkesiñ şimdi mişâl-i sim u zer
Her zamân dâd u sitedde olmada hükmi revân
15. Devr-i sâbıkda hücûm dâyinândan havf ile
Bir nice günler evimde olduğum vardı nihân
16. İstemezken ye's ü ğamdan hiçbir söz söylemek
Tûtî-i tab' im gelip güftâra oldu ter-zebân
17. Bir ğazel tarh etdi kim el-ğakğ sezâdır olsalar
Şâ' irân-ı 'aşr hep engüşti-i hayret ber -dehân
18. Bâğa teşrîf eyle ey reşk-âver-i hür-ı cinân
Hidmetinçün oldu serv ü bîd dâmen-der-miyân

---

³⁵ Metinde eksik verilmiştir.

19. Hasetiñle goncaniñ pür-ḥündür çeşm ü dili
Fürkatiñle ıturmayıp eyler hezār āh u fiğān
20. Ḥāṭıra gelmez dem-i vaşlıñda hicrān günleri
Nev-bahār oldukda kimse eylemez fikr-i ḥazān
21. Telḥ-kāmım dūri-i la‘l-i lebiñden sevdigim
N’ola olsam bāde-i gülgūnla mest-i ser-girān
22. Ḥüsnüñe ḥayrān olup “ nerde ‘aceb ol meh? diye
Şem‘alar yaqmış seni eyler taḥarrī iḥtirān
23. Erdi pāyāna ğazel başla du‘āya ey Reşād
Söz ḥitāmında budur de‘b-i ḳadīm-i şā‘irān
24. Tā te‘āḳüb etdiği müddetçe bāğ-ı ‘ālemiñ
Mevsim-i şayfin şitā evvel bahārını ḥazān
25. Eylesin... paşa-yı bā‘izz ü şeref³⁶
Mesned-i iḳbālde bāḳī Ḥudā-yı müste‘ān

-VI-

MÜLĀḲĀT

[55] [mef‘ülü fā‘ilätü mefā‘ilü fā‘ilün]

1. Gülşende dün o gül teni gördüm ‘ale’s-seḥer
Mestāne ḥ‘āba varmış idi şöyle bī-ḥaber
2. Cismi bürehne tā-be-ḳadem zülfü tārūmār
Ruḥsārı şerḥa şerḥa ḳızıl ğabğabında ter
3. Bālīni berg-i sebz u firaşı çemen idi
Etmışdi zīr-i sāye-i naḥl-i gülü maḳar
4. Bir nev-şüküfte goncadır andan olur mu dūr?
Bir cins kendi cinsine elbette meyl eder

³⁶ Metiinde eksik verilmiştir.

5. Bir kimse seyr edeydi bu aḥvāli der idi
Yā bir perī bu ya ki melekdir degil beşer?
6. Geçdim yavaşça karşıısına ‘āşıkāne, bir
Cism-i lāṭif u nāzikine eyledim nazar
7. Bī-iḥtiyār oldu gözümde yaşım revān
Dilden ederdi hem de nice ḥülyā güzār
8. Etdim o rütbe giryeyi kim hıçkırıklarım
Etmiş dil-i ḥazīn-i hezāra bile eşer
9. Feryāda başladı o da pey-rev olup baña
Mātem-serāya beñzedi gülzār sertese
10. Derken uyandı nāz ile dil-ber görüp beni
Nezdinde böyle nāle-keş ü pür-ğam u keder
11. Maḥmūr gözlerin süzerek bağıdı öyle kim
Muṭlağ erirdi olsa idi anda bir ḥacer
12. Şoñra dedi: “ bu ḥāl nedir sende ey Reşād?”
Ḳalbinde ğam, dilinde fiğān, gözde eşk-i ter?
13. Ben de dedim, silip de gözüm yaşların o dem,
“Ey yār-i dil-nüvāz u ḥabīb-i melek-siyer?”
14. “Ben ‘āşıkam cemāline çoğdan beri, fağat
“Mağfiyü’z-zamīrim eyler idim açmadan ḥazer
15. “Şabrim tükendi kalmadı aşlā taḥammülüm
“ Geldim ḥuzūra ḥāl-i dili vermege ḥaber
16. “Küstāhlığ eyledimse beni öldür ey melek
“Olmaz Ḥudā bilir ki yolunda demim heder!”

17. Böyle deyince yār gülüp başladı söze:
Güyā ki kendi tūṭī idi sözleri şeker
18. “Keşfetmeden zamīriñi ben hissederidim
“Hālāt-ı ‘aşkı sende benimçün imiş meğer
19. “Oldum ziyāde toğrusu memnūn şu hālde
“Artık çekinme kalmadı hiç ihtirāza yer
20. “ Gel gel , kucakla, öp mememi, em dudağımı
“Būs u kenār ‘ iffetime eylemez zarar!”
21. Derhāl gitdi ‘ aql şaşırđım irādemi
Mecnūn kıyās ederdi göreydi biri eger
22. Şoñra ayıldım öpdüm en evvel ayağımı
Bu iltifāta cān da fedā eylesem değer
23. Yā Rab o ān ne ān, o ne zevk u şafā idi!
Tekrārına müsā‘ id olur mu ‘ aceb kader?

-VII-

MEY

[89] [mef‘ ūlū mefā‘ ilū mefā‘ ilū fe‘ ūlūn]

1. Mey ‘ aqla, vücūda eder irās-ı mazarrat
Münhī niçün etmiş ya anı şer‘ ile hikmet?
2. Meydir sebebi ekşeriniñ, bence cihānda
Vāki‘ olur ise ne kadar cürm u cināyet
3. Gitmiş nice cānlar ‘ ademe bāde yüzünden
Maḥv u telef olmuş nice sāmān nice şervet!
4. Sönmüş ne kadar şem‘ a-i iqbāli ‘ ālī
Olmuş ne kadar çāk hele perde-i ‘ ismet!

5. ‘ Akildir o kim yek-deme bir zevk için olmaz
Peymāne-keş-i bāde-i serşār-ı nedāmet
6. ‘ İşret cühelānıñ işidir çünkü cihānda
Bunlar bulamaz başka huşūşātda lezzet
7. Taḥşīl veya taḥrīr u kırā’ atdaki zevki
Hūşyār alamaz bāde-i gül-fāmdan elbet
8. Meyden farāza def’ -i ğam etmek ise maḫşad
Ġam def’ ine eyler daha bunlar iyi ḫidmet
9. İnkār edemem gerçi verir ḳalbe feraḫ mey
Ben neyleyim ammā ki olur ḫükmü muvaḳḳat
10. Kim ḫükmü geçince yine evvelki ğam-ı vehm
Hem de daha artıḳ daha bed-ter eder ‘ avdet
11. Taḥşīl ü kırā’ atda olan neş’e velākin
Bāḳīdir anın ḫükmüne yoḳ ḫadd u nihāyet
12. Bir cümlesi bir cām deger, bence kitābıñ
Her noḳta ḫabāba bedel artırmada ziyet
13. Her saṭr birer pāyesidir süllem-i ‘ aḳlıñ
Kim ‘ aksine etdikçe gelir ādeme rif’ at
14. Şıḡmaz hele ta‘ bīre kitābdaki lezzet
Bir de var ise eşheb-i ṭab‘ ında liyāḳat
15. Cevalānına billāh gelir şaḫn-ı sūḫān-ı teng
Gerçi o ḳadar vardır o meydānda fūşḫat
16. Ḫāl böyle iken meyde taḫarri-i şafāyı
Yā ben nice ‘ ad eylemeyim cehl u ḫamāḳat?

[MUSAMMATLAR]

-1-

-MEDHİYE-İ MÜSEDDES BERĀY-I CENĀB-I RESŪL-İ AĶDES-

[48] [fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

-I-

Maṭla' -i mihr-i risāletdir ḥabīb-i Kibriyā

Şems-i eflāk-i nübüvvedir ḥabīb-i Kibriyā

Nūr-ı meşkūt-i ḥaḳīḳatdir ḥabīb-i Kibriyā

Şu' le-i mişbāḥ-ı ḥikmetdir ḥabīb-i Kibriyā

Meş' al-i rāh-ı ḥidāyetdir ḥabīb-i Kibriyā

Rāfi' -i āşār-ı zulmetdir ḥabīb-i Kibriyā

-II-

Semt-i maşrıḳdan ṭoĝup ḥürşid-i şer' -i aḳvemı

Nūr-ı islāmiyete müstaĝraḳ etmiş 'ālemi

Gerçi aḳmışdır bu yolda bir nice insān demi

Eyledi ıslāḥ-ı ḥāl-i pür-zılāl-i ādemi

Māḥi' -i küfr u ḍalāletdir ḥabīb-i Kibriyā

Ḥāmi' -i ḥaḳḳ u 'adāletdir ḥabīb-i Kibriyā

-III-

Eyleyen ihlāş ile aḥkām-ı şer' e imtişāl

Görmez aşlā çehre-i zişt-i ĝam u renc u melāl

Gün gibi 'ayn-ı ūlü'l-ebşāra rüşendir bu ḥāl

Tā kıyām-ı ḥaşre dek gelmez bu dīne bir zevāl

'Adl ile şāḥib-i şerī' atdır ḥabīb-i Kibriyā

Seyf ile meb' ūş-ı ḥazretdir ḥabīb-i Kibriyā

-IV-

Her ne etmişse fem-i mu' ciz-beyânından şudür
 Hükmete ' aqla muvâfıkdır cemî' an bî-kuşûr
 Eyle bir taḥkîk eger varsa dimâğında şu' ūr
 Gör ḥadîşinden nice ḥikmetleri etmiş zuhûr
 Mazḥar-ı esrâr-ı kudretdir ḥabîb-i Kibriyâ
 Vâkıf-ı râz-ı meşıyyetdir ḥabîb-i Kibriyâ

-V-

Böyle bir peygamber-i zî-şâna ümmetken Reşâd
 Çekme ğam aşlâ ne rütbe olsa ' işyânın ziyâd
 Lütfuna iḥsânına eyle ḳaviyyen i' timâd
 ' Afv eder elbet bi-ḥaḳḳ-ı Müctebâ Rabbü'l-' ibâd
 Şâfi' -i rûz-ı kıyâmetdir ḥabîb-i Kibriyâ
 Müşfik-i aḥvâl-i ümmetdir ḥabîb-i Kibriyâ

-2-

TAḤMÎS-ĠAZEL-İ EKREM BEĠ

[51] [mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

-I-

Şanır erbâb-ı ğaflet dâr-ı ḳasvetdir mezâristân
 Ḳuru bir taşla topraḳdan ' ibâretdir mezâristân
 Ūlü'l-ebşâra ammâ cây-ı dıḳḳâtdir mezâristân
 “Ḥikem-bînâna bir dîvân-ı ' ibretdir mezâristân”
 “Büyük bir mekteb-i ' irfân u ḥikmetdir mezâristân”

-II-

Turur şamt u sükûnet üzre gerçi cümleten emvât
 Mezâristânda haylî söz tıyar ‘ârif olan bir zât
 Bu söz eyler fenâ-yı ‘âlemi pek âşikâr işbât
 “Eder pür-sem‘ cānı güft u gūy hādīmü’z-zāt”
 “Ne müdhiş mahzen-i şamt u sükûnetdir mezâristân!”

-III-

Ne dem etse seni rencide zûlm-i baht nâ-hem-vâr
 Gidip bir kerre aşhâb-ı kubûru kıl ziyâret var
 Kalır mı baq gönülde hiç gamdan guşşadan âşâr?
 “Olur leb-riz zıkr ü fikr-i Haqla hâtır-ı züvvâr”
 “‘Alâ’iğden müberrâdâr-ı vahdetdir mezâristân”

-IV-

Ser-â-pâ tolmuş altı her mezârîñ sâde başlarla
 Bir olmuşlar bu başlar mûrlardan arkaşaşlarla
 Düşündükçe bu hâli göz olur leb-riz yaşlarla
 “Kırılmış dümdüz olmuş lahidler, fersûde taşlarla”
 “Fenâ-yı mahza mizân-ı haqîkatdir mezâristân”

-V-

Mezâristân temâşası devâdır bence her derde
 Huşûşuyla eserse ‘aşk u sevdânîñ yeli serde
 Tesellî-yâb olur dil hâlîkîñ der-hâtır eyler de
 “Ferâğ-ı hâtırı boşdur taħarrî başka yerlerde”
 “Gidersen işte baq cây-ı selâmetdir mezâristân”

-VI-

Edip işğāl dünyānıñ hevā-yı manşıb u cāhı
 Unutdurmuş bize ‘uqbāyı, rûz-ı haşri Allahı!
 Nedir bizde bu ğaflet böyle nādānı vü güm-rāhı?
 “Gidip bizden birin terk etmedikçe bilmeyiz gāhı”
 “Naşıl hengāme-i rûz-ı kıyāmetdir mezāristān!”

-VII-

Reşād ol kimsedir ‘ālemde ‘indimde tamām ādem:
 Ğınāyı, faķri ‘ayn-ı i‘tibārında tıttup tev‘em
 Anıñla şādmān olmaz bununla çekmez aşlā ğam
 “Tārīķ-i zindegānı çoksa da fānīlere ekrem”
 “Yolunda herkesiñ ħadd u nihāyetdir mezāristān!”

-3-

SĀĶĪ-NĀME-İ MUĦHAMMES

[60] [fāi‘lātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

-I-

Zevķ alır içdikçe aşķāb-ı tabi‘at bādeden
 Cān u ten kesb-i şafā eyler be-ġāyet bādeden
 Zerrece qalmaz gönüllerde kudūret bādeden
 ‘Aķlı bu ķadar bence kim eylerse nefret bādeden
 Tıoĝrusu ben eylemem aşlā ferāġat bādeden

-II-

Münkesir olsa ne rütbe ğuşşadan, ğamdan mizāc
 Alıverir ta‘m̄irine üç beş kadeḥ yā bir zücāc
 Yoğ diger bir çāre istiḥşāline hiç iḥtiyāc
 Bulmadım def‘-i ğama bundan mü‘eşşir bir ‘ilāc
 Toğrusu ben eylemem aşlā ferāğat bādeden

-III-

Mey-perestim öyle kim bi’l-farz bir ḥūrī-liḳā
 Gelmiş olsa ettigim eşnāda zevḳe ibtidā
 Etse istikrāh ‘işretten de, bā-nāz u edā:
 “Yā beni yā bādeyi terk et” diye etse ricā
 Toğrusu ben eylemem aşlā ferāğat bādeden!

-IV-

Çünkü meydır māye-i nağd-i ḥayāt-ı ‘āşıkān
 Ben naşıl nūş etmeyeyim ger içmemiş olsam o ān
 Terk-i cān etmek muḳarrerdir benimçün bī-gümān
 Diñlemem ḥaḳkımda her ne söylese ḥaḳ-ı cihān
 Toğrusu ben eylemem aşlā ferāğat-ı bādeden

-V-

Mest-i ser-şarım egerçi ḳalmamış cismimde tāb
 Şun pey-ā-pey sāḳiyā lütf et yine cām-ı şarāb
 İḥtiyācım var aña zīrā bu ḥāl-i iğtirāb
 Göñlüme vermekde envā‘-ı ‘azāb u ıztırāb
 Toğrusu ben eylemem aşlā ferāğat bādeden!

-4-

MUḤ AMMES BERĀY-I TAẒMĪ N MIŞRĀ' -I FUẒŪLĪ

[62] [mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

-I-

Varıp ey nāme ḥāl-i zārımı ol yāre iş'ār et

Neler çekmekteyim hicrile ğurbet ilde iḥbār et

Çekinme söyle ser-bāzāne ṭavr-ı āġāz-ġüftār et

Ne varsa bildigin esrār-i dilden cümle izhār et

“Ḥabersiz yārımı ḥāl-i ḥarābımdan ḥaber-dār et”

-II-

Şafādan, neş'eden maḥrūmdur ḳalb-i keder-nākım

Ṭutup cellād-ı ġam destinde muḥkem ceyb-i şad-çākım

Tehiyye etmede ezher cihet esbāb-ı ihlākım

Meded ey ḥāme sensiñ tercümān-ı ḥiss u idrākım

“Ḥabersiz yārımı ḥāl-i ḥarābımdan ḥaber-dār et”

-III-

‘ Aceb neyle ḥaberdār etmeli aḥvālden yāri?

Naşıl añlatmalı diñletmeli bilmem bu esrārı?

‘ İnāyet ḳıl hele terk eyle muṭrib nāy u mizmārı

Biraz da ‘ aşıḳāne bir teġannī eyle de bārī

“Ḥabersiz yārımı ḥāl-i ḥarābımdan ḥaber-dār et”

-IV-

Dimāğında henüz germi-i hamr-ı ‘aşk iken bākī
 Reşād olsun mu artık bāde-i gül-fām-ı müştākī?
 Bırak teklīfi kendi hāl-i hārābım var git ey sākī
 Yeter ğayrı yeter mest-i hārābım var git ey sākī
 “Hābersiz yārimi hāl-i hārābımdan haber-dār et”

-5-

TAHMĪS- İ ĞAZEL-İ NAHĪFĪ

[71] [fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

-I-

Ne zamān etdim ise derdimi izhār saña
 Gelmedi zerre kadar merhāmet ey yār saña
 Etmedi bunca niyāzım ebeden kār saña
 “Mübtelā oldum ise ‘aşkla nā-çār saña”
 “N’eyledim n’eyledim ey dil-ber-i mekkār saña”

-II-

Ni‘ met-i vaşlıñ ile elleri şādān etdiñ
 Āteş-i ye’s ile ancak beni sūzān etdiñ
 Gönlümü verdiğime āh peşimān etdiñ
 “Dil-i maḥzūnumu biñ cevri ile vīrān etdiñ”
 “Kaldı hātırcıgım ey şūḥ-ı cefākār saña”

-III-

Sîne-i zaḥm ğam-ı hicrân ile pür-dağ olsun

Hûndan lâle açıp reşk-i gül-i bâğ olsun

Görüp ol ḥâli raķibiñ yüregi yağ olsun

“ O cefâ-cû saña yâr olmaz ise sağ olsun”

“Hiç dünyâda bulunmaz mı gönül yâr saña”

-IV-

Seni sevdim seveli ey şeh-i ḥubân-ı cihân

Qalmadı cism u tenimde eşer-i tâb u tûvân

Bir gün ârâm u ḥuzûr eylemedi bu dil u cân

“ ‘ Ömrü beyhûde geçer âh u figân eyle hemân”

“Olmasın derd ile hiç kimse giriftâr saña”

-V-

Yoluna vermege âmâde iken cân ile ten

Ey cefâ-pîşe bu ikrâh nedendir benden?

Eylediñ ‘ âlemi ḥasretle baña beyt-i ḥazen

“Bilmediñ ḳadrini ḥayfâ ki esîr olmuşiken”

“Bu Naḥîfî gibi bir ‘ âşık-ı ğam-ḥâr saña!”

-6-

TAḤMÎS- İ ĞAZEL-İ VÂŞIF

[87] [fâ' ilâtün fa' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

-I-

Ma' rifet öğren beyim taḥṣīl-i 'ilm-i ḥikmet et
 Vâkıf ol mâhiyet-i eşyâya aḥz-ı 'ibret et
 Derk-i nefis et fehm-i zât-ı vâcib-i zî-ḳudret et
 “Kesb-i 'ilme bezl-i evḳât ile yâ-hû ḡayret et
 Raḡbet isterseñ eger 'âlemde 'ilme raḡbet et”

-II-

Pîşemizdir eşrefiyyetle mübâhât eylemek
 Şıdḳını lâzım bunuñ ammâ ki işbât eylemek
 Ya' nî fermân-ı ilâhiye mürâ'ât eylemek
 “Farzdır insâna taḥṣīl-i kemâlât eylemek
 Emr-i Ḥaḳḳı ḡuş edip icrâ-yı farza sür'at et”

-III-

Cehl ü nâ-dânî ile maḥcûlı olma herkesiñ
 Dâ'imâ maḳbûlu ol medḥûlu olma herkesiñ
 Vaḳ' u ḡayṣiyyet gözet mebzûlu olma herkesiñ
 “Aşlı yoḳ anḳâ gibi mechûlu olma herkesiñ
 'İlm ile ma'lûm 'âlem-i ol da kesb-i şöhret et”

-IV-

Olmaḳ isterseñ eger maḳşûda mîrim dest-res
 Ol ki câhildir sen andan dūr ol istinâsı kes
 Guftugûy-i bî-meâl olmasın zâyi' nefes
 “Şoḡbet-i nâ-dâna zinhâr eyleme meyl u heves
 Dâ'imâ dânişverân-ı dehr ile ünsiyet et”

-V-

Bir de mey merdūd-ı şer‘ ü ‘ağldır nūş eyleme
 Sen o mālāya‘ nī-i mestāneyi gūş eyleme
 Hūşyār ol kendini serhoş-ı bī-hūş eyleme
 “Bār-ı cehli haşre dek beyhūde ber-dūş eyleme
 İhtimām et ğayret et merdāne def‘ -i şıķlet et”

-VI-

Kā‘ināta kııl nazar māhiyetinden ol ħabīr
 Yā niçün vermiş saña bu gözleri Rabb-ı Qadīr
 Nūr-ı Haķ ‘ayn-ı ūlū’l-ebşārdan olmaz setīr
 “Fārik ol nīk ü bed-i dūnyāyı mānend-i başīr
 Cehl ile a‘ mā-şifat kıalma efendim himmet et”

-VII-

Gerçi insāna gelir pend u naşīhat pek girān
 Tecrübeyle anlaşılmışdır bu nūkte her zamān
 Līk ey maḥşūl-i bāĝ-ı ‘ömrüm ey nev-res fidān
 “Ḥālīşāne maķşadım ‘arz-ı neşāyihdir hemān
 İster al gūş-ı kıabūl-i cāna ister ħiddet et”

-7-

ŞARĖI

[99] [mef‘ ūlū mefā‘ ilün fe‘ ūlün]

-I-

Fevt etme bu tazelik zamānı
 Gül, oyna gider ĝam-ı cihānı
 ‘Ālem de bu dem de sen de fānī
 Gül, oyna unut ĝam-ı cihānı

-II-

Āmādedir işte sâz u 'işret
 Sâķī de güzel maḥall de cennet
 Geçmez ele her zamân bu fırsat
 Gül, oyna gider ğam-ı cihâni

-III-

Ḳurbân olayım ey âfet-i cân
 Etme beni böyle zâr u giryân
 Gülseñ açıl ol biraz da ḥandân
 Gül oyna unut ğam-ı cihâni

-IV-

Ey ğamzesi sehm u çeşmi âhû!
 Tâ ki sürececek bu çîn-i ebrû?
 Böyle duracaķ zamân mıdır bu?
 Gül, oyna, unut ğam-ı cihâni

-8-

DİGER

[100] [mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün]

-I-

Ĝamınla çekdiğim bir kerre yâd et
 Vişâliñle dil-i maḥzûnu şâd et
 Mürüvvet kııl biraz terk-i 'inâd et
 Vişâliñle dil-i nâ-şadı şâd et

-II-

Harāb etdi beni ālām-ı fūrkat
 Ham oldu bār-ı hicrānıñla kāmēt
 Yeter ey şāh-ı iklīm-i melāhet
 Vişālinle dil-i maḥzūnu şād et

-III-

Esīr-i keder eder dil-i āh u zārı
 Güzār etmekde böyle rūzigārı
 Cefādan vazgeçip bir kerre bāri
 Vişāliñle dil-i nā-şādı şād et

-9-

RĪCĀ

[59] [fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün]

-I-

Gözümüñ nūru sevgili yārim!
 Neden etdiñ yanımdan öyle firār?
 Ne idi eyleyen seni bī-zār?
 Buña ḥayretde qaldı efkārım

-II-

Rāḥatıñ, 'izzetiñ mükemmel idi
 Bir kibār-zādeniñ menendi idiñ
 Qul degil, ḥāşılı, efendi idiñ
 Her işim re'yiñe muḥavvel idi!

-III-

Seni ‘ad eylemez idim ben de
 Bi’l-‘akis ben de kendi bendeñ idim
 ‘Āşık u yār-ı dil-figendeñ idim
 Hevesim vardı pek büyük sende

-IV-

Muṭlaḳā olmalıydı bir kederiñ
 Yan’içün etmediñ beni maḥrem?
 Yāreñe ben olur idim merhem
 Pek ‘abes oldu böyle bir seferiñ

-V-

Sen de vāḳıf idiñ maḥabbetime
 Kāh ederdiñ tesellī-i ḥāṭır
 Āh! Terk eylediñ beni āḥır
 İ‘tibār etmeyip şadāḳatime

-VI-

Āh! Ey māye-i neşāṭ-ı derūn
 Ey benim nāzlım, ey benim güzelim
 Şimdi yalnız budur benim emelim:
 ‘Avdetiñle gel et beni memnūn

-VII-

Ḳalmadı cānda şabra tāb u tüvān
 Elem-i fürḳatiñ zebūn etdi
 Ḳalbi mecrā-yı seyl-i ḥūn etdi
 Ṭırmayıp etmede hemān cereyān!

[GAZELLER]

Kitāb-ı Evvel

Kısm-ı Evvel

ĠAZELİYĀT³⁷

-1-

[6] [mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

1. Enİsim yok Şu miĥnet-ĥānede peymāneden ğayrı
İŐitmez gūŐ bir sōz nā' re-i mestāneden ğayrı
2. Egerĥi dem urur her kimse germi-i maĥabbetten
Bu rāza gōrmedim ben āŐinā pervāneden ğayrı
3. Girizāndır o vahŐi ol ĥadar ũftādegāndan kim
El urmaz zūlfüne bir kimse asla Őāneden ğayrı
4. Ser-i zūlfünde yer tutmuŐ gōñül andan cūdā olmaz
N'ola bilmezse murġān-ı peĥe bir yer lāneden ğayrı
5. Bu deŐt-i ' aŐĥda hem-reh baña Mecnūn-ı Őeydādır
Refiĥ olmaz belī dīvāneye dīvāneden ğayrı
6. Taġayyur nā-pezir-i būd u nā-būd ' ālā' ifdir
Gūzel bir ĥāl gōrmem ĥāl-i dervīŐāneden ğayrı
7. ReŐād olmuŐ cihāniñ her yeri bir menzil-i āŐūb
Őafā hiĥ bir maĥalde ĥalmamıŐ mey-ĥāneden ğayrı

-2-

NAZİRE-İ EKREM BEY

[7] [mef' ũlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün]

³⁷ “ġazeliyāt az olduġiĥūn ĥurūf hecā tertibine ri' āyet olunmadı” Őeklinde bir ifade yer almıŐtır..

1. Alıvermedi müsâ' de-i rüzgâr hayf
Beyhûde etdi 'ömr-i 'azîzim güzâr hayf
2. Devr oldu gözlerimden o gül yüzlü nâzenîn
Manend-i 'andelîb ederim şad hezâr hayf
3. Mehcûr-ı zülf ü gerden kâfûr kim seniñ
İtsem sezâ bu derd ile leyl u nehâr hayf
4. Te'mîne her ne rütbe çalışdımsa şıdķımı
Bir dürlü etmediñ sözüme i' tibâr hayf
5. Şoldu hubûb şarşar-ı miñnetle berk-i 'ıyş
Geçti hazân-mişâl şu faşl-ı bahâr hayf
6. Ben âsiyâda dönmedeyim âsiyâ gibi
Gönlümce dönmedi felek-i keç-medâr hayf!
7. Terk eyledik diyarımızı nef' için Reşâd
Bir nef' î muntec olmadı terk-i diyâr hayf!

-3-

[7] [mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

1. Qalır bî-fer cemâl-i mehveşân cânâna nisbetle
Ziyâsızdır kevâkib mihr-i nûr-efşâna nisbetle
2. Civân u pîre nuşhuñ bir degildir feyz-i te'sîri
Olur her bir devâ te'sîri de isnâna nisbetle
3. Benim ol pây-ı der zencîr-i mecnûn-ı maħabbet kim
Olur hem-'aql-ı Eflatun baña dîvâne nisbetle
4. Musahħar eylemiş insâna Mevlâ cümle maħlûķu
Egerçi kendi 'âciz ekser hayvâna nisbetle

5. Günāhım çoksa da endiſe etmem kim alır cürmüm
Miſāl-i atre baħr-ı raħmet-i Raħmāna nisbetle

-4-

[8] [mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

1. Niġāh-ı lütfuna yo mazħar olmuſ ſineden ġayrı
Cemālin kimseye göstermiyor āyineden ġayrı
2. Neden ' ömrüm yine raħm eylemezsiñ ħāline? yoken
Saña ſādık cihānda bende-i dīrineden ġayrı
3. Ĥayāl-i la' l yāūt u dürr-i dendān-i pākiñle
Dil-i pür-ārzū bir ſey degil gencineden ġayrı
4. O kim derviſdir re'yimce , bir ſāħib-i sa' ādetdir
Egeri mālı yodur ħıra-ı peſmīneden ġayrı
5. Nazar ıldım Reſād mir'at-ı alb-i mürſid-i ' aſra
Görünmez bir eſer aſlā ġarezden kīneden ġayrı!

-5-

[8] [fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün]

1. ' Aſla bī-arārdır göñlüm
Hicr ile daġ-dārdır gönlüm
2. Ĥazer et sevdiğim dokunmadan
ābil-i inkisārdır gönlüm
3. Mübtelā olduġu cihetle saña
oġrusu baħtiyārdır gönlüm
4. Olur olmaz civāne meyl etmez
Ĥör bama kibārdır gönlüm
5. İstemezsiñ neden maħabbetimi?
Saña ġüyā ki bārdır gönlüm

6. Olup āzāde kayd-ı hestīden
Beste-i zūlf-i yārdır gönlüm

7. Geçemez ḥubb-ı nev-civānāndan
Bunda bī-iḥtiyārdır gönlüm!

-6-

[9] [mef' ūlü mefā' īlü mefā' īlü fe' ūlün]

1. Şekvā edemem toğrusu devrānīñ elinden
Hep çektiğim ol dilber-i fettānīñ elinden

2. Zehr içmegi terciḥ ederim dest-i civāndan
İçmekden ise şerbeti pīrānīñ elinden

3. Maḫşūda eder dest-res Allāh anı elbet
Her kim tutacak olsa yetīmānın elinden

4. Ebnā-yı beşer tāb' i-i aḥḳām-ı ḳazādır
Kimse yaḳasın ḳurtaramaz anıñ elinden

5. Tefviz-i umūr eylemek olmaz cūhelāya
İş beklenilir mi ḥar-ı nā-dānīñ elinden?

6. Bir kerre şu āşār-ı teraḳḳīye nazar ḳıl
Seyret ki neler gelmede insānīñ elinden!

7. Ḳādir degilim def' ine geldi yine vā' iz
Yā Rab beni ḳurtar şu girāncānīñ elinden!

-7-

[10] [mef' ūlü mefā' īlü mefā' īlü fe' ūlün]

1. Gösterse gözüm rūşen olur yār baña yüz
Olmaz mı güneş toğduğu sâ' at gece gündüz

2. Ben teŝne-leb-i bādeyim ey ŝūh biraz da
Göz süzme yeter ğayrı kerem eyle de mey süz
3. Elbette olur germī-i ‘ aşkıñ soñu serdī
Ta‘ kıb ediyor baksañ ayaz mevsimini güz
4. al‘ etmesi bir kũhı bir iş mi? ederim ben
Bir āhla istersem eger ‘ ālemi dümdüz!
5. Zilletle ölüm isteriseñ ağızını gevşet
Maşūd ise rāhat yaşamak orba gibi büz

-8-

[10] [mef‘ ūlũ fā‘ ilātũ mefā‘ ĩlũ fā‘ ilũn]

1. Sāī ‘ ināyet eyle baña bir adeh arāb
Versin dil-i azĩne ŝafā vũ fera arāb
2. ‘ Aksiyle eşm ü zũlf ü ru u sĩm-i sā‘ idiñ
Ba gösterir piyālede avs-ı uzah arāb
3. albe ayāt-ı tāze verir āb-ı Hızra ger
Tev‘em utulsa bence olurdu aah arāb
4. Nef‘ ĩ mücerreb olduğuna yāre-i dile
Çekti beyāz nüşha-i cām üzre ŝah arāb
5. avī da‘ vā-i belāğati hengām-ı nũşda
Diñletmiyor uzum suan-ı muştalah arāb

-9-

[11] [mef‘ ūlũ fā‘ ilātũ mefā‘ ĩlũ fā‘ ilũn]

1. Sevdā-yı bũs-i la‘ liñ ile dil belādadır
Her bir belāya dũş eden insānı bādedir
2. Anca benim esĩr-i sitem, mübtelā-yı ğam
Herkes cihānda ğāline nisbet ŝafādadır

3. Ehl-i tecerrüd ol ki erişsin başıñ göge
Cây-ı Mesîh-i Meryemi gör kim semâdadır
4. Olsam aceb mi Qays'a müreccaḥ cihânda ben
Elbette i' tibârı cedîdiñ ziyâdedir
5. Meddâhıyam hemîşe Reşâd sâde-rûlarıñ
Nazmımda ol sebeble benim böyle sâdedir

-10-

[11] [mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün]

1. Dehriñ ne Keyümersi ne İskenderi qalmış
Sâde kuru bir nâm ile şöhretleri qalmış
2. Eslâfiñ içinde severim ben Cem'i, zîrâ
Ölmüş ise de rahmet ola, sâgarı qalmış!
3. Pür-^ç âriżadır râh-ı maḥabbet o qadar kim
Anda gideniñ ^ç âciz olup ekşeri qalmış
4. Mecnûn muqaddem şayılır deşt-i cünûnda
Amma nice yüz merḥale benden geri qalmış
5. Gülzârı ḥazân ^ç arşa-i vîrâna çevirmiş
Ne şavt-ı hezârı ne gül-i aḥmeri qalmış
6. Dün meygedede şeyḥe içirmişdi mey ol şüh
Şızmış orada ta o zamândan beri qalmış
7. Baq merḥamet et ḥâline bî-çâre Reşâdiñ
Derdiñle hemân şöyle kemikle deri qalmış

[12] [mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

1. Dil-i dīvāne hicr-i yār ile şām u seher bilmez
Faşl-ı evkāt-ı kıymetdârı etmekte güzere bilmez
2. Nazar-ı vakf temâşâ-yı hayâl-i rûy ü ebrûdur
‘ Aceb var mı felekde yok mudur şems ü kamer bilmez
3. Hased ol rinde kim ser-mest olup meyhânedede dâ'im
Cihân kaydında olmaz hâtırını renc ü keder bilmez!
4. Koyup zâhid şarâbı zezem içse eylemem ta' yîb
O kim bî- ' aklıdır elbet nedir nef' vü zarar bilmez
5. Beşer kim intihâ-yı fikreti peyvestedir ' âcze
Neler tevliid eder âtîde ahkâm-ı kader bilmez
6. Hüner mâhiyet-i eşyâya vâkıf olmadır, yoksa
Haqîkat-bîn olanlar nazm-ı eş' ârî hüner bilmez
7. Olan mollâ-yı rûmuñ bendesi ihlâş ile hergiz
Cihânda başka bir Mevlâ derinden gayrı der bilmez

[13] [mef' ulü fâ' ilätü mefā' ilü fâ' ilün]

1. Yok benzeyen cihânda birer mehlikâ saña
Hâş eylemiş bu hüsn ü cemâli Hudâ saña
2. Taqdîr-i kıymetiñde taḥayyürdedir cihân
Bir cevher-i feridsin olmaz bahâ saña
3. Seyr eyledim zavallı gülün bağı hün idi
Zannım o da benim gibi düşmüş cüdâ saña

4. Hicriñ de vuşlatıñ da taḥammül-güdâzdır
Olmağ ne derd-i müşkil imiş mübtelâ saña!
5. Vermem rakīb-i müfsid ile ülfete cevâz
Ḥavfım budur ki şoñra gelir bir belâ saña
6. Sensiñ imâm-ı zümre-i ḥübân şu ‘aşrda
Şâyestedir ederler ise iktidâ saña
7. Mādām zülf-i dilbere dil-bestesiñ Reşâd
Yoğ olmayınca kayd-ı elemden rehâ saña!

-13-

[14] [mefâ‘ ilün fe‘ ilâtün mefâ‘ ilün fe‘ ilün]

1. Dimem bu miḥnete baḥt-ı siyâhdır bâ‘ iş
Mücerred işlenilen bir günâhdır bâ‘ iş
2. Olur ḥarîḳ füzün rüzgâr olursa eger
Tezâyüd-i şerer-i ‘aşka âhdır bâ‘ iş
3. Olur ḥarîḳ füzün rüzgâr olursa eger
Tezâyüd-i şerer ‘ışka âhdır bâ‘ iş
4. Helâk olur eger içmezse ‘âşıkân bâde
Ḥayât-ı ‘âleme feyz-i meyyâhdır bâ‘ iş
5. Gözü mü‘eşşer eden dilberânda müjgândır
Nüfüz-ı devlete elbet sipâhdır bâ‘ iş
6. Hevâ-yı nergis-i mestiyle mey-perest oldum
Bütün bu ḥâle o çeşmi siyâhdır bâ‘ iş
7. Reşâda etmiş idiñ bir nigâh evvelce
Bu rütbe ‘aşkına hep ol nigâhdır bâ‘ iş
8. Ḥamîd Ḥân’a Ḥudâ ‘ömr ü ‘âfiyet versin
Niżâm-ı mülke o şevket-penâhdır bâ‘ iş

-14-

[14] [mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün]

1. Zülfüñ görünce dilde belā rū-nümün olur
Vaqt-i mesāda derdi marīziñ füzün olur
2. Var öyle bir siyāh saçın kim şehā seniñ
Leylī de görse silsile bend-i cünün olur
- 3.
4. Menfūrum oldu hicr-i lebiñle ' araq benim
Nüş etdigim hemīşe mey-i la' l-gün olur
5. Muşkendir ol sebeble turur tāk-ı āşumān
Her dūd-ı āh-ı dil ki çıkar bir sūtün olur
6. Her kim ki hükm-i nefsine eyler mütāba' at
Elbet daḡīl-i zümre-i “ *lā-yüfliḡūn* ”³⁸ olur
7. Fāzıllarıñ o mertebedir i' tibarı kim
Cāhilleriñ merātib-i bālāsı dūn olur
8. Ben bir ṭabīb-zādeye dil-dādeyim Reşād
Kim bir nigāhı merhem-i zaḡm-ı derūn olur

-15-

[15] [fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

1. ' Āşıkam āh eylerem hem-vāre mu' ṭādım budur
' Andelībem gülşen-i miḡnetde evrādım budur
2. Görmedim bir dem küşāde gonca-i āmālimi
Bā' is-i giryem bu, vech-i āh u feryādım budur
3. La' l ü mercān sīneden, gözden güher şarf eylerim
Kim bu kısmet ḡāne-i hestīde īrādım budur

---

³⁸ “Felāha ermezler.”, Yunus suresi / 69:6; Kassas suresi 37:16

4. Serv-i āzādīñ baña vaşf etme çok ey baġbān
Ben eşīr-i kıadd-i yārim serv-i āzādım budur
5. Gösterip yāri, dedi, seyrinde kebk-i hoş-ıırām:
Şive-i reftārda haqqā ki üstādım budur
6. Sa'y ediñ taşşīle ey Āgāh, ey Kāzım, hemen³⁹
Şān-ı insāniyet ancağ varsa evlādım budur

-16-

[16] [mef' ūlü mefā' ilü mefā' ilü fe' ūlün]

1. Hıdmet eder elbette birer maqşada herkes
Haqdır benim 'indimde faqat maqşad-ı aqdes
2. Dünyāda taşavvur edemem bir iyi haşlet
Olmaq gibi bir 'āciz u mazlūma meded-res
3. Bir 'ālime hem-bezmi-i şımf-ı cūhelādan
Ehven görünür zann ederim kūşe-i maḥbes
4. Yek-māyedir efrād-ı beşer haqq nazarında
.....⁴⁰
5. Hıç kimseniñ iqbāline aşla ḥased etmem
“el minnetü lillahü te'ālā ve teḳaddes”⁴¹

-17-

[16] [mef' ūlü mefā' ilü mefā' ilü fe' ūlün]

1. İsterseñ eger cāmeñi mā'i çuqadan kes
Gel sen saña ammā yaraşır kırmızı cān-fes

³⁹ Oğlum āgāh ve kāzıma ḥıḫābdır.

⁴⁰ Metinde eksik verilmiştir.

⁴¹ Her türlü kusur ve eksiklikten uzak olan Allah'a minnet ederim.

2. Aldatdım iki b̄usesin aldım yanağından
Yārimle t̄utuşmuş idim ol şartla lādes
3. Me'mūn olur 'āşık nice bir seh̄m-i k̄azādan
M̄üjgānı birer t̄ır iken öbürüsü muķavves?
4. Z̄annımca kocalmaz o ki mahb̄ubunuñ olsun
Hem kendisi hem maḥlaş-i pākizesi nev-res
5. Aḥsen şayılır Avrupanıñ duḡteri ammā
'İndimde müreccahdır aña duḡter-i Çerkes

-18-

NAZĪRE-İ FUZŪLĪ

[17] [mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

1. Fedākār olmalı dil-dārımıñ uğrunda her 'āşık
Eñ ednā emrine koymaḡ gerekdir cān u ser 'āşık
2. Biri tatlı edālarla, biri şāfī ricālarla
Verir ma'şūkasıyla lezzet-i şīr u şeker 'āşık
3. Gözü pür-sīm-i eşk-i terle vechi zerd ḥamd olsun
Çeker mi hīç şağ olduḡça derd-i sīm u zer 'āşık?
4. Büyük bir iş midir Ferhād için bir k̄uhı ḳal' etmek?
Eder dünyāyı yek dü āhla zīr u zeber 'āşık
5. Elinden düşmüyor cānānımıñ bir dürlü āyine
O da z̄annımca kendi ḥüsnüne benden beter 'āşık
6. Baḳıñ bir kerre yāre ḳarşı ḥāl u vaz'ına şeyḥiñ
Görölmüş mü 'aceb dünyā yüzünde böyle ḥ'ār-ı 'āşık!
7. Şu ḡurbetde Reşād bī-şabr ḳaldım arttı hem 'aşkım
Deniyor gerçi : yā şabr etmek gerekdir yā sefer 'āşık

-19-

[18] [mef' ūlü mefā' ilü mefā' ilü fe' ūlün]

1. Şıķlet verir ehl-i dile ünsiyet-i vā' iz
Zindān-ı belādır hele cemi' yyet-i vā' iz
2. Hıķmetden eder kāl, ṭabi' atdan eder kıl
Maḥşūr iken "kāl" ye ' ilmiyyet-i vā' iz
3. Redd eylesen olmaz iyi şuşsañ üzölürsün
İnsānı verem şekline ķor soḥbet-i vā' iz
4. Bir sözle nice sāde-dilānı eder ızlāl
Münkir degil İblīse olan ḥidmet-i vā' iz
5. Tercih edişi faķrı ğināya ca' lıdır
Olsaydı da bir görse idiñ şervet-i vā' iz
6. Dünyāda ne yapmazdı ne etmez idi , yoksa
Yok şimdide andan bu kadar ' iffet-i vā' iz!
7. Zāhirde taķı bāṭınen ammā ki şaķıdır
Uymaz ebeden şüretine sīret-i vā' iz
8. Cennetlik eder adamı iḥsān ile cüz' i
Bu bābda ' ālı görünür himmet-i vā' iz
9. Mādām ki bi- sa' y geçinmek yolu varmış
Ta' yibe sezā-vār olamaz keşret-i vā' iz

-20-

[19] [fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

1. Öyle me'yūsum dile gelmekde derd u ğam leziz
Ṭālib-i mevte ' aceb olmaz gelirse semm leziz

2. Ğamze-i h̄un-āb ciger nūş eylemekden Һaz̄z eder
Ol ki zālîmdir gelir elbette sefk-i dem lez̄iz̄
3. Duhterezden dil bulur bir başka lezzet başka zevk
Kim gelir derler meşelde nefse nā-maḥrem lez̄iz̄
4. Muhtelifdir emzice insānda ol ğāyetde kim
Ehl-i ʿ işka mey gelir zāhidlere zemzem lez̄iz̄
5. Görmedim sevdā gibi ʿ ālemde bir emr-i ʿ acīb
Hem gelir ğāyet acı bilmem ne sırdır hem lez̄iz̄!

-21-

[19] [mefāʿ ilün feʿ ilātün mefāʿ ilün feʿ ilün]

1. Neden ʿ acēb bize artık o ʿ işve-bāz gelmez?
Ne ğüne eylemiş olsam ricā niyāz gelmez
2. Nedir işi kaşınıñ karşısında şūfīniñ
Ki cāmīʿ e bir adem olsa bī-namāz gelmez
3. ʿ Aceb mi meclis-i ʿ uşşāka gelmese zāhid
Efāzil olduĝu bir bezme bir yobāz gelmez
4. Çeker t̄urur bu kadar cevr ü nāzını ey yār
Deli gönül yine mümkün olup da vazgelmez!
5. Açıldı ğonca-i dil bir tebessümüñle seniñ
Denir meşelde velī bir çiçekle yaz gelmez
6. Meziyyet olmalı bir şahsda Reşād zāten
Nişānla rütbe ile yoksa imtiyāz gelmez

-22-

[20] [feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün]

1. Görmedim ʿ aynını nādīde-edādır çeşmiñ
Sürme-i ʿ ayün-ı h̄ur olsa sezādır çeşmiñ

2. Ne 'aceb kendi devā düşkünü bir haste iken
Haste-i 'illet-i hicrāna devādır çeşmiñ
3. Māye-i hilkati neş'e ile muhammer mi nedir:
Hāl-i hüzünde bile hānde-nümādır çeşmiñ!
4. Ne kadar olsa gönül tîre-i nigāhıñ şen eder
Sevdiğim āyine-i kâlbe cilādır çeşmiñ
5. Bu leţāfetle, hālāvetle hūlāşa bence
Büyücek bir eşer-i şun'-ı Hudādır çeşmiñ
6. Beni söyletdi dehen-beste iken hayli zamān
Feyz-i bahşende-i tab'-ı şu'arādır çeşmiñ

-23-

[21] [mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün]

1. Gülün küşāyişi yārıñ tebessümündendir
Nevā-yı şevki hezārıñ tekellümündendir
2. Yaşımdan olsa 'aceb mi buğār-ı hūn peydā
Ġadīrler kaţarātıñ terākümündendir
3. Şerāre-pāş olur āhım çatınca kaşlarını
Zuhūr-ı barika ebriñ teşādümündendir
4. Pesende turma şaķıñ geç nihād olan şaķsıñ
Ki adama zararı kejdümün dümündendir
5. Bu derd-i 'aşķ helāk eyliyor Reşādı baķıñ
Yüzündeki şarılık hep teverrümündendir!

[21] [mef' ūlū fā' ilātū mef' āilū fā' ilün]

1. Geldi bahār mevsimi oldu güşāde gül
Ārām-ı mey-keşānı yine verdi bāde gül
2. Şebnem degil şafāsını meykeşleriñ görüp
İmrendiğinden aldı ele cām bāde gül
3. Zann etme ğonca ağzını açmış o gül-ruħa
Derd-i derūnun eylemek ister ifāde gül
4. Yatmıştı dün çemende o vird-i bahār-ı nāz
Güyā ki berk-i sebzini etmiş visāde gül
5. Hūrşīdi vakt-i şubħ gören reng-i al ile
Öyle kıyās eder ki açılmış semāda gül
6. Olmaz ħalāş ħançer-i ser-tīz-i ħārdan
Zīrā cefāyı bülbüle eyler ziyāde gül
7. Çekmez bahār minnetini gül için müdām
Hünīn-i dağ-ı sīnesi olmuş Reşāda gül

[22] [fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

1. Bir zamān gitmez gönüldeñ vaşl-ı yār endişesi
‘Āşıkıñ zīrā budur leyl u nehār endişesi
2. Bī-dilān āzāde-i fikr-i lehīb-i ‘aşkıdır
Huftedir dīnsizleriñ ħalbinde nār endişesi
3. Var iken ol meh digeñ maħbūba görmem ihtiyāc
Leyle-i mehtābda olmaz fenār endişesi
4. ‘Āşıkam ben eylemem endişe-i cāh u ma‘āş
Ĥātır bī-vāyede yokdur ‘ağār endişesi

5. Eylemez nev-cāhlar endişe-i edbār-ı dehr
Bi't-ṭabi' eṭfālde olmaz merār endişesi
6. Felek maṭlab-ı beste-i ḥabl-i tevekküldür Reŝād
Ḥamdülillah bende yoḡdur rüzigār endişesi
7. Mîr-i mekkiye mu'âdil şâ'ir olmaz rûmda
Cevher-i zâtı gibi ğāyet kibār endişesi

-26-

[23] [mef'ülü fâ' ilâtün mef'ülü fâ' ilâtün]

1. Bulmaz gönül küŝāyiŝ nüş etmegince bāde
Olmaz ŝükûfe elbet şu vermeseñ küŝāde
2. Sünbül 'aceb ŝaçıñla baḡş eylemiş iŝitdim
Âḡir olur periŝān pek düşmesün 'ināda
3. Herkes ŝikāyet eyler devrāndan meger kim
Yoḡ arzusu üzre nâ' il olan murāda
4. Aŝhāb-ı cehl ü ğaflet mecbürdür nifāḡa
Erbāb-ı 'aḡl u iz'ân mâ'ildir ittiḡāda
5. Vālid degil mi, vāḡid öyleyse ya niçündür
Pes pāykāne rāciḡ-i ŝınıf-ı aŝîlzāde?
6. Nisvān neden ṭutulsun nev' -i ricālden dūn
Ḥilḡatinde var mı noksān veya ziyāde?
7. Olsam da ba'z-ı kerre bir loḡma nāna muḡtāc
Etmem Reŝād ḡālīm bir kimseye ifād

-27-

[23] [fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

1. Aḡz-ı nūr eylemese mihr-i cemāliñden eger
Pertev-efŝān olamazdı bu ḡadar vech-i ḡamer

2. Edemezdi belki böyle der-ağuş seniñ
‘Aşkla mû gibi incelmemiş olsaydı kemer
3. Hani ol dem ki ney ü mîle şafâ eyler idik
Gitmiyor hiç gözümden o şafalı demler
4. Dâ’imâ Hâkķ tanıyanlarla düşüp kalk ey dil
Gelemez Hâkķ tanıyan kimseden insâna zarar
5. Sen hemân ‘ilm ü hüner kesbine iķdâm eyle
Bilinir her nerede olsa beyim ķadr-i hüner

-28-

[24] [fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilün]

1. Eylemez dil-i ‘aşķda mecnûn-ı ser-gerdânla baķş
Câ’iz olmaz merdüm-i dâñalara nâ-dânla baķş
2. Baķşedersen eyle se hep dâ’imâ akrânla baķş
‘Aybdır bir kâmile bir tıfl-ı ebced-ķñla baķş
3. Çeşm-i fettâñıñla ey âfet seniñ kim söyleşir
Fitne-girlikde eder ol dâ’imâ şeytânla baķş
4. Ehl-i diller ‘âr eder zühhâd ile söyleşmeden
Eylemez insân olan bir vechile hayvânla baķş
5. Bî-delîl olmaz Reşâd işbât-ı da’vâ-yı kemâl
İktizâ eyler mu’arızlar için bürhânla baķş

-29-

[25] [mef' ūlü mefā' ilü mefā' ilü fe' ūlün]

1. Gülşende yine nağmeyi kâr eyledi bülbül
‘Aşk ehline i' lān-ı bahār eyledi bülbül
2. Āğāz-ı surūd eyleyerek faşl-ı şabādan
‘Uşşāk maqāmında qarār eyledi bülbül
3. Öpdi dehen-i ğoncayı mest oldu şafādan
Bir bāde ile def' -i hūmār eyledi bülbül
4. Berk üzre düşen jāle degil sūy-i semādan
Varın gül için cümle nişār eyledi bülbül
5. Ta' tır-i meşām etdi velī būy-ı vefādan
Cānın siper-i nişter-i h'ār eyledi bülbül
6. Vaz'geçdi neden şimdi o evvelki nevādan
Varsa işidüp nālemi 'ār eyledi bülbül
7. Gülşende ben içtim de mey-i rūḥ-fezādan
Karşımda gelüp tırdı şümār eyledi bülbül

-30-

[25] [mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün]

1. Sen olmayınca yanımda cihān gözümde degil
Ne gülsitān u ne bāğ-ı cinān gözümde deĝil
2. Ḥayāl ile leb ü ruḥsār ki şafā bulurum
Çemende reng-i gül ü erguvān gözümde deĝil
3. Yeter gözüm yaşı ğam günlerinde eglence
Kenār-ı dil-keş-i cūy-ı revān gözümde deĝil
4. Ḥazindir o kadar firqatiñle göñlüm kim
Sadā-yı muḥriḳ-i nāy u kemān gözümde degil

5. Demem nişar ederim müjde-i vişâliñ için
Hudâ bilir ki benim hiç cān gözümde degil
6. Bu çārsū-yı emelde vişāl t̄alibiyem
Terettüb etse de sūd u ziyān gözümde degil
7. Daḥīliyem yalıñız āsitān-ı mollāniñ
Cihānda başka Reşād āstān gözümde degil

-31-

[26] [mef' ūlū fā' ilātū mef' āilū fā' ilūn]

1. Ey yār añla ' aşkıımı baḡ cism-i fātire
Kıl hükü ü intikāl eşerden mü'essire
2. ' Ömrüm tükendi bir iki günlük misāfirim
Terk et cefāyı eyle ri' āyet misāfire
3. Gözde görüp ḥayāliñi ikrām için müjem
Çekmiş le'āl -i eşkden etrāfa dā'ire
4. Erbāb-ı ' aşḡ kıssāmızıñ ḥastkārıdır
Mā'ildir ehl-i zevḡ semā' -i nevādire
5. Sun' -ı Hudāniñ a' zāmıdır fikr-i şā' irān
Tardır bu vūs' atıyla cihān fikr-i şā' ire
6. Bād-ı hevāya şarf ederek naḡd-i vaḡtimi
Döndüm Reşād ' ayn-ı zarar-dīde-i tācire
7. Cürmüm büyükse ḡam ne şefi' im resūldür
Zirā olur şefā' atī ehl-i kebā' ire

-32-

NAZİRE-İ ĞAZEL-İ EKREM BEY

[27] [mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilūn]

1. Beñzer şafāda cennete Vān nev-bahārda
Olmaz añā şebīh mekān nev-bahārda
2. Yek-dil miyān-ı bāgda gül-çīn-i nāz olur
Hem-dest olup ricāl u zenān nev-bahārda
3. Hoşdur dem-i şebābda perhīz-kārlık
Olsa laţīf olur ramazān nev-bahārda
4. Şad-sāle bir şecer buluyor baķ hayāt-ı nev
Pīrān olursa çok mu civān nev-bahārda
5. Ben de añup o gül teni āh eyler ağlarım
Ettikçe ‘andelīb figān nev-bahārda
6. Nāy u kemānı diñlemeyiz muţribā bize
Besdir şadā-yı cū-yı revān nev-bahārda
7. Çık sen de seyr-i bāğa ğazel-ĥān olup Reşād
Böyle turur mu ehl-i beyān nev-bahārda?

-33-

[28] [fā‘ ilātün fā‘ ilātün F-fā‘ ilātün fā‘ ilün]

1. Gerçi oldum yārimiñ mihr-i cemālinden cüdā
Olmuyor çeşmim faķaţ aşlā hayālinden cüdā
2. Ben naşıl āh etmeyim ruĥsār-ı ālinden cüdā
Bülbül eyler nāle olsa gül-nihālinden cüdā
3. Şevķ-i vaşlı sine-i mecrūĥa merhem-sāz idi
Haste ĥālim olduğum günden vişālinden cüdā
4. Gül-sitānken miskini şimdi dil-i dīvāneniñ
Oldu vaĥşet-zār ol vaĥşī ğazālinden cüdā

5. Mūya döndü ḥasret-i zūlf-i perişānıyla ten
Cānda lezzet ḳalmadı şīrīn maḳālından cüdā
- 6.
7. Cānımı ‘ aşḳ eylemiş dildāra merbūṭ ol ḳadar
Mümteni‘ olmaḳ muḳaddem irtihālinden cüdā
8. Nā-pezirā-yı devā bir derd-i mühlikdir Reşād
Etmesin Ḥaḳḳ kimseyi ehl ü ‘ ıyālinden cüdā

-34-

[28] [mefā‘ ilün fe‘ ilātün mefā‘ ilün fe‘ ilün]

1. Ṭarīk-i Ḥaḳḳa çıkar toḡru rāh-ı Mevlānā
Ḥaḳīḳatin yeridir ḥānkāh-ı Mevlānā
2. ‘ Uluvv-i ḳadr yine sālīklerin işāretidir
Niçün yā böyle uzundur külāh-ı Mevlāna?
3. Keşīrdir o ḳadar bendegānı kim olmuş
Sipāh-ı encüme Fā‘iḳ sipāh-ı Mevlāna
4. İşim olurdu benim kimyā gibi o zaman
Teveccüh eylese bir kez nigāh-ı Mevlāna
5. Deḫālet iledir şeyḫe kim odur şimdi
Vekīl-i zāt-ı kerāmet-penāh-ı Mevlāna

-35-

[29] [fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

1. ‘ Uḳde-i kisveñe ey dilber o kim dil-bestedir
Olsa mecnūndan perişān ḫāl eger şāyestedir
2. Berver-i ḳadr şafḫa-i rūyuñ gülistāndan seniñ
Ebrūvānıñ anda gūyā mışra‘ -ı bercestedir
3. Çeşm-i mestinden ederdim derdime dermān ümīd
Ben gibi gördüm o da bir cān-ı ber-leb ḫastedir

4. Ehl-i ‘aşka eyleme teklîf-i zühd ey h’âce kim
Şer‘ de mecnûn olan teklîfden vârestedir
5. Tîz ü dürr ol kadar tayr-ı hayâl-i şâ‘ irân
Kim aña nisbetle seyr-i şâ‘ ika âhestedir!

-36-

[29] [fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

1. Vazgeçirdi hasretiñ her dürlü sevdâdan beni
Şöyle kim siyyân tutar külhânla gönlüm gülşeni
2. Hasretiñ çekmekten ehvendir baña terk-i hayât
Bi’z-zarûre eylerim tercih-i şer-i ehveni
3. Derd-i hicrânıñla ağlatma bu şâdık bendeñi
Üstüne güldürme luğf eyle efendim düşmeni
4. Dâmen-i küh-ı cünûn tutdum hevâ-yı vaşl eyle
Kim olurmuş nâ‘il-i maqşad tutan bir dâmeni
5. Hâne-i dilde sönükdür şu‘le-i şem‘ -i heves
Şanki bir qandîldir bitmiş içinde revğanı
6. Cehldir isnâd-ı noqşân dirâyet-i nisveye
Yoksa hâlîk yeknesak halk eylemiş merd ü zeni
7. Hep müsâvât üzre Haqq insâna lütf u qahr eder
Birdir ‘indinde Reşâd ister faqîr ister gani

-37-

[30] [mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

1. Gören ey meh seni bu hüsñile divâne olmaz mı
Bağanlar çeşm-i mest-i nâzıña mestâne olmaz mı
2. Nedir kaşdıñ ‘aceb ‘uşşâkıñıñ âzârdan dâ‘im
Nevâziş eylesen bir kerre de yârâna olmaz mı

3. Beni men' etme ey gül-ruḥ temāşā-yı cemālīnden
Baķılmazsa ḥadīka ' aķıbet vīrāne olmaz mı
4. N' olur etseñ bu şeb hem-bezm -i ülfet olmağa raġbet
Fakīriñ ḥānesi olmazsa devlet-ḥāne olmaz mı
5. Sözüñ tutsañ raķīb-i ḥīlekāriñ tütmasañ destin
Begim insāna uysan uymasan şeytāna olmaz mı
6. Şu mevsimde çıķup tenhāca ' azm-i gül-sitān etmek
Mey ü maḥbūb ile birlikde pek rindāne olmaz mı
7. Kerem kılsañ da şeyḥim bari şuşsañ meclis-i meyde
Bu ḥām sözlerle şıķlet vermeseñ ihvāna olmaz mı
8. Çeken elbetde kısmetdir beni Vān'a Reşād amma
Vaṭanda olmuş olsaydı şu āb u dāne olmaz mı
9. Güzel düşdü şu nazmıñ da seniñ āşār-ı ḥāmeñden
Yazup taķdīm kılsañ vālī-i zī-şāna olmaz mı
10. .... Paşa-yı āşaf-re'y kim böyle dirāyetle⁴²
11. Dikilseñ vaşfına mādām ḳādir ref' -i dest etseñ
Du' ā-yı devletiçündür ki yezdāna olmaz mı

-38-

[31] [mef' ūlü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün]

1. Gezdim cihānı şöyle hemān ser-te-ser gibi
Ben görmedim güzel o büt-i ' işveger gibi
2. Bilmem neden teneffür eder giryeden o şūḥ
Yoksa şuyu görünce erir mi şeker gibi?
3. Pür-dağ olur mişāl-i kāf şafḥ-ı sīnesi
Her kim bu ḥākiñ üstüne dönse ḳamer gibi

⁴² Metinde eksik verilmiştir.

4. Uçmağ diler bu hey'etle şeyh var ise
Yapmış niçün yâ cebesi bāl u per gibi!
5. Eyyām zindegānī-i nūristikān Reşād
Lezzetlidir bahārda h̄āb-ı seher gibi

-39-

[32] [mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ülün]

1. Bu h̄usn ile sen zümre-i h̄übānīñ içinde
Bir meh gibisiñ encüm-i t̄ābānīñ içinde
2. Göñlümdede nihāndır gözünüñ nağş u hayāli
Bir şīr yatar gizli her insānīñ içinde
3. Zāhid bulamaz sohbət-i 'uşşāğda lezzet
Mey içmeyeniñ h̄azzı ne mestānīñ içinde
4. Meddāh-ı kadd-i serviñ iken ben nice olmam
Mümtāz u ser-efrāz-ı suhandānīñ içinde

-40-

[32] [mef'ülü fā'ilätü mefā'îlü fā'ilün]

1. Hicrānıñ taḥammül ile ey melek-simāt
'Ömrüm kocaldı başladı yaklaşmağa memāt
2. Manend-i h̄ızr gel yetiş imdādıma benim
Bulsun vücūd āb u şāliñle nev-hayāt
3. İmdādıma yetişmez iseñ yoksa sevdigim
Yok mergden benimçün ebed çāre-i necāt
4. Sen olmayınca zevk alamam kâ'inātdan
Hālī gelir bu dīdeme gūyā ki şeş cihāt
5. Göñlüm bu rütbe yanmaz idi senden āh eger
Bir kerre görmüş olsa idim rūy-ı iltifāt

6. Ebrûlarıñ firâkı ile hayli dem gönül
Mihrâbdan çekildi olup târiñ
7. Ayrılma meslegiñde terâķķi murâd ise
Lâzım cemî' kârda tutmaķ reh-i şebât

-41-

[33] [fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

1. Dîni taķķir etmegi her kim ki 'ad eyler mübâh
'Âķıbet dūçâr olur bir niktebe bulmaz felâh
2. Neş'elenmez çeşm-i mest –i yâr kanım içmese
Râhat etmez mest olan içmezse mu' tādınca râh
3. Gül uçup kaçmaķ diler zannım elinden bülbülñ
Berk-i sebzin kaldırıp etmiş iki yandan cenâh
4. Hazz eder âh etmeden sūzân olanlar 'aşķ ile
Yaz gününde hoş gelir insâna esdikçe riyâh
5. Ehl-i 'aşķıñ zikri murgâniñ şadâsından Reşâd
Dilde bir başka şafâ peydâ olur vaķt-i sabâh

-42-

[34] [mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü feü' lün]

1. Hicrân-ı hatt u hâl ile rûzum şebe döndü
Çıķdı şerer-i âh-ı derün kevkebe döndü
2. Gelmişdi ki ta' lîm-i haķıķat ede Mecnûn
Gördü beni lâl oldu yine mektebe döndü
3. Vâ' iz kekdelendi görüp ol yâri sözü hep
Meşķ-i hatt-ı etfâldeki ke-gibi döndü

4. Birlikde idik yār ile zāhid çıka geldi
Geçdi başıma meygededen maştaba döndü
5. Aldı ıoladı boynuna kisve-i siyāhın
.....döndü⁴³
6. Va^c dinde neden eyledi bilmem o güzel hıalef
Etmışdi baña kâle-i vaşlın hibe döndü
7. Yā hıazret-i pır eyle Reşād bendeñe imdād
Girdi o da meydāna biraz mertebe döndü

-43-

[34] [mef^ulū fā^cilātū mefā^cilū fā^cilün]

1. Yād eyledikçe āh o geçmiş zamānları
Seylāb-ı hūna ğarķ eder eşkim cihānları
2. Zevķ-i güzeşteyi edemezler tamām şerħ
Dehriñ tecemmü^c eylese hep kışsa-hānları
3. Mağrūr-ı kuvvet olma şakıñ Rüstem-i kaçā
Etmış zebūn baķ nice şāhib-ķıranları
4. Bil keçlere tefevvükünü rāst olanlarıñ
Gör sā^c at üzre aķreb ile yelķovanları
5. Şahrā-yı lā-mekāndır ehl-i dile mekān
Olmaz anıñçün añların ekşer mekānları
6. ....⁴⁴
Var sīnesinde dağlarından nişānları
7. Ben görmedim bu şehride nāzik civān Reşād
İstanbul'uñ ne nāzik olur nev-civānları!

⁴³ Metinde eksiktir.

⁴⁴ Metinde eksiktir.

[35] [mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün]

1. Hāyāt baḥş eder ehl-i sülûka şoḥbet-i şeyḥ
Ġıdā-yı rūḥ olur insāna her naşīḥat-ı şeyḥ
2. Baña tebessüm ile bir nigāhı kāfīdir
Diğer muḥibleriñ olsun kemāl-i himmet-i şeyḥ
3. Bu bir nigāhını görsem de rāzıyım olsam
Devām-ı 'ömre kadar ber-devām ḥidmet-i şeyḥ
4. Ki bir nigāh-ı besīmimde var hezār nazar
'Ayān olur bu nazarlarda biñ kerāmet-i şeyḥ
5. Ne ḥacet eylemege 'arz-ı ḥacetiñ ey dil
Bilir ne var ise dilde tamām ḥazret-i şeyḥ

[36] [mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün]

1. Benim yanımda faḫaṭ sevdiğim mü'eddeb olur
Giderse bezm-i raḫībāna şūḥ-meşreb olur
2. Düşünce şırma gibi saçları iki yanına
Ke-enne çehresi bir levḥā-i müzehheb olur
3. Cihāniñ en güzeli yāra karşı 'aynıyla
Ziyā-yı şemse muḫābil mişāl-i kevkeb olur
4. Musahḫar eyledi âmālimi bile dildār
Neyi irāde ederse o bence maṭlab olur
5. O şūḥ-ı fitne-ger iblīs ile olursa kıyās
Füsün u fitnede iblīs tıfl-ı mekteb olur
6. Raḫībi görseñiz elbette dersiniñ: 'acebā
Beşer mi yoḫsa bu deccāla ḥaş merkeb olur?

7. Alışmalı felegiñ germ u serdine ey dil
Bu vāsıtayla kişi ‘āķil-i mücerreb olur

-46-

[36] [mefāilün fe‘ ilātün mefā‘ ilün fe‘ ilün]

1. Ne bir pulum ne de bir başka vārım olsaydı
Yanımda şimdi mi benim kāşki yārım olsaydı
2. Bu rütbe çekmez idim ıztırāb-ı ğurbetden
Enīs-i cānım o şūhum o ğam-güsārım olsaydı
3. Ederdi bülbülü dem-beste nağme-i şevķim
Hele o ğonca-leb ü gül-‘ izārım olsaydı
4. Bu yerde bāğ baña olmasaydı da mesken
Vaşandaki ğara toprak mezārım olsaydı
5. Naşīb olurdu ziyāret-i vaşanla dildārı
Havada uçmak için iķtidārım olsaydı
6. Beni ğaderdir eden sevķ yoksa gelmez idim
Bu dār-ı pür-mihene ihtiyārım olsaydı
7. ‘ Aceb eder mi beni yād sevdiğim der mi:
Reşād-ı dil-şāde vü dil-fikārım olsaydı?

-47-

NAZİRE-İ EKREM BEG

[37] [mef‘ ülü fā‘ ilātü mefā‘ ilü fā‘ ilün]

1. Olmaz sükün-pezīr göñül bāde olmasa
Ĝamdan berī vü guşşadan āzāde olmasa
2. Olmazdı ehl-i ‘ aşķa ‘ aşası bu mertebe
Aşlında mey eger ki ğelāl-zāde olmasa

3. Zâhid mesîrede bile kılmaz riyâyı terk
Etmez ku'ûd-ı zîrde seccâde olmasa
4. Ârâm eder mi hiç o kim ehl-i keyfdir
Bezminde bir civân u mey âmâde olmasa
5. Muılağ rağıbe vardır o Őuđuñ 'alâkası
Çekmez kişi bu çileyi üftâde olmasa
6. Gelmez idi vücûda Şu 'imrân Şu intizâm
Sa'y u 'amel dedikleri dünyâda olmasa
7. Etmez idim nazîreye cür'et eger Reşâd
Ekrem kerem kıilup da rızâ-dâde olmasa

-48-

NAZİRE-İ ĞAZEL-İ KÂZİM PAŞA

[38] [fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

1. Nâfile sâkı elinde câm-ı sahbâ döndürür
İçdigim mey gözlerim billâhi ĥâlâ döndürür
2. Hey ne efsüngerdir ol âfet ki teşhîr eyleyüp
Parmadı üstünde bağ arz u semâya döndürür
3. Nûr-ı vechi döndürür etrâfına meh-veŐleri
Kim naşıl ecrâmı Şems-i 'âlem-ârâ döndürür
4. Sersem eyler zâhidi yek mevce-i deryâ-yı 'aşđ
Ülfet olmazsa deñiz elbette Őafrâ döndürür
5. Dâne-i tezvîr kılmıŐ sübhâ-i Şad dânesin
Őanma kim sũfî anı destinde bicâ döndürür
6. Va'ad eder her Şeb u Őalıñ sevdigim ammâ Reşâd
N'eyleyim hep sözlerin olduğda ferdâ döndürür

7. Halka-i devr ü semâ' a gir de tur tâ kim seni
Cezbe-i feyz-i tecelliyât-ı melâ döndürür

-49-

[39] [fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

1. Sevb-i fakrı zîb-i düş-ı iftiḥâr etdim bu 'ıyd
Ḳudretimce bende taḥşîl-i mesâr etdim bu 'ıyd
2. 'Add edip ni' me'l-vesîle resm-i tebriki hele
Ḥâlimi dildâre 'arza ictisâr ettim bu 'ıyd
3. Seyr edip çeşmindeki âşâr-ı küllüñ Ḳudreti
'Acz ile taḳdîs-i şun' -ı kirdigâr ettim bu 'ıyd
4. Ağladım güldükçe gülşende o gül-ruḥ gül gibi
Nâlemi hem-reng-i feryâd-ı hezâr ettim bu 'ıyd
5. Cânını aldım ḥaṭ u zülfü ucundan düşmeniñ
Cism-i nâ-pâkin ḡdâ-yı mûr u mâr ettim bu 'ıyd
6. Bir şeker-ḥand ile emdirdi leb-i la' lin baña
Ḳand ile nûş-i şarâb-ı ḥoş-güvâr ettim bu 'ıyd
7. Koç başıçün eyleseydim cânımı ḳurbân diye
'ıyd-ı adḥâ günlerin birbir şümâr etdim bu 'ıyd
8. Şâh-ı mülk-i miḥnetim baḥşiş için etbâ' ima
Genc-i dîdendendir eşki nişâr etdim bu 'ıyd
9. Cem' edip ḡonca-dehânânı Reşâd hep bir yere
Bezm-i ḥülyâyı yine reşk-i bahâr etdim bu 'ıyd

-50-

[40] [mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

1. Ne seyr-i gülşen ister dil ne ḥod cûy-ı revân ister
Hemen bir şişe meyle nâz-perver bir civân ister

2. Leb-i la' lin verir ammā ki gözden dökdürür anıml
ıřaş icrā eder ya' nī o hūnu ana an ister
3. Getirmek mūmteni' dir ' ařıñıa insān iun āat
Ne rūtbe olsa řāhibi kuvvet olsun ahramān ister
4. Degildir āsmānda māh-ı nev avcun aıp zūhre
Seniñ ey řūh tīg-i ebrūvānıñdan amān ister
5. Uzundur macerāmız def' aten ābil degil takrīr
Anı ifhām iun i' lām iun hayli zamān ister
6. Zamānda olsa mūřkildir yine ifhām haıyla
Reřād-āsā meger bir řā' ir-i mu' ciz-beyān ister

-51-

[41] [mef' ūlū fā' ilātūn mef' ūlū fā' ilātūn]

1. Ey māh-rū yūzūñden, lūtf et niābı aldır
Cā'iz midir tekellūf, artı hıcābı aldır
2. řīrīn kelāmlarla, ver neş'e bezme ey yār
şu serzenişleri avī, bōyle ' itābı aldır
3. Āmāde eyle sākī esbāb-ı ' ıyř u nūřu
Sen de h'ācem kerem ıl şundan kitābı aldır
4. Aėūř-ı yāre dūřmūř bī-hūř olupda řūfī
Zev eylesin tūtop řol hāne harābı aldır
5. Āzāde dil gerekdir insān řarāb ierken
şen ol Reřād gōñŭlden havf-ı ' azābı aldır

-52-

[41] [mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn]

1. Gelŭp eyyām-ı rŭze mey-keřānı haylī şıkmışdır

Mübârek bunları gūyā ki bir zindāna tıkmışdır

2. Ser-i kūyında nālem gūş eden her şeb kıyās eyler
Saḥūra ḥalkı bī-dār etmek üzre bekçi çıkmışdır
3. ‘ Aceb görmez mi ḥān-ı vaşlına lāyık bizi ol şūḥ
Dimez mi rûze-i hicrāndan ‘ uşşāk bıkmışdır
4. Görüp ta‘ n eyleme iftārda temkīnini şeyḥiñ
Zavāllınıñ ne yapsın belki ḫarnı pek acıkmışdır
5. Geçer maḫbūle nezd-i şā‘ irānda işbu penc beytim
Şıyām ḥāliyle gerçi ḥāmeden bu yolda çıkmışdır

-53-

NAZİRE-İ KĀZİM PAŞA

[42] [mef‘ ūlü mefā‘ ĩlü mefā‘ ĩlü fe‘ ūlün]

1. Cevriñ seniñ ey şūḥ-ı vefādārına maḫşūş
‘ Uşşākıña ez-cümle bu ğam-ḥāriña maḫşūş
2. Ta‘ vīz ile nüşḥa ile musaḥḥar olamaz dil
Teshīri anıñ çeşm-i füsünkārıña maḫşūş
3. Muzlem görünür māh-ı münevver saña nisbet
Pertev denilen vech-i pür-envārıña maḫşūş
4. Tahzīr edemez göñlümü zencīr-i mücāzāt
Ḳorḫutma beni ṭurre-i ṭarrārıña maḫşūş
5. ‘ Uşşāka nüvāzişle ḥitābıñ hele bilmem
Bir başka şafā var seniñ āzārına maḫşūş
6. Teşbīh edemem la‘ le Reşād bādeyi zīrā
Bu vaşf seniñ oldu leb-i yārıñe maḫşūş

-54-

[43] [fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

1. Ta' mı hoşdur bādeden hem neş' e-efzādır ' arak
Müskirātñ cümlesinden bence a' lādır ' arak
2. Tutsa cāmın başda yārān-ı şafā şāyestedir
' İlet-i aşlıyye-i cem' -i ehibbādır ' arak
3. Renkde yāķūt-ı aķmerden müreccaķsa şarāb
Baķ ki elmāsdan daha şāf u mücellādır ' arak
4. Hāķır-ı rindānda ķoymaz ğubār-ı inkisār
Bir nedīm-i nükte-perver meclis-ārādır ' arak
5. Eyer irāş-ı tevāzu' la sūkūnet kāmile
Nāķısā müstevcib-i icād-ı ğavgādır ' arak
6. Sāķiyā lütf et amān ķurma safā ver meclise
Başladı āhenge sāz işte müheyyādır ' arak
7. Bir devādır şüphesizdir derd u ğam-ı ' aşķa Reşād
Gerķi kim merdūd-ı cumhūr-ı etibbādır ' arak

-55-

[43] [fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

1. Sevdigim zülfün mü ya şeb-bū mu bū
' İtir-nāk oldu meşām-ı ārzū
2. Cūya döndürdü sirişk-i ālemi
Baķ ne al etdi o çeşm-i fitne-cū
3. Şu ħalkda bulmadım mānendiñi
' Ālemi etdim ser-ā-pā cust u cū
4. Mey-perest oldum lebiñ hicriyle kim
Düşmez elden cām düşmeden sebū

5. ‘Ömrüm artar bāde nūş etdikçe ben
Hāyy eder zīrā bütün eşyāyı şu
6. Sevdigim aldanma dekdir hīledir
Her ne söylerse raķīb-i herze-gū
7. İhtiyācımdan dökülse gözyaşım
Kimseye dökmem yine ben āb-rū
8. Melce’mdir bāb-ı Mevlānā Reşād
Bāb-ı ğayra etmem aşlā ser-fürū

-56-

[44] [mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ülün]

1. Kızardı ‘arızından çehre-i gül
Perişandır saçından hāl-i sünbül
2. Fiğāndan şubh-ı ğamda hāz edersin
Seher de hoş gelir āvāz-ı bülbül
3. Raķīb-i har-mizācı tād et ey şūh
‘Uluv-ı şāniña irāş eder zül
4. Cihāna muţlaķa har gelmiş ol
Bu şekle şoñradan etmiş temessül
5. Gönül kıtlansa da her bir cefāya
Firāķa eylemez aşlā taħammül
6. Gelir cevelānına şahn-ı suhen-i teng
Reşād hāmen midir bu yoķsa düldül

[45] [fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

1. Vanda yoğ bence diger cāy-ı şafā Kendirciden
Gerçi nüzhet-gāhlar çoğdur daha Kendirciden
2. Ol kadar hazz eylerim āb u hevāsından ki ben
Kābil olsa bir dem olmazdım cüdā Kendirciden
3. Tā zevāl-i 'ömre dek etsem iķāmet iħtiyār
Gönlüme gelmez yine aşlā ğınā Kendirciden
4. Āb-ı pāki öyle şāfī öyle lezzet-bahşdır
'Ayn-ı kevşer dense cārīdir sezā Kendirciden
5. Başka yerlerde harāret adamı bī-tāb eder
Eksik olmaz dā'imā lakin hevā Kendirciden
6. Ya o yollarda iki yanlı dirāht-ı bīdler
Bir iki sā' at uzağā alda tā Kendirciden
7. Eylemiş ol mertebe yek digeriyle imtizāc
Kim görünmez řāk-ı minā-yı semā Kendirciden
8. Ğaşy olursa çoğ mu erbāb-ı nazar nezzāreden
Sırr-ı hikmet gösterir çünkü Ğudā Kendirciden
9. Ravza-i ħuld-berīn ħūrīlerin me'vāsıdır
N'ola ayrılmazsa ol ħūrī-liķā Kendirciden
10. Rū-nümā oldu bu nazm-ı ābdār u dil-nişīn
Buldu mir'āt-ı řabī' at incilā Kendirciden
11. Ğit Reşād gāhi ğazel söyle gehi nūş et řarāb
Yoğdur ehl-i derde başka mültecā Kendirciden

-58-

[51] [mefā' ilün mefāilün mefā' ilün mefā' ilün]

1. Elinde nefis-i bed-kārın esirim yâ Resûlallah
Teraḥḥum eyle sen ol dest-girim yâ Resûlallah
2. Günehkârım ki ol rütbe bütün ebnâ-yı âdemde
Degil mümkün bulunsun bir nazirim yâ Resûlallah
3. Cenâb-ı Haḫla senden başka yoḫdur sen bilirsin kim
Mu'înim istinâd-gâhım zahirim yâ Resûlallah
4. Bu şüretde meded ancak baña senden olur olsa
Saña 'arz eylerim mâ-fî'z-zamirim yâ Resûlallah
5. Ḳoma böyle Reşâdı nefis-i emmâre elinde zâr
Teraḥḥum eyle sen ol dest-girim yâ Resûlallah

-59-

DİGER

[47] [fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

1. Turmuşam yâ Rab! Bürehne-ser gelip dīvāniña
Eyle icrâ her ne şâyânsa 'ulüvv-i şāniña
2. Dide giryân sine pür-dag-ı elem cân muḫtarib
Bir nazâr kıll hâl-i zâr-ı 'abd-i bî-dermāniña
3. Hâcetim ma' lümdur senden ḫuşülün isterim
Ḳadıyyü'l-ḫacâtsıñ yoḫ intihâ iḫsāniña
4. Muḫlakâ 'afv-ı şerifindir yegâne ḫâcetim
Varsa başka maḫşadım olsun ḫasem ḫara 'iniñe
5. Cürmün 'afv eyle Reşâd-ı mücrim u bî-çāreniñ
Yâ ilâhî ḫürmeten peygamber-i zî-şāniña

TAQRİZ

[77] [mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün]

1. 'Allâme-i yegâne 'Abdulmecîd efendi
'Aşrîñ bi-ḥaḳḳ oldur tahrîr-i bî-menendi
2. "Gencîne-i Ḳavâ'id" nâmında bir risâle
Yapmış bunuñla ḳılmış işbât-ı behre-mendi
3. Bir nüşha etmiş ihdâ kim etdi bu hediye
Ġarḳ-ı yemm-i mübâhât bu 'abd-i müstemendi
4. Terkîb-i dil-pezirin elfâz-ı dil-nişînin
Taḥsîn ederdi elbet görseydi ger ḥucendi
5. Ben de cehâletimle açdım kırâ'at etdim
Çeşmim münevver oldu rûḥum da tazelendi
6. Şîrîn 'ibâretinden aldı dimâğ lezzet
Ol rütbe kim sezâdır nisyân ederse ḳandı

[MESNEVÎLER]

BAHÂR

[53] [fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün]

1. Demdir ey sâḳî-i mürüvvetkâr!
Eyle lütf u mürüvvetiñ izhâr
2. Şun baña bir iki ṭolu sâğar
Ḳalmasın tâ gönülde ğamdan eşer
3. Ki demiş ittifaḳ eyle 'uḳalâ:

- Bâdedir bâdî-i huşûl-i şafâ
4. Şayalım fırsatı ğanîmetden
Olalım muğtenim bu ni‘ metden
5. Bu zamân çünkü mevsim-i güldür
Vaqt-i nûş piyâle-i müldür
6. Ħamdüli ’lâh gidip zamân-ı Ħazân
‘Âlem oldu bahâr ile Ħandân
7. Baĥ hele kâ’inâta ser-tâ-pâ
Bir mücessem sürürdur ğüyâ
8. Dest-i meşşâte-i nesîm-i bahâr
Etdi tezyîn-i çehre-i ğülzâr
9. Ya‘ nî gösterdi inĥilâb bu dem
‘Âdet üzere tâbi‘at-ı ‘âlem
10. Bu sebebden ki etdi kesb-i Ħayât
Hep nebâtât ü cümle Ħayvânât
11. Bu sebebden ki artdı ‘aşĥ-ı hezâr
Şaĥn-ı ğülşende oldu naĝme-ğüzâr
12. Bende ser-germ-i bâde-i ‘aşĥım
Şöyle kim bî-irâde-i ‘ışĥım
13. Eyleyem ben de naĝme-i âheste
Ola tâ ‘andelîb-i dembeste
14. Edeyim ya‘ nî Ħaĥĥa Ħamd u şenâ
Farzdır Ħamd Ħâlîĥa zirâ:
15. Ħudret-i zâtıdır hemîşe pâyân
Böyle ĝâhi bahâr u ĝâh Ħazân!

İBTİLÂ-YI MEY

[63] [fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün]

1. Var idi omşu bir kibâr-zâde
Acırım gelse her ne dem yâde
2. Genç idi hem de h snile meşh r
Hele ' aql u zekâsı nâ-maḥş r
3. İsmi kâmidli şan' atı kâtib
Ḥaḫḫma h sn-i ḫaḫḫı hem ğâlib
4. Ḥâşılı câmi' -i mehâsin idi
S z  hoş ḫulḫ u ḫab' ı sâkin idi
5. Bu  ocuk her naşılba ba' d-ı zamân
Oldu mey-ḫ'âr u m btelâ-yı zenân
6. Şervetin az vaḫtde etdi telef
aldı b - are ş yle b d-be-kef
7. Birde almışdı bir fenâ ' âdet
Ne yamân ḫ y, ne nâ-sezâ  lfet!
8. Geceyi g nd ze edip taḫv l
Gece g nd z olurdu g k and l
9. Ne zamân i se hem beş on sâĝar
' Aqlı derḫ l gider tecenn n eder
10. Kim ki ḫ z r ise yanında s ger
K h alk ar da tepmesiyle d ger
11. B ylelikle azandı nefret-i '  m
Oldu '  lem i inde pek bed-n m

12. aleminden de ıkdı āhir-i kār
ıldı meyhāne kūşesinde arār
13. Lāyık-ı itirām iken ol
Oldu kāmil netice bir erzel
14. Keşret-i şürbden de sīmāsı
Değişip orudur idi nāsı
15. Vaşet āşārı ehresinde  ayān
Hayvān olmuşdu hāşılı oğlan!
16. Ba z-ı hāvīşānı hālını düşünüp
Fevtiniñ itimālını düşünüp
17. Buña bir āre buldular encām
Dediler: “ bir arıyla alsın kām
18. Baalım belki terk eder hūyunu
Şerbet-i vaşla bahş eder şuyunu”
19. Arayıp buldular güzel bir ız
Ki güzellikte bī-bedel bir ız
20. Etdi kāmil bunuñla  ağd-ı nikāh
Bu vesīle ile şanki buldu felāh
21. Fī'l-aīa biraz zamān bu ğulām
Hūsn-i hāle maārin oldu tamām
22. Eski hāle yine rücū etdi
Ya nī mey-keşlige şurū etdi
23. Māderi  ārdan helāk oldu
Mütevārī-i zīr-i hāk oldu

24. Ba‘d-ez̄in beş beter daha azdı
Şanki evvel ki yaptığı azdı!
25. Düşdü bir h̄âl-i fakre kim ‘ ayyāş
Kalmadı çünkü bir medār-ı ma‘ āş
26. Evi terh̄in edip yedi semenin
Poyraza açdı şoñrada dehenin
27. Aldılar zevcesiyle aç nice gün
Ne yemek var ne şu ne mum ne tütün!
28. Vāqıf olmuş bu h̄âle bir komşu
Yollamış bunlara ta‘ām ile şu
29. Paradır m̄ābih-i kıyām-ı cihân
Parasız hiç yaşar mı bir insân?
30. Etdi k̄āmil dilencilikte karar
Bağınız ‘ işret ādamı ne yapar?
31. Zevcesi gerçi pek muṭī‘ a idi
Çilekeşlikde hem şeci‘ a idi
32. Zevceniñ işbu şoñ sülükundan
Gördü nefsince mevtini ehven
33. Etdi bī-çāre kendini tesmīm
Rūhunu Hağğa eyledi teslim
34. Bu sebeble o bed-meniş k̄āmil
‘ Ākıbet oldu kanlı bir k̄ātil
35. H̄āneyi dāyin aldı āḫir-i kār
Bağ mekānsızda kaldı āḫir-i kār
36. Bir mekân tutdu genç külhānda
Nāz ederken firāşa gülşende

37. Bir zamānda ū hāl ile aldı
Bahr-ı bī-a‘ r-ı zillete aldı
38. Bā-uūū ūormayn rezāletini
Yazayım hangi bir abāhatini?
39. o gōrōldō kemāl-i mestīden
Kūcede yatdıđı ūanıp kōlān!
40. Refiāsı ile hele her ūeb
Dōgōūōr yoken orta yerde sebep
41. Yine bir ūeb tūtūūdu gāv gāya
Biriniñ ‘ alı gitdi yağmaya
42. Pıağın ekdi kāmili urdu
abzasın end def‘ a hem burdu
43. Dōūdō bī-cān zemīne der-sā‘ at
Zāhir oldu netīce-i ‘ iūret
44. İstimā‘ eyleyince vāı‘ ayı
alemmini hōn eden bu fāci‘ ayı
45. Yazdı tārīhini Reūād tamām
“Kāmili ‘ iūret eyledi i‘ dām”
- 1290

-3-

CĀVĪD

[91] [fe‘ ilātūn fe‘ ilātūn fe‘ ilūn]

1. Bir kōle var idi bizde hābeūī
Hī ‘ ālemde bulunmaz da eūi

2. Sinnce, taḥṣīlce akrānım idi
Tesliyet-baḥş-i dil u cānım idi
3. İsmi Cāvīddi faḫaṭ rabb-ı vaḥīd
Vermemiş ruḥşat-ı ‘ömr-i cāvīd
4. Ne zamān orduya gitseydi peder
(çünkü ‘askerdi işi seyr ü sefer)
5. Köleyi de götürürdü muṭlaḫ
Ḥidmeti ṭab‘ına çünkim evfaḫ
6. Yine bir def‘a peder etdi sefer
Şüphe yoḫ kim o da birlikde gider
7. Aradan bir sene etmişdi mūrūr
Geldi bir nāme pederden memhūr
8. Şöyle yazmış ki: zavallı cāvīd
Ḥastalanmışdı yatup vaḫt-i medīd
9. Bir gece ḫasta ağırlaşmış pek
Beni de görmegi etmiş istek
10. Geldiler söylediler ḫācetini
Şerḫ u tafşīl ile hem ‘illetini
11. Bende gitdim yanına bī-çāre
Eylemiş şevbini pāre pāre
12. Beni gördükde edip vāveylā
Dedi: “gel sevgili şefḫatli baba!
13. “Edeyim rāz-ı derūnum izḫār
“Sizde ḫalsın bu muḫaddes esrār
14. “Bī-edeblikse de ifşāsı bunuñ

- “Nice maḥlūbdur ihyāsı bunun
15. “İstemem ben gibi olsun ma‘ dūm
“Sebeb-i ‘ illet ola hem ma‘ lūm”
16. Karşımızda var idi bir komşu
Bir de bir duḥteri vardı meh-rū
17. Adı.... idi ol gül-dehenni⁴⁵
Ġāyeti yoḳdu ‘ alāḳa edenin
18. Buda ....’a meger ‘ āşıḳ imiş!⁴⁶
Belki diğerklerine fā’iḳ imiş!
19. Nāmını yad ederek soñra demiş:
--O tecellīsiz o divāne-meniş—
20. “āh ey seyyidim, ey sultānım!
“Gidiyor işte bedenden cānım
21. “Almadım kām o güzelden eyvāh!
“Böyle hüküm etmiş ezelde Allāh
22. “O melik ben ise bir zışt-i ḥabeş
“Hiç ḳābil mi ki olsun baña eş
23. “ Birde ben bir köleyim oysa ḥānım
“ Elim ermez aña döksemde ḳanım
24. “ Bu iki mān‘ ia varken, aḣlā
“Düşmez ümmīd-i vişāl etme bana
25. “ Ḳat‘ -ı ümmīd dile verdi keder
“ Uyumazdım geceler tā-be-seḣer

⁴⁵ Eski yazılı metinde verilmemiştir.

⁴⁶ Eski yazılı metinde verilmemiştir.

26. “Ağlayıp şızlar idim Һasret ile
“ Yüregim Һağlar idim firķāt ile
27. “Ma‘ māfih görürdüm gāhi
“Bize geldikçe o reşk-i māhi
28. “Buraya geldigimizden beri āh
“Ya‘ nī vardır ki tamām on iki māh
29. “Gözden olmağla nihān dīdārı
“Nār-ı hicrān dile oldu sārı
30. “Āķıbet derd ile bīmār oldum
“Ne yamān ‘ illete düçār oldum
31. “Bilirim ķurtulamam ben bundan
“Yok verem olduğuma şübhe vü zan
32. “Çäre ne ? böyle imiş Һük-m-i ķader
“Ķadere herkes itā‘ at eyler
33. “İşte Һāl böyle velīyyü’n-ni‘ met
“Eylerim bir de ricāya cür‘et:
34. “Ki idiñ benden o dildāre selām
“Vāķi-i‘ Һālī de cümle i‘ lām
35. “Sebeb-i mevtimi bilsin
“Hālet-i ‘ aşķ nedir etsin derķ”
36. O gece eylemiş āhir cāvīd
“Bedenin şevb-i fenādan tecrīd!
37. Oķuyunca bunu olduk maħzūn
“Hele ķalbim benim oldu pür-ħūn

38. Gerçi ifā-yı vaşiyet lāzım
Buña ammā ki cesāret lāzım
39. Duḡteriñ ‘āilesi çünkü tamām
Nām u nāmūs ile meşhūr u benām
40. Bunu açmaḡ olacaḡ sū’-i edeb
Denilir mi: kıızı sevmişdi ‘ arab?
41. İktizā etdi zarūrī şuşmaḡ
Çāre yoḡdur ki olur her olacaḡ
42. Vardı bir cāriye Şehnāz adlı
Pek emekdār idi hem āzādı
43. Vāḡıf olmuş bütün aḡvāle meger
Ya‘ nī vāḡıf imiş evvel ḡāle meḡer
44. Gitmiş ol yāre demiş vāḡı‘ ayı
Bize iḡbār edilen fāci‘ ayı
45. İşidince bunu ma‘ şūḡa, biraz
Giryeden soñra demiş: ey şehnāz!
46. Gerçi bir ḡul idi sizde Cāvīd
Çehresi hem de degil öyle sefīd
47. Bence ammā ki nice beglerden
Her cihetle görünürdü aḡsen
48. ‘ Aḡl u ‘ irfān u zekāsı var idi
Edeb u ḡilm u ḡayāsı var idi
49. Bu sebeblerle severdim ben anı
Hem de ḡāyetle şıcaḡ idi ḡanı

50. Şu haber gönlüme pek etdi eşer
Şaşarım ölmez isem bende eger!”
51. Bir zamān şoñra işitdik nāgāh
Kız dāhi hastalanıp yatmış āh
52. Birkaç ay şoñrada aldık ki haber
Eylemiş ‘ālem-i ‘ukbāya sefer!

[KİT‘ĀLAR]

-1-

TĀQRĪZ

[85] [fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

1. Mefhār-ı zümre-i erbāb-ı qalem Mîr-i Reşîd
Maṭla‘ -i mihr-i hüner maşrıq-ı nûr-ı ‘irfān
2. Bir eşer neşr edip Envār-ı Zekā nāmında
Vermiş anıñla cihān-ı edebiyāta ziyā
3. Bir iki nüshasını görmüşidim evvelce
Lîk öyle görüşe görme denilmez aşlā
4. Bu sefer eylemiş irsāl bütün nüshāların
Bir de bir nāme-i hoş-ıtarz u bedî‘ ü’l-inşā
5. İbtidā lütfuna bir haylî teşekkür ettim
Şoñra açdım oqudum cümlesini ser-tā-pā
6. Oqudukça o kadar kesb-i şafā etdim ki
Veremez böyle şafā ṭab‘ına rindiñ şahbā
7. Her ne derc etmiş ise münteḥāb ü nādīde
Her ne yazmış ise hep yekdiglerinden a‘lā

8. Böyle slb-ı beyn görmedim Allah bilir
Gerçi gördüm nice r-ı gzn-i deb
9. Her malinde nice nükte-i rengn pinhn
Her kelmında nice ma n-i ŗrn peyd
10. Bu adar mu cizeye dir iken hmesine
Dense ŗyeste olur, bence  -yı Ms
11. Brekallh zih hüsn-i ab at ki anı
Eylemiŗ ztına taŗiŗ ezelde Mevl
12. Bulamam söyleyecek baŗka sz evŗfında
Gelmiyor htra ol bbda lyk m'n
13. Htra vrid olan hayr du dır ancak
Ede mabl hemn hzret-i ha celle v  al
14. Neŗr-i envr ede t mihr-i cihn-tb-ı felek
Bula envr-ı zek ŗhibi  lemde be
15. Mstefd olsun ahl-i vaan gl-gün
la akmnı t gln meŗiyyet-i icr

-2-

DYRBEKRDE YAPDIRILAN UMM BGE İÇÜN

TRH

[97] [fe iltn fe iltn fe iltn fe ilün]

1. "Fis ayası" denilen cy-ı neŗt-engzin
Eŗi yokdur denilirse bu hvlide bec
2. Gören ol mevi -i elbette ŗf kesb eyler
Htra etse bile derd  keder-i istil

3. Yaķışır bence bu mevki' ile Őehr-i āmed
Ba' z beledāna eger eylese rüçhān-ı da' vā
4. Nedir ol manzara bu levh-i ũabī' atda hele
Zirde Dicle pes ü piũde küh u ũaħrā
5. Dicle ammā ũuyu hem çāũnī-i ma'-i ĥayāt
ũafveti ũīne-i ma' ũūk ķadar hōũ-rübā
6. Kūhlar ehl-i tekebbür gibi gerden-efrāz
Deũtler ehl-i tevāzu' gibi ferũide-liķā
7. Bā-ħuũuũ mevsim-i pür feyz-i bahār olduķda
Baũķa āũār-ı leķāfet olur anda peydā
8. Ki anı ķılmada tavũif bi-ħaķķ ederim
İ' tirāf-ı ' aczimi yok bende o ķudret zirā
9. Bu leķāfetle bu ĥāletle berāber kimse
Bilmemiũ ũimdiye dek ķıymetini o esefā!
10. Sāye yok bir oturup dinlenecek mevķıf yok
Tāb-ı ĥürũid ise cān-süz u taħammül-fersā
11. Ĥāũılı ķalmıũ iken böyle bu cā-yı dilkeũ
Köhne ũevb iķre ķalan dilber-i ra' nā-āsā
12. ũükr kim bir ũefķat-i ũāħibi himmet ehli
Ķadrine lāyık olan cāmeyi giydirdi aña
13. Ya' nī kim vālī-i zī-ũanı Diyārbekr' iñ
Āb-rüy-ı vüzerā ĥazret-i Sāmih Paũa
14. Āsmān-rıf' at u Cem-rütbe müũir-i efħam
ũāħib-i seyf u ķalem Āũaf- eflātün rā

15. Țarḥ edip anda biḥīn Țarzda bir nūzhet-gāh
Hāḫḫ bu kim etdi ahālīyi bu yüzden iḥyā
16. Gönderip ba'z Țurā vü Țaṣabata me'mūr
Celb edip bir Țaḫım eṣcār-ı leṭāfet-pīrā
17. Sāye-dār eyledi anlarla bu nūzhetgāhı
Sāye-i lūṭfuñ anıñ da ide memdūd Ḥudā
18. Ben de bir gün giderek seyr u temāṣā etdim
Gerçi nāḫıs ise de ba'z-ı maḫalli hālā
19. Ḥiss-i ṣūkrān ile ṭoldu yüregim ol demde
Cünbüṣe verdi bu ḥiss-i ḥāmeysi de ṣöyle ki tā
20. Yazdı bu mıṣrā'ı fī'l-ḥāl berāy-ı tāriḥ
“Dil-güṣā yapdı bu nūzhetgehi Sāmih Pāṣā”

1300

-3-

TĀRİḤ

[77] [mefā'ılün mefāilün mefā'ılün mefā'ılün]

1. Ḥamīd Paṣa ki Vanıñ vālī-i zī-ṣānıdır el-Ḥāḫḫ
Der-i 'adlinde lāyık bende olsa Ḥüsrev ü Cemṣīd
2. Fūrūg-i re'yi mäh-ı evc-ārā-yı siyāsetdir
Fer-i iḫbal u iclāli sipihri-ı ḥaṣmete ḥürṣīd
3. O Eflātun-ṣeym Āṣaf-ṣifātıñ infiṣāliyle
Țulüb-i bendegān olmuṣdu ye's u ḥüzn ile nevmīd
4. Bi-ḥamdi 'llāh te'ṣīr-i du'ā-yı aṣdıḫa birle
Olundu ṣān ile 'izzetle me'muriyeti tecdīd

5. Sezā bu gevherin tārīḡ aşılsa gerden-i ‘arşa
Ḥamīd paşa kılandı mesnedinde şad şükr te’yīd

1302

-4-

DİGER

[78] [fā‘ ilātün fa‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

1. Āb-rūy-ı Vān temur zāde cenāb-ı ṭāhiriñ
Zıkr-i evşāf-ı cemīli zīver olmuş her dile
2. Öyle şāhib-ḥaşmet ü dārātdır kim şubḡ u şām
İltimās-ı lütf eder bābında dārālar bile
3. Bezl ü işyār etdigi naḡdineyi erzen-mişāl
Ölçemez heft āsmān farz eyleseñ olsa kile
4. Maḡhar oldu zātı lütf-ı pādişāha ba‘ d-ezīn
Aşdıḡa mir‘āt-ı dilden jeng-i ālāmı sile
5. Geldi bir peyk-i sürūr etdi bu tārīḡle nidā
Mīr-i Ṭāhir mīr-i mīrān oldu mecd u sa‘ d ile

1302

-5-

DİGER

[78] [fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

1. Vālī-i zī-şān Ḥasan paşa-yı Āşaf- sīretiñ
Soḡbeti, sīmāsı, ḡalkı baḡşeder insāna keyf

2. Hem ' aẓīm bir ḥānedāndandır ki ecdādı bütün
' Ālemi rām eylemişler emrine bā -' adl ü seyf
3. Cūdı ol bir gāyete varmış ki ehl-i memleket
Ḥān-ı iḥsānında azdır olsalar bi'l-cümle ḍayf
4. Mihr-i ' adli olsun āfāk-gīr etdikçe güzer
Birbiri ardınca eyyām-ı şitā vu faşl-ı şayf
5. Yazdı üçler işbu tāriḥi beray-ı ta' ziyet
İnfişāl etdi Van'ın vālī-i vālā-şanı ḥayf!

1301

-6-

KİT'Ā

[81] [mef' ūlü mefā' ilü mefā' ilü fe' ūlün]

1. İnsān mıdır ol kimse ki zāhirde biriyle
Aḥbāb ol dā'im ede izhār-ı taviyyet
Şoñra nereye gitse kime etse teşādüf
Bī-çāreyi her yüzden ede faşl u mezemmet

-7-

[82] [fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

1. Yādīgārīñ nice pek kıymetlidir
Belki ' ömrümden mu' azzedir daha
Olsa dermān derdime içmem yine
Maḥvına çünkü gönül vermez rızā

-8-

[82] [fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün]

1. Söylemem hem kaşideyi sevmem
Bu mürāyī olanlarıñ işidir
Ḥamdüli 'llāh gidip kime ne desem
Āb-rū dökmeden sözüm işidir

-9-

[82] [mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ülün]

1. Mâziye esef fâ'ide veremez ey dil
İslâhına hâlin edegör sen himmet
Derpiş edip erbâb-ı nazar mâziyi
Âtî için eyler anı ders-i 'ibret

-10-

[82] [fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün]

1. Doğrulukdan ölse ayrılmaz o kim
İstikâmet-i günehine âgâhdır
Müstaķim ol her umûruñda Reşâd
Doğrunuñ yardımcısı Allahdır

-11-

Kıt'a-i Latîfe-âmîz

[83] [fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün]

1. O Tıfl-ı nâza hülûl eylemek hayâliyle
Verâ-yı perdede oynar dü şahs-ı nâ-kes u bed
Rütbe-i masharalardır ki bunlarıñ gūyâ
Biri bütün Çaragözdür biri Hâcievhad

[RUBÂ'ÎLER]

-1-

[79] Rubâ'î

[fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün]

Yalıñız mı buraya münhasır olmuş kânûn

Yok mu kânûn-ı ilâhî öteki dünyâda?

Avukatlıkla bu da'vâda kazandıñ ammâ

Ne cevâb var verecek maşkeme-i kübrâda?

-2-

[79] Diger

[feülün feülün feülün feül]

Raķıbiñ görünce o bārid yüzün

Olur cism u rūhumda peydā maraž

Bu münkir midir kim Reşād ādeme

Şovuqтан gelir ekşeriyā maraž

-3-

[80] Diger

[mef' ūlü mefā' ilü mefā' ilü fe' ūlün]

Pür olmadı ceyb-i emelim boş yere döndüm

Bir meclis-i 'işretde dönen sāğara döndüm

Қāl oldu benim pūte-i faqr içre nihāyet

Derd-i zer u sīm ile şarardım zere döndüm

-4-

[80] [mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün]

Velev ki olmasın ey dil bu manşıb u bu ma' āş

Eder mi ' āķıl olan rızķ içün cihānda telāş

Cenāb-ı hālıķ-ı ' ālem kefīl-i rızķıñdır

Verir sana nerede olsa bir doyumluķ aş

-5-

[80]

[mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn]

Ne tende ne fikrimde benim almadı uvvet

ahir beni ihlk edecekdir bu maabbet

Nefsimde iken cümle uur eylemem al

Y tali' e yhūd feleke ' izz u abhat

-6-

[81]

[fe' iltūn fe' iltūn fe' iltūn fe' ilūn)

Edip iksir gibi nut-i erifin te'sir

Eyledi beyt-i harb-1 dili cümle ta'mir

Eylesin zatın b-hürmet-i beytū'l-ma'mur

Mesned-i ' izzet ü devletde mekin Rabb-i adir

-7-

[81] [mef' ūlū f' iltū mef' ilū f' ilūn]

Eylersem irtikb ne dem bir abhati

Bulmam gnūlde bir zamn arm u rhati

Y irtikb-1 cürm u cinyet edenlerin

Vicdnlarınca gr ne adardır eziyeti!

-8-

[81] [f' iltūn f' iltūn fa' iltūn f' ilūn]

Görmedim ' lemde bir insn ki olsun m'temen

Dostunu ' ayb u uurun alasın her kimseden

Zahir-i ihlsına aldanma malūun Read

Kim bu uretdir eden ikml-i esbb-1 fiten

-9-

[101] Rubā'ī

[mef'ülü mefā'ülü mefā'ülü fe'ülün]

Erbāb-ı hüner muhtelifü'l-ķavlest hem

Herkes be-kitāb za' im ĥod kerde raķam

Ān be ki neĥānem ĥaṭṭ-ı iŗān muṭlaķ

Sergeŗte-i her ĥaṭṭ-ı neŗevem hemķü ķalem

[MATLĀ'LAR]

Meṭāli'

-1-

[83] [fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

Ne zamān baŗş edecek olsañ et aķrān ile baŗş

'Aybdır ādeme bir tıfl-ı sebķ-ĥ'ān ile baŗş

-2-

[83] [fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

Sāķiyā lüṭf et baña şun bir tolu cām-ı řarāb

Çehreme 'aks eylesin tārınıñ gül-fām-i řarāb

-3-

[83] [mef'ülü fā' ilātün mef'ülü fā' ilātün]

Ol dem ki çeŗm-i mestiñ çeŗm-āşināsı oldum

Bir zevķ tıydum andan mey mübtelāsı oldum

-4-

[83] [mef'ülü fâ'ilätü mefâ'îlü fâ'ilün]

Pîr olsa yâr dil yine ebrûlarındadır
Câmi' yıķılmış olsa da mihrâb yerindedir

-5-

[83] [mef'ülü fâ'ilätü mefâ'îlü fâ'ilün }

Yâriñ hemîşe ragbeti sũ'-i qarînedir
Ağyâra iltifâtı buña bir qarînedir

-6-

[84] [mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ülün]

Her kim ki eder emrine ef'âlini tevfiķ
Her işde kılar Hakk aña tevfiķini terfiķ

-7-

[84] [mef'ülü fâ'ilätü mefâ'îlü fâ'ilün]

Kaşdıñ helâk ise beni ey nâzenin eger
İfâ-yı maķşada yalnız firķatiñ yeter

-8-

[84] [mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün]

Tutar ef'âli gizli dîde-i keç-bîn-i düşmenden
Gece bence müraccahdır anıñçün rüz-ı rüşenden

-9-

[84] [mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün]

Cihânda bir iş olmazken garezsiz
Saña ben gönümü verdim 'ivazsız

[MÜFREDLER]

Müfredât

-1-

[84] [mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün]

Tevâzu' ehline elbette herkes ser-fürü eyler
 Turur seccâde yerde lîk halkıñ secdegâhıdır

-2-

[84] [mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün]

Budur re'yim benim kim vefk-ı ma'lûb üzre 'âlemde
 Şaran bir nev-civân 'ömründe aşlâ ihtiyâr olmaz

-3-

[84] [mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün]

Gâh yandık bu yolda gâh donduk
 Feleklik germ u serdini gördük

-4-

[85] [mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün]

Huşyâr olan kişi hiç meyhâneye gider mi?
 Çıldırmaınca insân darü'ş-şifâya gitmez!

-5-

[85] [mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün]

“Edîb”denmekle bir şahs-ı mü'eddeb añlanır bizde
 “Edeb” lafzı degil ma'nâ-yı mevzû'unda müsta'mel

-6-

[85] O kadar 'âşıkım ki seyr eyle mührümü hak eden bile 'âşık

-7-

[85] [mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün]

Âb-ı revân bu yüzden bülbül diger cihetden
 Etdikçe ref'-i aşvât kıalmaz lüzüm-ı nâye
 (intihâ-yı kitâb-ı evvel)

Kitāb-ı Sānī

Āşār-ı Menşüre

Ba' z-ı mekātib ve maḳālāt-ı edebiyye ve sā' ireden ' ibāretdir

Ba' z-ı ıstılāḫāt ve ta' birāt ile yazılmış mektūblar:

1. Tavşiyenāme

Hāmil-i nemīḳa-i muḫibbī İbrāhīm Aḡa bendeleri müteveffā ' ammisinden maḫlūl şu yolculuḡ ḫidmetiniñ ' uhdesine tevcīhi için çend def' a şu nezāretine mürāca' at eylemiş olduḡu ḫalde hep şudan cevāblar alıp beyhūde yere āb-rū dōkmek ise nefesine güç geldiğinden “şu bulunmadığı yerde teyümmüm cā' izdir” meşeline “ şu yolcu olamazsam da kırk çeşmede saḡa başı da olamaz mıyım?” diyerek saḡalık meslegine sülūk hevesine düşmüş ve zāt-ı ' ālīnizle yalnız içtigimiz şu ayrı gider derecede beynimizde cārī olan ḫuḡūka vāḳıf olmaḡla bu şabāḫ sā' at üç şularında nezd-i ' ācizāneme gelip ' alā-mācerā tafşīl-i keyfiyyetle bir tavşiyenāme taḫrīrini iltimās eylemiştir.

Bendeñiz bu çocuḡu tā şulu Manastır civārında oturduğumuz zamāndan beri tanırım. Terbiyeli ' alā'l-ḫuşuş faḫīn ve müdbir bir çocukdur. Öyle her şeyde zeytūnyağı gibi şuyuñ üstüne çıkmaz. Dā' imā şaman altından şu yürütüyor. Hele bu def' aki görüşmede kendisini daha başka dürlü buldum: ḫāl u ḡāline aḡzımıñ şuyu aḡdı. İs' āf-ı emeline müsā' ade buyrulmasını şūret-i maḫşūşada ricā ve ricāmıñ reddiyle

' a “ Çeşme-sār merḫametde bir içim şu ḡalmamış!”

dedirtmeyeceğimizi me' mül eylerim. Hemān cenāb-ı ḡā' il kerīme-i (ve ce' alnā mine' l- mā' i kulle şey' in ḡayy)⁴⁷ zāt-ı kerīmānelerini iki cihānda şu gibi ' aziz etsin ' azizim. Bāḡī..

Senāveriñiz Reşad

2. Kezā

⁴⁷ “Ve herşeyi sudan yarattık.” Enbiya Suresi/ 30:9-12

Cenāb-ı hālīku'l-levh ve'l-ķalem ŗahāyif devriniñ eyyāmı erķām-ı ŗu'ūnāt ile imlā ve hāzānete'l-ġayb-ı kereminden her eħadıñ rızķını taķsım ve i'tā eyledikķe maŗdar-ı kemālāt ve maħrec-i füyüzāt olan vücūd-ı pür-sūd-ı raħīmānelerini cümle āfātđan maŗŗun ve 'aded ziyādeleŗdikķe kemiyyet artđıġı gibi i'dād-ı 'ömr ve 'āfiyetleri mezdād olduķça feyz ve iķbāl-i sa'ādetlerini eفزūn buyursun.

Aħbā-yı 'ācizānemden bir zātın delāletiyle bu ŗabāħ iki ŗaħs-ı ġarīb sā'at üç rāddelerinde bende-hāneye gelip biri 'ulūm-ı riyāziyede ki mahāretinden ve dōrt sene ķadar...Mektebinde 'ilm-i hēŗab mu'allimligi etmiŗ ise de beŗ ay muķaddem mekteb ķapanmıŗ olmasıyla aķıkda ve ŗaferü'l-yed ķaldıġından ve bināen-'aleyh mizān idāresi ŗaŗdıġından muħāsebe ķaleminde aķık bulunan deftercilikte istiħdāmı

ve digeri dāħi Kemeraltı sākinlerinden olup yedi gönder sekiz nefer 'ā'ilesiyle aķ ķaldıklarını ve hele zevcesiniñ taķarrüb-ı vaz'-ı ġamili cihetiyle ne yapacaġını bilemeyerek ıztırābından toķuz doġurmaķda olduġunu ve muķaddemā on sene müddet-i 'asākır-ı zabtıye çavuşluġunda ve yirmi toķuz otuz yaŗında iken tenāsüb-i endāma mālīk biriniñ hevā-yı muħabbetiyle naŗılsa ba'z uygunsuz ġāllerde bulunması üzerine rütbesi tenzīl ve ayaġına kırķ elli degnek ķarb edilmekle berāber altmıŗ ġün ġabse ķonulduġunu ve zāten zabtıyelik cānına yetmiŗ olmaķla maħŗūŗen ķabāħatini tekrār etdiġinden artıķ kendisi bu sülūkde zā'id ġörülerek seksen tārīħinde ġidmetinden ķard u ķarķ olunduġunu ve toķsan üçte ya'ni muħārebe-i zā'ile eŗnāsında 'asākır-ı mu'āvene yüzbaŗılıġıyla ġarbe gidip mu'aħħaren biñbaŗı dāħi olduġunu zincir taķsımı gibi uzun sözlerle ġikāye ederek ġāline münāsib bir ġidmetle ķayırlması

Ārzūsunu der-miyān etdikten ŗoñra ġaŗlet-i celīle-i 'acze perverīlerini zıkr ve ta'dād ve bendeleriniñ efendimize olan münāsebetimi yād ile birer tavŗiyenāme terķim olunmasını iltimās etdiler.

Egerçi bunlarıñ māsabaķ ġālleri ve ŗıdķ-ı maķālleri bendeñizce mechūl ise de delīlleri bulunan ve her ifādesi 'aded-i aŗlī gibi 'avārızdan sālīm olduġu kerrāt ile tecrūbe edilmiŗ olan zāt nezdinde ma'lūm ve muŗaddaķ olduġundan ve bendeñiziñ ġiçbir vaķit

hâtırımı kesr etmeyecekleri ise “iki kere iki dört eder” ka‘idesi gibi bedîhiyâtdan olup binâen-‘aleyh mektûbumuñ üzerine nisbet ve mesâvî haţlarına müşâbih huţuţ-ı bâtılân keşîdesiyle erkâm-ı cezriyeye çevirmeyecekleri mülâhazası hesâba muvâfık geldiginden hemân kâlemi mürekkebe batırarak ve ifâdelerine bir şey zâam etmedigim gibi bir şey dâhi nâkıs bırakmayarak şu perîşân ‘ibârâtı cem‘ ve yekûn ile huzûr-ı ‘âlîlerine terfî‘ ve artık is‘âf emelleriçün iktiza eden vesâitîñ istiḥşâlini ‘uhde-i himmet ve mürüvvetiñize tevdi‘ eyledim bâkî...

Muḥlisiñiz Reşad

3. Bir Tezkere

Ḳarabetiñ ğazinosunda bendeñizi bekliyor imişsiñiz. Demin ma‘hûd kıara yağız oĝlan geldi haber verdi. Lâkin görmüş olduĝuñuz vechile bendeñiz dün her naşılsa

‘a “dem-i şubatdaki nevbahâra aldanma!”

tenbîhiniñ ḥilâfî olarak ve hevâniñ şabâhını ğüşâyişine bakarak bir ḥükm-i kıarakuşyâne ile aķ câmeler giymiş idim. Derken aķşâma yakın hevâ birden bire kıararıp yağmur ile kıarışık bir şedîd kıarayel esdikden başka o soĝukda kıaradan bir ḥaylî yol yürümek mecbûriyetinde bulunmuş olduĝumdan bu gece râhatsızlıĝımdan tâ vaķt-i fecre ya‘nî aķ ile kıara seçilmege başlayıncaya kadar gözüme uyķu girmedi. Ḥattâ bu ğün bile bir kıarâfa çıķmayıp emrâr-ı vaķt için kâh “ kıara dâvud”u muţâla‘a kâh geleni geçeni seyretmek için kıaragöz gibi pencereden tışarıya nazar ettim tırdum. Görseñiz betim beñzim ma‘hûd kıara ‘alîniñ reyš-i sefidî gibi bembeyâz olmuşdur.

Emirleriñizi aldıĝım vaķt biraz iyice idim. Ama artık şular kıararmaĝa başlamış ve uşak dâhi (Cum‘ a gecesi olmaķ münâsebetiyle) izin alıp ḥânesine gitmiş olduĝundan şoñra kıaranlık başar da “kıaranlıkda kıaldım mum bulamadım!” sūzişleriyle yola revân ve belki de kıara baḥtımdan kıaraķola teşâdüfle mecbûr teslîm dâden-i ğiribân olurum mülâhazasına mebnî bi’z-zarûre emirleriñize imtişâl edemeyerek yalnız şu kaĝıdı kıaralamaĝı

kararlaştırdım. Her ne kadar müsvedde hâlinde isem de vaqtım müsâ' id olmadığından beyâz edemedim.

İnşâallah yarın birleşir ve 'a... beg de gelirse

“O şūha hâle münâsib hikâye söylendi”

Muqaddemesiyle

“Kara gözlüm kara bahtımdır sebep!”

Şarkısını okutdurup zevk ederiz.

Birâderiñiz

Reşad

Fransız şu'arâsından Jilperin “bahâr” ünvanlı neşidesiniñ neşren tercümesidir.

“Kış dedikleri o siyâh çehreli deyü ziyânkâr, evlâdı olan berf u bârân ve kelâl u melâl berâberinde olduğu hâlde, bir eski demir 'arabaya binerek ve buralarıñ fırtınalarıñ öñüne katılarak firâr etdi. Bahâr ise piş u pesinde 'aşk gibi nesîm-i şabâ gibi laţif ve rûşen günler gibi feyz-i tabî' atıñ eşhâş-ı ma'neviyesinden mürekkeb şâhâne bir âlây miyânında terennüm-sâz-ı zafer olan murgâniñ âhenk-i 'umûmîsine taţbîk-i hareketle hafîf hafîf taze ve yeşil çimenleri çigneyerek geldi ve nûr-ı nigâhıyla sâha-i tabî' atı yeñiden tenvîr u tezyîñ eyledi.

Eşcâr, ki kurumuş ceseden başka bir şey degildi, üzerinde ki ezhar pranuvar ile inzâr-ı temâşâkirâne hayret bahşoluyor. İntihâr ki kâh buzlar altında nihân kah seri'ü-l ceryân kâh tîre gün kâh fırtınanın zebûn pençe-i kâhr ve şiddeti olurdu şimdi sularının kesb-i sükûnet etmesinden gurûr peydâ ederek 'azimetli bir tavır ile öteye beriye seyr ü seyâhat ediyor.

Ey cûybâr! Bir haylî müddetdir ki sâkit ve şâmit ediñiz. Şimdi hurûşân ve bûy-ı laţifiyle sevâhiliñizi ta'tîr etmek şerefine nâ'iliyet huşuşunda yek-digeriyle rekâbet etmekte olan o güzel çiçeklere hayrân oluñuz.

Ey ‘aşk! Bütün eşyâ behrever neşve-i feyziñdir: Şabâ deryâ-yı aḥzar-ı çemeni dest-i nüvâzişle talgalandırır, kuşlar süziş-i maḥabbetle daldan dala uçuşarak dişilerini kıovalar, yakalar, tutar, bırakır, yine yakalar, kanadlarıyla çırpınır ve biraz mülâ‘ abeden soñra ikisi birden öterek pervâz ederler.

Çayrılarımızda ki çiçekler bile qarîñ ve münkâdları olan tepesi yaldızlı minâli, parlak ergüvân renkli dişi çiçekler üzerine eyilerek ve boyunlarına şarılarak tatlı bir hareketle ‘alâ’t- tevâli şirînkâm lezzet u şâl olurlar.

Tabî‘ atıñ bu hâlınden feyz alan her mevcûduñ dudağında bir inbisât ve ibtisâm ‘alâmeti görülür: hele bir kere şu dişi koyunlarıñ şu tanelarıñ şu keçileriñ şahrâda şıçrayışlarına ve kalpleri pür-süz-ı iştiyâk olarak erkeklerini ḥarîm-i vişâle da‘vet edişlerine diḳkat ediñiz. Çoban ise bir ağaç altında ma‘şûkası yanında bulunduğ u hâlde bunlarıñ şu hâllerini aña ira’e ve ağlayarak şöyle temennâ-yı vuşlat eder: “işte yalnız sen benim de yüregimi yakan âteş-i ‘aşkdan ḥaberdâr olmuyorsuñ!” bunuñ üzerine ma‘şûka şerm-sâr ve gözleri mağlûbiyetini taşvîr eden yaşlarla memlû olduğ u hâlde içini çekerek çobana gerden-dâde-i teslîm ü inkiyâd olur.

Mesrûr ol ey mes‘ûd çoban! Ser ibtihâcîñ sa‘âdet-i efserle ârâstadır. Zîrâ ki cânânınıñ dâmen-i vişâline dest-i muzafferiyetiñ peyvestedir. Öyle ise haydi kıavalıñı der dest edip ilâhe-i ‘aşkıñ saña bahş eylediğ i ḥuzûzâtı i‘lân ve nağmeñi nâle vü efgânıma terdif et!

Eyvâh! Kıavalıñ şadâsı tükeniyor. Beyhûde ve zâ’id ğayretde bulunuyorum. Sâ‘irleriniñ nâ’il olduqları sa‘âdet ve iḳbâliñ temâşası felek-zedeler için yörük üzüntüsünden başka bir şey ḥâşıl etmiyor.

Ey meyşe-zâr! Tarâvet-yâb olan sâyeñi sene nice zamândır bi-berk u sebz olarak görmekle maḥzûn olanlara açar mısıñ? Kıubbe-i firûze-fâm-semâ altında müteferriḳ ve perişân bir hâlde bulunan şu zümrüdîñ tağlar, deşt u hâmûne ferş olunmuş şu kıâlîçe-i çemen, şu meşk-bû ağaçlar şu şâf ve berrâk cüy-bârlar ḥâşılı bütün besîm u ḥande-nâk olan

şu mevcūdāt devāmıca bir şitāniñ uzun günlerden müteḥaşıl ğam ve kısveti def etmezler mi?

Vaz'-ı ḥamili eṣnāda mādām . Du. m. *** ḥiṭāben yazılmış bir kıṭ'adır.

Ey maḥbūbe-i dilārā, ey mes'ūd zevce! Şaḥīfe-i evşāfıñızda yalnız vālidelik 'ünvān-ı şirīn beyānı noḳşān idi. İşte şimdi anıñla da ziynetlendiğiñiz ve şecere-i muḥabbetiñiziñ şemeresi olarak melek-simā bir duḡtere mālİK olduñuz ki siziñ için en mu'azzez şey o olacaktır.

Bahāristān cism-i nāz getiriñiz de kemāle ermiş olan güller , zanbaḳlar o tıfl-ı nevzādıñ genç çehresi üzerinde henüz ğonca ḥālindedir. Sīmāñızıñ, gözleriñiziñ, ḥalāvetiñiziñ, maḳbūl ve dil-pesend olmaḳ için her ne lāzım ise cümlesiniñ aña 'aks etmiş olduğunu görüyorsunuz. Ḥāşılı bu siziñ bir timşāliñiz, beşik içinde ḥüsn ü cemāl ilāhesi vehnüzdür.

Mümkün müdür ki iki rengīn sülünden bir kızḡun tevellüd etsin? Ey biri birinden laṭif olan zevce ve zevce! Eşeriñizi tahsīn ü taḳdīr ediñiz mes'ūdiyetiñiz ārzularımıñ ne kadar kıymetli olduğunu ve benimde añdan ne derece ḥişşedār-ı faḥr u sürūr olduğumu bilirsiniñiz.

Mösyöm... ile olan ḥulūş u maḥabbetimiziñ devāmı ārzularına fedā etdiğim bu gencine-i girān-behā her ne kadar helālīm değil ve benden ba'īd ise de ḥālā ḳalemiñ en derin yerinde yaşar ve her ne zamān anı düşünmüş olsam gözlerim sirişk-i ḥasretle tolar.

'Aşk ḥiç bir vaḳitte ziyā'ına keder edilmeyecek bir māl değildir. Hem maḥabbet denilen şey ekşeriyā keyfden merākdan 'ibāretdir binā'en-'aleyh insān her şeyden tesellī bulur ancak ḡönlünüñ perest eylediği bir şanemiñ fedāsıyla mütesellī olamaz.

Luğaz

(Ekrem beyefendiniñ on on iki sene evvel tertīb eyledikleri bir luğazdır.)

Kimdir o siyeh çerde şahş-ı şakîlü'l-cüsse ki iki dāneden 'ibāret olan ayakları vücūduna nisbetle gāyetü'l-gāye şağîr ve kadîd iken demirden veyāhūd aña beñzer şelb bir maddeden halk olunmuş gibi o vücūd-ı mu'azzamîñ şikletini mütehamil ve ma' hazā o şahş için bu ayaklarıñ bir zamānda ikisini de istihdāma mecbūriyet olmayıp biri sür'atle digeri de beṭā'etle seyr ve hareket ettirmege kāfî ve kāfildir? Daha vüs'at ve feşāhatına nazaran dişleriniñ hidemā'te qarîb olması pek de müstağrib degilse de bu dişlerden altdakiler qar gibi beyāz iken üst tarāfda bulunanlarıñ kömür gibi siyāh olmasına insān bir ma'nā veremeyerek mütehayyir olur. Faḡaṭ kendisiyle ülfet ve ünsiyet olunup da ahlāk ve eṭvār-ı maḡşūşasına kesb-i vuḡūf olunursa onuñda nā-becā olmadığı añlaşılır. Bu şahşîñ hevāsına tabi'iyeti ziyāde olduđu gibi maḡāmı da bize münḡaşır olmadığından bir yerde qararı olmayıp olsa bile muvaḡḡatdır. Binā'en-'aleyh gece olsun gündüz olsun iki omuzunda birer mum ile ṭolaşır. Kendisi her ne ḡadar hevāsına maḡlūb ve zevḡine mā'il olsa da tābi' bulunduđu mezheb ve āyîne farṭ-ı ri'āyet ve muḡabbet ve ta'zîminden nāşî şekl ḡatṭı ḡūṭ-ı mevcūdeniñ ḡiç birine beñzemeyen kitābını gögsünde taşır ve 'aşḡ u şevḡ ve cūş u ḡurūş ile ḡirā'atı ešnāda şadāsınıñ ḡalāveti ve naḡāmātınıñ mevzūniyeti sāmî'ini mest u meftūn eder. Maḡal-i zuhūru firengistān olup memālik-i sā'ireye oradan münṭeşir olmuş ve ibtidā-yı ḡilkatinde dūnbāle-dar ve binā'en-'aleyh şakîlü'l-manḡar ve kirya'l-eṭvār iken mu'aḡḡaren ḡuyruḡunu ḡat' etdirerek olduḡça tezyîñ-i endām ve kesb-i inṭizām eylemişdir.

Hali

Piyanonun mūcidi (kimdir) ‘acaba? Kim ise böyle bir eşer-i cemīle muvaffakiyetden tolayı togrusu (o) zātı hayır ile yād etmelidir.

Piyano ma‘lūm olduğu üzere ekseriya ceviz ve mavun gibi koyu renkli tahtalardan yapılmakta olmasına ve şadā-yı laṭīfīniñ kılıp erbāb-ı ‘aşk u muḥabbete , te‘sīr cihetiyle, bir maḥbūbeniñ nüvāzişkārāne hitāblarından pek de farklı olmamasına nazaran aşḥāb-ı ṭabī‘at bunu (siyeh-çerde) bir maḥbūbeye teşbīh etmişlerdir.

Mūcidi olan (şahş) muhteremiñ bunu böyle (şakīlū’l-cūsse) yani büyücek olarak yapmış olması şübhe yokdur ki şadāsıniñ kör çıkması içündür.

Bunu çalacak olan zāt bir şandalye ile karşısında oturup ayaklarını (iki dāneden ‘ibāret olan) ve güyā (ayaqları) müşābesinde olup (vücūduna nisbetle gāyetü’l-gāye şağīr u kadīd) bulunan yaylarıñ üzerine ve elleriyle yukarı tarāfda ki dişlere başsar (iken) zikrolunan yayları lüzūmuna göre taḥrīk etmelidir. Bu dişler piyanonuñ echeze-i şavtiyesi ise de sā‘irleriñki gibi telden ve (demirden olmayıp kemikden veyāhūd aña beñzer şalb bir maddeden) yapılmış ve ta‘bir-i āḥirle (ḥalk) ve ‘icād olunmuşdur. Bunlar her ne kadar küçükdən birer ayak imişler (gibi o vücūd-ı mu‘azzamıñ şıkketini müteḥammil) şūretde manzūr u meşhūr ise de ma‘hāzā böyle degildir. Bunu çalacak her kim ise (o şahş için) mütemādiyen (bu ayaklarıñ bir zamānda ikisini de taḥrīk ve istiḥdāma mecbūriyet olmayıp yalnız bunlardan birini yorulmaksızın sür‘atle ve digerini de beṭā’etle seyr u ḥareket ettirmege diḳkat ḥuşūl-i maḳşad için kāfī ve kāfildir.

Bunun қаpağı açıldıḳda içerisi vāsi‘ bir dehāna ve görünen kemikler daḳı gerçekten dendāne beñzetilebilir. Dehāneniñ bu kadar (vüs‘at ve feseḫatine nazaran dişleriniñ ḥidemāta karīb olması) bunlarıñ her biri maḳāmāt-ı mūsīkīyeden birine maḥşūs ve mensūb olduğu cihetle (pekde müstağrib degilse de bu dişlerden altdakiler qar gibi beyāz) veyāhūd- kemigiñ cinsine göre- şarıya māil bir renkte (iken üst tarāfda bulunanlarıñ kömür gibi siyāh olmasına) piyanoya āşinā olmayan (insān bir ma‘nā veremeyerek

mütehayyir olur) faķaķ merāk olunup da bilen bir kimseden taķķīķ-i keyfiyet veya daha iyisi bu maķbūbe-i dilistāniñ ıoĝrudan ıoĝruya kendisiyle ũlfet ve ũnsiyet olunup da) her serine veya ta' bīr-i āħirle (aķlāk ve eķvār-ı maķşūşasına kesb-i vuķūf olunursa) elbette (onuñda nā-becā olmadığı añlaşılır.) Bu piyano dedigimiz ıalĝınıñ veya maķbūbiyet isti'āresiyle şaķşıñ mūsiki hevāsına ta' bīyeti ziyāde olduĝundan ya' nī ba' z ıalĝılarda görölmekte olduĝu gibi maķāmı bire ũçe beşe münħaşır olmadıĝından her bir yerde her sāzdan ziyāde maķbūl ve mu' teberdir. İstenildiĝi zamān istenildiĝi tarāfa naķl olunduĝu cihetle bir maķalde (ķararı olmayıp olsa bile muvaķķatdır. Bināen-‘aleyh gece olsun gündüz olsun iki omuzunda birer mum ıolaşır.Erbāb-ı fıkr ve ĥayālden bir demişdir ki: piyanonuñ üzerinde noķa bulunduĝu zamān terennüm ile münācāt-ı me'lūf ve ma' māfīh hevā-perest bir rāhib-i ċīniye beñzer ki (kendisi her ne ķadar hevāsına maĝlūb ve zevķine māil ise de tābi' bulunduĝu mezheb ve āyīne farķ ri' āyet ve muħabbet ve ta' zīminden nāşī şekl-i ĥaķķı bizde ki ĥuķūķ-ı mevcūda ve ma' rūfeniñ ĥiċ birine beñzemeyen kitābını göĝsünde taşır ve ' aşķ u şevķ ve cūş u ĥurūş ile ķırā'atı eşnasında şadāsınıñ ĥalāveti ve naĝamātınıñ mevzūniyeti sāmī' ni mest u meftūn eder.)

Piyanonuñ maķal-ı zuhūru firengistān olup soñra memālik-i sā'ireye oradan münteşir olmuş ve ibtidā-yı ĥilķat ve icādında müselleşü's-şekl olduĝundan dūnbāle-dar ve bināen -‘aleyh şaķilü'l-manzar ve girye'l-ezvār iken muaħħiren bildigimiz şekl ve şūrete girerek ya' nī ķuyruĝunu ķat' etdirerek olduķça tezyīn-i endām ve kesb-i intizām eylemişdir.

Yedi Nev' -i Sa'ādet-ħāl

Mes'ūddur o kimse ki ma' şūķı nezdinde nefsinı ķazā-yı vasi' -i sa'ādetiñ tā merkezinde 'ad etmege ve ĝayriñ şervet u ni' meti üzerine ıeşm-i ĥırş u azīni açmaĝa ve ķalbiniñ şalāķ u ' iffetini muħāfazaya muķtedirdir.

Mes'ūddur o kimse ki mir'at-i rūķ-ı pākini şayķal-ı fezā' il ile cilālandırır ve mevcūdāt-ı taķī' ata maķza ĥalkına ifā-yı şükr ü muħammedet iċin nazara endāz-ı ĥayret olur.

Mes'uddur o kimse ki cüz'î bir irâde қanâ'at ve hırş-ı şân gibi bir taşım vâhî emellere 'âmiyâne қаpılmayıp ihtiyâr küşe-i vahdet ile o şüretle yaşamağı bilir.

Mes'uddur o kimse ki şervet-i mevcüdesi yüzünden her gün tecdîd-i memnûniyet ve lütf u kereme mücerred kerîm olmak lezzetinden istifâde için muhabbet eder.

Mes'uddur o kimse ki evkât-ı hâliyesini şıķılmaqsızın meşgûliyetе haşr ve taşşîl ve tettebbu' ma' rifetden lezzet alarak beyhüde arzûları kendinden teb'îd eder.

Mes'uddur o kimse ki gençliğinde dâ'imâ şehvetden ictinâb ederek muhabbeti sâdeligi ferâğ bâlde bulur.

Mes'uddur o kimse ki müddet-i 'ömründe kendinden iyilikden başka şâdır olmaz ve belâ havf ve ıztırâb tekmiîl infâs-ı hayât eder.

M. Devil

Bir Kızıñ Sevdigi Bir Maşlûbuñ Hâkk-i Mezârı Üzerinde Nevha-i Me'yûsânesi

Merhabâ ey şâhib-i қabr! Ey şu hâkk-i siyâh içinde yanan bî-çâre! Benim için bu kadar belâlara bu kadar zulmlere giriftâr olan bed-baht! Nedir bu sükûn ve sükûnet ? Nedir bu giran-hâ'bi-i fütür? Ey sevdiğim! Niçün hâmuş oluyorsuñ?

Kesdikse cihândan 'alâ'îķ
Benden niçün infi'âl edersuñ ?
Böyle beni terk edip gidersuñ
Olsun mu mürüvvete bu lâyıķ
Kim ben қalayım ğarîb ü bî-kes?

Âh saña bir şey diyemem! Şikâyete de haқķım yoķ: felâket ki hep benim muhabbetim sebep oldu.Zâhirde mücrimsuñ ama haқîķatde ma'şûmsuñ.Evet mücrimsuñ çünkü cem'iyet-i medeniyeye karşı i'lân-ı huşûmet etdiñ bu yolda bir çok қanlar döküldü. Ma'şûmsuñ çünkü pederim beni seniuñ gibi bir қahramândan dirig etdi cem'iyet-i

medeniyyeden de mu'avenet göremediñ. Başınıñ çāresine bakmaq lâzım. Tağlara ormanlara ilticā etdiñ. Mücādele meydānlarını sen istemediğñ hāle üzeriñe açdılar.

Yoğ şübhe bī-günāhsın sen
Zāhirde egerçi pür münāhī
Tetķīķ olunur ise gümāhı
Bā' iş bu belālara benim ben
'Aşķ mıdır ķoyan seni bu hāle

Ey yārimiñ enīs u hem-demi olan ervāh! Bu yeñi refiķiñize hürmet ediñiz. Zīrā ķahramānlarıñ re'isi idi. Ğarīb-nüvāzlıķlarda bulunuñuz. Zīrā şecā' atde olduğı gibi felek-zedelikte de yegāne-i cihān idi.

Āh! Zamān iftirāķımız ki, mihr-i münīr sa'ādetimiziñ müteğārib ufķ-ı zevāl olduğı gündür, hiç hayālden gitmez bī-çāreyi meydān-ı siyāsete getirdiler. Dar ağacı şanki kendisini yutmaq için ağzını açmış şāhlanmış bir ejder gibi görünürdü. Halk ise ecel beşigine çıķmağa hāzırlanmış bir cānbāz seyredercesine gözlerini onuñ üzerine açmışlar idi. Ne fāci' manzara idi o manzara ne müdhiş daķıķa idi o daķıķa ki bu ma'şūķa-i bedbahtı soñ def'a olarak görmek için cesūrāne bir şūretle gözlerinde ki bağı çekip çıkardı ve dört tarafına 'atf-ı nazar etdi! Ben de mendilimi şallayıp – dünyāda topu üç beş sāniyelik misāfir bulunan- neş'esiz gözüne 'arz etdim. Me'yūsāne bir nigāh ve müteħassirāne āh u vāh ederek ğāyet acı bir tebessüm ile işāret-nümā-yı vedā' oldu.

Göz gezdirerek miyān-ı nāsa
Gördü beni bir tebessüm etdi
Bu hāl ile şāk tezallüm etdi
Ķoydu beni de tamām-ı yāsa
Dāmen-keş-i bezm-i fānī oldu

Mehābeti cellādları da düşmenleri gibi o derece lernāk-ı dehşet etmişdi ki ilk verilen ķumandayı lāyıkıyla ifā edemeyerek bī-çāreyi inletdiler. Yüzlerine ğuzübāne bir nazar etdi. Yükselirken de silkenerek ve titreyerek herşeyden istikrāh ettiğini añlatdı.

Bu temâşâ-yı rik̄kat-efzâ yalnız beni değil seyircileriñ cümlesini de ağlatdı. İşfirâr peydâ eden yüzünü mühasif olmağa başlayan kâmerer baqar gibi bir sükût-ı muhterizâne ile temâşâ etdiler.

Yâd eylerim ol zamânı kim âh!
Etmışdi anı yed-i hükümet
Âverde-i mevki' -i siyâset

Ber-dâr olarak vücûdu ol mâh
Yükseldi kâmerer gibi semâda

Âh! Şu fâci' anıñ vuqû'una sebep-i müstaķil olan meş'ûm vücûdumu nasıl bir ölüm ile öldüreyim bilemiyorum...gidip ben de kendimi mi şelb edeyim? Yok bunu yapamam. Nasıl yapayım ki yükselmeğe lâyıķ bir vücûd değilim. Alçalmalıyım. Yerlere arzıñ esfel-i sâfilînine geçmeliyim derin kuyulara atlamalıyım.

Ölüm!.. gençlik!... Tatlı cânına kendi eliyle kıymak! Âh pek müşkil!Lâkin ne çâre? Hayâtım da azâb içinde kaldı: tek başıma kâlalı etrâfımda bigâneler peydâ oldu. Bir zamânlar korkularından nâşî kûşelerinden bucaķlarından çıķmağa cesâret edemeyen rakîbler şimdi meydânı hâlî buldular. Dürlü desîselere mürâca'at, dürlü tehdîdâta kıyâm eyliyor. Bu hâl beni tehlikeye düşürmekdedir ki bundan da ancak 'ömrüme bir hâtime çekmekle kurtulabileceğim.

İşte ey muķaddes ervâh! Erbâb-ı hayât ölümünden kaçır. Ben ise kendi ayağımla onu ta'ķib ediyorum. Ölmek istemiyorum. Çünkü hayât beni ta'zîb ediyor.Gönlüm şevki refîkiñizle hem-dem olmak arzûsunda bulunuyor. Sizi bilemezsem de benim için onun refâķatı kadar bir şeref anıñ müķâreneti kadar bir mes'ûdiyet yokdur.

Âh! Size hangi meziyetinden bahş edeyim? Cenâb-ı hâlık-ı vahîdiñ birdâne olarak yaratdığı o vücûd-ı mübâregi nasıl anlatayım?

Daha çocuk iken silâhla oynar kendinden büyüklerle pençeleşir idi. Şayd u şikâr tîr-endâzlık 'adî eglencelerinden idi. Cündilikde silâhşörlükda da'vâ-yı enâ'iyyet edenlere meydân oķurdu. Bu hâl ile on sekiz yaşında kendi 'asker yazıldı. Faķat kışla ta'lîmhânesi hücum

manevralarına  ar gelmege başladı. Bu ar taz y k olununca ne yapar elbette zarfını patlatarak  ışarı  ıkar bu  ahram n ref kinizde muhafaza-i dim ğında ki şeb bet cinnetlerini  bu arı galey n etmesiyle bir meyd n cevl n aradı. K rlara  ıktı. Tağlara d şd . B yle bir  ahram n  ma'ş kasından ayrı yaşayamayacağı derk rdır. Beni de bir g n velilerimi  cen h-ı h m yeti altından  aylak yavru  aparcasına  apıp yanına aldı. H berd r olanlar seslerini bile  ıkarmağa mu tedir olmadılar.

Nageh n vu u' bulan bir  ariřiklik arasında yalnız beni g 'ib etmiş oldular.  unku beni aşıranlar kendisini  p d şı olan bir  akım tağlı dil verler idi ki ellerinden  uř bile  urtulamaz idi. Gece yarıları beni alıp g turd ler. Sevdigimin b yle yapmağa ha kı var idi: evvelce beni pederimden hem de n m s-k r ne bir şurette istemişdi vermediler. Talebini tekr r etdi. Ařl  g ř-ı  ab le almadılar. B yle m kerreren vu u' bulan m r ca'atı  red olunması bir 'aşık ve huşuşuyla  yle bir bah dır i in ha  taşarrufu bulunduğu h neyi cebren elinden alıp da kendisini  ışarı atmak  adar z lm demek olup buňa karşı s k t ise ma z-ı ham kat olduğundan bu tedbiri itti h za mecb r oldu y h d mecb r etdiler.

Birbirimize  avuştuğumuz vakit her ikimizde g 'ib olan kıymetli bir m limızı tekr r ele ge irmiş olduğ. Kem l-i sa'adet ile yaşamağa başladığ. Ba tiy r idim: bir  ok bah drları zeb n eden sa'ad-ı ahenini ile beni derağuş etdik e i b limi  demir parmaklıklar i inde ta'arruz-ı zev lden mas n olduğuna  ani' olurdum.

Sevdigimi  .... isterse iz b yle diyeyim: zevcemın her emri der al icr  olunur, hi  biri red olunmazdı. N f zu yalnız ins nlara degil tağlara taşlara vu uş u t y ra bile car  idi. Sil himi  kuvveti silahş rl kdeki mah reti h d dumuz  zerinde  ara olluk vazifesini icr  eder, şec  atini  iştihar  şehirleri devre  ıkar, merdlikdeki şaytı dillerde d 'ir olurdu.

Kendisi de ekşeriya devre  ıkar idi.  ıkmadığı g nlerde ise d 'im  benimle hem-bezm-i  lfet olup eglenceli veya eglenebileceğimiz ma allere de ber ber gider idik. Ekşeriya seher vağtı  alkıp ufku  bey z bulutlarını tağları ovaları dereleri ormanları  imenleri  i ekleri birlikde seyr eder idik. Havanı  o demde ki le afetini ha fif bir nesimi  te'siriyle yaprakları  hışırdısını  ayalara  arpan ırmakları  şarıldısını  uşları  muhtelif nağmelerle elh nını di ler ve bir yandan da ziy sıyla

rūy-ı arza derece derece nūr-ı harāret veren āfitābīñ ʔulūʻunu temāṣā ile neṣʻelenir idik. Meskenemizde pek güzel pek sevimli idi: öyle şehirdeki binālar gibi ʔapıya bacaya muhtāc degil idi. Hūdūdumuzuñ haʔları baĝçemiziñ duvarı idi. Yollar geʔitler köṣkümüzün ʔanadsız ʔapıları cū-yi revān havuzlarımız , vāsiʻ ovalar ṣalonlarımız çemenler haʔlılar yüksek tepeler balkonlarımız idi.

Ṣūret-i taʻ ayyūṣ ve güzerān hayātımız pek sāde pek laʔif idi. Her şey mebzūl narḥ yok ölçü mizān yok. Feyz ve bereket yerden çıkar gökden iner hāricden gelir biri birinden toĝar. Tamarlar kanlı yürekler yağlı aʻṣāb kuvvetli gönüller ṣetāretli gülmek oynamak neṣʻe havacımız ʔadar mebzūl. Maḥrūm olduğumuz bir şey var ise o da ĝam ve ʔasvet ve esāret ve meskenet gibi şeylerden ʻ ibāret idi.

İṣte dāimā böyle zevk ve ṣevk içinde ṣıcaĝ günlerde müferreḥ mevkiʻlerde çınar ve kestane ağaçları gölgelerinde ṣoĝuĝ ṣu başlarında ʔuzular ʔoyunlar kebāb edilerek dürlü eglencelerle vaʔit geʔirilir idi. Akṣam olunca ise daha başĝa bir yolda demler sürer idik: vaʔtā ki güneṣ ĝurūb edip zālām-ı leyl ortalıĝı istilā etdiginde parlaĝ yıldızlara ve baʻz def ada māhtāba ʔarṣı laʻbler sāķiler sāzlar sözler ile eĝlenir idik. Zūlmetli gecelerde ortalıĝ çeraĝlarla ṣuʻlelerle tenvir olunur baʻz kerede zevk için fıstıĝ ağaçları heyʻetiyle tūṣdurulur idi. Hele muzafferiyete nāil olduğumuz zamānlar gece bir ʔoruya veya bir ormana kāmilen āteṣ verilir idi ki uzun uzun yanıṣı geceyi ʻ ādetā rūz-ı rūṣene taḥvīl ederdi.

Birden bire eṣrāfına baĝınarak hayretle a! ʻ ādetā gündüz olmuş. Yine kim bilir hangi düşmanımızıñ kör olası gözleri beni görür. Artıĝ durmak olmaz. Gitmeli ağlayarak mezāra ʻ atf-ı niĝāh-ı ḥasret ile āh! Ṣanki o da ağlıyor. Ağlama ey sevdiğim! ʔavuṣmamız pek yaĝındır.!

Ba' z Cümel-i Hükmiye

Ebyāt ve mezāmīn cem' u intihāb edenleriñ ekşeri şol kimseye beñzer ki kiraz gibi istirdiye gibi şeyler yerken ibtidā iyilerini seçip şoñra yavaş yavaş kötülerinide yemege başlar.

Erkekleriñ kadınlar ile ticāreti ' aynıyla Avrupanıñ Hindistān ile olan ticāreti gibi galebe ve muzafferiyet ileidir.

Hikāye kitābları tārīh kitāblarından daha tatlı olduğu gibi ' aşk u ' alāka te'ehhülden daha tatlıdır.

Faķīr ve faķať hür ve muhtār olanlar yalnız kendi ihtiyārlarına hādīm ve zengīn ve faķať ğayrı müstaķil olanlar başka birinin veya bir çok kimselerin emirlerine tābi' dirler.

Hāyāt bir marazdır ki her altı sā' atde bir uyku anı teskīn eder ölüm ise büsbütün iyileşdirir.

Delilik derde taķsīm olunsa üç kısımı hamākatden ' ibāret kalır.

Zekī olup haşarı olan bir adam ile ahmaķ olup da şālih olan bir adam beyninde ki fark bir kātīl ile bir silāhçı beyninde olan fark gibidir.

Faķīr ve zarūret-i denī-tyinet olanları cināyete sevk eder.

Medeniyet nev' ummā tabāhātī añdırır: seferede hafīf, nefīs, muvāfiķ meşreb ta' āmlar görüldüğü vaķit şan' at-ı tabāhatdan ziyādesiyle memnūn olmaķ ve faķať fenā ta' āmlar görüldüğü zamān aşçıları tekdīr ve anlarıñ o hāsīs şan' atlarını taķbiħ etmek ' ādetdir.

Yaramazıñ tenbelliği ile ahmaķıñ sūkūtu ārzū olunur şeylerdendir.

' Akl u fikr ba' z kere nefis-i emmāreden ziyāde bizi düķār-ı belā ve muşībet eder ki bu hālde bulunan bir adam kendi ' ilāciyla kendini tesmīm eden bir hasta diye yād edilse sezādır.

' Aşķ bir ticāretidir ki dā 'imā iflās ile resīde-i encām olur.

' Akl-ı rāh-ı hidāyetde meş' ale-keş olmuş lakin kimse ardı şıra gitmiyor!

Eger biz kendimizi başkalarının gördüğü gözle görmüş olsa idik h̄üsn-i ahlākça h̄içbir kuşûrumuz kalmazdı!

Dünyâdan muhakkır h̄içbir şeyi olmadığı gibi dünyâdan mu‘ azzeze h̄içbir şeyi yokdur.

H̄üsn, tabî‘ atn̄ en ziyâde sevdiklerine verdiği bir tavşiyenâmedir.

Eger kadınlar meziyyet-i nisvânîlerini kendi ellerinde naşıl bir silâh-ı kavî olduğunu bilmiş olsalar idi başka silâh isti‘ mâline lüzûm görmezler idi.

Satıı okumak “okumak”dan ‘ ad olunamaz.

İnsânların en bayâğı deliliklerinden biride nâminin herkesçe ma‘ lûm olması ârzüsudur. ‘Acabâ bu ‘ aklıda yaşayan adamlar kendini ‘ âleme tanıtdırdıkları zamân herkesin mechülü olarak kaldıkları vakitdekinden fazla bir şey mi kazanırlar?

Bildiği şeylerin haqîkaten kendisince mechül olduğunu i‘ tirâf eden bir adam görmek eñ ziyâde ârzü etdigim birşeydir.

Marâz cihâtle bir devâ: h̄içbir şeyde aşlâ kendine güvenememek!

Ṭağ-ı mu‘ allâ-yı şervete derece derece çıkarım. Şâyed etmek îcâb ederse o zamân bu derecelerden her biri bize birer başamak maqâmına kâ‘im olur.

Menfa‘ at-perest olanlar sezâ-vâr şîfat ve denâ’et ve âmâde-i irtikâb her kabâhatdir.

Ġarîbdır ki ba‘ z kere yolda bulunan bir çukura i‘ malar degil binâlar düşüyor ve bir şaḡş-ı câhil bir söz ile tehlikeden kurtuluyor da bir şâhib-i ‘ irfânın o sözü söylemesi mucib-i helâki oluyor.

İnsân düçâr olduğu bir muşîbetden taḡlîs-i giribân etdiginde o müddet zarfında zâyî‘ ve telef olan mâlî tırnaklarından kendini zevâ’id meşâbesinde kalır.

Zulm ve i'tisâf tıynet insânda merkûzdur. Ancağ kuvvet ve miknet ile zâhir ve 'aciz ve nâ-tüvânı sebeble muhtefî olur.

Ahbabını rencide hâtır etmemeye gayret et. Zîrâ kalbîn ba' de'l-teneffür rücû' u müte' sirdir. Haqîkat, kalb-i muhabbet ve meveddetden tenâfir etdiği zamân bir câm şikeste gibi ta' mir kabul etmez.

Erbâb-ı hast ne fenâ adamlardır ki parayı kendilerinin ölümünü temennî edenler için idhâr ederler.

Ser denilen şey bir kere muhafaza-i ittîlâ' a dâhil olunca miftâhı zâyi' olmuş ve kapusu mühürlenmiş bir oda derûnunda ki eşyâ gibi müte' asirü'l-vuşul olmalıdır.

İnsân zamân-ı iqbâlinde meyveli bir ağaca beñzer: üzerinde meyve bulunduğu müddetçe halk etrafından ayrılmaz ve ne zamân bir şey kalmadığını görürlerse derhâl oradan müfarekat ve mübâ' adetle başka ağaçlara giderler.

Yâr-ı şâdiğ o kimsedir ki her hâl ve mağalde seniñle beraber olup senin nef' in için kendi nefsinin ızrâr ve bir muktezâ-yı inkilâb bir hâl ve müzâyeğe ve perişâniye uğradığını zamânlarda cem' in için kendi cem' iyetini perişân eder.

Dağı sen kendi re' iyini diğer bir kimsenin re' yine mekârin ve anıyla istişâre et. Zîrâ re' y iki kişi beyninde gizli kalamaz nitelik insan bir âyineye baktığı zamân yalnız yüzünü görebilir fakat iki âyineyi yekdiglerine muqâbil getirip de nazâr etdiği vakit arkasını da görmüş olur.

Mesleği olmayan bir insan kendince her hoş görünen şeye meyl ve inhimâk gösteren ve adam olmağa ne mecbûriyeti ne de arzûsu olmayan büyücek bir çocuk gibidir.

Bir dost insâna 'adetâ kendi vücûdundan bir parça demektir.

Şevk ü şetâret rûhuñ hâl-i şihhatidir.

Âtîde ki temşîl bi'- adîl hükemâ-yı Yunaniyeden birine nisbet ediliyor:

Bir gün bir mukteżā-yı hükm kadar bir muşibete düçār oldum. Maḥkemeye gitmek lâzım geldi. Müddet-i ʿömrümde başıma böyle bir ḥāl gelmemiş olduğundan şaşırđım. Ne yapacağımı düşündüğüm sırada ḥātırıma geldi: pek ziyāde sevdiğim ve kendinin de beni sūr-ı iʿtikādında bulunduğum bir dosta mürācaʿat ve teklif-i vekālet etdim. Biñ dürlü ʿazarlar serd ederek teklifimi red etdi. Bundan biraz dün bir derece sevdiğim diger bir dosta daha mürācaʿat eylediğimde o da evvelki gibi bir takım iʿzārda bulunup faķať maḥkeme ķapısına ķadar baña refākat ve baʿz teselliyet-āmiz sözlerle iʿtā-yı cesāret eyledi. Me yūs ve mużtarib bir ḥālde ķaldım. Tanıdığım bir zāt daha vardır ki ülfetimiz hemen yolda rast geldikçe yalnız bir āşinālık etmekden ʿibāret bir mertebede idi. Maḥkemeden içeri girdiğimde bir zātı gördüm. O da beni görünce yanıma geldi ve neden tolayı gelmediğimi suʿāl etdi. Sebebini söyledim ve böyle işlerden pek ziyāde şıķılmaķda olduğumu da ʿilāve etdim. “Mādām ki şıķılıyorsunuz. Ben zāten daʿvā-yı vekāleti eder bir adamım. Beni tevkil ediniz. Ḥātırınız için işinizi kemāl-i memnūniyetle deruʿhde ederim.” dedi. Lütfuna müteşekkir olarak derḥāl tevkil etdim. İşimde bu sāyede ḥüsn-i şüretle tesviye-pezir oldu.

Düçār olduğum muşibet-i marāzdır. Pek ziyāde sevdiğim dostum dedigim aķçe ikinci derecedeki dostum aķrabā ve taʿalluķātım, saḥīce maʿarifemiz bulunan ve işimi derʿuhde eden zāt dedigim de muḥib-i şādıķdır. Marāz ḥālinde iken eñ evvel paraya mürācaʿat eyledim. Şiḥḥatçe aşlā fāʿidesi olmadı. Aķrabāma mürācaʿat etdim. Ḥāl ve tavırlarından beni mezāra ķadar götürmekden başka bir şey yapamayacaklarını añladım. Dostumuñ dāmen-i himmetine şarıldım. Müdāvātım için şarf-ı naķdine-i saʿy ve ihtimām ile benim bu varḥa-i hevlnākinden ḥalāşıma sebep oldu.

SONUÇ

İncelediğimiz eser Fâik Reşad'ın matbuat âleminde görülen ikinci eseri ve tek şiir kitabı olan eser Kitâb-ı Evvel ve Kitâb-ı Sâni adı altında iki kitap şeklinde tertip edilmiş manzum–mensur şekilleri ihtivâ eden bir eserdir. Kitâb-ı Evvel manzum eserleri kapsar ve kendi içinde Kısım-ı Evvel ve Kısım-ı Sâni olarak ikiye ayrılmıştır. Kısım-ı Evvelde gazeller, Kısım-ı Sâni bölümünde diğer nazım şekilleri yer almıştır. Kitâb-ı Sâni'nin ise mensur eserlerden oluştuğu tespit edilmiştir.

Eser, Faik Reşad'ın eski gelenek ve yeni şiir anlayışı noktasında harmanlayarak oluşturmuş olduğu bir eserdir. Eserde on beş, on altı yaşlarından itibaren şiir yazdığını, Fransızca'yı öğrenmesiyle Batı edebiyatını tanıdığını, böylece eski şiirden soğuyarak yazmaktan vazgeçtiğini sonrasında eski tarz şiirlerin daha fazla itibar gördüğünü fark ederek pişmanlık duyduğunu ve bu eserini de sonradan yazdıkları ile önceden yazıp Batı şiirini gördükten sonra yok ettiği şiirlerinden, aklında kalanlar ile oluşturduğunu söylediği “Erbâb-ı mutâla'aya“ ile başlayan bölüm eski şiir geleneğindeki Sebeb-i Telif bölümüne denk düşmektedir. Ve burada yazınsal alandaki otobiyografisini gözler önüne sermiştir.

Eski şiir geleneğinde yer alan nazım şekilleri kullanılmış fakat muhtevâda farklılaşmaya gidilmiştir. Ayrıca gelenekten farklı olarak şiirlerinde başlık kullanmıştır. Gazelleri muhtevâ bakımından eski geleneğe bağlıdır. Gazellerin konusu genellikle aşktır. Bu tür gazellerinde, nazireler yazdığı Fuzûlî'nin tavrına ve redif seçimine yakınlık tespit edilmiş olup Fuzûlî tesirini açıkça görebiliriz. Hikemi üslupla yazdığı şiirleri de tespit edilmiştir. Nedimâne söyleyişlere yer verdiğini şiirleri de mevcuttur.

Fâik Reşad, nâ'tlarında ve münâcâtında günahkârlık noktasında bir benzerinin olmadığını ,nefsin elinde bir esir olduğunu; yalnız Allah'tan ve Peygamberinden yardım ve afv dilediğini, tek isteğinin bu olduğunu, peygamberin hürmetine ve Allah'ın yüce şânına ne yakışırsa onu istediğini samimi bir yakarıyla vurguladığı şiirleri vardır.

Eski şiir geleneğinin aksine şiirlerine başlık kullanmıştır. Eserde eski şiirde kullanılan bazı kavramlara, mazmunlara da eserinde yer verildiği görülmektedir. Kendini aşıklığıyla nam salmış Mecnun Ferhad gibi karakterlerle karşılaştırıp üstünlüğünü ispata çalıştığı şiirleri vardır. Mülâkat başlıklı şiirinde edebiyatımızdaki “Dedim-Dedi”li ifadelerden yararlanmıştır. Mülâkat başlıklı bu şiirin içeriğine baktığımızda aşğın (Reşād) sevgiliye aşkını itiraf etmesi ve geleneğin aksine sevgilinin de aşığı sevdiğini söylemesi tasvir edilerek ilk tanışma anının anlatılması dikkat çekicidir.

Şairin onun Mevlevi olduğuna dair kanıt oluşturabilecek bazı örnekler tespit edilmiştir. Eserde sosyal hayat ve şairin kendi hayatına dair izler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra me'mûriyet yaptığı yıllarda bulunduğu yerler hakkında ve İstanbul'a olan özlemine dile getirdiği şiirler de yer almaktadır. Eserde bir ramazanın gelişi ve etkilerini işlediği bir dde Ramazaniye örneği vardır.

Eserde yenilik olarak manzum hikaye kullanımı görülmektedir. Eserdeki İbtılâ-yı Mey, manzum hikâye olarak adlandırabileceğimiz bir manzumedir. Konunun gidişatı ve kahramanların özellikleri sebebiyle Ahmed Reşad'ın hayatından izler taşımaktadır. Ricâ başlıklı eserde ise terk edilen bir sevgilinin sevdiğine dönmesi için yakarışını içeren bir eserdir. Bir kölenin aşkını anlatan Câvid isimli manzum hikâye, konu bakımından dikkat çekici ve içinde merhamet, aşk gibi birçok duyguyu barındıran bir hikâyedir.

Eserin gazeliyat bölümünde bir takriz örneği bulunmaktadır. Bu takriz Abdülmecid Efendi'nin risalesi “Genc̄ine-i Kavâ'id” üzerine yazılmıştır. Bunun dışında bir de . Mir-Reşid'in, Envâr -ı Zekâ adlı eseri üzerine bir takriz yazılmıştır. Bu da Faik Reşad'ın eski-yeni arasındaki gidiş gelişinin yeni tarafındadır. Bunun dışında oğlu Kâzım ve âgâh için bir şiirinin son beyitinde “Oğlum Âgâh ve Kâzım'a hitabımdır.” diyerek yenilik yapmıştır .

Divan şiiri geleneğinin aksine yaşadığı devrin de getirdiği yansımalar vesilesiyle şiirde ve nesirde noktalama işaretlerine yer vermiştir Fakat eserde düzenli, belirli bir standarta oturmuş noktalama işareti kullanımı yoktur. Özellikle özel isimlerin geçtiği, açık

şekilde anmak istemediği bazı yerlerde isim vermek yerine art arda birkaç nokta kullanmayı tercih ettiği görülmüştür.

Kitâb-ı Sâni, mensur eserlere ayrılmıştır. Ve bu bölümün başında “Bâ’zı mekâtib ve makâlat-ı edebîyye vesâireden ibarettir.” denilmiştir. Fâik Reşad bu bölümde tezkire, tavsiye, hikemî sözlere, tercümelere, bir lûgaz ve cevabına yer vermiştir. Yedi Nev’-i Sa’âdet Hal başlıklı yazısı “Mes‘üddur o kimse ki...” kalıbıyla başlayan 7 cümleden oluşur. Mutlu olmak için gerekli olan 7 halden bahsetmiştir. Genç bir kızın sevdiğinin mezarı başında ağlayışını anlattığı “Bir Kızıñ Sevdiği Bir Maşlûbuñ Hâkk-i Mezârı Üzerinde Nevha-i Me’yūsânesi” başlıklı nesridikkat çekiçi bir nesirdir. Ba‘z Cümel-i Hikemiyye başlıklı hikmetli sözlerden oluşan nesri Cenap Şahabedin’in Tiryaki Sözler’ine benzemektedir.

Sonuç olarak, Fâik Reşad, eserini "Dîvânçe-i Eş'âr" olarak nitelendirmiş ve bir divan veya divançede olması gerektiği gibi bütün nazım şekillerini kullanmıştır. Çalışmamızda da bütünlüğü sağlamak adına divan tertibine uyduk lakin bu eser tam anlamıyla bir divan veya divançe değildir. Çünkü yazar, eserinin ikinâi kısmında mensurelere yer vermiş, manzum hikâye denilen yeni bir tür denemiştir. Eserdeki şiirlere baktığımızda bir divân/divânçe oluşturabilecek kadar şiir mevcuttur. Fakat eserdeki nesirler onun divân olarak anılmasının önüne geçmiştir. Eserin, Divânçe-i Eş'âr değil, yazarın belirlediği isimle, Güldeste isimli bir şiir kitabı olarak anılması yerinde olacaktır.

Devrin koşulları ve algısı neticesinde eski tarzda yazdığı şiirlerde orijinallikten uzak olması, özgünlüğü yakalayamaması, yeni tarzda yazdığı şiirlerde de onu ön plana çıkaracak ataklar yapamaması onun kitap oluşturacak kadar fazla sayıda şiirleri olmasına rağmen Türk edebiyatında şair olarak anılması için yetmemiştir.Şiir sahasında önce eskinin etkisinde sonra yeni ve tekrar eskiye yönelimleri olmuştur. Bir dönem Batı şiirinin etkisinde kalıp eski tarzda yazdığı şiirleri yakan Reşad, Muallim Nâci'den etkilenmesiyle birlikte eski tarz şiire geri döner. Yukarıda da belirttiğimiz gibi eski şiire önemli bir katkı sağlayacak yahut kendisini bu alanda parlatacak nitelikte özgün, şiirler yazmamıştır. Biz inceleme şansına sahip olduğumuz

sözkonusu eseri büyük bir heyecanla okumuş bulunup,eserdeki birtakım incelikler ve dili kullanım becerisi açısından şahsi olarak Fâik Reşad'ın bir şair olarak da Edebiyat tarihimizde yer alamamış olmasını hayret ile karşılamaktayız..Eserlerinde ondan, onun hayatından bir şeyler bulmak mümkündür. Bu da edebiyat tarihimize katkıları olan Fâik Reşad'ı tanımak adına önemlidir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere Güldeste'nin neşrinden sonra da Fâik Reşad şiirler yazmaya devam etmiştir. Daha sonraki çalışmalarının bir kısmı ve kitapta yer alan şiirlerinin bazılarını girişinde şiir macerasından bahsettiği "Andelib'e Yedigâr" hitabıyla neşrettiği yazıda belirtmiştir. Fâik Reşad'ın elimize ulaşmayan başka şiirlerinin de olduğu muhakkaktır. Gerek İshak Paşa Yangını gerek de Faik Reşad'ın eski-yeni şiir macerasındaki tutumu onun bu çalışmalarının sınırlı bir sayısının elimize geçmesine sebep olmuştur. Edebiyat tarihimize alanda verdiği eserlerle birçok katkısı bulunan Fâik Reşad'ın farklı bir yönünü ele alıp bu eserini tanımak ve tanıtmak edebiyat tarihimiz adına önemlidir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, Ö. A. (1988-2007). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*.(1-2). Ankara:İnkılap Yay.
- Akün ,Ö. F. (1995) Faik Reşad maddesi , *İslam Ansiklopedisi*,104-105
- Aslan, T. (2016). Hamid Paşa'nın Van Valiliği. *OTAM*, s. 205-243.
- Ateş, A. (1947)."Gazel". *İslam Ansiklopedisi*.(IV). (1947), s.730-733.
- Babacan, İ. (2001). *19. Yüzyıl Türk Edebiyatında Kaside (Nazım Şekli)*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Banarlı, N.S.(2001). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*.(I).İstanbul:Meb. Bak. Yay.
- Cengiz, H.E.(Temmuz-Ağustos-Eylül 1986).” Divan Şiirinde Musammatlar”. *Türk Dili Dil Ve Edebiyat Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı -II (Divan Şiiri)*,LII(415-416-417),291-429.
- Çavuşoğlu,M.(Temmuz-Ağustos-Eylül 1986). "Kaside". *Türk Dili Dil Ve Edebiyat Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı -II (Divan Şiiri)*,LII(415-416-417),17-77.
- Çetin, N.M. (1991)."Arûz". *TDV.İslam Ansiklopedisi*.(C.3).İstanbul:DiyanetVakfı Yay. s.424-437
- Çetin, N. M. (1971)." Tercî ". *TDV. İslam Ansiklopedisi*.(XII/1).İstanbul: Diyanet Vakfı Yay. s.169-173.
- Çöğenli, M. S. (2001). Erzurum Eski Valilerinden Hasan Samih Paşa'nın Biyografisine Ait Önemli Bir Vesika. *AÜ.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*,18, 31-35.
- Dilçin, C. (1986).“Divan Şiirinde Gazel”, *Türk Dili Dil Ve Edebiyat Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, LII(415-416-417), 206-207.
- Deniz, S. (1983). *Bugünün Diliyle Divan Şiiri*. İstanbul:Serhat Yay.
- Devellioğlu, F. (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*.Ankara:Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C .(1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*.Ankara:TDK Yay.
- Dilçin,C.(2000). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*.Ankara:TDK Yay.
- Dilçin,C. (2010). *Fuzûlî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler*. İstanbul: Kabalcı Yay.
- Erdoğan, K. (2004). *Diyarbakırlı Saîd Paşa Dîvânı*. Manisa, s.79-82

- Ergun,S. N.(1936-1945). *Türk Şairleri*.İstanbul.
- Gölpınarlı, A.(1961). *Fuzûlî Dîvânı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi
- İlaydın,H. (1959). *Türk Edebiyatında Nazım* (3.bs.). İstanbul
- İnbaşı, M. (2006).Van Valileri.(29).A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi.Erzurum
- İpekten, H. (1997). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul:Dergâh Yay.
- Kanar, M. (2008).*Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yay.
- Kanar, M. (2008). *Farsça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say Yay.
- Karahan, A. (1980).*Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri*.İstanbul:İstanbul Üniversitesi Edebiyat
- Kartallıoğlu,Y. “Tanzimat Gramerlerinde Bazı Eklerin İmlası ve Dudak Uyumu ile İlgili Uyarılar”, Bilig.(Güz 2007). Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesine Yardım Vakfı, (43),85-104.
- Kaya, B.A. (2011) “Atasözleri ve Deyimlerin Dîvân Şiirinde Kullanımı ile Dîvânların Bu Söz Varlıklarımız Bakımından Önemi”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 6, 11-54.
- Kocatürk, V.M.(1970). *Türk Edebiyatı Tarihi*.Ankara:Edebiyat Yay.
- Koçu, R. E.(1971).Fâik Reşad Bey. İstanbul Ansiklopedisi ,İstanbul’un Ansiklopedik Kütüğü (Cilt10 ,s.5499).içinde İstanbul:Koçu Yay.
- Köprülü,F.(1942)."Arûz". *İslam Ansiklopedisi*.(1).s.625-653.
- Küçük,S.(1988).*Bâkî ve Dîvânından Seçmeler*.Ankara:Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Levent , A. S.(1984). *Türk Edebiyat-ı Tarihi* , Ankara, s.480-481
- Levent, A.S.(1980). *Divan Edebiyatı*. İstanbul:Enderun Kitabevi
- Levent, A.S.(1988). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara:Türk Tarih Kurumu Yay.
- Macit,M.(2010). *Nedîm Hayatı, Eserleri ve Sanatı*. (4.bs.).Ankara: Akçağ Yayınları.
- Mazıoğlu,H.(1992). Nedîm’in Dîvân Şiirine Getirdiği Yenilik.Ankara: Akçağ Yayınları.
- Mazıoğlu,H.(1986).*Fuzûlî ve Türkçe Dîvânı’ndan Seçmeler*.Ankara:Kültür ve Turizm BakanlığıYay.

- Mermer,A.(2002). *Vecdî ve Dîvânçesi*.Ankara:MEB Yay.
- Mermer,A.(1991).*Mezâkî Hayatı,Edebi Kisiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
- Onay,A.T.(2013).*Açıklamalı Dîvân Şiiri Sözlüğü*.(haz. Cemal Kurnaz).Ankara: Kurgan Edebiyat
- Özgül, M.K.(2006).*Osmanlı'nın Hazânında Gazel Dökümü: Modern Türk Şiirini Ararken*. Ankara:Hece Yay.
- Özkan, A. (2017). *Kaptan-ı Deryalıktan üç kıta valiliğine Çengeloğlu Tahir Paşa'nın hayatı,askeri,idari ve ilmi yönü*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Pakalın, Z. (1946-1956). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. (3 cilt).İstanbul Fakültesi Yay.
- Pala,İ. (2008). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. (17.bs.). İstanbul: Kapı Yay
- Parlatır, İ. (2014). *Fuzûlî Türkçe Dîvân*. Ankara: Akçağ Yay.
- Redhouse, S. J.W. (2006). *Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı Yay.
- Salâhî, M. (1313). *Kâmûs-ı Osmâni. (C. I-IV)*. İstanbul: Mahmut Bey Matbaası,
- Sami, Ş. (2015). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Şifa Yay.
- Sami,Ş. (2001). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul:Çağrı Yay.
- Saraç, M.A.Y. (2015). *Klasik Edebiyat Bilgisi*. İstanbul:Gökkubbe Yay.
- Seçkin, S.Y. (1997). *Fâik Reşad'ın Hayatı ve Eserleri*. Doktora Tezi,Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Ankara.
- Sevgi, A.ve Özcan,M.(1996). *Ali Canip Yöntem'in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*. İstanbul:Sözler Yay.
- Steingass,F.J. (2005). *A Compherensive Persian-English Dictionary*.İstanbul: Çağrı Yay.
- Şahabeddin, C. (2015). *Tiryaki Sözler*.İstanbul:Mutena Yay.
- Şentürk,A.A. (1999).*Osmanlı Şiiri Antolojisi*.İstanbul:Yapı Kredi Yay.
- Tanpınar,A.H.(2012).*On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul:Dergah Yay.
- Tarlan, A.N.(2001). *Fuzûlî Dîvânı Şerhi*. Ankara: Akçağ Yay.

Tolasa, H. (1977). "Dîvân Nesri", *TDEA*, II, 340-344.

Tolasa, H. (1977). "Dîvân Şiiri", *TDEA*, II, 344-350.

Türkoğlu, M.B. (2007). *Fâik Reşad Külliyyât-ı Letâif*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Yüksek Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Uzun, M. (1977). "Dîvân Edebiyatı". *TDEA*, II, 329-339.

Ünver, İ. (1993). "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler". *A.Ü.DTCF. Türkoloji Dergisi*, XI(1), 51-89.

Yalçın, A. ve Hayber A. (hızl.). (1984). *Istılahat-ı Edebiyye: Edebiyat Terimleri*. Ankara: Akabe Yay.

Yılmaz, M. (2013). *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*. Ankara: Kesit Yay.

Yöntem, Ali Canip (1948). "Nedîm'in Hayatı ve Çağdaşlarının Üstündeki Tesirleri". III. *Türk Tarih Kongresi (15-20 Kasım 1943), Kongreye Sunulan Tebliğler*. Ankara, 109-121.

Koçu, R. E. (1971). *Fâik Reşad Bey. İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul'un Ansiklopedik Kütüğü (C.10, s.5499)*. içinde İstanbul: Koçu Yay.

EKLER

EK-1. Orjinal Metin

Bu eserin;
kataloglanması, dijital ortama aktarılması ve
elektronik ortamda kullanıma sunulması
İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)'nın desteğiyle
İBB Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı
Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü (Atatürk Kitaplığı)
tarafından gerçekleştirilmiştir.

Proje No	:	İSTKA/2012/BİL/233
Destek Programı	:	Bilgi Odaklı Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı
Projeyi Destekleyen	:	İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)
Proje Adı	:	Osmanlı Dönemi Nadir Eserlerin Kataloglanması, Dijital Ortama Aktarılması ve Elektronik Ortamda Kullanıma Sunulması
Proje Sahibi Kuruluş	:	İBB Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı
Proje Yüklenicisi	:	Yordam BT Ltd. Şti.
Proje Uygulama Yeri	:	Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü - Atatürk Kitaplığı İSTANBUL – Beyoğlu

Balediye
Kütüphanesi
No.

ار باب مطالعه به

نظم شماره ۸۱، ۸۲ تاریخ‌نارنده یعنی اون
التي اون يدي ياشمده ايكن باشلامشدم . بر
آراق فرانسزجه اوكرتمك هوسنه دوشدم .
كرك او قومقله كرك ايشتمكله ادبيات غريبه نك
تريقات حاضره سي حقنده ، مقدار كفايه ده ، حاصل
ايتديكم بر وقوف بزجه مرعي اولان قواعد
ادبيني علي الخصوص خلاف طبيعت ، معيار حقيقت
بر طاقم تشبيهاست و استعاراتي نظر مده چركين
كو سترمكله شعر سويله مكدن نفرت ايتشدم .
او در جهده كه اوزمانه قدر يازمش اولديغم
منظومه لري حاوي مجموعه يي محو ايتديكم كبي ملغا
« حقايق الوقايح ، غزته سنده قدما پرستان زماندن
بريله آچيلان مباحثه ده التزام ايلديكم فسكر

منظومه يي كتاب ثاني بمض آثار مشوره يي جامعدر
كتاب اول دخي بري غزلياتدن ديكرى غزلدن
ماعد اولان منظوماندن عبارت اوله رق ايكي
قسمدر .

قطعه

خوش لهجه دكلدر بيليرم زاده طبعم
اماينه كوكلم بوله مز مجوينه امكان
وازي طينت اصليه ده اولاده مجبت
چركين ييله اولسه سيور زاده سن انسان
احيا افندي حقيدي
احمد رشاد

واستعمال ايتديكم اسان بكا ، ادبيات تركيه
معارضى ، عنواني قازاندردي !

سن تراد ايتدكجه فكرده اعتدال كلمك
طبيعيدر . آره صره ذكر اولنان منظومه لرك
مناسبت ايتدكجه لرندن بعض ايات و مصارع خاطره
ورود ايتدكجه و ملت مزدن بر قسم اعظمك ، شمدكي
حالده ، شعر خصوصنده طرز قديم مألوف اسلوب
جديددن زياده نظر مرغويته ده طوتمقده
اولدقاريني كوردكجه بو حر كتمه حالا ندامت
ايدرم .

شو محروميته مقابل برمدار تسليت اولون
اميدي مؤخرآ يازيلان شيلره اولكييردن خاطرده
قالانلرينك اولسون جميله بووجهله برمجوعه
وجوده كتيرمك همچون موجب جسارت اولدي .
بو مجموعه ايكي كتابه آيرلشدر: كتاب اول آثار

— ۷ —

نظیره غزل اکرم بک
 الورمدی مساعده روزگار حیف!
 بیهوده ایندی عمر عزیزم گذار حیف!
 دور اولدی کوزلرمدن اوکل یوزلو نازنین
 مانده عندلیب ایدرم صد هزار حیف
 مهجور زلف و ککردن کافور کم سنک
 اینسم سزا بودرد ایله لیل و نهار حیف!
 تاملینه هر نه رتبه چالشمسه صدقی
 بردلوی ایتدک سوزمه اعتبار حیف!
 صولدی هوب صرصر محتله برک عیش
 کچدی خزان مثال شو فصل بهار حیف!
 بن آسیباده دوئمدهم آسیا کچی
 کولکجه دوئمدهدی فاک کچ مدار حیف!
 ترک ایلدک دیارمیزی نفع ایچون رشاد
 برشعی متبع اولمدی ترک دیار حیف!
 قالیری فر چال مهوشان چانانه نسبتله
 ضیاسزدر کواکب مهر نور افشانه نسبتله
 جوان و پیره نصحک بردکدر فیض تأثیری
 اولور هر بر دوا تأثیری ده اسنانه نسبتله

کتاب اول

قسم اول

— غزلیات — [*]

ایسم یوق شو مخنخانه ده پیمانهدن غیری
 اینشتر کوش برسوز نعره مستانه دن غیری
 اگرچه دم اورر هر کیمسه کریمی محبتدن
 بورازه کوردم بن آشنا پروانه دن غیری
 کریز اندر او وحشی اول قدر افتاد کاندن کیم
 ال اورمن زلفه بر کیمسه اصلا شانه دن غیری
 سرزلفنده بر طومش کوکل آندن جدا اولمز
 نوله بیلرسه مرغان بچه بر لانه دن غیری
 بودشت عشقده همراه بکا بجنون شیدادر
 رفیق اولمز بلی دیوانه به دیوانه دن غیری
 تغیر ناپذیر بود تا بود علائقیدر
 کوزل بر حال کورم حال درویشانه دن غیری!
 رشاد اولمش جهانک هریری بر منزل آشوب
 صفا هیچ بر محله قالمش میخانه دن غیری!

[*] غزلیات آز اولدیغیچون حروف هجا ترتیبینه رعایت اولغدی

— ۹ —

مبتلا اولدیغی جهنله سکا طوغریسی بختیاردر کوکلم
 اولور اولمز جوانه میل ایتز خوار باقه کباردر کوکلم
 ایسته مسک نهدن محبتی؟ سکا کویا که باردر کوکلم
 اولوب آزاده قید هستیدن بسته زلف یاردر کوکلم
 کیمه من حب نوجواناندن
 بونده بی اختیاردر کوکلم!

شکوی ایدم طوغریسی دورانک الندن
 هپ چکدبکم اول دلبر قسانک الندن
 زهر ایچمکی ترجیح ایدرم دست جواندن
 ایچیمکدن ایسه شربتی پیرانک الندن
 مقصوده ایدر دسترس الله آنی البت
 هر کیم طوته جتی اولسه بییمانک الندن
 اینای بشر تابع احکام قضادر
 کیمسه باقه سن قورتاره من آنک الندن
 تفویض امور ایلک اولمز جهلایه
 ایش بکلنلیری خر نادانک الندن؟
 برکزه شو آثار ترقیه نظر قیل
 سیرایت که نهر کله ده انسانک الندن!

— ۸ —

بم اول پای در زنجیر بجنون محبت کیم
 اولور همقل افلاطون بکا دیوانه نسبتله
 مسخر ایلش انسانه مولا جله مخلوقی
 اگرچه کندی عاجز اکثر حیوانه نسبتله
 کنهام چوقسمده اندیشه اتم کیم قالیر جرم
 مثال قطره بحر رحمت رحمانه نسبتله

نگاه لطفنه یوق مظهر اولمش سینهدن غیری
 چالان کیمسه به کوستر میور آینه دن غیری
 نهدن عمرم یته رحم ایلر سکا حاله؟ یوقکن
 سکا صادق جهانده بنده درینهدن غیری
 خیال لعل یاقوت ودر دندان پاککله
 دل بر آرزو برشی دکل کنجیده دن غیری
 او کیم درویشدر، رأبجه، رضاحب سعادتدر
 اگرچه مالی یوقدر خرقه پشمینه دن غیری
 نظر قیلدم رشاد مرآت قلب مرشد عصمه
 کورنمز بر اثر اصلا غرضدن کینه دن غیری!

عشقله بی قراردر کوکلم هجرایله داغداردر کوکلم
 حذرایت سودیکم طوقونمندن قابل انکساردر کوکلم

- ۱۰ -

قادر دکلم دفعنه کادی ینسه واعظ
یارب بنی قورنار شو کراچانک الندن!

کوسترسه کوزم روشن اولور یار بکا یوز
اولیزی کونش طوغدیغی ساعت کیجه کوندوز

بن تشنه لب بادهیم ای شوخ برازده
کوز سوزمه یتغیری گرم ایله ده می سوز

البته اولور کرمی عشقک صوکی سردی
تعقیب ایدیور باقسدک آ یاز موسمنی کوز

قلع ایتی می برکوهی برایش می؟ ایدرم بن
براهله ایسترسه م اگر عالمی دوم دوز!

ذلتله اولوم ایسترسه ک آغزیکی گوشت
مقصود ایسه راحت یاشامق طور به کی یوز

ساقی عنایت ایله بکا رفدح شراب

ویرسون دل حزینه صفاح رفیح شراب

عکسیله چشم وزلف ورخ وسیم ساعدک

باقی کوستر پالوده قوس قزح شراب

قلبه حیات تازه وریر آب حضره کر

توأم طو تولسه نیجه اولوردی اصح شراب

- ۱۱ -

تفعی مجرب اولدیغنه یاره دله
چکدی بیاض نسیخه جام اوزره صح شراب

قوی دعوی بلاغتی هنکام نوشده
دیگنور قوزم سخن مصطلح شراب

سودای بوس لعلاک ایله دل بلاده در

هر بر بلایه دوش ایدن انسانی باده در

انجق بنم اسیر ستم مبتلای غم

هر کس جهانده حالته نسبت صفاده در

اهل تجرد اول که ایشسون باشک کوکه

جای مسیح مریمی کورکیم سواده در

اولسه م عجبی قیسسه مرجع جهانده بن

البته اعتباری جدیدک زیاده در

مداحیم همیشه رشاد ساده رورلک

نظمده اول سببلا بنم بوبله ساده در

دهرک نه کیومرئی نه اسکندری قالمش

ساده قوری برنام ایله شهرتلی قالمش

اسلافک ایچنده سوهرم بن جچی زرا

اولمش ایسده رحمت اوله ساغری قالمش!

- ۱۲ -

پرعارضه در راه محبت اوقدر کیم
آنده کیدنک عاجز اولوب اکثری قالمش

مجنون مقدم صابلیر دشت جنونده
اما نیجه یوز مرحله بدن کری قالمش

کلزاری خزان عرصه ویرانه چورمش
نه صوت هزاری نه کل اجری قالمش

دون میکدهده شیخه ایچرمشدی می اول شوخ
صیرمش اوراده تا اوزماندن بری قالمش

باقی مرحمت ایت حالته بیچاره رشادک
در دکله هسان شوبله کیگله دری قالمش

دل دیوانه هجر یار ایله شام و سحر نیتلر
نصل اوقات قیمتداری ایتکده کدر نیتلر

نظر وقف تماشای خیال روی و ابرودر
عجب وارمی فلکده بو قیستور شمس و قمر نیتلر

حسد اولرنده کیم سرمست اولوب میخانه ده داتم
جهان قیدنده اولمز خالمی رنج و کدر نیتلر!

قوبوب زاهد شرابی زمزم ایچسه انم تعیب
اوکیم بی عقلدر البت نه در تقع و ضرر نیتلر

- ۱۳ -

بشر کیم انتهای فیکرتی پیوسته در مجزه
نه لر تولید ایدر آتیده احکام قدر نیتلر

هنر ماهیت اشیا به واقف اولمدر بوقسه
حقیقت بین اولانلر نظم اشعاری هنر نیتلر

اولان ملای رومک بنده سی اخلاص ایله هرکز
جهانده بشقه بر مولاد در ندن غیری در نیتلر

یوق بکزه بن جهانده بر مهلقا سکا
خاص الملش بو حسن و جالی خدا سکا

تقدیر قیمتکده تحمیرده در جهان
پر جوهر فریدسک اولمز بها سکا

سیر ایلدم زوالی کلک باغری خون ایدی
ظلم اوده بنم کی دوشمش جدا سکا

هجر کده وصلنکده تحمل کدازدر
اولوق نه درد مشکل ایش مبتلا سکا!

ویرم رقیب مفسد ایله القسه جواز
خوف بودر که صکره کلر بر بلا سکا

سنسک امام زمرة خویان شو عصرده
شایسته در ایدرل ایسه اقتدا سکا

مادام زلف دلبره دلپسته سگ رشاد
بوق اولدینجه قید المدن رها سکا!

دیم بو محنته بخت سیاهدر باعث
بجرد ایشلیلان برکناهدر باعث
اولور حریق فزون روزگار اولورسه اکر
تزايد شرر عشقه آهدر باعث
هلاک اولور اکر ایچمزسه عاشقان باده
حیات عالمه فیض میاهدر باعث
کوزی مؤثر ایدن دلبرانده مژگاندر
نفوذ دولته البت سیاهدردر باعث
هوای زکس مستیله می پرست اولدم
بتون بوحاله اوچشمی سیاهدردر باعث
رشاده ایتش ایدک برنگاه اولجه
پورتیه عشقنه هپ اول نگاهدر باعث
حید خانه خدا عمر و عاقبت ویرسون
نظام ملکه او شوکت پناهدردر باعث

زلفک کورنجه دلده بلارونمون اولور
وقت مساده دردی مریضک فزون اولور

وار اولیه برسبیه صاچک کیم شهاستک
لیلیده کورسه سلسله بند جنون اولور
منفورم اولدی هجر لیکله عرق بنم
نوش ایتدیکم همیشه می لعل کون اولور
محکمدر اول سبیلله طورر طاق آسمان
هردود آه دل که چیقار برستون اولور
هرکیم که حکم نفسنه ایلم متابعت
البت دخیل زمزمه لایفلجون اولور

فاضلارک او مرتبه در اعتباری کیم
جاهلارک مراتب بالاسی دون اولور
بن برطیب زاده به دلدادیم رشاد
کیم برنگاهی مرهم زخم درون اولور
عاشقم آه ایلم همواره معتادم بودر
عندلیم کلشن محنته اورادم بودر
کورمدم بردم کاشاده غنچه آملی
باعث کریم بو، وجه آه و فریادم بودر
لعل و مرجان سینه دن، کوزدن کهر صرف ایلم
کیم بوقسمت خانه هستیده ایرادم بودر

سرو آزادک بکا وصف ایتیه چوق ای باغبان
بن اسیر قد یارم سرو آزادم بودر
کوستروب یاری دیدی سیرنده کیک خوشخرام:
شیوه رفتارده حقا که استادم بودر
سعی ایدک تحصیله ای اگاه ای کاظم، همان [۱]
شان انسانیت انجیق وارسه اولادم بودر

خدمت ایدر البته بر مقصده هر کس
حقدر بنم عنده فقط مقصد اقدس
دنیا ده تصور ایدم برای خصلت
اولمق کبی بر عاجز و مظلومه مدررس
بر عالمه همزیمی صنف جهلادن
اهون کورینور ظن ایدرم کوشه محبس
یکمایددر افراد بشر حق نظرنده
هیچ کیمسه نیک اقبالنه اصلا حسد ایتیم
« المنة لله تعالی و تقدس »

ایسترسه اکر جامه کی مائی چوقه دن کس

[۱] اوغلم اگاه و کاظمه خطایدر .

کل سگ سکا اما برایش فرمزی جانفس
آلداندم ایکی بوسه سن آدم یتاغندن
یارمله طوتوشمش ایدم اول شرطله لادس
مأمون اولور عاشق نیجه بر سهم فضا دن
مژگانی بر تیر ایکن ابروسی مقوس ؟
ظنجه قوجالمر اوکه محبوبونیک اولسون
هم کندیسی هم مخلص پاکیره می نورس
احسن صایلیر اوروپانک دخترى اما
عندمه مرچدر اگا دختر چرکس

نظیره فضولی

فداکار اولدی دلداوینک اوغرنده هر عاشق
اگ اذنا امرینه قویق کر کدر جان و سر عاشق
بری طائلی ادالزه بری صافی رچالزه
وردر معشوقه سبیله لذت شیروشکر عاشق
کوزی رسم اشک ترله و جهی زرد حید اولسون
چکر می هیچ صاغ اولدجه در دسیم وزر عاشق ؟
بولک برایشیدر فرهاد ایچون رکوهی قلع ایتک ؟
ایدر دنیایی بک دو آهله زیر وزیر عاشق

— ۱۸ —

الندن دوشنبور جانانمک بردلو آینه
 اوده ظنجه کندی حسنه بدن بتر عاشق
 باقک بر کره یاره قارشى حال و وضعنه شخاک
 کورلمش می عجب دنیا بوزنده بوبله خراعاشق!
 شوغرتده رشادى صبر قالدیم آردى هم عشقم
 دینور کرچه : یاصبر ایتک کر کدر یاسفر عاشق

ثقلت ورر اهل دله انسیت واعظ
 زندان بلادر هله جمعیت واعظ
 حکمتدن ایدر قال : طبیعتدن ایدر قیل
 محصور ایکن « قال » به علیت واعظ
 ردایسه ک اولمز ای صوصمه ک اوزو اورسک
 انسانى ورم شکله قور صحبت واعظ
 برسوزله نیجه ساده دلانى ایدر اضلال
 منکر دکل ابلیسه اولان خدمت واعظ
 ترجیح ایدیشی قمری غنابه جعلیدر
 اولسه پدی ده بر کورسه ایدک ثروت واعظ
 دنیاده نه یاعزدی نه ایتمز ایدی یوقسه
 بوق شمدی ده آکدن بو قدر عفت واعظ !

— ۱۹ —

ظاهرده تقی باطناً اما که شقیدر
 اویماز ابدأ صورتنه سیرت واعظ
 جنتلک ایدر آدمی احسان ایله جزوی
 بو باده عالی کورینور همت واعظ
 مادام که بی سعی پکنمک بولی وارمش
 تعینیه سزاوار اوله من کثرت واعظ

لوبله ما بوسم دله کلکده درد وغم لذید
 طالب موته عجب اولمز کایر سه سم لذید
 غمزه خوناب جکر نوش ایلکدن حظ ایدر
 اول که ظالمدر کایر البته سفک دم لذید
 دختر زدن دل بولور بر بشته لذت بشته ذوق
 کیم کایر دیرلر منلده نفسنه نا محرم لذید
 مختلقدن امرجه انسانده اول غایتده کیم
 اهل عشقه می کایر زاهدله زمزم لذید
 کوردهم سوندا صکی عالمده برامر عجب
 هم کایر غایت آجی بیلم نه سردر هم لذید !

نهدن عجب بزه ارتق او عشووه باز کز ؟
 نه کونه انلش اولسه دم رجا نیاز کز
 ندر ایشی قاشیزک قارشیسنده صوفیک

— ۲۰ —

که جامعه بر آدم اولسه بنماز کز
 عجبی مجلس عشاقه کلسه زاهد
 افاضل اولدیغی بر بزمه ربوباز کز
 چکر طورر بو قدر جور و نازیکی ای یار
 دل کوکل یسه ممکن اولوبده واز کز !
 آچلدی غنچه دل بر تبسمکله سنک
 دینور منلده ولی بر چچیکاه یاز کز
 مزیت اولدی بر شخصده رشاد ذاتاً
 نشانله ربه ایله یوقسه امتیاز کز

کورمدم عینى نادیده ادا در چشمک
 سرمه اعین حور اولسه سزادر چشمک
 نه عجب کندی دوا دوشکونی بر خسته ایکن
 خسته علت هجرانه دوا در چشمک
 مایه خلقتی نشئه یله مخمر می ندر :
 حال خزنکده یسه خنده ادا در چشمک !
 نه قدر اولسه کوکل تیره نگاهک شن ایدر
 سودیکم آینه قلبه جلادر چشمک
 بو لطافته حلاوتله خلاصه نیجه
 بیوجک بر اثر صنع خدادر چشمک

— ۲۱ —

جنی سولندی دهن بسته ایکن خیلی زمان
 فیض بخشنده طبع شعرا در چشمک

کلک کشایشی یارک تبسمنددر
 نوای شوق هزارک تکلمنددر
 یاشمدن اولسه عجبی بخار خون پیدا
 غدرلر قطراتک ترا کندنددر
 شراره پاش اولور آهم چانجه قاشربنی
 ظهور بارقه ابرک تصا دمننددر
 پسنده طورمه صافک کچ نهاد اولان شخصک
 که آدمه ضرری کز دمک دمننددر
 بو درد عشق هلاک ایلور رشادی باقک
 بوزنده می صابلق هپ تورمنددر !

کادی چهار موسمی اولدی کشاده کل
 اوامه بکستانی بند ویردی باده کل
 شبنم دکل صفاسنی میکشارک کوروب
 ایمرندیکندن آلدی الهجام باده کل
 ظن اتمه غنچه آغزینی آچش اوکل رخه
 درد درونن ایتک ایستر افاده کل

— ۲۲ —

باتشیدی دون چنده او ورد بهار ناز
کویا که برک سبزی ایش وساده کل
خورشیدی وقت صبح کورن رنگ آل ابله
اوله قیاس ایدر که آچمش سواده کل
اولمز خلاص خنجر سرتیز خاردن
زیرا جفایی بلبله ایلر زیاده کل
چکمز بهسار منتنی کل ایچون مدام
خونین داغ سینه سی اولمش رشاده کل

بر زمان کیتیز کولکدن وصل یار اندیشه سی
عاشقک زیرا بودر لیل ونهار اندیشه سی
یدلان آزاده فکری اهبب عشقدر
خفته در دیسزک قلبنده نار اندیشه سی
وارا یکن اولمه دیکر محبوبه کورم احتیاج
لیله مهتابده اولمز قنار اندیشه سی
عاشقم بن انلم اندیشه جاه و معاش
خاطر بویاده بوقدر عمار اندیشه سی
ایلز نو جاهلر اندیشه ادبار دهر
بالطبع اطفاله اولمز مرار اندیشه سی
فلک مطلب بسته حیل توکادر رشاد
جدلله بنده بوقدر روزکار اندیشه سی

— ۲۳ —

میر مکی به معادل شاعر اولمز رومده
جوهر ذاتی کبی غایت کبار اندیشه سی

بولمز کولک کشایش نوش اینجه باده
اولمز شکوفه البت صو ورمسه کشاده
سنبل عجب صاچکله بحث انیش ایشتدم
آخر اولور پریشان پک دوشمه سون عناده
هرکس شکایت ایلر دوراندن مکر کیم
بوق آرزوسی اوزره نائل اولان مراده
اصحاب جهل و غفلت مجبوردر نفاقه
از باب عقل واذعان مائلدر اتحاده
والد دگی واحد اوله یسه یا نیچوندر
پس بایکانه راجح صنف اصیلزاده ؟
نسوان نهدن طوتلسون نوع رجالدن دون
خلقتنده وارمی نقصان و یاز یاده ؟
اولسه مده بعض کره برقمه نانه محتاج
ایتم رشاد عالم بر کیمسه یه افاده

اخذ نور انلسه مهر چالکدن اگر
پرتو افشان اوله مزدی بوقدر وجه قر

— ۲۴ —

ایده مزدی بلکی بویله دراغوش سنک
عشقله موکبی اینجه امامش اولسیدی کر
هانی اولدم که فی و میله صفا ایلر ایدک
کتیپور هیچ کوزمدن اوصفالی دمن
دائما حق طایانزله دوشوب قالی ای دل
کله مز حق طایان کیمه دن انسانه ضرر
سن همان علم و هنر کسینه اقدام ایله
یلنیر هر زرده اولسه بکم قدر هنر

ایلز دل عشقده مجنون سر کردالله بحث
چار اولمز مردم داناله نادالله بحث
بحث ایدرسک ایله سن هپ دائما اقرالله بحث
عبیدر برکامله بر مقل ایجد خوالله بحث
چشم فنانکاه ای آفت سنک کیم سوبلشیر
قنده کر لکده ایدر اول دائما شیطانه بحث
اهل دالر عار ایدر زهاد ایله سوبلشیر
ایلز انسان اولان بروجله حیوانله بحث
بی دلیل اولمز رشاد اثبات دعوی کمال
اقتضا ایلر معارضلر ایچون برهالله بحث

— ۲۵ —

کاشنده یه نهمدی کار ایلدی بلبل
عشق اهله اعلان بهار ایلدی بلبل
آغاز سرود ایلدیرک فصل صبادن
عشاق مقامنده قرار ایلدی بلبل
اوپدی دهن غنچه بی مست اولدی صفادن
بر یاده ایله دفع خار ایلدی بلبل
برک اوزره دوشن ژاله دکل سوی سمدان
وارین کل ایچون چله نثار ایلدی بلبل
نعطیر مشام ایتدی ولی بوی وفادن
جانن سیرنیشتر خار ایلدی بلبل
واز یکدی نهدن شمعی اولولکی نوادن
وارسه ایشیدوب ناله می عار ایلدی بلبل
کاشنده بن ایچدمده می روح فزادن
قارشیمده کلوب طوردی شمار بلبل

سن اولمئجه یانمه جهان کوزمده دکل
نه کاستان ونه یاغ چنان کوزمده دکل
خیال ایله لب ورخسارکی صفا بولورم
چنده رنگ کل وارغوان کوزمده دکل
یتر کوزم یاشی غم کونزنده اکلنجه

— ۲۶ —

کنار دلکش جوی روان کوزمه دکل
 حزیندر او قدر فرقتکه کوکلم کیم
 صدای محرق نای وکان کوزمه دکل
 دم نثار ایدرم مؤده وصالک ایچون
 خدا بیلیرکه بنم هیچ جان کوزمه دکل
 بوچارسوی املده وصال طالیم
 ترتب ایتسهده سود و زیان کوزمه دکل
 دخیلیم بالکز آستان ملانک
 جهانده بشقه رشاد آستان کوزمه دکل

ای یار آکلا عشقمی باق جسم فازه
 قبل حکم و انتقال اژدن مؤثره
 عمرم توکندی برایتی کونلک مسافرم
 ترک ایت جفایی ایله رعایت مسافره
 کوزده کوروب خیالی اکرام ایچون مزه
 چکمش لال اشکن اطرافه فایزه
 ارباب عشق قصه منک خواستکاریدر
 مائلدر اهل ذوق سماع نوادره
 صنع خدانک اعظیدر فکر شاعران
 طاردر بو وسعتیله جهان فکر شاعره

— ۲۷ —

باد هوایه صرف ایدرک نقد وقتی
 دوندم رشاد عین ضرر دیده تاجره
 جریم بیوکسه غم نه شیم رسولدر
 زیرا اولور شفاعتی اهل کباره

نظیره غزل اکرم بک
 بکزر صفاده جنته وان نوبهارده
 اولمز اکا شیده مکان نوبهارده
 یکدل میان باغده کل چین ناز اولور
 همدست اولوب رجال و زنان نوبهارده
 خوشدر دم شباده پرهیر کارلار
 اولیه لطیف اولور رمضان نوبهارده
 صد ساله پرشجر بولیور باق حیات نو
 پیران اولورسه چوقی جوان نوبهارده
 بنده آکوب اوکل تنی آه ایله آغلارم
 ایندیجه عندلیب فغان نوبهارده
 نای وکانی کبکاهه بز مطربا بز
 بسدر صدای جوی روان نوبهارده
 چیق سنده سیرباغه غزلخوان اولوب رشاد
 بویله طوررمی اهل بیان نوبهارده ؟

— ۲۸ —

کرچه اولدم یارمک مهر جانندن جدا
 اولیوز چشم فقط اصلا خیالندن جدا
 بن نعل آه ایتدیم رخسار آلتدن جدا
 بلبل ایله ناله اولسه کل نهالندن جدا
 شوق وصلی سینه مجروحده همسازایدی
 خسته حالم اولدیم کوندن وصالندن جدا
 کاستانکن مسکینی شمدی دل دیوانه نک
 اولدی وحشت آراول وحشی غزالندن جدا
 مویه دوندی حسرت زلف پریشانیله تن
 جانده لذت قالمدی شیرین مقالندن جدا
 جامی عشق اینلش دلداره مربوط اولقدیر
 ممنوع اولوق مقدم ارتحالندن جدا
 ناپذیرای دوا بر درد مهلبکدر رشاد
 ایتسون حق کیمسه بی اهل و عیالندن جدا

طریق حقه چیقار طوغری راه مولانا
 حقیقتک یریدر خانقاه موتکنا
 علو قدر ینده سالکرتک اشارتدر
 نیچون یا بویله اوزوند کلاه مولانا؟
 کثیردر او قدر بندکانی کیم اولمش
 سپاه انجمه فائق سپاه مولانا

— ۲۹ —

ایشم اولوردی بنم کیمیاکی اوزمان
 توجه ایلسه برکز نگاه مولانا
 دخالت ایله در شیخه کیم اودر شمدی
 وکیل ذات کرامت پناه مولانا

عقده کیسوکه ای دلبر اوکیم دلستهدر
 اولسه مجنوندن پریشان حال اکر شایستهدر
 برور قدر صفحه رولک کاستاندن سنک
 ابروانک آمده گویا مصراع برجستهدر
 چشم مستکدن ایدرم درده درمان امید
 بن کبی کوردم اوده برجان برب خستهدر
 اهل عشقه ایله تکلیف زهدای خواجه کیم
 شرعه مجنون اولان تکلیفدن وارستهدر
 تیز و در اول قدر طیر خیال شاعران
 کیم اکا نسبتله سیر صاعقه آهستهدر!
 واز کپردی حسرتک هر درلو سودادن بنی
 شوبله کیم سیان طوتار کلخنه کوکلم کاشنی
 حسرتک چکمدن اهوئدر بکا ترک حیات
 بالضروره ایلم ترجیح شر اهوئی

— ۳۰ —

درد هجر آنکه آغلامه بوضاق بنده کی
 اوسته کولدرمه لطف ایله افندم دشمنی
 دامن کوه جنون طوئدم هوای وصل ایله
 کیم اولورمش نائل مقصد طوتان بردامنی
 خانه دلد سو نوکدر شعله شمع هوس
 صانکه بر قندیلدر بتمش ایچنده روغنی
 جهلدر اسناد نقصان درایت نسویه
 یوقسه خالق بکنسقی خلق الملمش مردوزنی
 هب مساواة اوزره حق انسانه لطف و قهر ایدر
 بر در عندنده رشاد ایستر فقیر ایستر غنی

کورن ای مه سنی بو حسنله دیوانه اولمزنی
 باقائل چشم مست نازیکه مستانه اولمزنی
 نه در قصدک عجب عشاقی آزاردن دائم
 نوازش ایلسهک بر کره ده یارانه اولمزنی
 بی منع ایتمه ای کل رخ تماشای جهانکدن
 باقازسه حد بقیه عاقبت یاران اولمزنی
 نولور ایسهک بوشب همیزم الفت اولغه رغبت
 قهرک خانه می اولمزسه دولخانه اولمزنی؟
 سوزم طوتسهک رقیب حیله کارک طوتسهک دستن
 بکم انسانه اویسهک اویسهک شیطانه اولمزنی

— ۳۱ —

شو موسمه چقبوب تنهاجه عزم کستان ایتمک
 می و محبوب ایله برلکده پک رندانه اولمزنی
 کرم قیلسهک ده شیخ باری صوصسهک مجلس میده
 بوخام سوزله ثقلت و برمهک اخوانه اولمزنی
 چکن البسه قسمندر بنی وانه رشاد اما
 وطنده اولمش اولسه ییدی شو آب ودانه اولمزنی
 کوزل دوشدی شو نطلمک ده سنک آثار خامه کدن
 یازوب تقدیم قیلسهک والی دیشانه اولمزنی
 ... پاشای آصف رأی کیم بوبله درایتله

دکلسک وصفه مادام قادر رفع دست ایسهک
 دمای دولتیچون درکه بزانه اولمزنی

کردم جهانی شویله همان سرترس کچی
 بن کوردم کوزل اوبت عشوه کر کچی
 بیلم نیدن تفر ایدر کریدن اوشوخ
 یوقسه صوتی کورنجه ار برمی شکر کچی؟
 پرداخ اولور مثال کاف صفح سینه سی
 هر کیم بو خاکک اوسته دونسه قر کچی
 اوچتی دیلر بو هیئتله شیخ وار ایسه

— ۳۲ —

یاغش نیچون یا جبهه سی بال و پر کچی!
 ایام زندگانی نورستان رشاد
 لذتیلدر بهارده خواب مخر کچی

بو حسن ایله سن زمرة خوبانک ایچنده
 برمه کبیسک انجم تابانک ایچنده
 کونکاده نهاندر کوزیکک نقش و خبالی
 بر شیر یاتار کبرلی هر انسانک ایچنده
 زاهد بوله من صعبت عشاقده لذت
 می ایچیمه نلک حظی نه مستانک ایچنده
 مداح قد سروک ایکن بن نیجه اولم
 ممتاز و سر افراز سخندانک ایچنده

هجرانکی تحمل ایله ای ملک سمات
 عزم قوجالادی باشلادی یاقلاشتمه مات
 مانند حضر کل باش امدادمه بنیم
 بولسون وجود آب وصالکله نو حیات
 امدادمه بتمش ایسهک یوقسه سو دیکم
 یوق مرکدن بنیچون ابد چاره نجات
 سن اولنجه ذوق آله م کاشانکدن

— ۳۳ —

خالی کایر بودیده مه کویا که شش جهات
 کونک بورتیه یاغز ایدی سندن آه اگر
 بر کره کورمش اولسه ایدم روی النقات
 ابرولک فراقی ایله خیلی دم کونکل
 مخر ابدن چکلدی اولوب تارک ...
 آیرله مسلککنده ترقی مراد ایسه
 لازم جمع کارده طوعتی ره ثبات

دینی تحقیر ایتمی هر کیم که عد ایلر مباح
 عاقبت دوچار اولور بر نکته بولمز فلاح
 نشئه لثم چشم مست یار قائم ایچمسه
 راحت ایتم مست اولان ایچمزه معنادنجه راح
 کل اوچوب قاچق دیلر ظم النندن بلبلک
 برک سبرین قالدیروب ایتمش ایکی یاندن جناح
 حظ ایدر آه ایتمدن سوزان اولانلر عشق ایله
 یاز کوننده خوش کایر انسانه اسدیجه ریاح
 اهل عشقک ذکر می مرغانک صدا سندن رشاد
 دلده بر بشقه صفا پیدا اولور وقت صباح

— ۳۵ —

مغرور قوت اوله صافك رستم قضا
 ايتش زبون باق نيجه صاحبقيرانلری
 بيل پكلره تفوقنی راست اولانلرك
 كور ساعت اوزره عقرب ايله بلقوانلری
 صحراي لامكاندر اهل دله مكان
 اولمز انكچون آنلرك اكثر مكانلری
 . . . . .
 وار سينه سنده داغلرندن نشانلری
 بن كورمدم بوشهرده نازك جوان رشاد
 استانبولك نه نازك اولور نوجوانلری!

حیات بخش ایدر اهل سلو که صحبت شیخ
 غدای روح اولور انسانه هر نصیحت شیخ
 بکا تبسم ايله برنکاهی کافیدر
 ذیکر مخبرك اولسون کمال همت شیخ
 بور نگاهی کورسه مده راضی اولسه م
 دوام عمره قدر بردوام خدمت شیخ
 که بر نگاه بستنده وار هزار نظر
 عیان اولور بو نظررده بک کرامت شیخ

— ۳۴ —

هجران خط و خال ايله روزم شبه دوندی
 چیتدی شرر آه درون کوبکه دوندی
 کلشدی که تعلیم حقیقت ایده مجنون
 کوردی بنی لال اوندی بیه مکتبه دوندی
 واعظ ککده لندی کوروب اول یاری سوزی هپ
 مشق خط اطفالده کی کاکبه دوندی
 برلکده ایدک یار ايله زاهد چیه کلدی
 یکدی باشمه میکده ده مصطبه دوندی
 آلدی طولادی بوینه کیسوی سیاهن
 . . . . . دوندی

وعدنده نهدن ایلدی بيلم او کوزل تحلف
 ایتدی بکا کاله وصلان همه دوندی
 یا حضرت پیر ايله رشاد بنده که امداد
 کیردی اوده میدانه براز مرتبه دوندی

یاد ایلدیکه آه او یکمیش زمانلری
 سیلاب خونه غرق ایدر اشکم جهانلری
 ذوق گذشته بی ایده مزل تمام شرح
 دهرک تجمع ایلسه هپ قصه خوانلری

— ۳۷ —

بورته چکمز ایدم اضطراب غربتدن
 اینس جام اوشوخم اوغکسارم اولسیدی
 ایدردی بلبلی دبسته نغمه شوقم
 هله اوغجه لب وکل غدارم اولسیدی
 بورده باغ بکا اولسیدی ده مسکن
 وطنده کی قره طوپراق مزارم اولسیدی
 نصیب اولوردی زیارت وطنله دلداروی
 هواده اوچق ایچون اقتدارم اولسیدی
 بنی قدردر ایدن سوق بوقمه کلمر ایدم
 بودار پر محنه اختیبارم اولسیدی
 تعجب ایدرمی بنی یاد سودیکم درمی:
 رشاد دلشده و دلهاکارم اولسیدی؟

نظیره غزل اکرم بک
 اولمز سکون پذیر کویک باده اولسه
 غدن بری و غصه دن آزاده اولسه
 اولمزدی اهل عشقه عطاسی بومرتبه
 اصلنده می اکرکه حلال زاده اولسه

— ۳۶ —

نه حاجت ایلکه عرض حاجتک ای دل
 بیلیر نه وار ایسه دلدده تمام حضرت شیخ

بنم یانده فقط سودیکم مؤدب اولور
 کیدرسه بزم رقیبانه شوخ مشرب اولور
 دوشونجه صبرمه کبی صاحب لری ایکی یانده
 کاتن چهره می بر لوحه مذهب اولور
 جهانک الک کوزلی یاره فارشی عینله
 ضیای شمسه مقابل مثال کوب اولور
 مسخر ایلدی آمالی بیله دلدار
 نه بی اراده ایدرسه اونجه مطلب اولور
 اوشوخ فتنه کر ابلیس ايله اولنسه قیاس
 فسون و فتنده ابلیس طفل مکتب اولور
 رقیبی کورسه کز البته درسکر: مجبا
 بشری بوقسه بودجاله خاص مرکب اولور؟
 آتشفه لی فلکک کرم و سرزدیته ای دل
 بو واسطه یله کشتی عاقل مجرب اولور

نه بر بوم نه ده بر بشقه وارم اولسیدی
 یانده شمدی بنم کاشکی یارم اولسیدی

— ۳۸ —

زاهد مسیره ده بیله قیلز ریایی ترک
ایتمز قعود زرده سجاده اولسه
آرام ایدرمی هیچ اوکیم اهل کفدر
بزمنده بر جوان ومی آماده اولسه
مطلق رقیبه واردر اوشو خک علاقه سی
چکیز کشی بو چله بی افتاده اولسه
کمز ایدی وجوده شو عمران شو انتظام
سعی و عمل دبدکاری دنیاده اولسه
ایتمز ایدم نظیره به جرأت اکر رشاد
اکرم کرم قیلوبده رضا داده اولسه

نظیره غزل کاظم پاشا

نافله ساقی الزنده جام صهبا دوندورر
ایچدیکم می کوزلم باله حالا دوندورر
هی نه افسونکر در اول آفت که تسخیر ایلوب
پارمانخی اوستنده باقی ارض و سمایی دوندرر
نور وجهی دوندورر اطرافنه مهوشلری
کیم نصل اجرامی شمس عالم آرا دوندورر

— ۳۹ —

سرسم ایلر زاهدی بکهوجه دریای عشق
القت اولمزه ذکر البته صفرا دوندورر
دانه تزویر قیلش سحیه صد دانه سن
صائمه کیم صوفی آتی دستنده بیجادوندورر
وعدایدر هر شب وصالن سودیکم امارشاد
نیله همپ سوزنن اولبدقه فردادوندورر
حلقه دورو سماعه کبرده طور تا کیم سنی
جذبیه فیض تجلیات ملا دوندورر

توب قهری زیب دوش افتخار ایدم بو عید
قدز نجه بنده تحصیل مسار ایدم بو عید

عد ایوب نع الوسیله رسم تبریکی هله
حالمی دلداره عرضه اجتناسار ایدم بو عید
سیر ایدوب چشمده کی آثار کک قدرتی
عجز ایله تقدیس صنع کردکار ایدم بو عید
آغلام کولدکجه ککشنده اوکلرخ کل کبی
نالهمی همرنک فریاد هزار ایدم بو عید
جاننی آلدیم خط و زنی اوچندن دشمنک
جسم ناپاکن غدای مورومار ایدم بو عید

— ۴۱ —

زمان ده اولسه مشکدر ینه افهام حقیله
رشاد آسا مکر بر شاعر معجز بیان ایستر

ای ماه رو یوزکدن، لطف ایت نقابی قالدیر
جاژمیدر تکلف، ارتق چچابی قالدیر
شیرین کلامرکله، ورنشسه بزمه ای یار
شوسرزنشلی قوی، بوله عتابی قالدیر
آماده ایله ساقی اسباب عیش ونوشی
سن ده خواجهم کرم قیل شوندن کتابی قالدیر

آغوش باره دوشتمش بی هوش اولوبده صوفی
ذوق ایلسون طوتوب شول خانه خرابی قالدیر
آزاده دل کوکدر انسان شراب ایچرکن
شن اول رشاد کوکلدن خوف عذابی قالدیر

کلوب ایلم روزه میکشانی خیلی صیقمشدر
مبارک بوئلری کویا که برزندانه طبعمشدر
سرکوبنده ناله م کوش ایدن هر شب قیاس ایلر
سحوره خلقی بدار ایتک اوزره بکچی چیمشدر
عجب کورمز میخوان وصلنه لایق بزی اول شوخ
دیمزی روزه هجراندن عشاق بیقمشدر

— ۴۰ —

برشکر خند ایله امرددی لب لعلن بککا
قند ایله نوش شراب خوشکوار ایدم بو عید
قوج باشیچون ایلسدیم چانمی قربان دبه
عید اضحی کونلرین بربر شمار ایدم بو عید
شاهه ملک محنت بخشش ایچون اتباعه
کنج دیده مدن در اشکی نثار ایدم بو عید
جمع ایدوب غنچه دهانانی رشاد هب برره
بزم خویلابی ینه رشک بهار ایدم بو عید

نه سیرکاشن ایستر دل نه خود جوی روان ایستر
همان برشیشه میله ناز پرور بر جوان ایستر
لب لعلن ویرر اما که کوزدن دوکدرر قائم
قصاص اجرا ایدر یعنی اوخونی فانه فان ایستر
ککیرمک منعدر عشقکه انسان ایچون طاقت
نه رتبه اولسه صاحب قوت اولسون قهرمان ایستر
دککدر آسمانده ماه نو اوچن آچوب زهره
سنگ ای شوخ تیغ ابرو انکدن امان ایستر
اوزوندور ماجرا من دفعه قابل دکل تقریر
آنی افهام ایچون اعلام ایچون خیلی زمان ایستر

— ۴۲ —

کوروب طعن ائله افطارده تمکیننی شیخک
زوالینک نه یاپسون بلکه قرنی پک آجیمشدر
چکر مة، بوله نزدشا عراندہ اشو پنج یتم
صیام حالیه کرچه خامه دن بوولده چیمشدر

نظیره کاظم پاشا

جورک سنک ای شوخ وفاداریکه مخصوص
عشاقکه از جلہ بو غخوریکه مخصوص
تعویذ ایله نمنجه یله مخمر اوله من دل
تسخیری آنک چشم فسونکاریکه مخصوص
مظلم کورینور ماه منور سکا نسبت
پرتو دینلان وجه پرتواریکه مخصوص
تخذیر ایده من کویلی زنجیر مجازاة
قورقومتہ بنی طره طراریکه مخصوص
عشاقه نواز شله خطابک هله نیلم
ربشقه صفا وار سنک آزاریکه مخصوص
تشبیه ایده من لعله رشاد باده بی زیرا
بووصف سنک اولدی ایباریکه مخصوص

— ۴۳ —

طعمی خوشدر باده دن هم نشئه افزادر عرق
مسکراتک جلہ سندن بنجه اعلا در عرق
طوتسه جامن باشده یاران صفا شایسته در
علت اصلیه جمع احبادر عرق

رنکده یاقوت احردن مرجحسه شراب
باق که الماسدن دها صاف و مجلادر عرق
خاطر رندانده قومناز غبار انکسار
برندیم نکته پرور مجلس آرادر عرق
ایر ابراث تواضعه سکونت کامله
ناقصه مستوجب ایجاد غوغادر عرق
ساقیا لطف ایت امان طورمه صفا ویر مجلسه
باشلادی آهنگه ساز ایشته مهبادر عرق
ردوادر شهه سزدر درد وغم عشقه رشاد
کرچه کیم مردود جمهور اطبادر عرق

—
سودیکم زلفک می باشبومی بو
عطرناک اولدی مشام آرزو
جویه دوندیردی سرشک آلی
باق نه آل ایتدی اوچشم فتنه جو

— ۴۴ —

شو خلقده بولدم مانندکی
عالی ایتدم سراپا جستجو
می پرست اولدم لبک هجریه کیم
دوشمنز الدن جام دوشمن سبو
عمرم آرنار باده نوش ایتدیکه بن
حی ایدر زیرا بتون اشیایی صو
سودیکم آلداتمه دکدر حیلہ در
هرنه سوبلرسه رقیب هرزه کو
احتیاجدن دو کولسه کوز یاشم
کیسه یه ذوکم یته بن آرو
ملجاً مدرباب مولانا رشاد
باب غیره ایتیم اصلا سرفرو

—
قیزاردی عارضکدن چهره بیل
پریشاندیر صاچکدن حال سفیل
فغاندن صبح غمده حظ ایدوسک
سمرده خوش کایر آواز بیل
رقیب خر مزاجی طردایت ای شوخ
علو شانکه ایراث ایدر ذل
جهانه مطلقا خر کلش اول

— ۴۵ —

بوشکله صکره دن ایش تمثیل
کوکلی قاتلانسه ده هرر جفایه
قراقه اینز اصلا تحمل
کایر جولانته صحن سخن تنک
رشاد خامه کیدر بووقسه دلدل ؟

—
وانده بوق بنجه دیکر جای صفا کندیرجیدن
کرچه زهنگاهلر چوقدر دها کندیرجیدن
اول قدر حظ ایلم آب وهواسندن که بن
قابل اولسه بردم اولمز دم جدا کندیرجیدن
تازوال عمره دک اینسه م اقامت اختیار
کوکله کایر یته اصلا غنا کندیرجیدن
آب یایی اولیه صافی اولیه لذت بخشدر
عین کوثر دینسه جاریدر سزا کندیرجیدن
بشقه رلرده حرارت آدمی بیتاب ایدر
کسیک اولمز دایما لکن هوا کندیرجیدن
یا او بولارده ایکی بانلی درخت بیدلر
برایکی ساعت او زاغده آلده تا کندیرجیدن
ایش اول مرتبه یکندیگر یله امتزاج
کیم کورنمز طاق مینای سما کندیرجیدن

— ۴۷ —

بودر عصیانم ظاهر کواهم
 الهی! ارجیسک راجینک
 کمال رحکه بوق اشتباهم
 کوکل سوء عمله مضطربدر
 بووزدن منسلبدر هم رفاهم
 بکارجم ایله جرم مغفرت قیل
 درکده برکدایم داد خواهم
 دکلمه لایق غفران او حالده
 مذلت خاکیدر آرامگاهم

— دیگر —

ظورشم یارب! برهنه سرکوب دیوانکه
 ایله اجرا هزینه شایانسه عدوشانکه
 دیده کریمان سینه پرداغ الم جان مضطرب
 برنظر قیل حال زار عبد بی درمانکه
 حاجتم معلومدر سندن حصولن ایسترم
 قاضی الحاجاتسک بوق انتها احسانکه
 مطلقاً عنو شریفکدر یکانه حاجتم
 وارسه بشقه مصدم اولسون قسم قرآنکه
 جرم عنو ایله رشاد مجرم و بیچاره نیک
 یا الهی حرمة پیغمبر ذی شانکه

— ۴۹ —

هرنه ایتش سه فم مجیز بیانندن صدور
 حکمته عقله موافقدر جمعاً بی قصور
 ایله برتحقیق اکر وارسه دماغکده شعور
 کور حدیثندن نیجه حکمتلری ایتش ظهور
 منظر اسرار قدرتدر حبیب کبریا
 واقف راز مشیتدر حبیب کبریا

بویه بر پیغمبر ذیشانه امتکن رشاد
 چکمه غم اصلانه رتبه اولسه عصیانک زیاد
 لطفنه احسانه ایله قویاً اعتماد
 عفو ایدر البت بحق بختی رب العباد
 شافع روز قیامتدر حبیب کبریا
 مشفق احوال امتدر حبیب کبریا

— نعت نبی —

یا رسول الله سن سناک رحمة للعالمین
 نازنین حق رسول صادق الوعد الامین
 مظهر لولا سناک خلق اولدی نور کدن سما
 بولدی تشریف وجودکده شرف روی زمین

۴

— ۴۶ —

عشی اولورسه چوقی ارباب نظر نظاره دن
 سر حکمت کوستر چونکه خدا کندیر جیدن
 روضه خلد برین حور بلك ماو اسیدر
 نوله آریلرسه اول حوری لقا کندیر جیدن
 رومنا اولدی بونظم آبدار ودلنشین
 بولدی مرأت طبیعت انجلا کندیر جیدن
 کیت رشادکاهی غزل سوبله کهنی نوش ایت شراب
 بوقدر اهل درده بشقه ملنججا کندیر جیدن

* قسم ثانی *

— متنوعه —

— مناجات —

الهی! حددن افزوندر کنناهم
 شقیم فاسقم، روی سیاهم
 بنی اضلال ایدن تقصیر انجی
 دیم شیطان یا کندی شاهراهم
 صلاح اول رتبه بدن دور درکیم
 ایشمز کورمکه مدنکاهم
 سقاقت برده سی چشم قیامتش
 نصل یکمکده کوریم سال و ماهم
 وجودم کنج ایکن دوشدی قوادن

— ۴۸ —

— مدحیه مدس برای جناب رسول اقدس —

مطلع مهر رسالتدر حبیب کبریا
 شمس افلاک نوتدر حبیب کبریا
 نور مشکوة حقیقتدر حبیب کبریا
 شعله مصباح حکمتدر حبیب کبریا
 مشعل راه هدایتدر حبیب کبریا
 رافع آثار ظنهدر حبیب کبریا

سمت مشرفدن طوغوب خورشید شرع اقومی
 نور اسلامیه مستغرق ایتش عالمی
 کرحه آفتدر بو بولده بر نیجه انسان دمی
 ایلدی اصلاح حال پر ضلال آدمی
 ماحی کفر و ضلالتدر حبیب کبریا
 حامی حق و عدالتدر حبیب کبریا

ایلیان اخلاص ایله احکام شرعه امتثال
 کورمن اصلا جهه ایزت فم و ریح و ملال
 کون کی عین اولو الابصاره روشندر بو حال
 تاقیام حشره دکلمز بودینه بر زوال
 عدل ایله صاحب شریعتدر حبیب کبریا
 سیف ایله مبعوث حضرتدر حبیب کبریا

شرع یا کنگه نظام کسب آیدی احوال اتم
اولدی حکمگله جهان مانند فردوس برین

جهه اشیا دن فقط مقصود سن سک معنیده
کیم اشارتدر سکا طه و حرف یوسین
اول مخلوق ایکن بیلم نه حکمتدر که سن
صکره کلک انجا بولدی سنکاه مرسلین

آرزوی بای بوسکله سنک لیل و غیر
آفتاب و ماهتاب اینریره فرش جبین
درکه عالمینا هکده سلیمان موردر
خرمن انعام واحسانکده آدم خوش چین

هرغبار آستانک کحل مازاغ البصر
خاکپاک انجلا بخشای عین حور عین
یارسول الله وار برحمت سنکدن آمان
قتله رد کوش ایت بحق نورقرآن مبین

نفس بدکارک بکا ایتدک برین هیچ بر زمان
ایتمشدر کیم به زیاده شیطان این
بر طرفدن دلده حب ماسوا طومش مکان
بر طرفدن جانده عشق دلایا اولمش مکین

لطف ایدوب بو ایتلاردن بنی آزاد قیل
سن سک انجیق چاره ساز عاجزان مؤمنین

Belediye
KÜTÜPHANASI

کندیجه قالسه نه ممکن ایله بم اصلاح حال
حکم نفسدن رها بولم که تاروز پسین!

النده نفس بدکارک اسیرم یارسول الله
ترجم ایله سن اول دستکیرم یارسول الله
کنکارم که اول رتبه بتون انبای آدیده
دکل ممکن بولسون بر نظیرم یارسول الله

جناب حقه سنندن بشقه بو قدر سن بیارسک کیم
معینم استنادکاهم ظهیرم یارسول الله
بو صورتده مدد انجیق بکاسندن اولور اولسه
سکا عرض ایلم مافی الضمیرم یارسول الله

عومه بو یله رشادی نفس اماره النده زار
ترجم ایله سن اول دستکیرم یارسول الله
تخمیس غزل اکرم بک

حسرت این باب غفلت دار قسوتدر مزارستان
قوری برطاشله طویر اقدن عبارتدر مزارستان
اولوالا بصاره اما جای دقتدر مزارستان

« حکم بینانه بر دیوان عبرتدر مزارستان »
« بیوک بر مکتب عرفان و حکمتدر مزارستان »

طورر صحت و سکونت اوزره کرچه جله اموات
مزارستانده خیلی سوز طویار عارف اولان برذات
بوسوز اینر فنای عالمی پک آشکار اثبات

« ایدر پرسمع جانی کفتیکوی هادم اللذات »
« نه مددش بخزن صحت و سکونتدر مزارستان! »

نهدم ایتمسه سنی رنجیده ظلم بخت ناهموار
کیدوب بر کره اصحاب قبوری قیل زیارت وار
قالیرمی باق کولکده هیچ غمدن غصه دن آثار؟

« اولور لبریز ذکر و فکر حقه خاطر زوار »
« علاقتدن میرا دار وحدتدر مزارستان »

سراپا طولمش آلتی هر مزارک ساده باشلرله
بر اولمشلر بو باشلر مورلردن اوقدا باشلرله
دوشوندیکجه بو حال کوز اولور لبریز باشلرله

« قیرلمش دوم دوز اولمش لحدلر فرسوده طاشلرله »
« فنای محضه میزان حقیقتدر مزارستان »

مزارستان تماشایی دودر! بیجه هر درجه
خصوصیله امرسه عشق و سودانک بلی سرده
تسلی یاب اولور دل خالغن در خاطر ایلرده

« فراغ خاطر یی بوشدر تجری بشقه برلرده »
« کیدرسه کایشته باق جای سلامتدر مزارستان »

ایدوب اشغال دنیانک هوای منصب و جاهی
اونوتدیرمش بزه عقبای روز حشری الهی!
نهدر بزده بو غفلت بو یله نادانی و کراهی؟

« کیدوب بزدن برین ترک ایتدیکجه بیله بزکاهی »
« فصل هنکامه روز قیامتدر مزارستان! »

رشاد اول کیسه در عالمده عندهمه تمام آدم:
غنیایی فقری عین اعتبارنده طوتوب توأم
آنکاه شادمان اولمز بونکاه چکمز اصلاحم

« طریق زندگانی چوقسه ده قایلره اکرم »
« بولنده هر کسک حد و نهایتدر مزارستان! »

بهار

دمدر ای ساقی مرو تکار!
ایله لطف و مروتک اظهار
صوتن بکا برایچی طو لوساغر
قالسون تا کولکده غمدن اثر
که دیمش اتفاق ایله عقلا:

باددر بادی حصول صفا
صایلم فرصتی غنچیدن

— ۵۴ —
 اولهلم مقنتم بو نغمتمدن
 بوزمان چونکه موسم کلدن
 وقت نوش بیاله ملدن
 جدلله کیدوب زمان خزان
 عالم اولدی بهار ایله خندان
 باقی هله کاشانه سرتاپا
 بر مجسم سروردر کویا
 دست مشاطه نسیم بهار
 ایتدی تزیین چهره کلزار
 یعنی کوستردی انقلاب بودم
 عادت اوزره طبیعت عالم
 بوسیدن که ایتدی کسب حیات
 هپ نباتات و چله حیوانات
 بوسیدن که آرتدی عشق هزار
 صحن کاشنده اولدی نغمه کلزار
 بنده سرکرم باده عشقم
 شو یله کیم بی اراده عشقم
 ایله ییم بنده نغمه آهسته
 اوله تاغندلیب دهیسته
 ایدیم یعنی حقه جدو ثنا

— ۵۵ —
 فرضدر جد خالق زیرا:
 قدرت ذاتیر همیشه بایان
 بو یله کاهی بهار و گاه جزان!

ملاقات

کاشنده دون اوکل تنی کوردم علی السحر
 مستانه خوابه وارمش ایدی شو یله بی خبر
 جسمی برهنه تا بقدم زلفی تارمار
 رخساری شرحه شرحه قیرل غیبنده تر
 بالینی برک سیر و فراشی چن ایدی
 ایتشدی ز پر سایه نخل کالی مقر
 برنوشکفته غنچه در آندن اولورمی دور؟
 بر جنس کندی جنسنه البته میل ایدر
 بر کیمسه سیر ایدیدی باحوالی دیر ایدی
 یار بری بو یاکه ملکدر دکل بشر؟
 یکدم بو آنچه قارشینسه عاشقانه، بر
 جسم لطیف و ناز کنه ایلدم نظر
 بی اختیار اولدی کوزمدن یاشم روان
 دلدن ایدردی هم ده نیجه خولیا کدر

— ۵۶ —
 ایدم اورته کر به بی کیم حقیق قلم
 ایتش دل خیزن هزاره بیله اثر
 فریاده باشلادی اوده پیرو اولوب بکا
 ماتم سرایه بکردی کلزار سرتسر
 درکن او یاندی ناز ایله دلبر کوروب بی
 زنده بویله ناله کش و پرغم و کدر
 مخمور کوزلر بن سوزه رک باقدی اوله کیم
 مطلق ارپردی اولسه ایدی آنده بر چر
 صکره دیدی: «بو حال نه در سنده ای رشاد؟»
 قلبکده غم، دیلکده قغان، کوزده اشک تر؟
 بنده دیدم، سیلوب ده کوزم باشلر بن اودم
 «ای یاردن نواز و حبیب ملک سیر؟»
 «بن تا شقم چالکله چوقدن بری فقط»
 «مافی الضمیرم ایلر ایدم آنچه دن حذر
 «صبرم تو کندی قالدی اصیلا تجم
 «کادم حضوره حال دل و برمکه خبر
 «کستا خلق ایلدسه بی اولدور ای ملک
 «اولر خدا بلیر که بولکده دم هدر!»
 بویله دینه یار کولوب باشلادی سوزه:
 — کویا که کندی طوطی ایدی سوزلری شکر

— ۵۷ —
 «کشف ایتدمن ضمیر بی بن حس ایدر ایدم
 «حالات عشقی سنده بنچون ایش مکر
 «اولدم زیاده طوغروسی بمنون شو حالده
 «ارتق چکنمه قالدی هیچ احترامه بر
 «کل کل، قوجاقلا، اوب مدهی، ام دوداغی
 «بوس و کنار عقیقه الیز ضرر!»
 در حال کیتدی عقل شاشردم اراده می
 بچنون قیاس ایدردی کوریدی بری اگر
 صکره ایلدم او پدم ال اول ایاغی
 و التفاته جانده فدا ایلسم ذکر
 یارب او آن نه آن، او نه ذوق و صفا ایدی!
 تکرارینه مساعده اولورمی عجب قدر؟
 قدرت خالق و عجز بشر
 خلق انجاش اولسیدی بنی آدمی مولا
 ویرانه به بکردی شو معهوره دنیا
 افکار بشردر ایدن ایجاد بدایع
 آثار بشردر کره بی ایلان احیا
 اول مرتبه بر قدرته مالک که سراسر

— ۵۸ —

ذی روحه، چاداته ایدر حکمتی اجرا
 فرماتنه تابع نه قدر وار ایسه اجسام
 احکامنه بسته نه قدر وار ایسه اشیا
 عبرت کوزینی آچسه ده آدم اکر ایسه
 باشند باشه برکده شو آتاری تماشا
 تاك بیوکندن که پانده بوجه طاغیر
 بی شبهه قالیر دانه ارزن کی ادنا
 اگ خرد سینه دکه دکل کورمکه قابل
 تیز اولسه نهایت درجه دیده یلنا
 بالله آیر حیرت آتی شویله که تیلز
 انسان بی طبیعت می ایدن بونری انشا!
 انسان بو قدر مجریه قادر اولنجه
 یاقدرت خالق نه قدر اولمهل اعلا!
 انسان اکا محتاج کرک مؤمن و کافر
 حیوان اکا محتاج کرک اضعف و اقوی
 منت اکا شایسته و شکران اکا مخصوص
 طاعت اکا چسبان و عبادت اکا احری!

— ۵۹ —

رجا

کوزمک نوری سوکیلی یارم!
 نهدن ایتدک یا تمدن اولیله فرار؟
 نه ایدی ایللیان سنی بیزار؟
 بوکا حیرتمده قالدی افکارم

*
 راحتک، عزتک مکمل ایدی
 برکبار زاده تک منندی ایتدک
 قول دکل، حاصلی، اقدی ایتدک
 هر ایشم رأیکه محول ایدی!

*
 سنی عد ایلز ایدم بنده
 بالعکس بنده کندی بندهک ایدم
 عاشق و یار دل فکیندهک ایدم
 هوسم واردی بک بیوک سنده

*
 مطلقا اولمیدی برکدرک
 یانچون ایتدک بنی محرم؟

— ۶۰ —

یاره که بن اولور ایدم مرهم
 بک عبث اولدی بویله برسفرک

*
 سنده واقف ایتدک محبته
 گاه ایدردک تسلی خاطر
 آه! ترک ایتدک بنی آخر
 اعتبار ایچوب صداقته

*
 آه! ای مایه نشاط درون
 ای بنم نازلم، ای بنم کوزلم
 شمدی یالکز بودر بنم امل:
 عودتکله کل ایت بنی ممنون

*
 قالدی جانده صبره تاب وتوان
 الم فرقتک زبون ایتدی
 قلبی مجرای سیل خون ایتدی
 طور میوب ایتده همان جریان!

ساقی نامه مخمس

ذوق آیر ایچدی که اصحاب طبیعت باده دن

— ۶۱ —

جان وتن کسب صفا ایلر بغایت باده دن
 ذره جه فالز کولکلرده کدورت باده دن
 عقلی بو قدر بیجه کیم ایلر سه نفرت باده دن
 طوغروسی بن ایلیم اصلا فراغت باده دن

*
 منکسر اولسه نه رتبه غصه دن، غدن مزاج
 الویرر تعمیرینه اوج بش قدح یار زجاج
 یوق دیگر برچاره استحصالتنه هیچ احتیاج
 بولدم دفع غم بوندن مؤثر بر علاج
 طوغروسی بن ایلیم اصلا فراغت باده دن

*
 می برسم اولیله کیم بالفرض برحوری لقا
 کیش اولسه ایتدی کیم ائنده ذوقه ابتدا
 ایسه استکراه عشرتدن ده، با ناز و ادا:
 « یا بنی یا باده بی ترک ایت » دبه ایسه رجا
 طوغروسی بن ایلیم اصلا فراغت باده دن!

*
 چونکه مبدل مایه نقد حیات عاشقان
 بن نصل نوش ایتیم کر ایچماش اولسه م اوآن
 ترک جان ایتک مقرر در بنچون بی کان

— ۶۲ —

دیگه هم ختمده هر نه سویلسه خلق جهان
طوغروسی بن ائلم اصلا فراغت باده دن

*

مست سرشارم اگرچه قلامش جسمده تاب
صون پیانی ساقیا لطف ایت بنه جام شراب
احتیاجم وار اکا زرا بو حال اغتراب
کوکله ورمکده انواع عذاب واضطراب
طوغروسی بن ائلم اصلا فراغت باده دن!

نخمس برای تضمین مصراع فضولی

واروب ای نامه حال زارمی اول یاره اشعار ایت
تهر چکمه کدهم هجریه غربت ایله اخبار ایت
چکنه شویله سر یازانه طور آغاز کفتار ایت
نه وارسه بیلدیکنک امرار دلدن جله اظهار ایت
« خبرسز یارمی حال خرابدن خبردار ایت »

*

صفادن! نشددن محرومدر قلب کدر ناکم
طوتوب جلا دغم دستنده محکم جیب صد چاکم
تهیه ایتمده ازهر جهت اسباب اهلام

— ۶۳ —

مددای خامه سن سک تر جان حسن وادرا کم
« خبرسز یارمی حال خرابدن خبردار ایت »

*

عجب نیله خبردار ایتمه لی احوال دن یاری ؟
نصل آکلتمه لی دیگه تمه لی بیلم بو اسراری ؟
عنایت قیل هله ترک ایله مطرب نای و من ماری
برازده عاشقانه برتغنی ایله ده یاری

*

خبرسز یارمی حال خرابدن خبردار ایت «
دماغنده هنوز کرمی خچر عشق ایکن باقی
رشاد اولسون می ارتق یاده کلام مشتاقی ؟
براق تکلیفی کنندی خانه ترک ایله عشاقی
بتر غیری بتر مست خرابم وار کیت ای ساقی
« خبرسز یارمی حال خرابدن خبردار ایت »

ابتلائی می

وار ایدی قومشو بر کبارزاده
آجیریم کاسه هر نه دم یاده
کنج ایدی هم ده حسنه مشهور
هله عقل و ذکامی نا محصور

— ۶۴ —

اسمی کامل دی صنعتی کاتب
خطنه حسن خطی هم غالب
حاصلی جامع محاسن ایدی
سوزی خوش خلق وطبعی ساکن ایدی
بوچوجوق هر فصلسه بعد زمان
اولدی میخوار و مبتلائی زنان
ثوتن آرز و قنده ایدی تلف
قالدی بچاره شویله باد بکف
برده آلمشدی بر فنا عادت
نه ایمان خوی، نه ناسزا الفت!
کیچدی کوندوز اولوردی کوک قندیل
کیجه کوندوز اولوردی کوک قندیل
نه زمان ایچسه هم بش اون ساغر
عقلی در حال کیدر تجنن ایدر
کیم که حاضر ایسه یاننده سوکر
گاه قالمارده بجه سیله دوکر
بوپله لکله قازاندی نفرت عام
اولدی عالم ایچنده بلک بدنام
قلمدن ده چیتدی آخر کار
قیدلی میخانه گوشه سنده قرار

— ۶۵ —

لایق احترام ایکن اول
اولدی کامل نتیجه برار دل
کثرت شربدن ده سیامی
دکیشوب قورقودر ایدی نامی
وحشت آناری چهره سنده عیان
حیوان اولشدی حاصلی اوغلان!
بعض خویشانی حالتی دوشونوب
فوتک احتقالتی دوشونوب
بوکا بر چاره بولدیلر انجام
دیدیلر: « بر قاریله آلسون کام
باقه لم بلکه ترک ایدر خوبی
شربت وصله بخش ایدر صوبنی »
آرایوب بولدیلر کوژل بر قیز
که کوژل لکده بی بدل بر قیز
ایندی کامل بو نکه عقد نکاح
بو وسیله یله صامتیکه بولدی فلاح
فی الحقیقه بر از زمان بو غلام
حسن حاله مقارن اولدی تمام
اسکی حاله بنه رجوع ایندی
یعنی میکشلمکه شروع ایندی

— ۶۶ —

مادری عار دن هلاک اولدی
متواری زبر خاک اولدی
بعدازین بش بتردها آزدی
صانکه اولکی یابدیغی آزدی!
دوشدی بر حال فقره کیم عیاش
قالدی چونکه بر مدار معاش
اوی رهین ایدوب یهدی نمن
پورازه آچدی صکرده دهن
قالدیلر زوجسیله آج نیچه کون
نه میک وار نه صو نه موم نه توتون!
واقف اولمش بوجاله بر قومشو
بولامش بونلره طعام ایله صو
پارهدر مابه قیام جهان
پارهدر هیچ یاشارمی بر انسان؟
ایتدی کامل دینچیلکده قرار
باقکر عشرت آدمی نه یابار؟
زوجسی کرچه پک مطیعه ایدی
چله کشلکده هم شجیعه ایدی
زوجنک اشو صو ک سلو کندن
کوردی نفسجه موتی اھون

— ۶۷ —

ایتدی بیچاره کندینی نسیم
روحنی حقه ایلدی تسلیم
بوسبیله اوبدمنش کامل
عاقبت اولدی قانی بر قاتل
خانهی داین آدی آخر کار
باق مکانزده قالدی آخر کار
بر مکان طوتدی کنج کلخنده
ناز ایدرکن فراشه کاشنده
بر زمانده شو حال ایله قالدی
بحری قعر ذلته طالدی
باخصوص صورمیک رذالتی
بازهم هانکی بر قیاحتی؟
چوق کوردی کمال مستبدن
کوجده یابدیغی صانوب کلخن!
رققایی ایله هله هر شب
دوکوشور بوقنک اورته برده سبب
ینه برشب طوتوشدی غوغایه
برینک عقلی کیندی یغمایه
پنجاغن چکدی کاملی اوردی
قبضه سن چند دفعه هم بوردی

— ۶۸ —

دوسدی بجهان زمینه در ساعت
ظاهر اولدی نتیجه عشرت
استماع ایله بیخه واقعهی
قلبی خون ایدن بوقاجعهی
یاردی تاریخی رشاد تمام
«کاملی عشرت ایلدی اعدام»

۱۲۹۰

قصیده

جنته دیندی ورود نوبهار ایله جهان
اولدی «یحیی الارض بعد موتها» سمری عیان
مقدمچون عبد اکبر ایتدیله اشجار هپ
کیدیلر آل جامه کلبله درخت ارغوان
بر قصیده سوبلهدی بابل برای تهیت
آقادی آغزندن صو ایمرندی بوکا جوی روان
لاله آلدی جام می فرط نشاطندن اله
زکسه باتدی دیدی: آیا بونه خواب کران؟
باده نوش اولق کرکک سنده زیرا کیم سنی
چشم مست یاره تشبیه ایلورلر شاعران

— ۶۹ —

آچدی زکس چشمی کوردی بوحال لاله نك
کاسه کاسه ایچدی شبنم صفا بولدی همان
بنده بو عبدالصفا سیریه لذتیاب اولوب
آرزو ایتدم اودم بلبله اولق همزبان
بلبل ایتدیسسه اکر مدح وثنای نوبهار
ایلرم بنده ادای وصف دستور زمان
یعنی همنام شه دوران وزیر کامران
بوعلی سیرت فلاطون منقب دارامکان
حضرت ..... پاشای آصف رأی کیم
ذاتیر دولته شمعی والی ذیشان وان
پیردر امانکه حل وعقد امر ملکه
رأی وتدبیر و مساعیسه در عین جوان
سایه عدلته بولدی مملکت آسایشی
قالدی اولکی سوء حال وذلتن نشان
ایتدی تاملین رفاه حال مأمورین ایچون
صرف غیرت اوله کیم عقله اولور حیرت رسان
جدلله هر کسک شمعی مثال سیم وزر
هر زمان دادوستده اولده حکمی روان
دور سیاهنده هجوم دیناندن خوف ایله
بر نیجه کونر اومده اولدیم واردی نهان

ایسته مزکن یأس و غدن هیچ برسوز سوله مک
طوطی طبع کلوب کفتاره اولدی تریبان
برغزل طرح ایتدی کیم الحق سزادر اولسهلر
شاعران عصر هیپ انکشت حیرت بردهان
باغه تشریف ایله ای رشک آور حور جنان
خدمتکچون اولدی سرو و بیدامن درمیان
حسرتکله غنچه ننگ پرخوندر چشم ودلی
فرقتکله طور میسوب ایله هزار آه و فغان
خاطره کلز دم وصلکده هجران کونلری
نوبهار اولدقده کیمسه ایله فکر حزان
تلخکام دوری لعل لبکدن سوو دیکم
نوله اولسهم باده کلکونله مست سرکران
حسنکه حیران اولوب «زده عجب اولمه؟» دبه
شعەر ل یا قش سنی ایله تحری اختران
ایردی پایانه غزل باشله دعایه ای رشاد
سوز خنمانده بودر داب قدیم شاعران
تا تعاقب ایتدیکی مدتیجه باغ عالمک
موسم صیقین شتا اول بهار بی حزان
ایلسون ..... باشایی باغن و شرف
مستد اقبالده باقی خدای مستعان

تخمیس غزل نجفی

نه زمان ایتدم ایسه دردی اظهار سکا
کلدی ذره قدر مرحمت ای یار سکا
ایتدی بونجه نیازم ابداکار سکا
« مبتلا اولدم ایسه عشقه ناچار سکا »
« نلدم نلدم ای دلبر مکار سکا »
نعمت و صلاک ایله ایلری شادان ایتدک
آتش یأس ایله انجیق بی سوزان ایتدک
کوکلی و پردیکمه آه بشیمان ایتدک
« دل بحر و منی ییک جور ایله ویران ایتدک »
« قالدی خاطر جغم ای شوخ جفا کار سکا »
سینه زخیم هجران ایله برداغ اولسون
خوندن لاله آجوب رشک کل باغ اولسون
کوروب اول جالی رقیب کورکی باغ اولسون
« او جفا جو سکا یار اولمز ایسه صاغ اولسون »
« هیچ دنیاده بولمازمی کوکل یار سکا »
سنی سودم سوهلی ای شه خو بان جهان
قالدی جسم و تنده اثر تاب و توان

برکون آرام و حضور ایتدی بودل و جان
« عمری بیهوده کچر آه و فغان ایله همان »
« اولسون درد ایله هیچ کیمسه کرفتار سکا »
یولکه و برمه آماده ایکن جان ایله تن
ای جفا پیدشه بو اکراه نه دندر بدن؟
ایلدک عالی حسرتله بکا بیت حزن
« بیلدک قدر بی جفا که اسیر اولمشیکن »
« بونجینی کبی رعاشق غمخوار سکا. »

قصیده

هم عیددر بو کون بزه هم نوبهاردر
هنگام نوش باده و بوس و کناردر
جام شرابی آملی ز لاله و ش آله
هم با خصوص که مجلسین لاله زاردر
روزه یله جسمم اوله ضعیف اولدی کیم کورن
مطلق قیاس ایدر بی سنک مزارددر
می حسرتی محبت یاران فرقتی
بونلر کل حضوره بر بشقه خاردر

چکدکرم نتیجه معنی بو حالدن
نا قابل افاده برون از شماردر
دکرمی بویه بر ریاضتد بروز عیدذوق
هر برغک نهایتی البت مسارددر
ساقی عنایت ایله امان عاشقانه صون
اول باده دن که دافع ریج خاردر
مطرب نوایه باشلاکه سن ده صماخ جان
چوقدن غبار ریجش ایله ژنکداردر
سز ایللیک وظیفه کز اجرا سنه قیام
عشاق زار منتظر وی قراردر
ساقی و مطرب وی ونی ایسه اجتماع
درت اوستنه حصول صفا آشکاردر
بر دمله بنده سو بایتم نای خامدی
اهل سخن بوردده سکوت ایسه عاردر
اول ثنایه باشلا ییم بر وزیری کیم
اوصافی موجب شرف و افتخارددر
هم نام شاه مرسل و پاشای کامران [۱]
عالمده علم و فضل ایله شهرت شعارددر

[۱] معارف ناظری سابق مصطفی باشا حضرتلری

— ۷۴ —

کبرار در فراستی حل امورده
تدمیر خصمه کلخی هاله ذو الفقاردر
حلم وحیا وجود وشجاعتده عدلده
رونق طراز منقبه چار یاردر
دوستانه لطفی مرهم زخم درون اولور
اعدایه قهری تیغ هلاهل نثاردر
بولدی شرف آنکله معارف نظارتی
کیم اول مقام غبطه رسان کباردر
قیلدی ازاله سعی ظلام جهالتی
انوار علم کون کبی پرتو نثاردر
هرملکت مکاتب ایله طولدی سرتسر
مکتب که کسب فیضه حقیقی مداردر
امثالی یوق سلفده بور تبسه ماکترک
بی شک بو ذاتنه کرم کرد کارددر
آزیر زمانده بو نبجه ترقی معرفت
افراد ملته نه بویک افتخاردر
وار کرچه چوق دیار که فالش هنوز کری
اما بو مقتضای موقع و حال دیاردر
انسان دکل مزاج وطبیعتده متحد
بش پارماق اش اولور می بویک آشکاردر

— ۷۵ —

بو حال ایله بنه ارباب جهد وسیعی
دوچار یأس اولیور امید واردر
مادام اثر پادشاهه ایلی اتباع
توفیق حق ایشنده آنک یارغادر
ای آصف زمانه اولورسه مساعددهک
بر شعر سویله یم که ترو آبداردر
کل سیر باغه سودیکم اول بهاردر
ویرمز هرآن مساعدده بو روز کاردر
امید رؤیتکاه افتدم خرامتک
سرو و چنار وقف ره انتظاردر
شبتابل قدومک ایچون یاقدیله چراغ
فرق ایویوب که شیمی بو بوقسه بهاردر
چیمش نهال کلبنه بیچاره عندلیب
تشریفکک سروری ایله نغمه کاردر
بکزر اوده بنم کبی عاشق عذاریکه
زخم ستمله باغری کاک داغادردر
زهار ورمه ذره قدر یوز رقیبه کیم
پک دیکیدر دوباره جیدر حیله کاردر
ایندم اور تبه کریمه که اول سرو قد رشاد
ظن ایلدی آقان یاشمی جو بیاردر

— ۷۶ —

تصدیقی قوی رازده دعا ایله قالدیرال
سوز غایبده شاعره زرا شعاردر
ایتمسون خدا مقام جلیلنده پایدار
تا کیم اساس بیت جهان پایداردر
کارزار عری کورمیه روی خزان غم
هرکس دیسون کورو بده بو هر دم بهاردر
اولسون همیشه منظر الطاف شهریار
مظهر اولان اولطفه زهی بختیاردر

— ۷۷ —

چشمه منور اولدی روحده تازه لندی
شیرین عبارتدن آلدی دماغ لذت
اول رتبه کیم سزادر نسیان ایدرسه قندی

تاریخ

جید پاشا که وانک والی دیشانیدر الحق
در عدلده لایق بنده اولسه خسرو و چشید
فروغ رأی ماه اوج آرای سیاستدر
فر اقبال و اجلالی سپهر حشمته خورشید
او افلاطون شیم آصف صفاتک انفصالیله
قلوب یندکان اولمشیدی یأس و حزن ایله نویمد
بمحمد الله تأثیر دعای اصداق برله
اولندی شان ایله عزتله بأموریتی تجید
تمز او گوهرین تاریخ اصلسه کردن عرشه
جید پاشا قیلندی مسندنده صد شکر تأید

۱۳۰۲

تقریض

علامه یکانه عبد المجید افندی
عصرک بحق اولدر نحریر بی منندی
« کنجیه قواعد » نامنده برساله
یامش بونکله قیلش اثبات بهره مندی
بر نسخده ایش اهدا کیم ایتمی بو هدیه
غرق یم مباحات بوعد مستندی
ترکیب دلپذیرن الفاظ دلنشین
تحسین ایدردی البت کورسه بدی کر خجندی
بن دده جبهاتله آچدم قرائت ایتمد

— ۷۹ —

چو ذی اول برغایتہ وارمش که اهل مملکت
خوان احساننده آذر اولسه در بالجه ضیف
مهر عدلی اولسون آفاق کیر ایتدیجه کدر
بربری آردنجه ایام شستا و فصل صیف
بازدی اوچلر اشبو تاریخی برای تعزیت
انفصال ایتدی وانک والی والا شانی حیف!

۱۳۰۱

قطعات و رباعیات

رباعی

یالکز می بورایه محض اولمش قانون
یوقی قانون الهی اونه کی دیساده ؟
آوو قاتله بو دعواده قراندک اما
نه جواب وار ویره چک حکمه کبراده ؟

دیگر

رقیبک کورنجه اوبارد یوزین
اولور جسم و روحده پیدا مرض

— ۷۸ —

دیگر

آبروی وان تیمور زاده جناب طاهرک
ذکر اوصاف چیلی زبور اولمش هر دیله
اویله صاحب حشمت و دار اندر کیم صبح و شام
اتماس لطف ایدر بانده دارالز بیله
بذل و ایثار ایتدیکی تقدینه بی ارزن مثال
اولچه مزهفت آسمان فرض ایلسه ک اولسه کبله
مظهر اولدی ذاتی لطف پادشاهه بعد ازین
اصدقا مرأت دلدن زنک آلامی سبیله
کلدی بریک سرور ایتدی بو تاریخله ندا
میر طاهر میر میران اولدی مجد و سعد ایله

۱۳۰۲

دیگر

والی ذیشان حسن پاشای آصف سیرتک
صحبتی، سیماسی، خلقی بخش ایدر انسانه کیف
هم عظیم برخانداندنر که اجدادی تون
طلمی رام انشتر امرینه با عدل و سیف

— ۸۱ —

ایدوب اکسیر کی نطق شریفک تأثیر
ایلدی بیت خراب دلی جله تعمیر
ایلسون ذاتی با حرمت بیت المعهور
مسند عزت و دولته مکین رب قدر

ایلسه م ارتکاب نهدم بر قباحتی
بولم کولده بر زمان آرام و راحت
یا ارتکاب جرم و جنایت ایدنرک
وجدانلر نجه کورنه قدردر اذیت!

کورمدم علیده بر انسان که اولسون مؤمن
دوستنک عیب و قصورین صافلاسون هر کیمه دن
ظاهر اخلاصنه آدتمه مخلوقک رشاد
کیم بو صورتدر ایدن اکمال اسباب فتن

قطعه

انسان مبدی اول کیمسه که ظاهرده بریله
احساب اول دائم ایده اظهار طوبیت
صکره زه به کیمسه کیمه ایسه تصادف
بچاره بی هر یوزدن ایده فصل و مذمت

۶

— ۸۰ —

بو منکر میدر کیم رشاد آدمه
صوو فدن کایر اکثریا مرض

دیگر

بر اولدی جیب امل بوش ره دوندم
بر مجلس عشرته دون ساغره دوندم
قال اولدی تم پوته فقر ایچره نهایت
درد زروسیم ایله صراردم زره دوندم

ولوکه اولسون ای دل بو منصب و بومعاش
ایدرمی عاقل اولان رزق ایچون جهانده تلاش
جناب خالق عالم کفیل رزق کدر
ویرر سکا زده اولته بردو بو ملتق آش

نه تنده نه فکرمده نیم قالدی قوت
آخر بنی اهلاک ایده جکدر بو محبت
نفسنده ایکن جله قصور اتم اصلا
یا طالعده یا خود فلکه عزو قباحت

— ۸۲ —

یادگارک بجه بک قیتلیدر
بلکه عمرمدن معزدر دها
اولسه دردمان دردیه ایچم بیه
محوینه چونکه کونک ویرمز رضا

سویلهم هم قصیده بی سویم
بو مرایی اولانلرک ایشیدر
همدالله کیدوب کیمه نه دیسه م
آرو دوکهدن سویم ایشیدر

ماضی به اسف فائده ویرمز ای دل
اصلاحته حالن ایده کور سن همت
دریش ایدوب ارتاب نظر ماضی بی
آتی ایچون ایلر آتی درس عبرت
طوغرولقدن اولسه آریلز اوکیم
استقامت کهنه آکاهد

مستقیم اول هر امورکنه رشاد
طوغرولک یارد مجیبی الله در

— ۸۳ —

قطعه لطیفه آمین
او طفل نازه حلول انک خیالیله
ورای پرده اوینار دو شخص ناکس وید
او رتبه مسخره لدر که بونلرک کویا
بری بتون قره کوزدر بری حاجی اوحد

مطالع

نه زمان بحث ایده جک اولسه کایت اقران ایله بحث
عیدر آدمه بر طفل سبتخوان ایله بحث

ساقیا لطیفایت بکا صون بر طولو جام شراب
چهره مه عکس ایلسون تارنک کاقام شراب

اول دم که چشم مستک چشم آشنایی اولدم
بر ذوق طویدم آدن می مبتلا می اولدم

پیر اولسه یار دل بنه ابرولنده در
جامع یقلمش اولسه ده محراب برنده در

یارک همیشه رغبتی سوء قرینه در
اغیاره التفاتی بوکا بر قرینه در

— ۸۴ —

هر کیم که ایدر امر بنه افعالی توفیق
هر ایشده قیلار حق اکا توفیقی ترفیق

تصدک هلاک ایشه بی ای نازنین اگر
ایشای مقصده بالکمز فرقتک بتر

طوتار افعالی کیرلی دیده کچ بین دشمندن
کجه بجه مر جمدن آنکچون روزروشدن

جهانده بر ایش اولز کن غرضمن
سکا بن کولگی ویردم عوضمن

مقدرات

تواضع اهله البه هر کس سرفرو ایلر
طورر سجاده برده لیک خلقت سجد کاهیدر

بودر رأیم بنم کیم وفق مطلوب اوتوره طایفه
صاران بر توجوان عمرنده اصلا اختیار اولز

گاه یاندق بو بولده که طوندق
فلکاک کرم و سردینی کوردک

— ۸۵ —

هشیار اولان کشتی هیچ میخانه به کیدری؟
چلدیرمه بجه انسان دارالشفایه کیتز!

«ادب» دیتکله بر شخص مؤدب آکلانیر بزده
«ادب» لفظی دکل معنای موضوعنده مستعمل

اوقدر عاشتم که سیر ایله مهری حک ابدن بیه عاشق

آب روان بو بوزدن بلبل دیگر جهندن
ایتدیکه رفع اصوات قانز لروم نایه

تقریض

مفخر زمره ارباب قلم میر رشید
مطلع مهر هنر مشرق نور عرفان

برائو نشر ایدوب انوار ذکا نامنده
ویرمش آنکاه جهان ادبیاته ضیا

برایکی نسخده سنی کورمشیدم اولجه
لیک اوله کوروشه کورمه دینلر اصلا

بو سفراتلش ارسال بتون نسخدرین
رده بر نامه خوش طرز و بدیع الانشا

ابتدا لطفه بر خبلی تشکر ایتدم
صکره آچدم او قودم چله سنی سر تا پا
او قودنجه او قدر کسب صفا ایتدم که
ویره من بویه صفا طبعه رندک صهبها
هر نه درج ایش ايسه منتخب و نادیده
هر نه یازمش ايسه هپ بکدی بکردن اعلا
بویه اسلوب بیان کوردم الله بیلیر
کچه کوردم نیجه آثار کزین ادبا
هر مقالنده نیجه نکتته رنکین پنهان
هر کلامنده نیجه معنی شیرین پیدا
بو قدر مجزیه قادر ایکن خامه سینه
دیسسه شایسته اولور، نیجه، عصای موسی
بارک الله زهی حسن طبیعت که آتی
ایش ذاتسه تخصیص از لیده مولا
بوله تم سوله به جک بشقه سوز اوصافنده
کلیور خاطره اویسایده لایق معنا
خاطره وارد اولان خیر دعا در انجیق
ایده مقبول همان حضرت حق جل و علا

نشر انوار ایده تا مهر جهانتساب فک
بوله انوار ذکا صراحی عالیده بقا
مستفید اولسون اهالی وطن کلکیندن
قیله احکامنی تا کلک مشیت اجرا

تخمیس غزل واصف

معرفت او کرن بکم تحصیل علم حکمت ایت
واقف اول ماهیت اشیا به اخذ عبرت ایت
درک نفس ایت فهم ذات واجب ذی قدرت ایت
«کسب علیه بذل اوقات ایله یاهو غیرت ایت
رغبت ایسترسه ک اگر عالیده علمه رغبت ایت»
پیشه مزدر اشرفیه مباحات انلک
صدقنی لازم بونک اما که اثبات انلک
یعنی فرمان الهی به مراعات انلک
«فرضیه انسانه تحصیل کالات انلک
امر حق کوش ایدوب اجرای فرضه سرعت ایت»
جهل و نادانی ایله نخجولی اولمه هر کسک
دائماً مقبولی اول مدخولی اولمه هر کسک
وقع و حیثیت کوزت مبدولی اولمه هر کسک

«اصلی بوق عنقا کبی مجهولی اولمه هر کسک
علم ایله معلوم عالم اولده کسب شهرت ایت»
اولیق ایسترسه ک اگر مقصوده میرم دسترس
اول که جاهلدر سن آندن دور اول استیضایی کس
گفتگوی بی ماله اولسون ضایع نفس
«صحبت نادانه زنهار انله میل وهوس
دائماً دانشوران دهر ایله انسیت ایت»
برده می مردود شرع و عقلمدر نوش انله
سن او مالاً یعنی مستانه بی کوش انله
هوشیار اول کندیکی سرخوش بهوش انله
«بار جهلی حشره دک بیهوده بردوش انله
اهتمام ایت غیرت ایت مردانه دفع ثقلت ایت»
کائنه قیل نظر ماهی زدن اول خبیر
یا نیچون ویرمش سکا بو کوزلی رب قدر
نور حق عین اولو الابصار دن اولمز ستیر
«فارق اول نیک و بد دنیا یق مانتد بصیر
جهل ایله اعی صفت قلله ایتدم همت ایت»
کرچه انسانه کایر پند و نصیحت یک کران
تجربه ایله اکلاشدر بو نکتته هر زمان
ایک ای محصول باغ عمر ای نوری فدان

«خالصانه مقصدم عرض نصایحدر همان
ایسترال کوش قبول جانیه ایست حدت ایت»

می

می عقله، وجوده ایدر ایراث مضرت
منهی نیچون ایش یا آتی شرح ایله حکمت؟
می در سببی اکثرینک، نیجه، جهانده
واقع اولبورسه نه قدر جرم و جنایت
کیمش نیجه جانلر عدمه باده بوزندن
محو و تلف اولمش نیجه سامان نیجه ثروت!
سوئمش نه قدر شمع، اقبال اعالی
اولمش نه قدر چاک هله پرده عصمت!
عاقلمدر او کم یکدمه بر ذوق ایچون اولمز
تجانه کش باده سرشار نمانت
عشرت جهلالت ایشیدر چونکه جهانده
بونلر بوله من بشقه خصوصانده لذت
تحصیل و یا تخریر و قرآنده کی ذوق
هوشیار آله من باده کافامدن الهت

— ۹۰ —

میدن فرضا دفع غم ایتمک ایسه مقصد
غم دفعنه ایله دهها بونلر اینی خدمت
انکار ایدهم کرچه ویر قلیبه فرح می
بن نیلیم اما که اولور حکمی موقت
کیم حکمی یکینجه بنه اولکی غم وهم
هم ده دهها آرتق دهها بدتر ایدر عودت
تحصیل وقرائنده اولان نشئه ولکن
باقیدر آنک حکمنه یوق حد ونهایت
بر جمله سی برجام ذکر ، بنجه ، کتابک
هر نقطه حبابه بدل آرتیرمه ده زینت
هر سطر بر پایه سیدر سلم عقلمک
کیم عکسنه ایندیجه کلیر آدمه رفعت
صیغماز هله تعبیره کتابنده کی لذت
برده وار ایسه اشهب طبعنده لیاقت
جولانده بالله کلیر سخن سخن
کرچه او قدر وارد او میدانده فسخت
حال بویله ایکن میده تحری صفا
یاین نیجه عد الیهم جهل و حیاقت ؟

— ۹۱ —

جاوید
بر کوله وار ایدی زده حبشی
هیچ عالمده بولنم زده اشی
سنجه ، تحصیلجه اقرا تم ایدی
تسلیمت بخش دل و جام ایدی
ایمی جاویدی فقط رب وحید
ورماتش رخصت عمر جاوید
نه زمان اردوبه کیتسه یدی پدر
(چونکه عسکر دی ایشی سیر و سفر)
کوله بی ده کوتوردی مطلق
خدمتی طبعنه چونکیم اوفق
بنه بر دفعه پدر ایدی سفر
شبه یوق کیم اوده بر لکده کیدر
آرادن بر سنه آتمشدی مرور
کلدی بر نامه پدر دن ، مهرور
شویله یازمش که : زواللی جاوید
خسته لشمشدی باتوب وقت میدد

— ۹۲ —

بر کیمه خسته آغر لشمش پک
بنی ده کورمکی ایش ایستک
کلدیبر سوبدیبر حاجتی
شرح و تفصیل ایله هم عننی
بن ده کیتدم یانه بیچاره
انیش ثوبنی پاره پاره
بنی کوردکده ایدوب و اوویلا
دیدمی : « کل سوکیلی شفتلی بابا !
« ایدهم راز درونم اظهار
« سزده قالسون بو مقدس اسرار
« فی ادبلکسده افشامی بونک
« بنجه مطلوبدر احیامی بونک
« ایسته م بن کبی اولسون معدوم
« سبب علت اوله هم معلوم »
قار شیزده وار ایدی بر قومشو
برده بر دختری واردی مهر و
آدی ۰۰۰ ایدی اول کل دهنک
غایتی یوقدی علاقه ایدنک

— ۹۳ —

بوده ۰۰۰ مکر عاشق ایش !
بلکه دیگر لرینه فائق ایش !
نامنی یاد ایدرک صکره دیش :
— او تجلیبیز او دیوانه منش —
« آه ای سیدم ، ای سلطانم !
« کیدیور ایشته بدندن جامم
« آلمدم کام او کوزلدن ابواه !
« بویله حکم ایش ازنده الله
« او ملک بن ایسه بر زشت حبش
« هیچ قابل می که اولسون بکاش
« برده بن بر کوله می اویسه خانم
« الم ابرمن اکا دوکسه مده قائم
« بو ایکی مانعه وارکن ، اصلا
« دوشمنز امید وصال اتمه بکا
« قطع امید خاله و بردی کدر
« او بومردم کیجه لر تابشور
« آغلاوب صزلار ایدم حسرت ایله
« بورکم طاغلاز ایدم فرقت ایله

— ۹۵ —

او کجیہ ایش آخر جاوید
بدن ثوب فنادن تجرید!

*

اوقونجه بونی اولدق محزون
هله قلم بنم اولدی پر خون
کرچه انشای وصیت لازم
بوکا اما که جسارت لازم
دخترک عائله سی چونکه تمام
نام و ناموس ایله مشهور و بنام
بونی آچق اوله جق سوء ادب
دنیلمی : قزی سومشدی عرب ؟
اقتضا اتندی ظروری صوصیق
چاره یوقدرکه او اور هر اوله جق

*

واردی بر جازیه شهناز آدی
پک امکدار ایدی هم آزادی
واقف اولمش تون احواله مکر
یعنی واقف ایش اول حاله مکر

— ۹۴ —

« مع مافیه کوزوردم کاهی
« بزه کلدیکه اورشک ماهی
« بورایه کلدیکمزدن بری آه
« یعنی واردرکه تمام اون ایلی ماه
« کوزدن اولغله نهان دیداری
« نار هجران دله اولدی ساری
« عاقبت درد ایله بیچار اولدم
« نه ایمان علمته دوچار اولدم
« بیلیرم قورتولم بن بوندن
« یوق ورم اولدیمه شهنه وطن
« چاره نه ؟ بو یله ایش حکم قدر
« قدره هر کس اطاعت ایلر
« ایشته حال بو یله ولی نعمت
« ایلم برده رجایه جرأت :
« که ایدک بدن اولداره سلام
« واقع حالی ده چله اعلام
« سبب موتمی بلسون ...
« حالت عشق نهدر ایسون درک »

— ۹۷ —

دیار بکرده بایدربلان عمومی باغچه ایچون
تاریخ

« فیس قایمی » دنیلان جای نشاط انکیزک
اشی یوقدر دنیلمیسه بوحوالیده بیجا
کورن اول موقعی البته صفا کسب ایلر
خاطره ایسه بیله درد و کدر استیلا
یاقیشیر نیجه بو موقع ایله شهر آمد
بعض بلدانه اکر ایلسه رجحان دعوی
نهدر اول منظره بولوح طبیعتده هله
زورده دجله پس ویشده کوه و صحرا
دجله اما صوبی هم چاشنی ماه حیات
صفوتی سیند معشوق قدر هوشربا
کوهر اهل تکبر کبی کردن افراز
دشتر اهل تواضع کبی فرشیده لقا
باخصوص موتیم بر فیض بهار اولدوقده
بشقه آثار لطافت اولور آنده پیدا
که آنی قیله ده توصیف بحق ایدرم
اعتراف عجز می یوق بنده اوقدرت زیرا
بولطافته بوحالته برابر کیمسه

— ۹۶ —

کیتش اول یاره دیش واقعه بی
بزه اخبار ایدیلان فاجعه بی
ایشدنیجه بونی معشوقه ، براز
کریده دن صکره دیش : ای شهناز!
کرچه بر قول ایدی سزده جاوید
چهره می هم ده دکل اوله سقید
نیجه اما که نیجه بکردن
هرجهتله کورونوردی احسن
عقل و عرفان و ذکامی وار ایدی
ادب و حلم و حیامی وار ایدی
بوسبیلرله سوردن بن آنی
همده غایتله صیحاقت ایدی قانی
شو خبر کوکله پک ایدی اثر
شاشارم اولمز ایسه م بنده اکر!
*
بر زمان صکره ایشتدک ناسکاه
قیز دخی خسته نوب یاتمش آه
بر قاج آی صکره ده آلدق که خبر
ایش عالم عقبایه سفر!

— ۹۸ —

بی‌لماش شمعی به‌دک قیبتی و اسفا!
 سایه یوق براو توروب دیکنه چک موقف یوق
 تاب خورشید ایسه جان سوز و تحمل فرسا
 حاصلی قالمش ایکن بویله بوجای دلکش
 کهنه ثوب ایچره فالان دلبر رعنا آسا
 شکر کیم بر شفقت صاحبی همت اهلی
 قدرینه لایق اولان جامه بی کیدردی اکا
 یعنی کیم والی ذیشان دیار بکرک
 آروی وزرا حضرت سامح پاشا
 آسمان رفعت و جرم رتبه مشیر افخم
 صاحب سیف و قلم آصف افلاطون را
 طرح ایلوب آنده بین طرزده برز همتکاه
 حق بو کیم ابتدی اهالی بی بو بوزدن احبا
 کوندروب بعض قرا و قصبانه مأمور
 جلب ایلوب بر طاقم اشجار لطافت پیرا
 سایه‌دار ایلدی آنزله بو زهنگاه
 سایه لطفک آنکده ایده مدو دخدا
 بنده برکون کیدرک سیر و تماشا ایندم
 کرچه ناقص ایسه‌ده بعض محلی حالا
 حس شکران ایله طولدی یوره کم اول دمه

— ۹۹ —

جنبشه وردی بوحس خامه بی‌ده شویله که تا
 یازدی بومصرای فی الحال برای تاریخ
 « دلکشای پادی بوزنهت کهمی سامح پاشا »

۱۳۰۰

شرقی

فوت ایتمه بو تازه‌لک زمانی
 کول، اوینا، کیدر غم جهانی
 عالم ده بوندم ده سن‌ده فانی
 کول، اوینا، اونوت غم جهانی
 آماده‌در ایشته ساز و عشرت
 ساقی‌ده کوزل محل‌ده جنت
 یکمزه‌الله هر زمان بو فرصت
 کول، اوینا، کیدر غم جهانی
 قربان اوله‌یم ای آفت جان
 ایتمه بنی بویله زار و کریان
 کل‌سک آچیل اول برازده‌خندان
 کول، اوینا، اونوت غم جهانی

— ۱۰۰ —

ای غزه‌می سهم و چشمی آهوا!
 تانی سوره‌چک بوچین ابرو؟
 بویله طوره‌چق زمان میدر بو؟
 کول، اوینا، اونوت غم جهانی

دیگر

غمکله چکدیکم برکره یاد ایت
 وصالکله دل مجزونی شاد ایت
 مروت قبل براز ترک عناد ایت

وصالکله دل ناشادی شاد ایت

خراب ابتدی بنی آلام فرقت
 خم اولدی بار هجرانکله قامت
 یتر ای شاه اقلیم ملاح

وصالکله دل مجزونی شاد ایت

اسیر کدر ایدر دل آه و زاری
 کنار ایتمکده بویله روز کاری
 چفسادن واز یکوب برکره باری

وصالکله دل ناشادی شاد ایت

— ۱۰۱ —

رباعی

ارباب هنر مختلف القولست هم
 هرکس بکتاب ز عم خود کرده رقم
 آن‌به‌که نخوانم خط ایشان مطلق
 سرکشته هر خط نشوم هم‌چو قلم

(انتهای کتاب اول)

کتاب ثانی

آثار منوره

بعض مکاتیب و مقالات ادبیه و سائره دن عبارتند

بعض اصطلاحات و تعبيرات ايله بازايش مکتوبلر :

۱ - توصیه نامه

حامل نطقه محبي ابراهيم افا بنده لری متوفی ۴۱۰۰ سندن
محلول صوبولجلیق خدمتک عهدسنه توجهی ایچون
چند دفعه صنونظارتنه مراجعت ایش اولدیغی حالده
هپ صودن جوابلر آلوب بیوده پره آب رو دوکک
ایسه نفسنه کوچ کادیکنندن « صلو بولدیغی برده تیم
چاژدر » مثلنجه « صوبولجی اوله مز سده مده فرق چشیده
سقا باشی ده اوله مز می ۹ » دهرک سقالتق مسلکنه
سلوک هوسنه دوشمش و ذات عالیه کزله بالکری ایچدیکنر
صو آری کیدر درجده بنفزه جاری اولان حقوقه
واقف اولغله بوصباح ساعت اوچ صولرنده نزد
عاجزانه مه کلوب علی ماجرا تفصیل کیفیله بر توصیه نامه
تحریرینی التماس ایلدیر .

بنده کز بوچوچغنی تا صولی مناسرت جوارنده
اوتوردیغمز زماندن بری طایریم . تربیه لی علی الخصوص
فطین ومدیر برچوچقدر . اولیه هر ایشده زیتون یاغی
کی صویک اوستنه چیمه از . دانما صمان التندن صو
پورتور . هله بودفده کی کوروشده کندیسنی ده
بشقه درلو بولدم : حال وقلته آغزیمک صوی آقدی .
اسعاف املنه مساعده پورلسنی صورت مخصوصده
رجا ورجامک ردیله

ع « چشمه سار مرجنده بر ایچیم صوقلامش ! »
دیدرتمیه جککری مأمول ایلم . همان جناب قائل کریمه
« وجعلنا من الماء کل شیء حی » ذات کریمانه لرینی
ایکی جهانده صوکی عزیز ایسون عزیزم . باقی ...
شاوورکز
رشاد

۲ - کذا

جناب خالق الوح والقی صحایف دورنک ایامی ارقام
شونات ايله املاو خزانه الغیب کرمدن هر احدک رزقی تقسیم
واعطا ایلدیجه مصدر کالات و مخرج فیوضات اولان
وجود پرسود رحیمانه لرینی چه آفاندن مصون و عدد

زیاده لشدیکه کیت آردیغی کی اعداد عروا فیتلری
مز داد اولدیجه فیض و اقبال سعادت لرینی افزون پورسون .
احبابی عاجزانه مدن برذاتک دلالتیله بوصباح ایکی
شخص غریب ساعت اوچ راده لرنده بنده خانه یه کلوب
بری علوم ریاضیه ده کی مهارتندن و درت سنه قدر ...
مکتبهنده علم حساب عملی ایتمش ایسه ده بش آی مقدم
مکتب قیامش اولمسيله آچیکده و صفر الید قالدیغندن
و بناء علیه میزان اداره سی شاشدیغندن محاسبه قیلنده
آچیق بولنان دفتر جیلکده استخدامی

و دیگر کی دخی کر التی ساکنلرندن اولوب یدی
کوندر سکر نفر عالیه سیله آج قالدق لرینی وهله زوجیه .
سنگ تقرب وضع جلی جهتیله نه پایه چغنی بیله مبرک
اضطرابندن طقوز طوغور مقده اولدیغنی و مقصدما اون
سنه مدت عساکر ضبطیه چاوشلغنده و بکره کی
طقوز اوتوز باشنده ایکن تناسب اندامه مالک برینک
هوای محبیه نعلسه بعض اولیوتکنر حالدرده بولمسی
اوزرینه ربه سی تزئیل و ایاغنه فرق الی دنکک ضرب
ایلمکله برابر ایش کون حبسه قونلدیغنی و ذاتاً
ضبطیه لک جانده ایش اولغله مخصوصاً قیاحتنی تکرار
ایتدیکنندن ارتق کندیبی بوسلکده زائد کورپه لریک

سکسان تاریخنده خدمتندن طرد و طرح اولدیغنی
وطقسان اوچده یعنی محاربه زانله ائاسنده عساکر
معاونه بوز باشلیقلیه حربه کیدوب مؤخرآ بیک باشی دخی
اولدیغنی زنجیر تقسیم کی اوزون سوزلرله حکایه
ایدرک حالته مناسب رخدمتله قایلرسی
آرزوسنی درمیان ایتدکن صکره خصلت جلیله
عجزه پرور بلرینی ذکر و تعداد و بنده لریک افندمه اولان
مناسبتی یاد ايله برر توصیه نامه ترقیم اولمسنی التماس
ایتدیله .

اگرچه بونلرک ماسبق حالری و صدق مقالری
بنده کزجه مجهول ایسه ده دلباری بولسان و هر افاده سی
عدد اصلی کی عوارضدن سالم اولدیغی کرات ايله
تجربه ایش اولدن ذات زنده معلوم و مصدق
اولدیغندن و بنده کزک هیچ بروقت خاطر می کمر ایتیه
جکری ایسه « ایکی کره ایکی درت ایدر » قاعده سی کی
بنده ایتدن اولوب بناء علیه مکتوبک اوزرینه نسبت
و مساوی خطریته مشابه خطوط بطلان کشیده سیله ارقام
جذریه یه چورمیه جکری ملاحظه سی حسابیه موافق
کادیکنندن همان قلی مرکه باتیر درق و افاده لریه برشی ضم
ایتدیکم کی برشی دخی ناقص بر اقیه درق شورپشان عباراتی

— ۱۰۶ —

جمع ويكون ايله حضور عاليه ترفع وارتيق اسعاف
املرچون اقتضا ايدن وساطت استحصالي عهده همت
ومررتكه توديع ايلدم باقي ۰۰۰ مخلصكر
رشاد

— ۳ — برتذكره

قره بك غازيوسنده بنده كرى بكيور ايمش سكر .
دمين معهود قره ياغز اوغلان كلدى خبروردي . لکن -
كورمش اولديكز وجهله - بنده كز دون هر نصلسه
ع « دم شباطه كي نوهاره آلداعه ! »
تبهنگ خلافي اوله رق وهوانك صباحي كشيسته
باقه رق برحكم قره قوشيايه ايله آق جامه لر كيش ايدم .
ديركن اقشامه يقين هوا بردن بره قراروب باغمور ايله
قاريشق برشديد قره بل اسدكدن بشقه او صوغوقده
قره دن برخيلي بول بورومك مجبور بنده بولغش اولدئيمدن
بو كيجده راحت سز لگمدين تا وقت فجره يعني آق ايله قره
سچلمكه باشلايمجه به قدر كوزمه اويغو كيرمدى . حتى
بوكون بيله بر طرفه چچساميوب امرار وقت ايچون كاه
« قره داود » ي مطالعه كاه كلاني چكني سيرايمك ايچون

— ۱۰۷ —

قره كوز كبي بنجره دن طيشاري به نظرايتم طوردم .
كورسه كز بتم بكزم معهود قره علينگ ريش سفيدى كبي
يم بياض اولمشدر ۰۰۰۰۰۰۰

امرلكرى آلدئيم وقت براز ايجه ايدم . اما ارتق
صولر قارامغه باشلامش واوشاق دخي (چجه كيجه سي
اولق مناسبتيه) اذن آلوب خانه سنه كيش اولديغندن
صكره قارانلق باصارده « قرانلقه قالدم » موم بوله مدم !
سوزش لريله بوله روان وبلكه ده قره بختمدن قره قوله
تصادفه مجبور تسليم دادن كريان اولورم ملاحظه سنه
مبنى بالضروره امرلكره امتثال ايده ميهرلك يالكر شو
كاغدى قرملغي قرارلشدردم . هرته قدر مسوده حالنده
ايسده وقت مساعد اولديغندن بياض ايدمدم .
انشاء الله بارين برلشروع ۰۰۰ بكده كبرسه
« اوشوخه حاله مناسب حكايه سوبلندي »
مقدمه سيله

« قاره كوزلم قاره بختمدن سبب ! »

شرفيسى اوقوتدروب ذوق ايدرز

برادر كز

رشاد

— ۱۰۸ —

فرانسز شعرا سندن زيلبرك « بهار » عنواني نشيده سنك
نؤأ ترجمه سيدير .

« قيش ديدكلى اوسياه چهره لي ديو زباناكار ،
اولادى اولان برف وباران وگللال و ملال برارنده اولديغى
حاله ، راسي ديمر عربيه به بتهرك و بورازك فورطنه لك
اوكنه قاتيله رق فرار ايتدى . بهار ايسه پيش وپسنده
عشق كبي نيم صبا كبي لطيف و روشن كونلر كبي فيض
طبيعتك اشخاص معنويه سندن مركب شاهانه بر آلاى
مياننده ترنمساز ظفر اولان مرغانك آهنگ عوميسنه
تطبيق حركته خفيف خفيف نازه و بشيل چمنلر چكينه يهرك
كلدى نور نگاهيله ساحه طبيعتي يكيدين تور و تزيين
ايلدى .

اشجار ، كه قورومش جسندن بشقه برشي شكلدى ،
اوزرنده ي ازهار پرانوار ايله انظار تماشاكرانه حيرت
بخش اوليور . انهار ، كه كاه بوژو آلتنده نهان كاه
سريع الجريان كاه تيره كون كاه فورطنه لك زبون بئجه قهر
وشدق اولوردى ، شمدى صولر يك كسب سكونت ايتسندن
غور و پيدا ايدر ك عظمتي برطور ايله اوتيه به رى به سير
وسياحت ايديور .

— ۱۰۹ —

اي چوبيار ! برخيلي مدتدر كه ساكت وصامت
ايديكز . شمدى خروشان وبوى لطيفيله سواحلكرى
تعطير ايمك شرفه نائلت خصوصنده بكديكريله رقابت
ايمكده اولان او كوزل چچيكره حيران اولكز .

اي عشق ! تون اشيا بهرور نشوه فيضكدر : صبا
درى احضر چمني دست نوازشله طالع لنديرر ، قوشلر
سوزش محبتله دالدين داله اوچوشه رق دبش لر قووالار ،
ياقالار ، طوتار ، براقير ، بنه ياقالار ، قنادلرله چيرينر و براز
ملاعبه دن صكره ايكي سي بردن اوتهرلك پرواز ايدرلر .
چارلر مزده كي چچيكار بيله قرين و مقادلى اولان
تبه سي يالديزلى ، مينالى ، پارلاق ارغوان رنگي ديشي چچيكار
اوزرته ايله رك ويونلر نه صاريه رق طانلي بر حركته
علي التوالى شربتكام لذت وصال اولورلر .

طبيعتك بو حالتدن فيض آلان هر موجودك دودا .
غنده برانساط و ابتسام علامتى كوريلور : هله بر كره
شوديشي قوونلر ، شو طانه رك ، شو كچيرلك صبراده
صنچرايشلر نه و قلبلر يرسوز اشتياق اوله رق ار ككربني
حريم وصاله دعوت ايديشلر نه دقت ايديكز . چوبان
ايسه بر آغاج آلتنده معشوقه سي يانده بولنديغى حالده
بونلر شو حالر يني اكارانه و آغلايه رق شويه تمناي

وصلت ایدر: « ایشته یالکز سن بنده بورکی یاقان آتش
عشقدن خیردار اولمورسک! » بونک اوزرینه معشوقه
سرمسار و کوزلری مغلوبیتینی تصور ایدن یاشلره مملو
اولدیغی حالده ایچنی چکهرک چویانه کردنداده تسلیم
وانقیاد اولور .

مسرور اول ای مسعودچویان! سر ایتهاجک سعادت
افسریله آراسته در . زیرا که جانانکک دامن وصالنه
دست مظفرتک پیوسته در . اولیه ایسه هایدی قوالکی
در دست ایدوب آلپه عشقک سکا بخش ایلدیکی حظو .
ظاتی اعلان و نغمه کی ناله و افغانه تردیف ایت!

ایواه! قوالک صداسی توکنور . بیواده وزاند
غیرتده بولورم . سائلرینک نائل اولدقیزی سعادت
واقبالک تماشامی فلکزده لر ایچون یورک اوزون نیتسندن
بشقه برشی حاصل ایتبور .

ای همیشه زار! طراوتیاب اولان سایه کی سنی بیچه
زماندر بی برک وسیر اوله رقی کوزمکله مجزون اولانلره
آچار میسک! قبه فیروزه فام سما آلتنده متفرق و پریشان
برحالیه بولنان شو زمر دین طاغیر دشت و هامونه فرش
اولتیش شو قالیجه چمن ، شو مشکبو اغاچلر ، شو صاف
وبراق چویارلر حاصلی بتون بسیم و خنده ناک اولان شو

موجودات دواملیجه بر شتالک اوزون کونلردن متحصل
غم و قسوتی دفع ایتزلمی؟

وضع جلی ائشاده مادام . دو . م *** ه خطاباً
یازلمش بر قطعه در

ای محبوبه دلارا! ای مسعودزوجه! صحیفه اوصال
فکرده یالکز والده لک عنوان شیرین بیانی نقصان ایدی .
ایشته شمعی آنکده زینتلدیکر و شجره محبتکک نمره سی
اوله رقی مالک سیما بر دختره مالک اولدیکرکه سزک ایچون
الک معزشی او اوله جقدر .

بهارستان جیم نازکرتیکرده کاله ایرمش اولان کلر
زینقل او طفل اولزادک کنج چهره سی اوزرنده هنوز
غنیه حالنده در . سیما کزک کوزلرکک حلاوتکک
مقبول و دل بسند اولمق ایچون هر نه لازم ایسه جله سنک
آکا عکیش ایش اولدیغی کور یورسکر . حاصلی بوسزک
برتمثالکک بشیک ایچنده حسن و جمال آلپه سی وه نوزدر .
مکن میدرکه ایکی رنگین سولوندن فروقوغون تولد
ایتسون! ای بری برندن لطیف اولان زوج و زوجه!
اثرکزی تحسین و تقدیر ایدیکر مسعودیکر اوزورلک نه قدر

قییلتی اولدیغی و بنده آدن نه درجه حصه دار فخر
و مسرور اولدیغی بیلر سیکز .

موسیوم . . . ایله اولان خلوص و محبتکک دوامی
آرزولرینه فدا ایتدیکم بوکچینه کران بها هر نه قدر حلالم
دکل و بدن بعید ایسه ده حالا قلبکک اذ دین برنه یاشار
و هر نه زمان آتی دوشومش اولسه م کوزلم سرشک
حسرتله طولار .

عشق هیچ بر وقته ضیاعنه کدر ایلدیجه ک بر مال
دکادر . هم محبت دینلان شی اکثریا کیفدن مراددن
عبارتدر بنا علیه انسان هر شیدن تسلی بولور ایچق
کوکلنک پرستس ایلدیکی بر صفاک فدا سیله منسلی اوله من

✽ لغز ✽

(اکرم بک افندیگک اون اون ایکی سنه اول ترتیب
ایلدکاری بر لغزدر)

کیدر اوسیه چرده شخص ثقیل الجئه که ایکی دانه دن
عبارت اولان ایاقری وجودیه نسبتله غایت الغایه صغیر
وقدید ایکن دمیردن و یاخود اکا بکزر صلب بر ماده دن
خلق اولتیش کی او وجود معظمتک تقلتی متحمل ومع هذا

اوشخص ایچون بو ایاقلرک بر زمانده ایکسیده استفاده
مجبوریت اولیوب بری سرعته دیگریده بطائله سیر
و حرکت ایتدیرمکه کافی و کافلدر! دها وسعت و فسخته
نظراً دیشلرینک حدماته قریب اولسی بکنده مستغرب
دکسه ده بودیشلردن التده کیلر قار کبی بیاض ایکن اوست
طرفه بولنانلرک کور کبی سیاه اولسنه انسان بر معنا
ورمه یدرک مخیر اولور . فقط کندبسیله الفت و انسیت
اولنوبده اخلاق و اطوار مخصوصه سنه کسب و قوف
اولنورسه انکده نایجا اولدیغی اکلایشیلر . بو شخصک
هواسنه تبعیتی زیاده اولدیغی کبی مقامی ده بره منحصر
اولدیغیدن بر رده قراری اولیوب اولسه بیله موقددر .
بنا علیه کچه اولسون کوندوز اولسون ایکی اوموزنده
بر موم ایله طولاشیر . کندبسی هر نه قدر هواسنه
مغلوب و ذوقنه مائل ایسه ده تابع بولدیغی مذهب
و آیینه فرط رعایت و محبت و تعظیمندن ناشی شکل خطی
خطوط موجوده نیک هیچ برینه بکزه میان کتابتی کوکسند
طاشیر و عشق و شوق و جوش و خروش ایله قرائتی ائشاده
صداسنک حلاوتی و نفهاتک موزونیتی سماعینی مست
و مقنون ایدر . محل ظهوری فرنگستان اولوب مالک
ساره به اورادن منتشر اولمش و ابتدای خلقتنده دنباله دار

و بنا عليه ثقیل المنظر و صکره الاطوار ایکن مؤخرأ
قوروغنی قطع ایدرهرک اولدغه تزین اندام و کسب
انتظام ایشدر .

* *

* * *
حلی

پیانونک موجدی (کیدر) عجباً ۹ کیم ایسه بویه برأر
جیهه موقیبتدن طولانی طوغریسی (او) ذاتی خیر ایله
یاد ایتلدر .

پیانو معلوم اولدیغی اوزره اکثریا جوز و ماوون
کبی قویو رنگلی تخته زدن یاپلنده اولسنه و صدای
لطیفنک قلوب ارباب عشق و محبتنه تأثیر جهتیله
بر محبوبه نك نوازشکارانه خطا بلندن یکه ده فرقی اولماسنه
نظراً اصحاب طبیعت بونی (سیه چرده) بر محبوبه به
تشبیه ایشدر .

موجدی اولان (شخص) محترمک بونی بویه (ثقیل
الجهه) یعنی یوجک اوله رق یا میس اولمی شبه یوقدر
(که) صداسنک کور چینه سی ایچوتدر .

بونی چاله جق اولان ذات برصندالیله ایله قارشینده
اوتوروب ایاقربنی (ایکی دانه دن عبارت اولان) و کویا
(ایاقربی) مثابه سنده اولوب (وجودینه نسبتله غایت

الغایه صغیر و قدید) بوانسان یایلرک اوزرینسه والریله
یوقاری طرفده کی دیشلره باصار (ایکن) ذکر اولنان
یایلری لزومنه کوره تحریک ایتلدر . بودیشلر پیانونک
اجهزه صوتیه سی ایسه ده سائر ککی کبی نلدن و (دهردن
اولیوب یکیدن و یا خود اکا بکزر صلب بر ماده دن)
یابلیش و تعبیر آخرله (خلق) و ایجاد (اولمش) در .
بونر هر نه قدر کرچکدن بر ایاق امشدر (کبی او وجود
معظمک ثقلنی محتمل) صورتده منظور (و) مشهود
ایسه ده (مع هذا) بویه دکادر . بونی چاله جق هر کیم ایسه
(او شخص ایچون) متمادیاً (بوا یاقرک بر زمانده ایکسنده)
تحریک و (استخدام مجبوریت اولیوب) یالکز بونلردن
(بری) فی بورولمسنین (سرعتله و دیکری) فی (ده بطائله
سیر و حرکت ایدر هر که) دقت حصول مقصد ایچون
(کافی و کافلدر) .

بونک قباغی آچیلدقه ایچریسی واسع بر دانه
و کورینسان یککزر دنج کرچکدن ددانه بکز دله بلیر .
(دهاتنک) یوقدر (وسعت و فسختنه نظراً دیشلرینک
حدمانه قریب اولمی) بونلرک هر بری مقامات موسقه دن
برینسه مخصوص و منسوب اولدیغی جهتنه (یکده
مستغرب دکلسه ده بو دیشلردن آلدنه کیلر قار کبی

بیاض) و یا خود - کیکک جنسنه کوره - صاری به
مائل بر نکه (ایکن اوست طرفده بونلرک کور کبی
سیاه اولسنه) پیانویه آشنا اولمان (انسان بر معنا
و بره مبرک مخیر اولور) فقط مراق اولنوبده بیان
بر کیمسه دن تحقیق کیفیت و یا - دها ایسی - بو محبوبه
دلستانک طوغریدن طوغری به (کندبسیله الفت و انسیت
اولنوبده) هر سرینه ویا تعبیر آخرله (اخلاق و اطوار
مخصوصه سنه کسب و قوف اولنورسه) البته (انکده
تایجیا اولدیغی اکلاشیلر) . (بو) بیانو دیدنکیز
چالغینک و یا محبوبیت استعاره سیله (شخصک) موسیقی
(هواسنه تبعیتی زیاده) اولدیغندن یعنی بعض چالغیلرده
کورلمکده (اولدیغی کبی مقابلی بره) اوچه بشه
(منحصراً اولدیغندن) هر (بریده) هر سازدن زیاده
مقبول و معتبردر . ایستلیدیکی زمان ایستلیدیکی طرفه
نقل اولدیغی جهته بر مجلده (قراری اولیوب اولسه
بیه موقدر . بناء علیه کیجه اولسون کوندوز اولسون
ایکی اوموزنده بر موم ایله طولاشیر) . ارباب فکر
و خیالندن بری دیشدر که : پیانونک اوزرنده نوطه
بولدیغی زمان ترم ایله مناجاته مألوف و مع مافیه هوا
پرست بر راهب چینی به بکزر که (کندبسی هر نه قدر

هواسنه مغلوب و ذوقنه مائل ایسه ده تابع بولدیغی
مذهب و آینه فرط رعایت و محبت و تعظیمندن ناشی شکل
خطی) زده کی (خطوط موجوده) و معروفه (نك
هیچ برینسه بکزه میان کتابنی کوسکنده طاشیر و عشق
و شوق و جوش و خروش ایله قرائتی اثناسنه صداسنک
حلاوتی و نعماتنک موزونیتی سامعینی مست و مفتون ایدر) .
پیانونک (محل ظهوری فرنکستان اولوب) صکره
(ممالک ساره به اورادن منتشر اولمش و ابتدای خلقت)
و ایجاد (نده) مثلث الشكل اولدیغندن (دنباله دار و بناه
علیه ثقیل المنظر و کره الاطوار ایکن مؤخرأ) بیلدیگمز
شکل و صورتنه کیره رک یعنی (قوروغنی قطع ایدرهرک
اولدغه تزین اندام و کسب انتظام ایشدر .

یدی نوع سعادت حال

مسعوددر او کیمسه که معشوقی زنده نفسنی فضای
وسیع سعادتک نامرکزنده عدایتکه و غیرک ثروت و نعمتی
اوزرینه چشم حرص و آرزینی آچماقه و قلبنک صلاح
وغفتنی محافظه به مقتدردر .

مسعوددر او کیمسه که مرأت روح پاکنی صیقل

فضائل ایله جلالندیرر و موجودات طبیعتیه محضاً خالقه
ایفای شکر و محبت ایچون نظره انداز حیرت اولور .
مسهوددر اوکیسه که جزوی بر اراده قناعت
و حرص شان کبی برطاق واهی املاره عامیانه قابلیوب
اختیار کوشه و حدت ایله اوصورتله باشامعی بیلور .
مسهوددر اوکیسه که ثروت موجوده سی بوزندن
هرگون تجدید تمونیت و لطف و کرمه مجرد کریم اولقی
لدندن استفاده ایچون محبت ایدر .
مسهوددر اوکیسه که اوقات خالیه سنی صیقله سزین
مشغولیه حصر و تحصیل و تتبع معرفندن لذت الهرق
بیهوده آرزولری کندندن تعید ایدر .
مسهوددر اوکیسه که کنجلیکننده دائماً شهوتندن
اجتناب ایدرک محبتی ساده لکی فراغ بالده بولور .
مسهوددر اوکیسه که مدت عرنده کندندن ایلیکندن
بشقه برشی صادر اولمز و بلا خوف و اضطراب تکمیل
انفاس حیات ایدر .

م . دهویل

برقیزک سودیکی برمصلوبک خاک مزاری
اوزرنده نوحه مایوسانه سی

مرحبا ای صاحب قبر! ای شوخک سیاه ایچنده
یاتان بیچاره! بنم ایچون بو قدر بلازه بو قدر ظلمه کرفقار
اولان بدبخت! نه در بوسکون و سکونت؟ نه در
بو کرانخوایی فتور؟ ای سودیکم! نیچون خاموش
اولیورسک؟

کسدکسه جهاندن علائق

بدن نیچون انفعال ایدرسک؟

بویله بنی ترک ایدوب کیدرسک

اولسون می مروته بولایق

کیم بن قالمیم غریب و بیکیس؟

آه سکا برشی دیه تم! شکایتده حقم بوق: فلاکتکه هپ
بنم محبتیم سبب اولدی . ظاهرده مجرمسک اما حقیقتده
معصومسک . اوت مجرمسک چونکه جمعیت مدینه
قارشی اعلان خصومت ایدرک بولده برچوق قائلر
دوکولدی . معصومسک چونکه پدرم بنی سنک کبی
برقهرماندن دریغ ایددی جمعیت مدینه دن ده معاونت
کورهمدک . باشکک چاره سته باقی لازم . باغزله اورمانله

النجای ایدرک . مجادله میدانلری - سن ایسته مدیکت حالده
اوزریکه آچدیبر .

بوق شبهه که بی کنهاسک سن

ظاهرده اگرچه برمنهای

تدقیق اولور ایسه کاهی

باعث بو بلازه بنم بن

عشقه در قویان سنی بو حاله

ای یارمک انیس و محمدی اولان ارواح! بویکی
رفیقکزه حرمت ایدرک . زیرا قهرمانرک رئیس ایدی .
غریبنواز لقلرده بولنکر . زیر اشباعته اولدیغی کبی فلک زده
لکده ده یکنانه جهان ایدی .

آه! زمان افتراق که مهر منبر سعادتک متغارب
افق زوال اولدیغی کوندر ، هیچ خیالمن کینز بیچاره بی
میدان سیاسته کتیر دیبر . دار اناجی صانکه کندیسنی
بومقی ایچون آغزینی آچش شاهنش بر اژدر کبی
کورونوردی . خلق ایسه اجل بشیکند چیمه به حاضر .
لانش بر جانناز سیر ایدرجه سنه کوزرینی آنک اوزرینه
آچش ایدی . نه فاجع منظره ایدی او منظره نه مدهش
دقیقه ایدی اودقیقه که بو معشوقه بدبختی صوک دفعه
اولهرق کورمک ایچون جسورانه بر صورتله کوزلنده کی

باغی چکوب چیقاردی و درت طرفه عطف نظر ایددی!
بنده مندلی صاللابوب - دیاده طوبی اوج بش نایه لک
مسافر بولان - نشه سز کوزینه عرض ایدم . مایوسانه
برنگه و مختصرانه آه و واه ایدرک غایت آبی بر تبسم ایله
اشارتقای وداع اولدی .

کوزکز دیره رک میان ناسه

کوردی بنی بر تبسم ایددی

بو حال ایله صاک نظم ایددی

قویدی بنی ده تمام یاسه

دامنکش بزم فانی اولدی

مهابتی جلادلری ده دشمنی کبی اودرجه لر ناک دهشت
ایشدی که ایلک و بر بلان قوماندانی لایقیه ایفا ایدمه ایدرک
بی چاره بی ایکندیبر . بو زلرینه غضوبانه بر نظر ایددی
بو کبلیر کنده سلیک: درک و نتره برک هرشیدن استکراه
ایدیکنی اکلاندی .

بوتماشای رقت افزا یالکز بنی دکل سیرجیلرک چله -
سنی ده آغلاندی . اصرار پیدا ایدن بوزینی مخسلف
اولمغه باشلایان قره باقار کبی برسکوت محترانه ایله
تماشا ایددیبر .

یاد ایلم اول زمانی کیم آه!
ایتمشدی آتی بد حکومت
آوردن موقع سیاست
بردار اوله رقی وجودی اول ماه
بوکسادی قر کبی سنامه

آه! شو فاجعه نك وقوعه سبب مستقل اولان مشغوم
وجودیمی نصل بر اولوم ایله اولدوره م بيله میورم . . .
کیدوب بنده کندی می صلب ایدهم ؟ . . . بوق
بونی یاهم . نصل یاهم که بوکسلیکه لایق بر وجود
دکلم . آلچالمی م . رلز ' ارضك اسفل السافلیننه
یکلمی م . درین قوبوله آتلمی م .

اولوم ! . . . کنجلیک ! . . . طائلی جائنه کندی
ایله قیقی ! . . . آه پک مشکل ! لیکن نه چاره ؟ حیاطم ده
عذاب ایچنده قالدی : نک باشمه قالدی اطرافده تکامل
پیدا اولدی . برزمانلر قورقورلندن ناشی کوشه لرندن
بوچاقرندن چیتمه حسارت ایده میان رقیلر شمدی میدانی
خال بولدیلر . درلو دسیسه لره مراجعت ' درلو تهدیداته
قیام ایلیور . بوخال بنی تهلکه یه دوشورمکده در که
بوندن ده انجق عریمه برخامه چکمکه قورنیه بيله حکم .

ایشته ای مقدس ارواح ! ارباب حیات اولومدن
قاجار . بن ایسه کندی ایغله آتی تعقیب ایدیورم .
اولک ایسته یورم . چونکه حیات بنی تعذیب ایدیور .
کوکلم شویکی رفیقکرله همدم اولمق آرزوسنده بولنیور .
سزی بيله من سسم ده بنم ایچون انک رفاقی قدر برشرف
انک مقارنتی قدر برمسعودیت یوقدر .

آه ! سزه هانکی مزبندن بخت ایدهم ؟ جناب خالق
وحیدک بردانه اوله رقی یاراتدیغی او وجود مبارکی نصل
اکلاته م ؟

دها چوجوق ایکن سلاحله اونار کندنن بوکارله
بیجه لشر ایدی . صد و شکار تیر اندازلق عادی اکلنجیه .
لندن ایدی . چندیلکده سلاحشورلقده دعوی انانیت
ایدنله میدان او قوردی . بوخال ایله اون سکر یاشنده
کندی عسکر یازدی . ققط قشله تعلیحخانه سی هجوم
مانوره رسته طار کیکه باشلادی . بخار تضییق اولنجیه
نه یابار ؟ البته ظرفی باتلانله رقی طیشاری چیقار . بو
قهرمان رفیقکرده محفظه دماغنده کی شبابت جنتلر نك
بخاری غلیان ایتسیله بر میدان جولان آراددی . قیرله
چیتدی . طاغله دوشدی .

بویه بر قهرمانک معشوقه سندن آری یاشابه میه چی

درکاردر . بنده برکون ولیرمک جناح جایی آلتدن
چایلاق یوروق یابار چه سنه - قاپوب یانه آلدی . خبردار
اولانلر سسرینی بيله چیقارمغه مقدر اوله مدیلر .

ناکهان وقوعه اولان برقاریشلق آراسنده یالکز بنی
غائب ایش اولدیور . چونکه بنی آشرانلر کندیسنک پاداشی
اولان برطاقم طاغلی دلاورلر ایدی که اللرندن قوش بيله
قورنیه مز ایدی . کیجه یاربلی بنی آلوب کوتوردیلر .
سودیکم بویه یانمده حق وار ایدی : اولجه بنی پدرمدن
همده ناموسکارانه بر صورتده ایسته مشیدی ورمدیلر .
طلبنی تکرار ایدی . اصلا کوش قبوله آلدیلر . بویه
مکرراً وقوعه اولان مراجعتک رد اولتمی برعاشیق
وخصوصیه اوله برهادر ایچون حق تصرفی بولندیغی
خانه بنی جبراً آلدن آلوبده کندیسنی طیشاری آتتمق
قدر ظلم دیمک اولوب بوکا قارشی سکوت ایسه محض
حیاقت اولدیغندن بوتدیبری اتحادده مجبور اولدی یاخود
مجبور ایدیلر .

بری بریمزه قوشدیغیمز وقت هرا بکیزده غائب اولان
قیتمی برمالزی تکرار اله یکیرمش اولدی . کمال سعادت
ایله یاشامغه باشلادی . بختیار ایدم : برچوقی بهادرلی
زبون ایدن ساعد آهیننی ایله بنی دراغوش ایتدیکه اقبالک

دمیر پارمقلقر ایچنده تعرض زوالدن مصون اولدیغنه
قانع اولوردم .

سودیکم . . . ایسترسه کز بویه دیمه م : زوجک
هرامری درحال اجرا اولنور ، هیچ بری رداولمزدی .
نقوذی یالکز انسانلره دکل طاغله طاشلره و حوش
وطیوره بيله جاری ایدی . سلاحنک قوتی سلاحشور .
لقده کی مهساری حدودمز اوزرنده قره قولوق وظیفه سنی
اجرا ایدر ، شجاعتک اشتهاری شهرلی دوره چیقار ،
مردلکده کی صیتی دبلرده دار اولوردی .

کندیسی ده اکثریا دوره چیقار ایدی . چیتمدیغی
کوتلرده ایسه دائمی ایله همیزم الفت اولوب اکلنجلی
ویا اکلنیه بيله جگمز محالره ده برابر کیدر ایدک . اکثریا
مهر وقتی قالمسوب ایتک بیاض بلوطرینی طاغلی
اووه لری دره لری اورمانلری چنلری چیچکلری برلکده
سیر ایدر ایدک . هوانک او دمدکی لطافتنی خفیف
برتسیمیک تأثیر ایله یاراقلرک حشر دیسنی قیساره چاربان
ایرماقرک شاردیسنی قوشلرک مختلف نغده لرله الحاننی
دیگر وریاندن ده ضیاسیه روی ارضه درجه درجه
نور حرارت ویرن آفتابک طلوعنی تماشا ایله نشسته لیر ایدک .
مسکمزده پک کوزل پک سویملی ایدی : اولیه شهرده کی

— ۱۲۶ —

بنار کبی قاپویه باجه به محتاج دکل ایدی . حدودمیزک
خطری باجهمیزک دیواری ایدی . بولار کچیلر کوشمیزک
قنادسز قاپولی ، جوی روان حوضلرمز ، واسع
اووار صالونلرمز ، چنلر خالیلر ، یوکسک تپلر
بالقونلرمز ایدی .

صورت تمیش و کدران حیامنز پک سساده پک لطیف
ایدی . هرشی مینول . نرخ بوق اولچو میزان بوق .
فیض ویرکت بردن چیمبار کولکن اینر خارجدن کلیر
بری بردن طوغار . طمارلر قانلی یورکلر یاغلی اعصاب
قوتلی کولکلر شطارتلی کولمک اونامق نشئه حواچیمز
قدر مینول . محروم اولدیغمز برشی وارایسه اوده غم
وقسوت واسارت و مسکننت کبی شیلردن عبارت ایدی .

ایشته دایما بویله ذوق وشوق اینجنده صحیاق
کونلرده مفرح موقعلرده چنار و کستانه اتاجزلی کولمکه

لرنده صوغوق صو باشلرنده قوؤولر قوؤولر کباب
ایدیلرک درلو اکلنجهدلرله وقت کچیریلیر ایدی . ایشام
اولنجه ایسه دهها بشقه بریولده دمل سورر ایدک :
وقسا که کونش غروب ایدوب ظلام لیل اورته لغی
استیلا ایدیکننده پارلاق بلدیزلره وبعض دفعده ماهتابه

— ۱۲۷ —

قارشلی لعلر ساقیلر سازلر سوزلر ایله اکنیر ایدک . ظنللی کچیه .
لرده اورته لاق چراغلرله شعله لرله تنور اولنور بعض
کرهده ذوق ایچون فسق اتاجزلی هیئتیه طووشدیریلور
ایدی . هله مظفریته نائل اولدیغمز زمانلر کچیه برقورویه
ویا بر اورمانه کاملا آتش ویریلیر ایدی که اوزون اوزون
یاندیشی کچیه بی عادتانا روزروشته تحویل ایدردی .

(بردن بره اطرافنه باقنهرق حیرتله) آ . . . عادتانا
کوندوز اولمش . ینه کیم یلیسر هانکی دشمنلرک کور
اولامی کوزلری بنی کورر . ارتق طورمق اولمز .
کتلی (آغلا یه رق مزاره عطف نکاه حسرت ایله)
آه ! صائکله اوده آغلا یور ! آ . . . آغلامه ای سو دیکم !
قاوشمده من پک بقیندر !

بعض چل حکمیه

ایلیت و مضامین جمع و انتخاب ایدنلرک اکثری شول
کیسه یه بکزرکه کراز کبی استریدیه کبی شیلر یکن ابتدا
ایلرینی سچوب صکره یواش یواش کوتولرینی ده بیکه
باشلار .

— ۱۲۸ —

ارککلرک قادینلر ایله تجارتی عینله اوروپا نلک هندستان
ایله اولان تجارتی کبی غلبه و مظفریت ایله در .

حکایه کتابلری تاریخ کتابلرندن دهها طائلی اولدیغی
کبی عشق و علاقه تأهلدن دهها طائیلدر .

فتیر و فقط حرو مختار اولانلر یالکز کندی اختیارلرینه
خادم زنکین و فقط غیر مستقل اولانلر بشقه برینک و یابر
جوق کیمسه لرک امرلرینه تابعدرلر .

حیات برمضردرکه هر التی ساعته بر اوبقو آتی
تسکین ایدر اولوم ایسه بسبتون ایلشدیرر .
دلیلک درده تقسیم اولنسه اوج قسمی جافتدن
عبارت قالیر .

زی اولوب حاشاری اولان بر آدم ایله احق اولوبده
صالح اولان بر آدم بیننده بی فرق بر قاتل ایله بر سلاجی
بیننده اولان فرق کبیلدر .

قمر و ضرورت دنی طینت اولانلری جنایتیه سوق ایدر .

— ۱۲۹ —

مدنیت نوعما طباحتی آ کدیرر : سفرده خفیف نفیس
موافق مشرب طعاملر کورلر دیکی وقت صنعت طباحتدن
زیاده سیله ممنون اولمق و فقط فنا طعاملر کورلر دیکی زمان
آشچیلری تکدیرر و آنلرک او « خسیس » صنعتلرینی تقبیح
ایتک عادتدر .

یارامیزک تذل لکی ایله احق سکوتی آرزو اولنور
شیلر دندر .

عقل و فکر بعض کره نفس اماره دن زیاده بزی
دوچار بلا و مصیبت ایدر که بو حالده بولنان بر آدم « کندی
علاجیه کندی بی تقسیم ایدن بر خسته » دیه یاد ایدلسه
سزادر .

عشق بر تجارتدرکه دایما افلاس ایله رسیده انجام
اولور .

عقل راه هدایتده مشعله کش اولمش لکن کیمسه
آردی صره کتیور !

— ۱۳۰ —

اگر بزکندمزی بشقه لرنیک کوردیکی کوزله کورمش
اولسه ابدک حسن اخلاقه هجج برقصورمن قازدی!

دیادن محقر هجج برشی اولدیغی کبی دیادن معززه
هجج برشی یوقدر .

حسن؛ طبیعتک اک زیاده سودکلیشه ووردیکی برتو .
صیه نامه در

اگر قادیلر مزیت نسوانیه لرنیک کندی البرنده نصل
برسلاح قوی اولدیغی بیلش اولسه لرنیک بشقه سلاح
استعمالنه لزوم کورمزلرنیک ایدی .

سطحی اوقومق « اوقومق » دن عد اولدمز .

انسانلرنیک بیاغی دلیلکارندن بری ده ناعنک هر کسجه
معلوم اولسی آرزوسیدر . عجبا بو عقیده یاشایان آدمز
کندینی عالم طانتدردقوری زمان هر کسکک مجهولی اوله قوری
قالدقوری وقته کندن فضلہ برشیمی قازانیرلر ؟

بیلدیکی شیلرک حقیقه کندیسجه مجهول اولدیغی
اعتراف ایدن برآدم کورماک اک زیاده آرزو ایتدیکم برشیدر

— ۱۳۱ —

مرض جهالته بر دوا : هجج برشیده اصلا کندینه
کونونه مانک !

طاق معلای روتنه درجه درجه چیقالم . شاید ایتک
ایجاب ایدرسسه او زمان بودرجه لردن هربری بزه بر
باصامق مقامنه قائم اولور
منفعت پرست اولانلر سزاوار صفت دنائت و آماده ارتکاب
هر قباحتر .

غریبدرکه بعض کره بولده بولسان بر چقوره اعمالر
دکل بنسار دوشو بوور ورشخص جاهل بر سوز ایله
تهلکهدن قور تیلورده بر صاحب عرفانک اوسوزی
سویله می موجب هلاکی اولور .

انسان دوچار اولدیغی بر مصیبتدن تخلیص کریان
ایتدیکنده اومدت طرفنده ضایع وتلف اولان مالی
مظرافان کندیکی زوانه منابه سنده قالیر .

ظلم واعتساف طبیعت انسانده مرکوزدر . انجق
قوت و مکننت ایله ظاهر و عجز و ناتوانی سببده محقر
اولور .

— ۱۳۲ —

احبابی رنجیده خاطر ایتمکه غیرت ایت . زیرا
قلبک بعدالتفر رجوعی متمسدر . حقیقت قلب محبت
و مودندن تناسف ایتدیکی زمان برجام شکسته کبی
تعیر قبول ایتز .

ارباب خست نه فنا آدم لدرکه پاره بی کندیلرنیک
اولومنی تمنی ایدنلر ایچون ادخار ایدرلر .

سر دیلان شی بر کره محفظه اطلاع داخل اولنجه
مفتاحی ضایع اولمش و قیوسی مهرانش بر او طه دروننده کی
اشیاکی متمسک الوصول اولمیدر .

انسان زمان اقبالنده بوله پراغچه بکزر : اوزرنده
میوه بولدیغی مدتجه خلق اطرافندن آریلز و نه زمان برشی
قالدیغی کوررلسسه در حال اورادن مفارقت و متاعلکه
بشقه اغاجله کیدرلر .

یار صادق او کیمسه درکه هر حال و مجلدده سنکله برابر
اولوب سنک نفعک ایچون کندی نفسنی اضرار و بر مقتضای
انقلاب بر حال و مضائقه و بریشانی به او غرا دیغک زمانلرده
چمکک ایچون کندی جمعیتی بریشان ایدر .
دخی

— ۱۳۳ —

سن کندی رأیی دیگر بر کیمسه نکر آینه معارن و آنکله
استشاره ایت . زیرا رأی ایکی کشی بیسنده کیرل قالمز
نه کیم انسان بر آینه به باقدیغی زمان بالکز یوزینی
کوره یلوب فقط ایکی آینه بی یکدیگرینه مقابل کتیروبده
نظر ایتدیکی وقت ارقه سنی ده کورمش اولور .

مسلمکی اولمیان بر انسان کندیسجه هر خوش کورینان
شیئه میل وانهماک کوسترین آدم اولغه نه مجبوریتی
نه ده آرزوسی اولمیان بوجک بر چو جق کبیدر .

بر دوست انسانه عادتا کندی وجودندن بر پارچه
دبکدر .

شوق و شطارت روحک حال صحتیدر .

آیدکی تمثیل بی عدیل حکمای بونایه دن برینه نسبت
ایدیلور :

بر کون بر مقتضای حکم قدر بر مصیبتنه دوچار اولدم .
محکمده به کیتکک لازم کادی . مدت عمرده باشمه بویله بر
حال کلامش اولدیغندن شاشیردم . نه یابه جفمی دوشوندیکم

— ۱۳۴ —

صرهده خالغرمه گادی : پک زیاده سودیکم و کندیکنده
 بنی سور اعتقادنده بولدیغ بر دوسته مراجعت و تکلیف
 و کالت ایتدم . پک درلو عذرلر سرد ایدرک تکلیفی رد
 ایتدی . بوندن براز دون بر درجه سودیکم دیگر بر دوسته
 دهها مراجعت ایلدیگیمده اوده اولکی کبی بر طاق اعذارده
 بولنوب فقط محکمه قیوسنه قدر بکا رفاقت و بعض تسلیمت
 آمین سوزلرله اعطای جسارت ایلدی . مأیوس و مضطرب
 بر حالده قالدیم . طاییدیغ بر ذات دهها واردر که الفتز همان
 بولده راست کلدیکه یالکیز بر آشنالی ایتکدن عبارت
 بر مرتبهده ایدی . محکمهدن ایجری کیردیگیمده بوذانی
 کوردیم . اوده بنی کورنجه یانمه کلدی و نهدن طولانی
 کلدیکمی سؤال ایتدی . سببی سوبلهدم و بوبله ایشلردن
 پک زیاده صیقلنده اولدیغی ده علاوه ایتدم . « مادام که
 صیقلور سبکیز . بن ذاتاً دعوی و کالتی ایدر بر آیدم .
 بنی توکیل ایدیگیز . خاطرکز ایچون ایشکیزی کال منونیتله
 درعهده ایدرم » دیدی . لطفنه متشکر اوله رفق در حال
 توکیل ایتدم . ایشمده بوسایهده حسن صورتله نسویه
 پذیر اولدی .

دوچار اولدیغ مصیبت مرضدر . پک زیاده سودیکم
 دوستم دیدیکم ایچمه . اینکچی درجهده کی دوستم اقربا

— ۱۳۵ —

و تعلقاتم ، سطحیه معارفه من بولنان و ایشمی درعهده ایدن
 ذات دیدیکم ده محب صادقدر . مرض حالنده ایکن الک
 اول پارهمه مراجعت ایلدم . صحیحیه اصیلا فائده سی
 اولدی . اقربامه مراجعت ایتدم . حال و طورلردن بنی
 مزاره قدر کوتورمکدن بشقه برشی یاپه یه جقزلرنی
 اکلادم . دوستمک دامن همتنه صارلدم . مداواتم ایچون
 صرف تقدینة سعی و اهتمام ایله بنم بوورطه هولنا کندن
 خلاصمه سبب اولدی .

Belediye
 Kütüphanesi
 No.

İSTANBUL
 BÜYÜKŞEHİR
 BELEDİYESİ
 ATATÜRK KİTAPLARI

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : KİRİŞ,Elif
Uyruğu :T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 09.09.1992
Medeni hali : Bekar
Telefon : -
Faks : -
e-mail : elif_krs_literature@hotmail.com.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi	Devam ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi	2014
Lise	Hurin Yavuz Alp Anadolu Lisesi	2010

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

